NÉPESSÉG, KÖZEGÉSZSÉG

Az öregek statisztikáinak újabb alakulása.

Les statistiques récentes de vieillards.

Résumé. *D'après les chiffres fournis par les derniers recensements sur le nombre des vieux et leur proportion à la population totale, le nombre des personnes de plus de 60 ans, considérées en général comme vieilles, accuse un accroissement progressif. Toutefois, au XXe siècle, la mortalité des vieilles gens a peu baissé; même dans les classes aisées, elle n'a pas décru considérablement. C'est la mortalité des jeunes qui a, grâce aux progrès de la médecine et de l'hygiène publique, diminué essentiellement; c'est à cause de cela que le nombre des vieux a augmenté. La durée de la vie, moyenne et probable, a également augmenté (tant comme moyenne arithmétique que comme médiane).*

En Hongrie, le nombre des vieillards a monté non seulement pour cette raison-là, mais aussi du fait de la forte baisse de l'émigration, due aux mesures de restriction prises par les Etats-Unis et d'autres pays à l'égard des immigrants et aux expulsions opérées dans les provinces détachées de notre pays. La baisse de la natalité, constatée en tant de pays, a fait encore monter la proportion des plus de 60 ans à la population totale. A cause de la diminution du nombre des naissances, cette proportion augmente de plus en plus, même là où le nombre absolu des vieux n'a pas changé.

En ce qui concerne la Hongrie, si l'on veut se rendre compte du nombre (absolu et proportionnel) des vieilles gens au milieu de l'année dernière ou au 1er janvier 1938, il faut prendre pour point de départ les chiffres fournis par le dernier recensement (1930), indiquant 847.057 habitants de plus de 60 ans, qui représentaient 9·8% de la population totale. Cette proportion ayant entre les deux derniers recensements (1920 et 1930) monté de 9·0% à 9·8%, elle n'aura guère dépassé 10·3% au début de 1937 ni environ 10·4% à l'automne dernier ou au début de l'année en cours, en supposant que pendant les 7 années écoulées depuis le recensement de 1930, elle ait monté environ d'autant qu'entre 1920 et 1930. Ainsi donc, à présent cette proportion dépasse du double celle qu'elle était au recensement de 1869 (seulement 5·1% pour le territoire entier de la Hongrie d'avant-guerre). Depuis 1869, la durée de vie probable a fort augmenté en Hongrie; à cet égard, la médiane ressortant de la table de mortalité y dressée pour la première fois d'après le recensement de 1900 et le mouvement de la population de quelques années suivantes (40·5 ans) montait en 1930 à 62·8. En beaucoup d'autres pays, la répartition par âge de la population accuse un changement pareil à celui survenu en Hongrie. La proportion des personnes de plus de 60 ans monte notablement en Europe. D'après les chiffres disponibles, elles est, comme autrefois, la plus haute en France; à l'heure actuelle, elle y doit dépasser 14% par rapport à la population totale (elle y représentait 14% d'après le recensement de 1931). Vient ensuite, pour la proportion des vieux, la Suède (13%). En d'autres pays du Nord et du Nord-Ouest de l'Europe, cette proportion est forte; elle est faible dans l'Est européen (seulement 6 ou 7% en Turquie, en Russie, en Roumanie); sous ce rapport, aujourd'hui comme autrefois, la Hongrie est au milieu, entre les chiffres de l'Europe occidentale et orientale. Dans les pays exotiques peu avancés, la proportion des plus de 60 ans atteint à peine 4%.

Les recensements montrent encore beaucoup d'autres régularités. Dans les villes, il y a relativement moins d'enfants et de vieillards qu'à la campagne. Dans les pays avancés, il y a généralement plus de vieilles femmes que de vieux hommes; dans les pays exotiques arriérés, on constate l'inverse. Dans l'agriculture, on trouve plus de vieux que dans l'industrie. En ce qui concerne la répartition par confession, il y a en Hongrie parmi les gréco-orientaux et les uniates, relativement moins de vieux que parmi les protestants ou dans la catégorie des habitants sans confession (cette dernière catégorie ne compte que des adultes, les enfants devant appartenir à une confession).

Parmi les vieilles gens, la mortalité dépasse, naturellement, la mortalité générale, accusant, par rapport aux temps d'autrefois, bien moins de diminution que dans les autres classes d'âge. D'après les dernières statistiques, en Hongrie la proportion des gens de plus de 60 ans morts en 1936 a été de 62 pour 1.000 vivants du même âge, soit seulement 10 de moins qu'au début du siècle (en 1901). Par contre, la mortalité générale y a baissé, de 25·1% en 1901, à 14·3% en 1936. Ainsi donc, en 36 ans, cette dernière a baissé de près de moitié, représentant en 1936 57% de ce qu'elle était en 1901, tandis que la mortalité des plus de 60 ans diminuait bien moins, représentant en 1936 86% de ce qu'elle était en 1901. Pendant le même temps, dans la classe d'âge de plus de 80 ans et dans celle de plus de 90 ans, la mortalité a augmenté en Hongrie, s'élevant dans la première de 215‰ à

236‰ et dans la seconde de 313‰ à 341‰. Les progrès de la médecine et de l'hygiène publique diminuent bien plus la mortalité parmi les jeunes gens que parmi les vieillards affaiblis, cela va sans dire.

Selon un relevé inédit, fait d'après les chiffres de 1935 pour les décès au-dessus de 60 ans, la plupart des gens de cet âge meurent en Hongrie de marasme sénile (en 1935, 32·5 pour 10.000 vivants). Là, il faut tenir compte de ce qu'il arrive quelquefois que le médecin (ou l'agent) chargé de constater le décès indique pour cause de décès le marasme sénile quand il s'agit pourtant d'une autre cause. D'ailleurs, par rapport au passé, la proportion des diagnostics indiquant comme cause de décès le marasme sénile diminue, l'indication de la cause de décès devenant de plus en plus exacte. (En 1930—31, le nombre proportionnel de la mortalité par marasme sénile a été de 38·8; en 1935, au-dessus de 60 ans, les décès de cette catégorie ont représenté plus d'un tiers (35%) du total des décès au même âge). Viennent ensuite, parmi les causes de décès de vieilles gens, les maladies du coeur et, en général, l'insuffisance de la circulation du sang, ainsi que l'artériosclérose, fréquente à cet âge (constatées en 1935 pour 21·3% des décès au-dessus de 60 ans); le cancer et autres tumeurs malignes (10·8%); l'hémorragie (l'apoplexie) cérébrale (9·7%); la pneumonie (7·0%); la tuberculose (2·0%); ajoutons que la néphrite, l'entérite, le suicide, y sont fréquents. Par rapport au passé, les maladies du coeur, l'artériosclérose, le cancer, y figurent de plus en plus parmi les causes de décès. Dans les classes d'âge de vieilles gens, on voit augmenter d'une façon caractéristique la mortalité par marasme sénile, artériosclérose, „morbi cordis", carcinome, suicide, néphrite, et baisser celle par tuberculose et en général par maladies infectieuses.

*

Az öregek számának gyarapodása.

A „Magyar Orvosok Tudományos Egyesületeinek Szövetsége" által 1937. évi június hó elején rendezett „Orvosi Nagyhét"-en *az öregedés jelenségeinek megvitatása* volt a főkérdés. Ez alkalommal a *M. kir. Központi Statisztikai Hivatal* az öregekre rendszeres adatokkal szolgáló mindkét adatgyüjtésből — úgy a népszámlálásból, mint a népmozgalomból — *újabb feldolgozásokat készített. A népszámlálások anyagából* — az itt tartott statisztikai beszámolóban — az öregek egyes államokbeli arányának nemzetközi összehasonlítására vonatkozó legutolsó adatok bemutatása volt új, nemkülönben az 1930. évi magyar népszámlálásból az öregekre vonatkozólag több olyan kombinációnak elkészítése is, amely még nem volt készen akkor, amikor az öregek statisztikáit a Magyar Statisztikai Társaságban és utána Szemlénkben is legutóbb (1932-ben) ismertettük.[1]) Azóta készült el *Mozolovszky*[2]) beszámolója is a 90. életévet meghaladott korúak életmódjáról, amely az 1935. évi különleges népösszeírásból kiírt ily korú egyénekre támaszkodólag új felvételi lappal ugyancsak 1935-ben végrehajtott reprezentatív felvétel eredményeit ismertette. A *népmozgalomból* az említett Orvosi Nagyhétre elkészült a 60 éven felüli korban 1935-ben elhaltak halálokainak kimutatása. Az ezen arányszámokkal való megvilágításra vonatkozó számítások csak 1937 nyarán fejeződtek be, nemkülönben azok a számítások is, amelyeket az 1935-ben 60 éven felüli korban elhalt öregek halálokairól a Székesfővárosi Statisztikai Hivatal készíttetett el „Az öregedés kérdése a székesfővárosi statisztika tükrében" című — jelenleg készülőben lévő statisztikai kiadványhoz. Az említett új feldolgozások befejeződése, különösen pedig az 1935. évi haláloki statisztikából, a 60 éven felüli korban elhaltak halálokaira vonatkozólag készült rendkívüli feldolgozás eredményeinek felette érdekes volta miatt kívánatosnak látszik a Magyar Statisztikai Szemlében is *az öregek gyarapodásának, az öregkori halandóság javulásának és az öregkori halálokok újabb alakulásának kérdéseivel* foglalkozni.

A tavaszi orvosi nagygyűlés időpontjában, az 1937. év közepén a hazánkban élő öregek száma már meghaladta a 900 ezret (pontosabb számítás szerint 924.151 lehetett); értve „öregek" alatt a legalább 60 éves egyéneket. Egy félévvel később, 1938 elején — vagyis jelenleg — számításunk szerint kb. 942.099 lehet a 60 éven felüliek száma. Most nem foglalkozunk újból az „öregek" terminológiájának indokolásával; ezt a Szemlében már akkor megtettük, amikor 1932-ben először volt szó *az öregedés kérdéséről; egyébként a mult évi Orvosi*

[1]) *L. Szél Tivadar:* Az öregek gyarapodása és megoszlása népességünkben, halálokaik s az öregedő szervezet egyéb sajátságai. 1932. évf. 1023. és köv. l.

[2]) *L. Mozolovszky Sándor:* Próbafelvétel az 1935-ben 90 évet meghaladott korúakról. 1936. évf. 848. és köv. l.

Nagyhét is foglalkozott a kérdéssel.[1]) A statisztikai gyakorlat rendszerint a 15—59 évre teszi a produktív kort s a legalább 60 évesek csoportjába tartozókat nevezi öregeknek; sok nyugdíjazási törvény is ismerten ehhez az életévhez fűződik. Az orvostudomány azonban jól tudja, hogy non annis, sed viribus aestimatur aetas; a statisztikának természetesen valamely életévből kell kiindulnia. Persze előfordul az 50. életév körül is senilitas praecox, viszont másrészről, népszámlálásaink szerint a 60 éven felülieknek is még 10—12%-a nem eltartott, hanem kereső. Az ilyképen meghatározott fogalmú öregek 1937. évi évközepi száma olyképen állapítható meg 924.151-ben, az 1938. éveleji pedig 942.099-ben, hogy az 1930. évi népszámláláskor 847.045 főnyi öregből indulunk ki és feltételezzük, hogy 1930 után is olyan módon nőtt hazánk népességében az öregek aránya, mint 1920 és 1930 között. E két legutóbbi népszámlálás között a mai területen a 60 éven felüliek aránya 9·0%-ról 9·8%-ra emelkedett. Ilyképen az 1937. év elejére arányuk valamivel több, mint 10·3, míg a mult év őszére, avagy 1938 újév napjára kétségtelenül legalább 10·4%-ban állapítható meg. Ugyanakkor az 1937. évi évközepi népesség a már hivatalosan megállapított 1936. évközépiből megközelítőleg 9,012.997-ben, az 1937. évvégi pedig 9,034.815-ben állapítható meg. Ez alapon lehet, hogy az öregek száma 950.000 körül van már. Azt azonban, hogy e felfelé kikerekítő további számítások tényleg és mennyiben felelnek meg a valóságnak, teljes biztonsággal majd csak a nem egészen három év mulva tartandó 1940. évi népszámlálás fogja kimutatni.

Öregeink számára és arányára vonatkozó e legújabb eredményeinket régebbi népszámlálásaink megfelelő adataival vetve egybe, az öregeknek azt a több mint félévszázada egyre tartó és egyre tovább előrehaladó gyarapodását állapíthatjuk meg, amely a legkülönbözőbb népszámlálások szerint folytonosnak mutatkozik. A 60 éven felüli öregeknek mai 10·4%-os magyarországi aránya immár több mint kétszerese annak az aránynak, amekkorának az ily élemedett korúakat hazánk történeti területén az 1869. évi népszámlálás találta; akkor ezek a népesség 5·1%-át tették. Azt, hogy 1869-től 1930-ig az öregek száma és aránya népességünkben miképen gyarapodott, a némely más államban mutatkozó megfelelő jelenséggel egybevetve az 1. táblázat tárja elénk. Ugyanezt szemlélteti az I. grafikon is.

Amíg 1869-ben népességünknek csak $^1/_{26}$-ada volt 60 éven felüli, addig ma már közel $^1/_{10}$-ed részét teszik e legmagasabb öregkori korcsoportok. Évtizedről-évtizedre, népszámlálásról-népszámlálásra kimutatható az arány gyarapodása. Az eddig tartott hét népszámlálásunk szerint ugyanis az öregek aránya rendre: 5·1, 6·6, 7·0, 7·6, 8·2, 9·0 és 9·8% volt. *Egyre nagyobb lesz* tehát a produktív korúak vállára nehezedő, nem dolgozó s így a dolgozók által eltartandó *öregek tömege,* ami a kultúra fejlődésével egyébként is gyarapodó *szociális terheket növeli.* Ennek közgazdasági, politikai és szociális tekintetben számos következménye van. Az öregek fogyasztása más irányú, politikájuk konzervatívabb, legalább is inkább hajlik a konzervatívizmus felé, mint a fiataloké, a termelésnek ellenben tulajdonképpen terhei, abban már nem vesznek részt.

Az öregek gyarapodásának főokai.

Az öregek országos arányának történeti idősorában hazánkban ilyképen 1869-től 1930-ig egyre tartó gyarapodás egészen hasonló ahhoz, aminő evolúciót *a 60 éven felüliek aránya más országokban is mutat.* Ugyancsak az 1. táblázaton és az I. grafikonon látható némely más ország megfelelő arányszámának fejlődése is. Franciaországban a 60 éven felüliek állandó gyarapodása révén az ily öreg emberek aránya legutóbb már 14%-ot, Svédországban is már 13%-ot ért el. Az I. grafikon még a felfelé fejlődő németalföldi, dán és német százalékokat is bemutatja. Az öregek számának és arányának ezen, nemcsak hazánkban, de más országokban is mutatkozó fejlődését látva, méltán kérdezzük, hogy *mi az oka* az öregek e gyarapodásának. Elsősorban az, hogy a műveltség terjedésével és az orvostudomány fejlődésével egyre gyarapodnak a korai sírtól megmentett életek. A betegségeknek úgy profilaxisa, mint terápiája mind eredményesebb lesz és így rendre többen és többen érnek el az élet végső határáig, beöregedve a legmagasabb korosztályokba. A közegészségügy javulásával így népességünk átlagos és valószínű életkora is nő és a halandósági táblákból származó halottlét-

[1]) A vonatkozó orvostanári referátumok és felszólalások az „Orvosképzés" című folyóiratban 1938 elején jelennek meg.

1. Az öregek arányának gyarapodása némely európai országban.

Accroissement de la proportion des vieilles gens dans quelques pays d'Europe.

A népszámlálás időpontja *Recensements de:*		*Nombre*		*Proportion*			
		A legalább 60 éves öregeknek *des vieilles gens d'au moins de 60 ans*					
		száma		az egész népességhez viszonyított aránya (%) *à la population totale* (%)			
		Magyarországon *Hongrie*		Nagy-Britaniában *Grande-Bretagne*	Németalföldön *Pays-Bas*	Svédországban *Suède*	Franciaországban *France*
1850	a történeti területen *territoire d'avant-guerre*	.	.	.	7·7	7·7	.
1860		.	.	.	8·0	8·9	.
1870		~~682.650~~	~~5·1~~	7·5	8·5	8·2	.
1880		~~911.731~~	~~6·6~~	7·4	8·6	9·4	12·5
1890		~~1,067.653~~	~~7·0~~	7·4	9·2	11·5	.
1900		1,285.563	7·6	7·4	9·2	12·9	12·7
1910		1,499.842	8·2	8·0	9·0	12·3	12·6
1920	a mai ter. *territoire actuel*	715.990	9·0	9·4	8·8	12·2	13·8
1930		847.045	9·8	11·6	9·4	12·8	14·0

szám kor szerint való megoszlásában mind erősebb lesz a normál kornak nevezett oldalmodus. Az 1900. évi népszámláláson s az azt környező évek népmozgalmi adatain alapuló első magyarországi halandósági

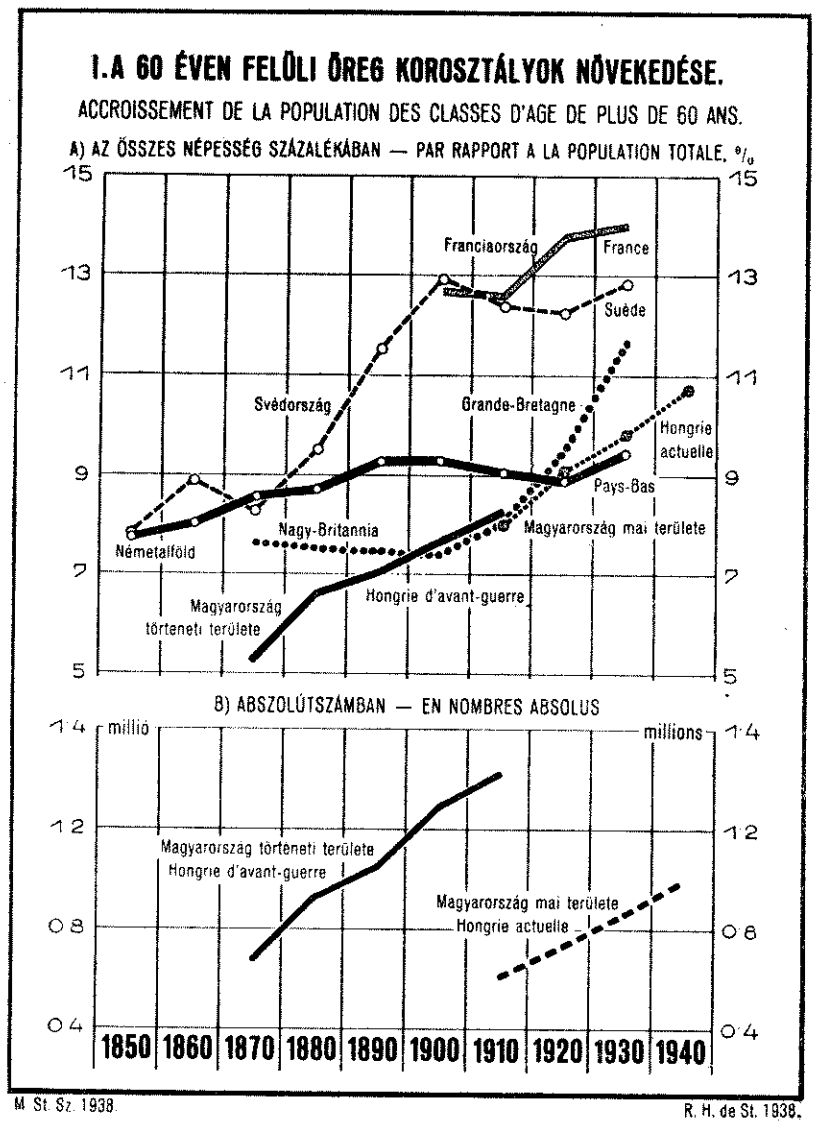

tábla szerint népességünk valószínű életkora még csak 40·5 év volt, 1920-ban már 49·5 év és végül a legújabb, az 1930. évi népszámlálásra támaszkodó halandósági táblázat szerint már 62·8 év. [1]) Elsősorban tehát *a közegészségügy javulása,* vagyis *a halandóság,* főleg pedig *a fiatalabb korcsoportok halandóságának csökkenése* miatt nő jelenleg hazánkban az öregek száma és aránya, miért is társadalmunk korösszetétele mind szenilisebbé válik.

Viszonylag a születési arány csökkenése is arra vezet, hogy az öregek aránya jobban kidomborodik. Az öregek aránya tehát napjainkban nemcsak azért emelkedik, mert a kultúra terjedése, az orvostudomány fejlődése és az orvosellátottság javulása révén ma sokkal nagyobb a csecsemő- és gyermekkori korai sírtól megmentettek aránya, mint egykoron és egyre többen és többen érnek fel az emberi élet legvégső, legutolsó korcsoportjaiba, hanem azért is, mert a gyermekáldás is gyérül; a népesség változatlan halandósága mellett egyedül ezért is viszonylag mindig több és több volna az öreg.

A születési arány csökkenése Nyugat-Európában s legújabban nálunk is oly mértékű már, hogy az abszolút számok is csökkennek. Így a mai öregek nemcsak nagyobb születési aránnyal, hanem nagyobb születési abszolút számmal is bíró népességből születtek különösen Nyugaton, kivált egyes államokban, elsősorban Franciaországban.

Maguknak *az öregeknek,* a 60. életévet meghaladott egyéneknek *országos halandósága sokkal kevésbbé javult* a mult században mutatkozott halandósághoz képest napjainkig, mint a fiatalabb korcsoportoké. Az öregek arányának népszámlálásról-népszámlálásra mutatkozó erősödésében éppen ezért sokkal kisebb szerepe van annak, hogy az öregkorig elélt egyének napjainkban sokkal tovább élnének; ennél sokkal jelentősebb az, hogy — mint említettük — egyre többen érik el a senexet a fiatalabbak s a produktív korúak közül. Egyre többen élnek el a legvégső korosztályokig, az élet alkonyáig, az öregségig.

Az *öregek* (a 60 éven felüliek) *halandósága a mult századbeli népszámlálásokat környező években három évtizeden át változatlanul 73‰ volt. A világháború kitö-*

[1]) L. *Szél* Tivadar dr.: Az 1930—31. évi halandósági tábla. Magyar Statisztikai Szemle 1937. évf. 724—734. l.

2. A halandóság alakulása az öregek egyes korcsoportjaiban Magyarországon.

Mortalité de vieilles gens en Hongrie, par classes d'âge.

Év / Années	Terület / Territoire	Elhaltak — Décès: összesen / dans la populat. totale	au-dessus de 50	60	70	80	90
		évén felüli korban — ans					
		tízezer lélekre eső arányban / pour 10.000 habitants					
1901	Történeti — avant le traité de paix	*25·1*	*46·5*	*72·6*	*124·7*	*214·5*	*312·9*
1902		26·9	47·2	74·0	126·6	224·4	331·5
1903		26·0	46·4	72·5	124·0	221·3	327·0
1904		24·6	46·8	73·5	125·4	225·5	332·9
1905		27·5	52·0	82·1	140·6	253·7	373·0
1906		24·7	45·5	71·2	121·3	214·5	322·7
1907		25·3	48·0	75·5	128·5	230·0	344·2
1908		24·6	47·5	74·1	125·3	218·5	323·0
1909		25·4	45·8	71·8	121·1	212·8	328·1
1910		23·4	45·1	70·1	119·8	215·6	332·0
1911		*24·8*	*49·4*	*74·1*	*129·3*	*236·6*	*353·1*
1912		23·0	46·8	70·5	128·1	232·2	345·7
1913		23·2	45·5	66·6	124·0	229·8	317·6
1914		23·4	46·9	67·3	128·4	239·2	325·0
1915		25·2	51·3	71·7	139·1	262·4	343·7
1916		20·9	47·2	65·0	129·1	288·4	304·9
1917		20·7	51·1	69·9	142·8	284·9	321·4
1918		25·7	54·9	70·4	140·5	259·8	293·0
1919	Mai — Territoire actuel	19·9	48·0	74·7	140·3	277·4	411·3
1920		21·3	46·8	75·2	133·8	262·7	432·3
1921		*21·2*	*42·9*	*66·4*	*121·2*	*238·6*	*386·9*
1922		21·4	46·1	72·1	132·2	259·3	391·2
1923		19·5	42·2	65·1	119·8	224·8	383·0
1924		20·3	46·5	72·3	129·8	249·1	409·3
1925		17·1	37·4	57·5	100·3	191·7	323.5
1926		16·7	37·4	57·7	101·2	191·1	325·9
1927		17·8	40·8	63·5	113·6	218·7	386·7
1928		17·2	38·7	60·4	106·3	201·0	354·5
1929		17·8	42·6	66·6	117·8	226·5	404·9
1930		15·5	36·4	56·7	98·2	189·6	323·8
1931		*16·6*	*41·9*	*65·1*	*113·6*	*232·6*	*408·0*
1932		17·9	42·7	66·5	115·8	243·8	430·8
1933		14·7	38·7	59·0	101·4	204·4	325·7
1934		14·5	37·5	57·3	95·6	194·0	309·9
1935		15·3	40·8	62·8	106·8	228·4	344·4

réséig is ez az arányszám évről-évre mindig e színvonal körül mozgott, amint azt a 2. táblázat és a II. grafikon is szemlélteti. Mert például 1913-ban a 60 éven felüliek halandósága 66·6‰-re mérséklődik, de 1905-ben 82·1‰ volt. Ugyanez az arány a nagy világégés után 1920-ban még 75·2‰, de *aztán mérséklődik,* 1930—31-ben átlag 61‰ s legutóbb 1934-ben 57·3‰. Látható azonban, ugyancsak a 2. táblázaton és a II. grafikonon, hogy az öregek körében egyre magasabb és magasabb korcsoportokat véve szemügyre, halandóságuk nemcsak egyre magasabb, hanem általában *kisebb fokú az a mérséklődés is,* amelyet az illető öregkorú csoport halandósága mutat régebbi évek megfelelő eredményével szemben. Az 1901. évi és az 1934-től 1936-ig kiszámított évi eredményeket vetve egybe, azt látjuk, hogy a harminchat éves időszakban a különböző öregkori korcsoportok halandósága a következőképen alakult:

Korcsoport	Halandóság: 1901-ben	1934-ben	1935-ben	1936-ban	Az: 1934.	1935.	1936.
	ezer lélekre eső arányban				évi halandóság indexe, ha az 1901. évi mefelelő eredmény = 100		
Összhalandóság . . .	25·1	14·5	15·3	14·3	57·76	60·46	56·97
50 éven felüliek . .	46·5	37·5	40·8	40·0	80·65	87·74	86·02
60 „ „ . .	72·6	57·3	62·8	62·2	79·34	86·64	85·69
70 „ „ . .	124·7	95·6	106·8	109·8	76·65	85·65	88·05
80 „ „ . .	214·5	194·0	228·4	235·5	90·44	106·49	109·79
90 „ „ . .	312·9	309·9	344·4	340·8	99·04	110·07	110·00

A legidősebb öregkori korcsoportok, kivált a 80 éven felüliek, vagy a 90 éven felüliek országos *halandósága* a XX. század első harmadában vizsgált harminchat-éves időszakban, 1901-től 1936-ig, *nem is mutat javulást.* Természetesen figyelembe kell venni, hogy a legfelsőbb korcsoportok adatai nem egészen megbízhatók. E legidősebb korcsoportok az 1934. évi kedvező halandóság mellett is csak igen kevéssé mérséklődött elhalálozási arányokkal szerepelnek. A hasonlóan kedvező összhalandóságú 1936-ban (az összhalandóság ekkor csak 14·3‰ volt) pedig sem a 80, sem a 90 évesek halandósága nem jobb, mint volt 1901-ben. Kétségtelen, hogy az orvostudomány fejlődése és a közegészségügy javulása sokkal inkább képes az életerősebb, fiatalabb korcsoportok halandóságának enyhítésére, semmint az elkoptatott, elgyengült öreg szervezetekéire. Az élet meghosszabbítására irányuló törekvések eddig még kiválasztott előkelő társadalmi rétegekben sem hozták meg a várva-várt eredményt, még kevésbbé van jelentőségük egész országok népének halandósága tekintetében; az elmúlás törvénye ellen való küzdelem a korral egyre nehezebbé válik. *Voronoff* kísérletei s a belső szekréciós tan haladásának alkalmazása annál kevesebb eredményt mutat fel, minél szenilisebb öregről van szó. A 80. éven felül meg éppenséggel már oly mértékben csökkent a szövetek turgora és vitalitása, hogy, ha operáció szükséges, az elöregedett agg szervezet azt már nem bírja ki, tehát nem is hajtható végre.

II. AZ ÖREGEK HALANDÓSÁGÁNAK ALAKULÁSA MAGYARORSZÁGON.

VARIATION DE LA MORTALITÉ DES VIEILLES GENS EN HONGRIE.

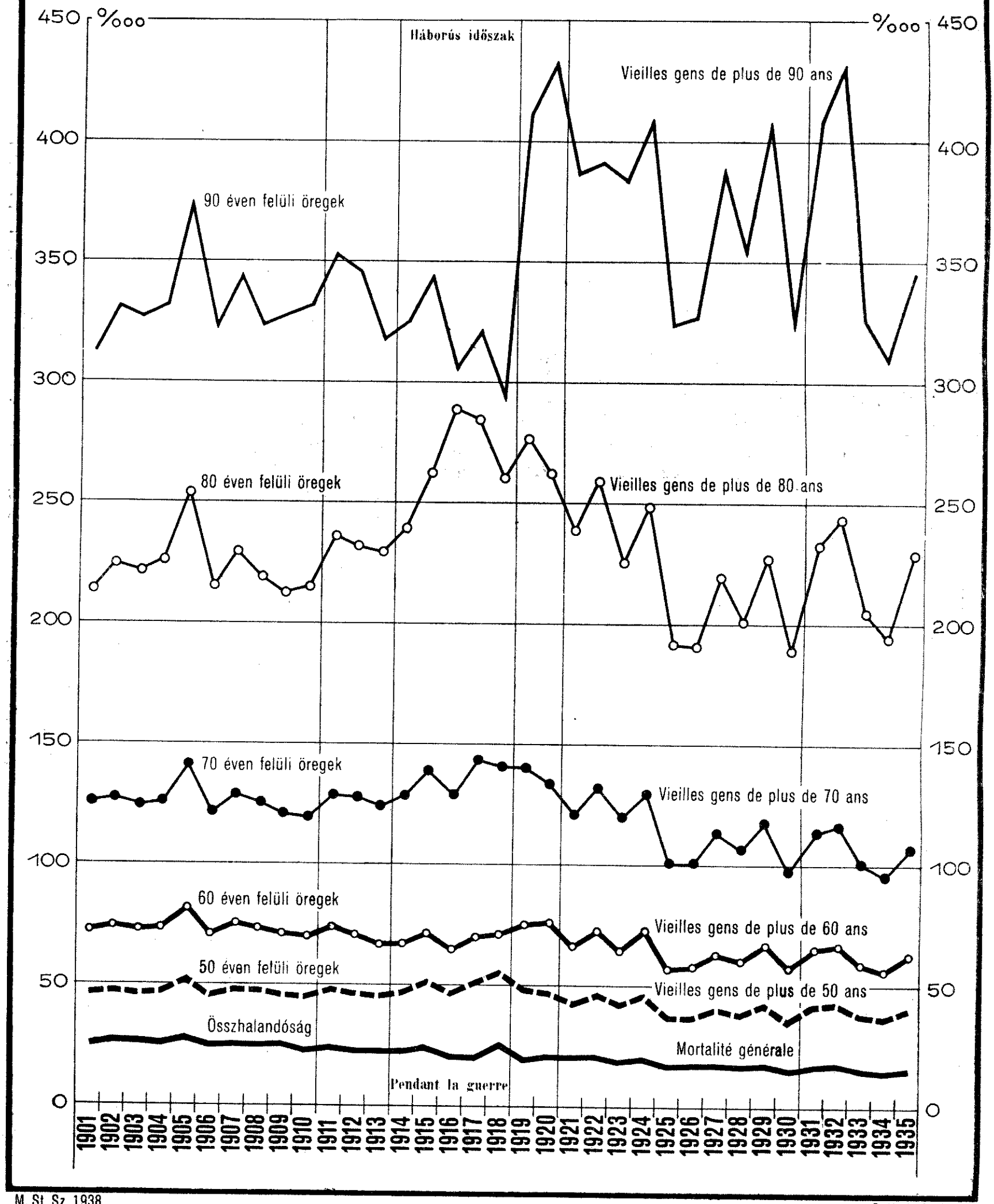

M. St. Sz. 1938.

R. H. de St. 1938.

Innen a féregnyulványlob, sérv, gyomorfekély, daganatok, bélelzáródás stb.-nek a 80. életév után hirtelen magasra szökő halálozási aránya. Mindez persze nem zárja ki, hogy egyes öregeknél, egyes szerencsés esetekben, különösen magasabb társadalmi színvonalon az élet megnyujtása tekintetében a mai orvostudomány ne tudna többet tenni, mint a multszázadbeli.

A *kivándorlás* alakulásának is jelentős szerepe lehet az öregek arányának változásában. A hazánkban 1907-ig egyre erősödő tengerentúli vándorlás miatt az akkor produktív korcsoportok ma, *a mai Magyarországon,* erősen megfogyva érnek be a senexbe. Ezzel szemben a világháború befejeződése után, a mai kötött, kontingentált külső vándormozgalom idején, ha a kivándorlástól nem sujtott produktív korúak érnek majd a 60 év fölé, az öregek gyarapodása újabb lendületet fog venni. Viszont *Észak-Amerikában* kb. 1950-ig, addig, amíg a világháború kitöréséig intenzív bevándorlási mozgalomban egykoron szerepelt egyének korcsoportjai felérnek az öregkorig, az öregek aránya erősbödni fog. Kb. 40 év mulva pedig, amikorra — a háború után kontingentált bevándorlás miatt — a bevándorlókkal már nem, vagy alig gyarapított amerikai korcsoportok megöregednek — tehát kb. 1960—1970-re — az öregek arányának Észak-Amerikában stagnálása, sőt esetleg kisebb mérvű visszafejlődése is várható.

Az öregek arányának gyarapodására s általában a népesség kor szerint való tagozódására tehát *számos körülmény* van hatással, bár elsősorban a halálozástól, de azután a születésektől is függ, sőt körülzárt területen még a vándorlástól is. Mindazok a tényezők azonban, melyek a népesedési mozgalom most említett három tényezőjére hatással vannak, így pl. a faj, klíma, talaj, nemzeti vagyonosság, foglalkozás, a közegészségügy állapota stb., közvetve a népesség kor szerint való megoszlására is

3. A népesség kormegoszlásának nemzetközi összehasonlítása.

Comparaison internationale de la répartition par âge des populations.

Ország / *Pays*	1900: A 15 éven aluli gyermekekre eső serdülők / *Enfants de moins de 15 ans*	1900: *Personnes d'âge dit productif* — A — *de* 15—39 *ans* (éves produktívkorúak)	1900: A — *de* 40—49 *ans* (éves produktívkorúak)	1900: A 60 éven felüli öregek / *Vieilles gens de plus de 60 ans*	1910: A 15 éven aluliak / *Enfants de moins de 15 ans*	1910: *Personnes d'âge dit productif* — A — *de* 15—39 *ans* (éves produktívkorúak)	1910: A — *de* 40—59 *ans* (éves produktívkorúak)	1910: A 60 éven felüli öregek / *Vieilles gens de plus de 60 ans*	1930 körül — *Vers 1930*: A 15 éven aluliak / *Enfants de moins de 15 ans*	1930 körül — *Vers 1930*: *Personnes d'âge dit productif* — A — *de* 15—59 *ans* (éves produktívkorúak)	1930 körül — *Vers 1930*: A 60 éven felüliek / *Vieilles gens de plus de 60 ans*	A népszámlálás éve / *Recensements de :*
	az összes népesség százalékában — *par rapport à la population totale* (%)											
Ausztria — *Autriche*	34·2	38·8	18·7	8·1	34·8	38·2	18·7	8·3	25·0	64·8	10·2	1923
Belgium — *Belgique*	31·7	40·4	18·4	9·5	30·5	40·5	19·6	9·4	25·0	64·8	10·2	1920
Bulgária — *Bulgarie*	40·2	35·9	15·5	8·4	39·4	36·8	15·2	8·6	34·9	57·0	8·1	1926
Dánia — *Danemark*	34·1	37·6	18·5	9·8	33·9	38·0	18·4	9·7	31·2	58·5	10·3	1921
Finnország — *Finlande*	34·5	38·6	18·7	8·2	34·2	39·3	17·7	8·8	28·0	62·6	9·4	1930
Franciaország — *France*	26·1	38·9	22·6	12·4	25·8	38·6	23·0	12·6	22·3	63·7	14·0	1931
Görögország — *Grèce*	38·3	39·6	15·9	6·2	.	.	.	.	32·2	58·9	8·9	1928
Irország — *Irlande*	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Jugoszlávia[1]) — *Yougoslavie*[1])	39·2	38·9	15·2	6·7	.	.	.	.	35·0	[4]) 60·0	[5]) 5·0	1921
Magyarország — *Hongrie*	**35·6**	**37·9**	**18·9**	**7·6**	**35·6**	**37·4**	**18·8**	**8·2**	**27·5**	**62·7**	**9·8**	**1930**
Nagy-Britannia — *Gr.-Bretagne*	32·1	41·5	17·7	8·7	30·9	40·7	18·7	9·7	27·7	62·9	9·4	1921
Németalföld — *Pays-Bas*	34·8	38·4	17·5	9·3	34·5	38·7	17·8	9·0	30·7	59·9	9·4	1930
Németország[2]) — *Allemagne*[2])	34·8	39·5	17·9	7·8	34·0	40·0	18·1	7·9	25·8	65·0	9·2	1925
Norvégia — *Norvège*	35·9	35·7	17·5	10·9	35·5	35·7	17·8	11·0	28·5	59·9	11·6	1930
Olaszország — *Italie*	32·4	38·3	19·6	9·7	34·2	36·6	19·0	10·2	29·7	59·5	10·8	1931
Oroszország[3]) — *Russie*[3])	38·7	38·5	15·9	6·9	.	.	.	.	36·8	56·2	7·0	1926
Portugália — *Portugal*	33·9	37·4	19·1	9·5	34·6	37·7	18·2	9·5	32·0	58·4	9·6	1930
Románia — *Roumanie*	40·1	38·6	16·0	5·3	.	.	.	.	.	.	.	.
Spanyolország — *Espagne*	33·3	38·5	20·0	8·2	.	.	.	.	32·3	58·1	9·6	1920
Svájc — *Suisse*	31·0	40·6	19·1	9·3	31·3	40·1	19·3	8·8	24·6	64·6	10·8	1930
Svédország — *Suède*	32·4	36·6	19·1	11·9	31·7	37·3	19·0	12·0	29·3	58·5	12·2	1920

[1]) 1900-ban Szerbia kormegoszlása. — *En 1900, répartition par âge pour la Serbie.* — [2]) 1933 június 16-i népszámlálás szerint a Saar-vidék adatai nélkül. — *D'après le recensement du 16 juin 1933, sans la Sarre.* — [3]) Európai része 1926-ban. — *Russie d'Europe en 1926.* — [4]) 15—65 évesek. — *De 15 à 65 ans.* — [5]) 65 éven felüliek. — *Au-dessus de 65 ans.*

éreztetik hatásukat. Mindezek eredőjét összefoglalóan mutatja *a főéletkorszakok átalakulásának folyamata,* melyet a hazánkmai területére vonatkozó legutolsó népszámlálási adatok alapján, a megfelelő régebbi eredményekkel egybevetve s több más állam népességének megfelelő kormegoszlási adataival összehasonlítva, a 3. táblázat tár elénk.

A népességet *három főéletkorszakra,* a gyermekekre, a produktív korúakra és öregekre osztva (l. 3. tábla), e három csoport átalakulásának irányai: a gyermekkorúak kontingensének visszafejlődése, a produktív korúak kisebb s az öregeknek emezeknél is nagyobb arányú gyarapodása. A gyermekkor 1910-ben még a népességnek 35·6%-át képviselte, 1920-ban annak már csak 30·6 és végül az 1930. évi népszámlálás szerint csak 27·5%-át tette. A fogyás indexe 93, illetve 94; a produktív korúak gyarapodása viszont 111-es, illetve 114-es indexszel fejezhető ki, ha a megelőző népszámlálás alkalmával mutatkozott számuk 100-zal egyenlő. Ezzel szemben az öregek gyarapodásának u. e. indexe 1910-től 1930-ig népszámlálásról népszámlálásra mindig 118. *Az öregek gyarapodása tehát intenzívebb, mint a másik két főéletkorszaké.* Ha pedig a produktív korúakat két részre osztjuk: a 40. éven aluli, a fiatalabb produktív korra és a 40—59 éves idősebbre, azt látjuk a 3. táblázaton, hogy a XX. század elején a két rész erősödése között nincs számbavehető eltérés; az 1930. év körüli népszámlálások alkalmával a pro-

4. A 60 éven felüli öregek arányának és nem szerint való megoszlásának nemzetközi összehasonlítása.

Comparaison internationale sur la proportion et la répartition par sexe des vieilles gens de plus de 60 ans.

Ország — *Pays*	A népszámlálás időpontja *Date du recensement*	A 60 éven felüli *Vieilles gens de plus de 60 ans* aránya az egész népességben (%) *leur proportion à la population totale, %*			Ország — *Pays*	A népszámlálás időpontja *Date du recensement*	A 60 éven felüli *Vieilles gens de plus de 60 ans* aránya az egész népességben (%) *leur proportion à la population totale, %*		
		mindkét nembeliek — *des deux sexes*	férfiak *hommes*	nők — *femmes*			mindkét nembeliek — *des deux sexes*	férfiak *hommes*	nők *femmes*
Franciaország — *France*	1931 III. 7	14·0	6·2	7·8	Jugoszlávia — *Yougoslavie*	1921 I. 31	8·6	4·3	4·3
Svédország — *Suède*	1930 XII. 31	12·8	5·8	7·0	U. S. A.	1930 IV. 1	8·5	4·3	4·2
Lettország — *Lettonie*	1930 II. 12	12·6	5·3	7·3	Egyiptom — *Egypte*	1927 II. 19	8·5	4·3	4·2
Észtország — *Estonie*	1922 XII. 28	11·8	4·9	6·9	Bulgária — *Bulgarie*	1926 XII. 31	8·1	4·1	4·0
Ausztria — *Autriche*	1932 XII. 31	11·7	5·4	6·3	Spanyolország - *Espagne*	1920 XII. 31	8·0	3·7	4·3
Norvégia — *Norvège*	1930 XII. 1	11·6	5·1	6·5	Japán — *Japon*	1925 X. 1	7·7	3·5	4·2
Anglia és Wales — *Angleterre et Pays de Galles*	1931	11·5	5·1	6·4	Kanada — *Canada*	1921 VI. 1	7·5	3·9	3·6
Észak-Irország — *Irlande du Nord*	1926 IV. 18	11·5	5·3	6·2	Ausztrália — *Australie*	1921 IV. 4	7·5	3·9	3·6
Skótország — *Ecosse*	1931 IV. 26	11·2	5·0	6·2	Új-Zéland - *Nouv.-Zélande*	1921 IV. 17	7·4	4·0	3·4
Dánia — *Danemark*	1930 XI. 5	11·0	5·1	5·9	Lengyelország - *Pologne*	1921 IX. 30	7·2	3·5	3·7
Svájc — *Suisse*	1930 XII. 1	10·7	4·7	6·0	Románia — *Roumanie*	1930 XII. 19	7·0	3·4	3·6
Olaszország — *Italie*	1931 IV. 21	10·8	5·3	5·5	Európai Oroszország — *Russie d'Europe*	1926 XII. 17	6·7	2·9	3·8
Litvánia — *Lituanie*	1923 IX. 17	10·3	5·0	5·3	Ázsiai Oroszország — *Russie d'Asie*	1926 XII. 17	6·5	3·2	3·3
Belgium — *Belgique*	1920 XII. 31	10·2	4·6	5·6	Kolumbia — *Colombie*	1918 X. 14	5·8	2·7	3·1
Magyarország — *Hongrie*	**1930 XII. 31**	**9·8**	**4·8**	**5·0**	Csile — *Chili*	1920 XII. 15	5·8	2·7	3·1
Luxemburg - *Luxembourg*	1927 XII. 1	9·8	4·5	5·3	Algéria — *Algérie*	1911 III. 5	5·4	2·9	2·5
Portugália — *Portugal*	1930 XII. 1	9·6	4·1	5·5	Délafr. Unio - *Un. Sud-Afr.*	1921 V. 3	5·4	2·9	2·5
Németalföld — *Pays-Bas*	1930 XII. 31	9·4	4·5	4·9	Törökország — *Turquie*	1927 X. 28	5·3	2·5	2·8
Finnország — *Finlande*	1930 XII. 31	9·4	4·1	5·3	Mexikó — *Mexique*	1921 XI.	4·9	2·4	2·5
Cseh-Szlovákia — *Tchéco-Slovaquie*	1921 II. 15	9·3	4·2	5·1	Sziám — *Siam*	1929 VII. 15	4·7	2·5	2·2
Németbirodalom — *Allemagne*	1925 VI. 16	9·2	4·2	5·0	Brit-India — *Inde Britannique*	1931 II. 24	4·0	2·0	2·0
Ir szabad állam — *État libre d'Irlande*	1926 IV. 18	9·1	4·3	4·8	Brazilia — *Brésil*	1920 IX.	4·0	2·0	2·0
Görögország — *Grèce*	1928 V. 15	8·9	4·3	4·6	Argentina — *Argentine*	1914 VI. 1	4·0	2·1	1·9
					Uruguay	1908 X. 12	3·9	2·1	1·8

duktív kor idősebb részében is mutatkozó lényeges erősbödés a legújabb évtizedeknek sokkal inkább jellemzője, mint az egy-két emberöltővel ezelőtti vagy éppen a XIX. századbeli népszámlálások időszakának.

Nyugat-Európa államaiban a népmozgalom fejlődése mindig egy lépéssel előbbre van, mint Közép-Európában vagy hazánkban. Születési és halálozási arányuk alacsonyabb, népességük szenilisebb, mint a mienk, az öregek aránya is náluk a magasabb. Éppen ezért a már említett stacionér népességű Franciaország és több igen alacsony születési aránnyal bíró északnyugateurópai kis állam, különösen az ismerten szenilis korösszetételű Svédország már ma olyan harangalakú kordiagrammot mutatnak, amilyent hazánk statisztikája csak évtizedek mulva ér majd el. Már *Közép-Európában*, pl. Németország, a maga eléggé széles alsó korosztályai felett egyenletesen fogyó népességű korcsoportjaival újabban a kedvező szaporodású, kedvező egészségügyi viszonyok között élő állam példáját mutatja s inkább hasonlít kordiagrammja hazánk mai viszonyaihoz, mint a nyugateurópai államokéi. Ezzel szemben a nagyszaporaságú *Balkán-államok* a legfiatalabb korosztályok igen erős arányát s kedvezőtlen közegészségügyük miatt a korosztályok gyors megcsappanását: igen széles alapú háromszöget mutatnak. Az *Északamerikai Egyesült Államok* kordiagrammja meg hagymaalakú, mert különösen 40 éven felüli korosztályait még két évtizeddel ezelőtt is az európai bevándorlás duzzasztotta. Ennek ugyanebben a korcsoportban ellentéte az orsóforma *olaszországi* kordia-

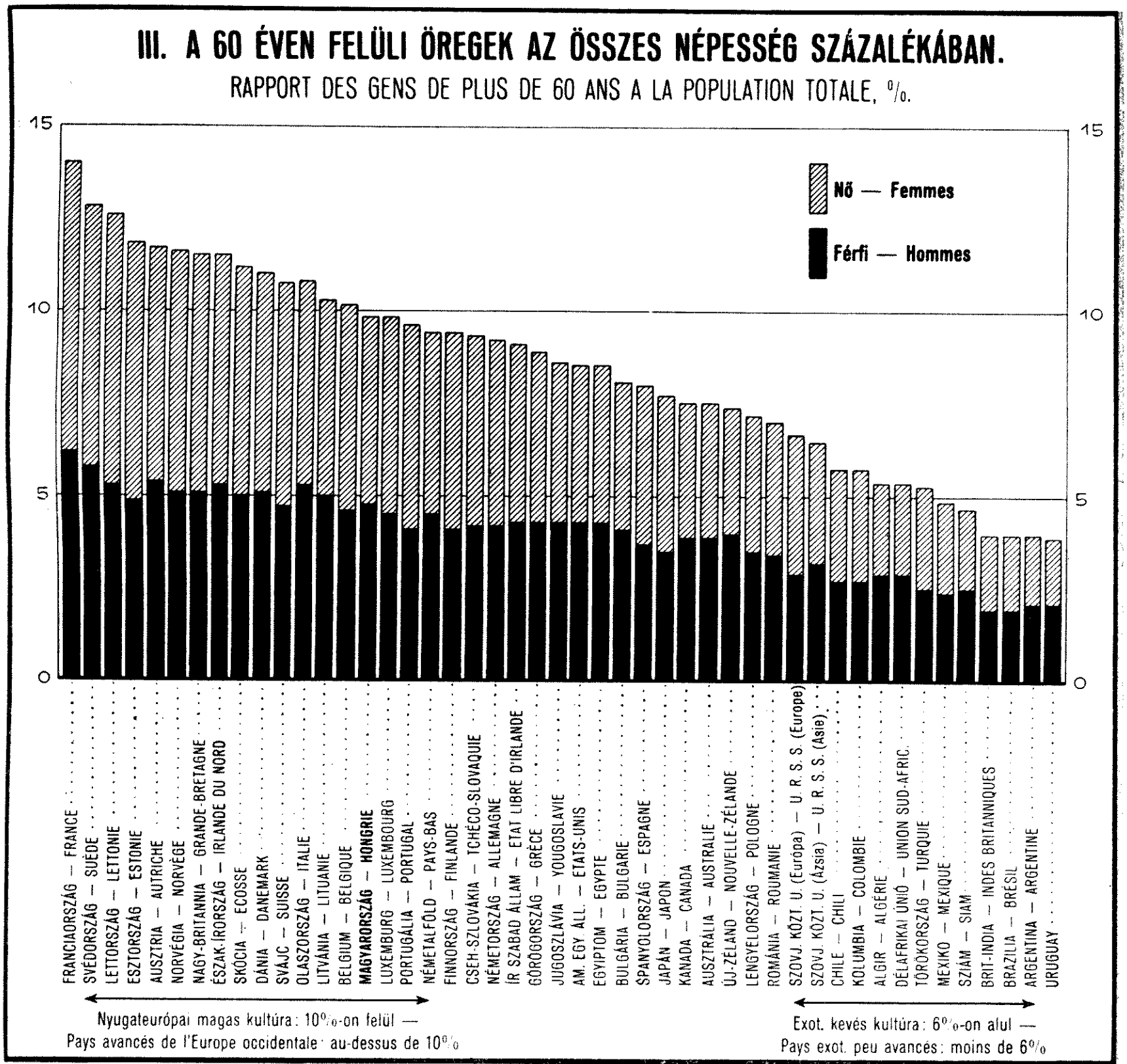

M. St. Sz. 1938. R. H. de St. 1938.

gramm, melyet kivándorlás ritkított a háború előtt. Az öregek aránya a stacionér harangdiagramm esetében is kedvezőbb, mint a rendszerint extenzív szaporodási típusú, szélesbázisú vagy stacionér, egykoron kivándorlással sujtott államokban. Ezeket az átalakulási folyamatokat mutatja a 3. táblázat nemzetközi összehasonlításban.

Az öregek mai arányának nemzetközi összehasonlítását nemek szerint a 4. táblázat és a III. grafikon tárja elénk. A legmagasabb arányt az öregek a ma rendelkezésünkre álló adatok szerint, mint már említettük, *Franciaországban* képviselik, ahol az 1931. évi francia népszámlálás szerint a népességnek 14·0%-a volt legalább 60 éves. Nem újkeletű a francia arány e szélsőségesen magas volta. Már a XIX. század végén is a franciák állottak e tekintetben az első helyen. Az 1900. évi népszámlálás szerint 1900-ban 12·5, 1910-ben 12·6 és 1926-ban 13·8% öreggel szintén Franciaországé volt az elsőség. A legöregebb korcsoportok ezen franciaországi túltömöttsége persze részben csak relatív. A hirhedten alacsony francia születési arány révén a gyermekréteg itt Európaszerte példátlanul alacsony s ezért Franciaországban a népesség korcsoportjai közül az öregekéi viszonylag is jobban kidomborodnak, mint más országokban. Ha Franciaországban a produktív és az öregkorúak változatlan száma mellett a gyermekréteg olyan erős volna, mint pl. jelenleg hazánkban, úgy az öregek aránya Franciaországban 1931-ben is csak 13·3% lett volna és nem 14%, mint amekkorának ezen időbeli francia népszámlálás találta.

Franciaország után az öregek aránya tekintetében ma *Svédország* sorakozik 12·8%-kal. (L. a 4. tábl. és III. grafikont.) Ezek a ma legszenilisebb korösszetételű államok legtöbb öreggel s általában erős idősebb korosztályokkal, alacsony születési aránnyal és kevés gyermekkel. E két ország után más északi és északnyugateurópai államok, *Lett- és Esztország,* aztán *Ausztria, Norvégia* és *Angolország* sorakoznak. *Hazánk vonatkozó aránya a belga aránnyal egy színvonalon áll.* Nyugateurópai magas kultúra mellett az öregek aránya ma már mindenütt meghaladja a 10%-ot. Ezzel szemben az európai államok közül igen alacsony *Török- és Oroszország,* valamint *Románia* megfelelő aránya is: csak 6—7%. Ha az öregek arányát a közegészségügy színvonalának fokmértékéül választanánk, úgy az a Balkán államaira, Oroszországra s általában a keleteurópai államokra igen kedvezőtlen volna. Hazánkban az öregek aránya a mult század hetvenes éveiben volt azon az alacsony színvonalon, amelyen ma Dél-Európában s általában Kelet-Európa legtöbb országában is áll. Az öregek aránya 4—5%-ra azonban csak *Európán kívül* lévő országokban, exotikus, alacsony kultúra mellett száll le. A minimum Uruguayban s általában a délamerikai államokban mutatkozik; alig hisszük azonban, hogy az afrikai exotikus államok avagy az indoausztráliai szigetvilág népe kedvezőbb statisztikát mutatna, de e területekről még nincs ilyirányú statisztika.

Az egyes államokban *a két nem arányára* ezenkívül jelentékenyen hatással van *a nő társadalmi helyzete.* Ahol a nőket nehéz testi munkára fogják, ott megapad a nők száma s nagyobb halandóságuk révén kevesebb ér fel az öregkorba, valamint ott is, ahol a korai férjhezmenés egészségtelen szokása van elterjedve. Az *éghajlatnak* is megvan a maga hatása, az öregek körében mutatkozó nőtöbblet az északeurópai államokban erősebb, amiben szerepe lehet az északi országok férfiai körében elterjedt magas százalékú alkoholtartalommal bíró italokkal (pálinka, wisky, grog, rumos tea, stb.-vel) való s főleg a férfiak körében otthonos visszaélésnek is. Az öregek nem szerint részletezett arányának nemzetközi összehasonlítására vonatkozólag rendelkezésünkre álló legújabb adatokat már a 4. táblázatban közöltük és az eredményeket a III. grafikonon is szemléltettük.

Nem szerint való részletezésben is Franciaországban van a legtöbb öreg, úgy a férfiak, mint a nők körében. A két nem között az öregkorban mutatkozó különbség, vagyis a 60 éven felüliek körében mutatkozó nőtöbblet, nem Franciaországban és nem is a nyugateurópai műveltebb államokban a legnagyobb, hanem északon: Esztországban. Nagy a különbség a két nem között az öregkorban még Lettországban és Oroszországban is. Délen az európai államok közül e különbség Bulgáriában és Olaszországban a legkisebb. Igen csekély az exotikus államokban a nők nehéz sorsa miatt s az Egyesült Államokban is az egykori bevándorlók nagy férfitöbblete révén.

Az öregek legfontosabb demografiai adatai.

Országrészenkint és törvényhatóság avagy város és vidék szerint való részletezésben, nemkülönben a demográfia egyes szempontjai szerint megkülönböztetett néprétegekben az öregek arányára nincsenek újabb adataink, csak az 1930. évi népszámlálásból származók, amelyeket már Szemlénk 1932. évi említett cikkében közöltünk. Láttuk ott, hogy *a városokban mindig kisebb az öregek aránya, mint a vidéken,* mert az öregek, különösen a nyugdíjasok, pihenni a vidékre szeretnek távozni s a városokba bevándorló produktív korúak tömege is csökkenti a városokban az öregek arányát. Nemkülönben láttuk már az öregekről szóló 1932. évi Szemle cikk foglalkozási részében, hogy *az őstermelésnél az öregkor képviselete erősebb, mint az iparnál* s a produktív korcsoport kevésbbé domborodik ki. Az ipar-forgalmi foglalkozási főcsoport egyes ágai közül is különösen a bányászat és a közlekedés férfi keresői között kevés az öreg. Érdekes ez alkalommal is felemlíteni a szélsőségesen igen kevés és igen sok öreget mutató foglalkozásokat is: ilyen szélsőségek egyrészt a túlnyomóan fiatal elemekből álló véderő és a házicselédek, másrészről a nyugdíjasok. Az öregek arányát az egyes *hitfelekezetekhez* tartozók körében számítva ki, a maximum mindig a felekezeten kívül állók (egyéb és ismeretlen vallásúak körében) jelentkezik (14·8%), de csak azért, mert felekezeten kívülivé az emberek csak később, életük folyamán lesznek, eredeti vallásuk elhagyásával. Ezért a fiatalabb korok képviselete ezek körében gyér. Érdekes megfigyelni, hogy az öregek aránya a protestánsok körében magasabb, mint a katolikusoknál. A minimum a műveltség alacsony fokán álló és magas halandósági arányukról ismert görögkatolikusoké (8·7%). Ezek születési aránya kedvező, szaporodásuk extenzív.

Az *írni és olvasni tudók aránya* mai öregeink között kisebb, mint átlag a népességben. Az idősebb korcsoportban az írni és olvasni tudásnak napjainkban való elsajátítására kevés remény van és e tekintetben nagyobb arányra az öregeknél az elkövetkező évtizedekben is csak azon az alapon lehet számítani, hogy az analfabétákkal a mai mértékben telített idősebb korosztályok kihalnak és helyükbe az írni és olvasni tudást szélesebb körben elsajátított, ma még fiatalabb rétegek kerülnek. Az ország egyes vidékei közül délen, a Tisza—Maros szögén lévő vármegyékben, különösen Arad, Csanád és Torontál megyében van még a legtöbb sem írni, sem olvasni nem tudó aggastyán (80 éven felüli).

A nem magyar *anyanyelvű* öregek magyar *nyelvtudása* kedvezőtlenebb, mint az egész idegenajkú népességé. Ha egyre öregebb és öregebb korcsoportokat veszünk szemügyre, a nem magyar anyanyelvű öregek magyar nyelvtudása egyre kisebb arányokat mutat. Azt, hogy a nem magyar anyanyelvű öregek magyar nyelvtudása is kedvezőbb képet fog mutatni a jövőben, amikor a mai fiatalabb generációk érnek majd fel a 60 éven felüli korba, kétségtelenné teszi az, hogy a fiatalabb korcsoportok körében a magyar nyelv tudása tekintetében is egyre kedvezőbb arányokkal találkozunk. A világháború előtt a nem magyar anyanyelvű öregeknek még alig $^1/_5$-e, $^1/_6$-a tudott csak magyarul, ezzel szemben a mai terület legújabb népszámlálásai szerint már $^2/_3$ részük beszéli az állam nyelvét. Érdekes megfigyelni, hogy a férfiaknál — a magyar nyelvnek a katonáskodás alatt történt elsajátítása miatt — az öreg korban is mindig jobbak voltak az arányok, mint a nőknél.

A népszámlálások által számbavett *érzéki és értelmi fogyatkozások* közül az öregek körében főleg a vakság aránya magas és a kor emelkedésével rohamosan gyarapodó. Tudjuk, hogy számos, főleg az öregkort sujtó és a korral gyarapodó irányzatú, vagyis az öregeknél mind sűrűbben előforduló szembaj van, mely vaksággal végződhet, különösen pedig a látóideg sorvadása (atrophia nervi optici) és a zöldhályog (glaukoma). Gyarapodó az életkorral az öregkori elmebetegségek aránya is, míg a süketség s a hülyeség aránya a korral nem gyarapodó, miután az előbbi gyakran veleszületett fogyatkozás, az utóbbi kifejezés alatt pedig a születetten fogyatékos elméjűket értjük.

Az öregek halálozása.

A népmozgalom az anyakönyvvezetőkhöz befutó elhalálozási lapok alapján *az öregek halandóságának alakulásáról, elhalálozásuk okairól* s ezzel kapcsolatban betegségekre való hajlamosságukról és az öregedő szervezet sajátságairól szolgáltat értékes adatokat. Az, hogy az öregedő szervezet *betegségekre való hajlandósága* minő magas s hogy az a korral párhuzamosan minő rohamosan gyarapszik, *a betegsegélyző pénztárak vonatkozó statisztikájából,* országos arányokkal fejezhető ki. *A halandósági táblákból* pedig régóta ismeretes *a mortalitásnak öregkorban a korral gyarapodó irányzata.* Az elhalálozás valószínűsége az életkortól való függésben parabola, melynek szárai nemcsak a legfiatalabb gyermekek és csecsemők, hanem az öregek felé is rohamosan emelkednek. Az élők egyes öregkori korcsoportjainak fogyó létszáma mellett a kihalási rendből

származó halottlétszám tudvalevőleg a 75. életév körül mutat sűrűsödési pontot, a normál kort s a halottak 41%-át kitevő normálcsoportot, amikor is többen halnak el az öregek között, mint akár az ennél fiatalabb, akár az ennél idősebb korban. Családi állapot szerint való részletezésben a házas öregek halandósága a legkedvezőbb; ennél magasabb az özvegyeké és az elváltaké, a legmagasabb pedig a nőtlen és hajadon öregeké, akiknek nagy részét éppen szervezetük beteges volta tartotta vissza a házasságtól. A multtal szemben az öregkori halandóság számszerű kialakulásának történetét illetőleg fentebb már szolgáltattunk adatokat (l. a 2. táblázatot és a II. grafikont) éspedig azzal kapcsolatban, hogy az öregek számának gyarapodásában minő része van az öregkori halandóság enyhülésének.

A 60 éven felüli korban elhalt öregek halálokairól a mult évi Orvosi Nagyhéten tartott statisztikai referatumra tekintettel a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal különleges új országos haláloki feldolgozást is készíttetett az akkor haláloki statisztikai szempontból egyébként már feldolgozott leg-

5. Az öregek elhalálozásának okai a nemzetközi haláloki nomenklatúra tizennyolc főcsoportja szerint való részletezésben Magyarországon.

Causes de décès de vieilles gens en Hongrie, d'après les 18 classes de la nomenclature internationale des causes de décès.

Csoportszám *Numéro de la classe de nomenclat.*	Haláloki főcsoport *Classes de causes de décès*	Esett elhalálozás az oldalt megnevezett haláloki főcsoportra a 60 éven felüliek körében *Décès de personnes de plus de 60 ans* — szám szerint *en nombres*		az öregkori halottak %-ában *par rapport au total des vieilles gens décédés, %*		tízezer megfelelőkorú élőre (‰) *pour 10.000 vivants du même âge*	
		1930—31 átlag *moyennes*	1935	1930—31 átlag *moyennes*	1935	1930—31 átlag *moyennes*	1935
I.	Fertőző és élősdiekokozta betegségek — *Maladies infectieuses et parasitaires*	1.919·5	1.891	*3·7*	*3·3*	*22·7*	*20·88*
II.	Rák és egyéb daganatok — *Cancer et autres tumeurs*	5.267·5	6.253	*10·2*	*11·0*	*62·2*	*69·05*
III.	Rheumás (csúzos) betegségek a táplálkozás és a belső elválasztásos mirigyek bántalmai és egyéb általános betegségek — *Maladies rhumatismales; maladies de la nutrition et des glandes endocrines; autres maladies générales*	420·0	329	*0·7*	*0·6*	*5·0*	*3·63*
IV.	A vér és a vérképzőszervek betegségei — *Maladies du sang et des organes hématopoïétiques*		98		*0·1*		*1·08*
V.	Idült mérgezések — *Empoisonnements chron. et intoxications*		26		*0·0*		*0·29*
VI.	Az idegrendszer és az érzékszervek betegségei — *Maladies du système nerveux et des organes des sens*	5.568·0	6.052	*10·8*	*10·6*	*65·7*	*66·82*
VII.	A vérkeringési szervek betegségei — *Maladies de l'appareil circulatoire*	10.213·5	12.754	*19·8*	*22·4*	*120·6*	*140·84*
VIII.	A légzőszervek betegségei — *Maladies de l'appareil respiratoire*	4.770·5	5.060	*9·2*	*8·9*	*56·3*	*55·87*
IX.	Az emésztőszervek betegségei — *Maladies de l'appareil digestif*	1.472·0	1.624	*2·8*	*3·0*	*17·4*	*17·93*
X.	A húgyivarszervek betegségei — *Maladies de l'appareil urinaire et de l'appareil génital*	1.119·0	1.217	*2·2*	*2·2*	*13·2*	*13·44*
XI	A terhesség, szülés és a gyermekágy betegségei — *Maladies de la grossesse, accouchement, état puerpéral*	—	—	—	—	—	—
XII.	A bőr és a bőralatti kötőszövet betegségei — *Maladies de la peau et du tissu cellulaire*	85·5	81	*0·0*	*0·1*	*1·0*	*0·89*
XIII.	A csontok és a mozgatószervek betegségei — *Maladies des os et des organes de la locomotion*		31		*0·0*		*0·34*
XIV.	Veleszületett fejlődési hibák — *Vices de conformation congénitaux*	—	—	—	—	—	—
XV.	Az újszülöttek betegségei — *Maladies du premier âge*	—	—	—	—	—	—
XVI.	Az aggság bajai — *Sénilité*	19.246·0	19.995	*37·3*	*35·2*	*227·2*	*220·75*
XVII.	Erőszakos halálesetek és balesetek — *Morts violentes ou accidentelles*	1.268·5	1.250	*2·5*	*2·2*	*14·9*	*13·80*
XVIII.	Ismeretlen halálokok — *Causes de décès indéterminées*	435·0	207	*0·8*	*0·4*	*5·1*	*2·29*
	Összesen — *Totaux*	**51.785·0**	**56.868**	*100·0*	*100·0*	*611·3*	*627·90*

6. A legfontosabb öregkori halálokok miatt elhalt öregek száma és aránya Magyarországon.

Nombre et proportion des vieilles gens morts en Hongrie pour les principales causes de décès de vieillesse.

Sorszám *Numéros d'ordre*	*Numéros de* A részletes haláloki nomenklatúra tételszáma	*Désignation de la maladie ayant entraîné la mort (de la cause du décès) d'après* A halált előidéző betegség (halálok) megnevezése a nemzetközi haláloki nomenklatúra szerint *la nomenclature internationale des causes de décès*	Elhaltak 60 éven felül *Décédés au-dessus de 60 ans* 1930—31 szám szerint *en nombres*	1930—31 tízezer megfelelőkorú élőre *pour 10.000 vivants du même âge*	1935 szám szerint *en nombres*	1935 tízezer megfelelőkorú élőre *pour 10.000 vivants du même âge*
1	162	Elaggottság (végelgyengülés) — *Sénilité*	19.246·0	*227·2*	19.995	*220·87*
2	45—55	Rák és egyéb rosszindulatú daganat — *Cancer et autres tumeurs malignes*	5.267·5	*62·2*	6.249	*69·13*
3	82	Agyvérzés, éreldugulás, vérrög. az agyban — *Hémorragie cérébr., embolie ou thrombose cérébr.*	5.186·0	*61·2*	5.558	*61·36*
4	93	A szívizom betegségek — *Maladies du myocarde*	[1]8.115·5	[1]) *95·8*	5.048	*55·74*
5	92	Idült belső szívbélhártyalob, billentyűhiba — *Endocardite chronique, y compr. les affections valvulaires*			4.031	*44·50*
6	107—109	Tüdőgyulladás (pneumonia) — *Pneumonie*	3.470·5	*40·9*	3.806	*42·04*
7	97	Érelmeszesedés (arteriosclerosis) — *Artériosclérose*	[2]) 2.098·0	[2]) *24·8*	2.084	*23·10*
8	23	A légzőszervek gümőkórja — *Tuberculose de l'appareil resp.*	1.314·5	*15·5*	1.111	*12·27*
9	95	A szív egyéb betegségei — *Autres maladies du coeur*	[3]) —	[3]) —	995	*10·99*
10	130—132	Vesegyulladás (nephritis) — *Néphrite*	849·5	*10·0*	869	*9·60*
11	163—171	Öngyilkosság — *Suicide*	789·0	*9·3*	795	*8·77*
12	113	Tüdőtágulat (emphysema) — *Emphysème pulmonaire*	[4]) 1.158·0	[4]) *13·7*	593	*6·55*
13	122	Sérv, bélelzáródás — *Hernie, obstruction intestinale*	[5]) 777·0	[5]) *9·2*	493	*5·44*
14	176—194	Baleset — *Accidents*	449·0	*5·3*	408	*4·49*
15	94	A szív koszorúereinek betegsége (angina pectoris) — *Maladies des artères coronaires et angine de poitrine*	[6]) —	[6]) —	307	*3·39*
16	120	Hasmenés, bélgyulladás és bélfekély — *Diarrhée, entérite et ulcération intest.*	213·0	*2·5*	307	*3·39*
17	112	Asthma (nehézlégzés) — *Asthme*	[7]) —	[7]) —	291	*3·21*
18	59	Diabetes (cukorbetegség) — *Diabète*	210·0	*2·5*	261	*2·88*
19	124	Kötőszövetes májgyulladás (cirrhosis) — *Cirrhose du foie*	[8]) 428·0	[8]) *5·1*	205	*2·26*
20	137	A prostata betegségei — *Maladies de la prostate*	[9]) 269·5	[9]) *3·2*	203	*0·36*
21	200	Külön meg nem nevezett ok — *Causes non spécifiées*	435·0	*5·1*	202	*2·23*
22	13	Vérhas (dysenteria) — *Dysenterie*	[10]) —	[10]) —	162	*1·79*
23	117	A gyomor vagy az epésbél fekélye — *Ulcère de l'estomac ou du duodenum*	[11]) —	[11]) —	138	*1·53*
24	106	Hörghurut (bronchitis) — *Bronchite*	142·0	*1·7*	127	*1·40*
25	110	Mellhártyagyulladás (pleuritis) — *Pleurésie*	[12]) —	[12]) —	127	*1·40*
26	15	Orbánc (erysipelas) — *Erysipèle*	[10]) —	[10]) —	124	*1·37*
27	129	Hashártyagyulladás (peritonitis) — *Péritonite*	[13]) 54·0	[13]) *0·6*	117	*1·29*
28	98	Üszög (aggkori vagy egyéb) — *Gangrène (sénile ou autre)*	[14]) —	[14]) —	108	*1·19*
29	80	Hátgerincsorvadás (tabes dors.) — *Ataxie locomotrice progressive*	203·0	*2·4*	106	*1·42*
30	83	Bénulásos elmezavar (paralysis) — *Paralysie générale*			102	*1·13*
31	—	Egyéb — *Autres*	1.110·0	*13·1*	1.946	*22·79*
		Összesen — *Totaux*	**51.785·0**	*611·3*	**56.868**	*627·88*

[1]) A szív koszorúereinek betegségével együtt. — *Y compr. les maladies des artères coronaires.* — [2]) Az üszökkel együtt. — *Y compr. la gangrène.* — [3]) L. az együvé foglalt 4. és 5. sorszám alatt. — *Voir aux numéros d'ordre 4 et 5, indiqués ensemble.* — [4]) Az asthmával, a mellhártyalobbal és a légzőszervek nem gümőkóros egyéb betegségeivel együtt. — *Y compris: asthme, pleurésie, autres maladies non tubercul. de l'app. respiratoire.* — [5]) A gyomor és az epésbél fekélyével, a nem féregnyúlványlobból származó hashártyagyulladással és az emésztő szervek egyéb betegségeivel együtt. — *Y compris: l'ulcère de l'estomac ou du duodenum; la péritonite, si elle ne vient pas d'une appendicite; les autres maladies de l'appareil digestif.* — [6]) L. 1. sorsz. alatt. — *Voir au numéro d'ordre 1.* — [7]) L. 12. sorsz. alatt. — *Voir au numéro d'ordre 12.* — [8]) Az epeutak egyéb betegségeivel együtt. — *Y compr. les autres maladies des voies biliaires.* — [9]) A húgyivarszervek egyéb betegségeivel együtt. — *Y compr. les autres maladies de l'appareil urinaire et de l'appareil génit.* — [10]) L. 31. sorsz. alatt. — *Voir au numéro d'ordre 31.* — [11]) L. 13. sorsz. alatt. — *Voir au numéro d'ordre 13.* — [12]) L. 12. sorsz. alatt. — *Voir au numéro d'ordre 12.* — [13]) Csak a féregnyúlványlob. — *Seulement l'appendicite.* — [14]) L. 7. sorsz. alatt. — *Voir au numéro d'ordre 7.*

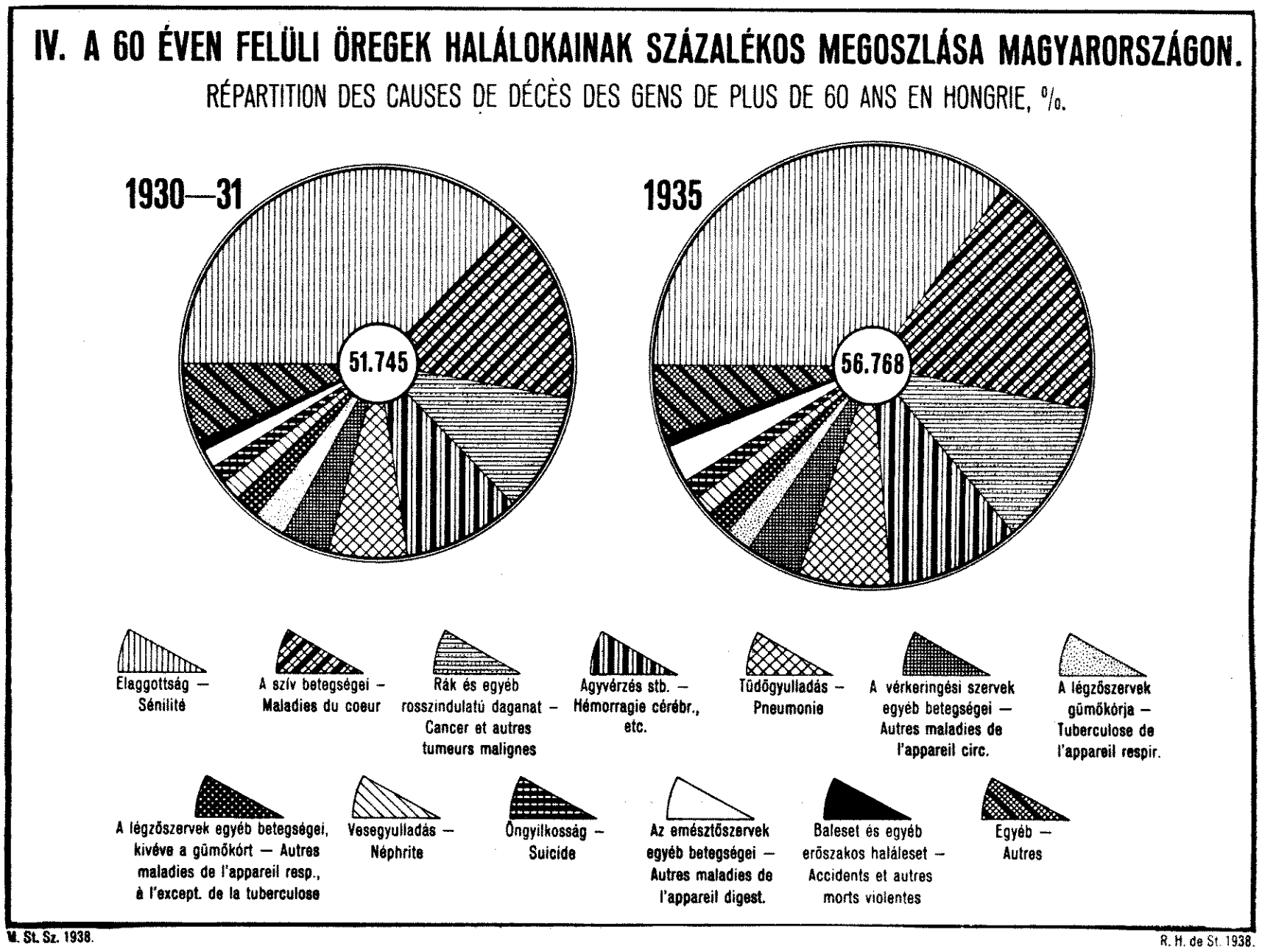

utolsó esztendő, *az 1935. év anyagából.* Az öregkori halálokokra vonatkozó 1935. évi eredmények önmagukban is nagy érdeklődésre tarthatnak számot, nemkülönben érdekes lehet az 1930—31. évi megfelelő eredményekkel[1]) való egybevetés is. Az 1935. évi feldolgozás alapján most a jelenleg az alábbi táblázatokon a hazánkban 1930 óta alkalmazásban lévő új (a IV. revízión átesett) nemzetközi nomenklatúra szerint feldolgozott öregkori halálokokra vonatkozó adatokat mutatjuk be. A nomenklatúra 18 haláloki főcsoportja szerint való részletezésben az 5. táblázaton közöljük a 60 éven felül elhaltakat az 1935 évről az 1930—31. évi megfelelő eredményekkel egybevetve úgy abszolút számokban mint arányszámokban. Az egyes öreg korcsoportok legfontosabb haláloki eredményeit a 6. táblázatba foglaltuk össze. A nemzetközi haláloki nomenklatúra kétszáz kórisméje közül az öregek körében 1935-ben leggyakrabban előforduló egyes halálokokat az 1935. évi és az 1930—31. évi országos eredmények alapján a 7. táblázat és a IV. grafikonon szemlélteti. Végül a 7. táblázatban kiemelt főbb öregkori halálokoknak hazánkban való gyakoriságát az életkorral is kombinálva a 8. tábla mutatja be.

[1]) L. *Szél* Tivadar dr.: Az öregek gyarapodása és megoszlása népességünkben, halálokaik s az öregedő szervezet sajátságai. Magyar Statisztikai Szemle 1932. évf. 1023. és k. l. (L. a 1036—1043. lapokat.)

Az aggkori végelgyengülés.

Nyilvánvaló, hogy ezen országos *öregkori haláloki statisztika* alapján csak arra tudunk válaszolni, hogy az ország lakossága, vagyis a magyar nép öregkorban minő betegségek miatt hal el, illetve még szabatosabban, hogy a halottkémek öregeinket napjainkban minő betegségek miatt jelentik elhaltnak. E haláloki jelentéseknek pedig még ma is 9—10%-a nem orvos halottkémektől származik. Ezzel természetesen akkor is számolni kell, ha a halálokokat szabatosság és szakszerűség szempontjából bíráljuk el. Egészségügyi statisztikai vonatkozásban elsőrendű fontosságú a legszámosabban előforduló öregkori halálokok *arányának és*

7. Az öregek elhalálozásának okai korcsoportok szerint Magyarországon az 1935 évben.

Causes de décès des vieilles gens morts en 1935 en Hongrie, indiqués par classes d'âge.

Csoportszám *Numéro de la classe de nomenclat.*	A nemzetközi haláloki nomenklatúra főcsoportjai *Classes de la nomenclature internationale des causes de décès*	Elhalt az oldalt megnevezett halálok miatt *Décès dus aux causes indiquées* — abszolút számban *nombres absolus*					tízezer megfelelő korú élőre *pour 10.000 vivants du même âge*				
		60 éven aluli *au-dessous de 60 ans*	60-69 *de 60 à 69* éves — *ans*	70-79 *de 70 à 79* éves — *ans*	*au-dessus* 80 *de 80* éven felüli - *ans*	*au-dessus* 60 *de 60* éven felüli - *ans*	60 éven aluli *au-dessous de 60 ans*	60-69 *de 60 à 69* éves — *ans*	70-79 *de 70 à 79* éves — *ans*	*au-dessus* 80 *de 80* éven felüli - *ans*	*au-dessus* 60 *de 60* éven felüli - *ans*
I.	Fertőző és élősdiekokozta betegségek — *Maladies infectieuses et parasitaires*	18.962	1.197	558	136	1.891	23·66	21·76	18·97	22·14	20·88
II.	Rák és egyéb daganatok — *Cancer et autres tumeurs*	4.383	3.302	2.424	527	6.253	5·47	60·03	82·40	85·82	69·05
III	Rheumás (csúzos) betegségek, a táplálkozás és a belső elválasztásos mirigyek bántalmai és egyéb általános betegségek — *Maladies rhumatismales; maladies de la nutrition et des glandes endocrines; autres maladies générales*	814	212	107	10	329	1·03	3·85	3·64	1·63	3·63
IV.	A vér és a vérképzőszervek betegségei — *Maladies du sang et des organes hématopoïétiques*	345	66	28	4	98	0·43	1·20	0·95	0·65	1·08
V.	Idült mérgezések — *Empoisonnements chron. et intoxications*	60	16	8	2	26	0·08	0·29	0·27	0·33	0·29
VI.	Az idegrendszer és az érzékszervek betegségei — *Maladies du système nerveux et des organes des sens*	6.414	2.538	2.648	866	6.052	8·00	46·12	90·02	141·00	66·82
VII.	A vérkeringési szervek betegségei — *Maladies de l'appareil circulatoire*	6.814	5.246	5.667	1.841	12.754	8·50	95·35	192·68	299·75	140·84
VIII.	A légzőszervek betegségei — *Maladies de l'appareil respiratoire*	11.722	2.148	2.107	805	5.060	14·62	39·03	71·62	131·08	55·87
IX.	Az emésztőszervek betegségei — *Maladies de l'appareil digestif*	11.795	829	628	167	1.624	14·72	15·07	21·35	27·19	17·93
X.	A húgyivarszervek betegségei — *Maladies de l'appareil urinaire et de l'appareil génital*	1.575	568	495	154	1.217	1·97	10·32	16·82	25·07	13·44
XI.	A terhesség, szülés és a gyermekágy betegségei — *Maladies de la grossesse, accouchement, état puerpéral*	790	—	—	—	—	0·98	—	—	—	—
XII.	A bőr és a bőralatti kötőszövet betegségei — *Maladies de la peau et du tissu cellulaire*	639	35	35	11	81	0·80	0·64	1·19	1·79	0·89
XIII.	A csontok és a mozgatószervek betegségei — *Maladies des os et des organes de la locomotion*	203	26	5	—	31	0·25	0·47	0·02	—	0·34
XIV.	Veleszületett fejlődési hibák — *Vices de conformation congénitaux*	458	—	—	—	—	0·57	—	—	—	—
XV.	Az újszülöttek betegségei — *Maladies du premier âge*	10.237	—	—	—	—	12·77	—	—	—	—
XVI.	Az aggság bajai — *Sénilité*	160	1.988	8.692	9.315	19.995	0·20	36·13	295·45	1.516·70	220·75
XVII.	Erőszakos halálesetek és balesetek — *Morts violentes ou accidentelles*	4.201	578	497	175	1.250	5·24	10·50	16·89	28·49	13·80
XVIII.	Ismeretlen halálokok — *Causes de décès indéterminées*	483	142	51	14	207	0·60	2·58	1·73	2·28	2·29
	Összesen — *Totaux*	**80.055**	**18.891**	**23.950**	**14.027**	**56.868**	99·89	343·34	814·00	2.283·92	627·90

gyakoriságának kimutatása, mert ezirányú vizsgálat vezet reá arra, hogy *mely betegségek fordulnak elő az öregkorban a leggyakrabban* és mutatja még, hogy az egész életet végigélt öregek körében *mely halálokok a legfontosabbak.* Az ilyirányú szélsőség kutatásának az az eredménye, hogy a halottkémek által leggyakrabban jelentett öregkori halálok *az elaggottság vagy aggkori végelgyengülés, a szervek elöregedése miatt való meghalás* (marasmus senilis). Hazánkban az 1930—31. évi eredmények átlaga szerint a 60 éven felül elhalt öregeknek 37·3%-ánál volt ez a halálok, 1935-ben pedig 35·2%-nál. A nemorvos halottkém haláloki jelentései között ez az ú. n. „takaródiagnózis" viszonylag gyakrabban fordul elő, mint az orvoshalottkémekéi között. Előttük egyes öregkori betegségek, vagy éppen az öregedés diszharmónikus volta gyakrabban marad rejtve, mint az orvoshalottkémek előtt s ezért jelentik haláloknak azt, hogy „öreg", illetve „elsorvadt öreg" a halott, mert szabatosabban nem tudják megadni elhalálozásának okát. A kultúra terjedésével a halottkémlések pontosabbá válnak s az ilyen takaró diagnózisok országos aránya éppen ezért történeti idősorokban csökkenő. Így megfigyelhető, hogy fentebb az erre vonatkozó 1935. évi százalék is kisebb már mint az 1930—31. évi. Kimutatható, hogy az indusztrializálódás vagy az urbanizálódás előrehaladásával az „elaggottság" mint haláloki jelentés egyre ritkábban fordul elő. Nők körében gyakoribb ez a halálok, mint a férfiaknál, nem azért, mert a nők aránya nagyobb az öregek körében, de azért, mert az érelmeszesedésből és szívtágulásból álló diszharmonikus öregedés a nőknél ritkább lévén, mint a férfiaknál, a nőknél több öregkori halott marad az elaggottság haláloki csoportjára. *Az elaggottság halálokának gyakorisága az öregkoron belül is rohamosan emelkedik az*

8. A legfontosabb öregkori halálokok miatt elhaltak aránya életkor szerint Magyarországon, 1935-ben.

Proportion, par âge, des personnes mortes en 1935 pour les principales causes de décès de vieillesse en Hongrie.

Sorszám *Numéros d'ordre*	*Numéros de* tételszáma (A IV. revízión átesett nemzetközi haláloki nomenklatura *la nomenclature internationale des causes de décès, revisée pour la 4e fois*)	*Causes de décès indiquées par* egyes halálokainak megnevezése	Elhaltak az öregek közül *Décès à l'âge de* 60—69 *ans*	70—79 *ans*	80 éven felüli *plus de 80 ans*
			életkorban tízezer megfelelő korú élőre eső arányban *pour 10.000 vivants de même âge*		
1	162	Elaggottság (végelgyengülés) — *Sénilité*	36·13	295·51	1516·92
2	45—55	Rák és egyéb rosszindulatú daganat — *Cancer et autres tumeurs malignes*	60·00	82·41	95·82
3	82	Agyvérzés, éreldugulás, vérrög az agyban — *Hémorragie cérébr., embolie ou thrombose cérébr.*	39·88	85·85	136·61
4	93	A szívizom betegségei — *Maladies du myocarde*	33·77	80·36	134·54
5	92	Idűlt belső szívbelhártyalob, billentyűhiba — *Endocardite chronique, y compr. les affections valvulaires*	36·42	56·09	61·38
6	107—109	Tüdőgyulladás (pneumonia) — *Pneumonie*	28·06	54·16	108·93
7	97	Érelmeszesedés (arteriosclerosis) — *Artériosclérose*	11·31	34·78	71·48
8	23	A légzőszervek gümőkórja — *Tuberculose de l'appareil resp.*	1·42	9·76	6·72
9	95	A szív egyéb betegségei — *Autres maladies du coeur*	8·29	14·04	20·51
10	130—132	Vesegyulladás (nephritis) — *Néphrite*	8·03	11·49	14·48
11	163—171	Öngyilkosság — *Suicide*	6·38	11·22	18·56
12	113	Tüdőtágulat (emphysema) — *Emphysème pulmonaire*	4·78	8·94	10·91
13	122	Sérv, bélelzáródás — *Hernie, obstruction intestinale*	4·14	6·73	10·91
14	176—194	Baleset — *Accidents*	3·58	5·23	9·60
15	94	A szív koszorúereinek betegs. (angina pectoris) — *Maladies des artères coronaires et angine de poitrine*	2·98	3·91	4·56
16	120	Hasmenés, bélgyulladás és bélfekély — *Diarrhée, entérite et ulcération intest.*	2·00	4·96	8·30
17	112	Asthma (nehézlégzés) — *Asthme*	2·89	3·84	3·09
18	59	Diabetes (cukorbetegség) — *Diabète*	2·89	3·13	1·63
19	124	Kötőszövetes májgyulladás (cirrhosis) — *Cirrhose du foie*	2·11	2·69	1·63
20	137	A prostata betegségei — *Maladies de la prostate*	1·13	3·30	7·16
21	200	Külön meg nem nevezett ok — *Causes non spécifiées*	2·53	1·70	2·12
22	13	Vérhas (dysenteria) — *Dysenterie*	1·18	2·48	3·91
23	117	A gyomor vagy az epésbél fekélye — *Ulcère de l'estomac ou du duodenum*	1·74	1·22	0·98
24	106	Hörghurut (bronchitis) — *Bronchite*	0·91	1·74	4·24
25	110	Mellhártyagyulladás (pleuritis) — *Pleurésie*	1·29	1·50	1·95
26	15	Orbánc (erysipelas) — *Erysipèle*	1·04	1·80	2·28
27	129	Hashártyagyulladás (peritonitis) — *Péritonite*	1·24	1·46	0·98
28	98	Üszök (aggkori vagy egyéb) — *Gangrène (sénile ou autre)*	0·62	1·50	4·88
29	80	Hátgerincsorvadás (tabes dors.) — *Ataxie locomotrice progressive*	1·45	0·78	0·49
30	83	Bénulásos elmezavar (paralysis) — *Paralysie générale*	1·33	0·82	0·81
31	—	Egyéb — *Autres*	33·82	20·60	17·54
		Összesen — *Totaux*	**309·52**	**793·40**	**2266·38**

egyes öregkori korcsoportokban. Nevezetesen marasmus senilis miatt halt el hazánkban tízezer megfelelő korú élő közül:

	1930—31 átlagában	1935-ben
A 60—69 éveseknél	38·8	32·5
A 70—79 „	339·7	299·1
A 80 éven felülieknél	1.493·4	1.435·0

Az embernek az emberi élet fejlődéstörvényei szerint meg kell vénülnie és ez a számsor is azt mutatja, hogy a korral a vénülés jelei mind kifejezettebbek a halottkém előtt is. Persze nehezebb felelni arra, hogy mi e folyamatnak az oka. Mi a vénülést ma fiziológiai folyamatnak tartjuk s tudvalevőleg ma már csak elvétve találkozunk *Metschnikoff* felfogásával, hogy a vénülés betegség (senectus ipse morbus), melynek nem is kell feltétlen bekövetkeznie. Az ő bacillus bulgaricusa, a joghurt, a béltoxinok közömbösítése keveset segített oly irányban, hogy az öregség bekövetkezte késleltessék. A belső secretiós vívmányok, *Voronoff* átültetései sem hozták meg az élet tetszőleges mértékben való biztos meghosszabbításának annyira óhajtott módszerét. Még

kevésbbé alkalmasak e módszerek arra, hogy széles néprétegek öregkori halandósági statisztikájának alakulására is hatással legyenek, hiszen eddigi alkalmaztatásuk is csak egyes kiválasztott társadalmi rétegekben fordultak elő. Az életkor előrehaladásával a bomlástermékek felhalmozódnak, a sejtek elhasználódnak, elkopnak, megvénülnek, a test elég, elsorvad, a lélek kifárad s végül az élet megszünik. A fiziológia feladata részletesen nyomon követi azt, hogy bizonyos belső okokból öregkorban miként fajulnak el, miért használódnak fel és hogyan degenerálódnak a szervek. Azt a kórbonctan adja elő, hogy e degenerálódás megkisebbedés; két kivétel van: a szív és a prostata, de a szívnél is előfordul olyik aggnál kisebbedés: atropia brunea. A verőerek öregkori elkopása a leggyakoribb; keménységük, elmeszesedésük az öregedés legjellemzőbb folyamata. Az országos statisztikának nem e jelenségek részletesebb magyarázata a feladata, hanem az, hogy kimutassa azt, hogy e jelenségek „az általános öregedés" és „a diszharmónikus öregedés" az egyéb öregkori betegségeken kívül, minő jelentőséggel bírnak az országos haláloki jelentések között.

A vérkeringési szervek betegségei.

Az ember szervezetének egyes szervei rendszerint nem vénülnek meg egyszerre. A jó halottkém, különösen az orvoshalottkém, éppen ezért ritkábban nevezi meg pusztán az „elaggottságot" haláloknak, mint a nemorvoshalottkém. A legkorábban az öreg ember szervei közül a szív kezd vénülni, a vivőerek s talán legkésőbben az agy. A leggyakoribb diszharmónikus öregség a vérkeringési szervek elkopása, illetve megbetegedése által feltételezett. Az elaggottság — vagyis a harmónikus öregség — után éppen ezért az országos statisztikában is *a vérkeringési szervek betegségeinek* csoportjaiban szerepel legtöbb hatvanéven felüli korban elhalt egyén: a marasmus után ez a második leggyakoribb öregkori haláloki csoport. Az új nemzetközi haláloki feldolgozás szerint nálunk évente elhalt az öregek közül:

	1930–31-ben	1935-ben
A szív betegségei miatt	15·67%	17·16%
A vérkeringési szervek egyéb betegségei, érelmeszesedés stb. miatt	4·05%	4·14%
A vérkeringési elégtelenség áldozata összesen . .	19·72%	21·30%

Eszerint az öregkori halottaknak kb. $^1/_5$ része a vérkeringési elégtelenség áldozata, vagyis az erek aggkori csökkent rugalmasságának s a szívtágulásnak. Kétségtelen, hogy *az érelmeszesedés,* arteriosclerosis, vagy más szóval atheromatosis játssza az aggkor patológiájában a főszerepet. Az öreg ember erei kemények, a vérnyomás magas, rendszerint 140 Hgm. felett van. Elsősorban az arteriosclerosis miatt válik az öreg vénné, a senex senilissé. Az arteriosclerosis előrehaladottságának foka szabja meg az öreg ember működésképességét. Éppen ezért az orvosok a francia *Cazalis* mondását szeretik idézni, hogy az ember olyan idős, mint amilyen idősek az erei: „on a l'âge de ses artères".

Az öregkori haláloki statisztika szerint is *emelkedőben van a vérkeringési szervek miatt elhaltak aránya,* éppen úgy, mint ahogy az egész ország összes halottainak halálokai körében is erősbödőben van e haláloki csoport jelentősége. Az 1930—31. évi 19·72%-ról csupán 1935-ig is 21·3%-ra történt az emelkedés. Azt is érdekes megfigyelni, hogy e haláloki csoport jelentősége nagyobb az öreg férfiak, mint az öreg nők halálokai körében, ami természetes következménye annak, hogy az öregkori érelmeszesedés kifejlődésében kétségtelen szereppel bíró toxikus hatások, az alkohol, a nikotin s a kereső tevékenységgel járó izgalmak a férfiaknál gyakoriabbak, mint a nőknél. Az öregember öregkori korcsoportjai szerint a magyar országos haláloki statisztika tízezer élőre a következő gyarapodó irányzatú elhalálozási arányokkal szolgál:

	A szív betegségei		Érelmeszesedés és egyéb vérkeringési betegség	
	miatt elhaltak hazánkban (‰)			
	1930—31-ben	1935-ben	1930—31-ben	1935-ben
A 60 éven aluliaknál .	7·35	7·85	0·73	0·65
A 60–69 éves öregeknél	73·09	81·61	14·84	13·75
A 79–79 „ „	129·30	154·74	87·82	37·90
A 80 éven felülieknél .	152·53	221·15	64·69	78·64

Egyéb halálokok.

Az öregkorban legtöbb elhalálozást felmutató haláloki csoportok rangsorában, tehát az előfordulás országos gyakorisága tekintetében a 3. helyen *a rák és az egyéb rosszindulatú daganatok* állanak. Az országos haláloki statisztika szerint a 60 éven felüli korban elhaltak közül, vagyis az öreg-

kori összes halottak százalékában kifejezve a halálokok:

	1930—31-ben	1935-ben
Rák volt	9·86%	10·36%
Egyéb daganatos halálozás . .	0·32%	0·42%
Összes daganatos halálozás .	10·18%	10·78%
U. a. tízezer élőre	62·2 %	67·97%

Ez a *60 éven felüli* élőkhöz viszonyított *arány hatszorosa az egész népesség daganatos elhalálozásának,* amely a vizsgált két időszakban 11·11‰, illetve 11·92‰. A 40 éven alul ugyanis a daganatos halálokok csupán igen ritkán fordulnak elő, leginkább még a szórványos fiatalkori tüdőrákesetek ismeretesek. De még az 50—60 évesek között sem olyan gyakoriak, mint a 60 év felett; a korral a rákhalandóság azonban az országos statisztikák nagyobb része szerint is kb. csak a 80. életévig emelkedik. *A 80. életév után* rendszerint *nemcsak a rákos halottak száma, hanem* — a természetesen rohamosan csökkenő számú élőkhöz viszonyított — *aránya is visszafejlődik már.* Lokalizáció szerint az öregkorban a magyar országos haláloki statisztika a nőknél első helyen a nemiszerveket, különösen a méhet és az emlőt, a férfiaknál pedig a tápcsatornát (főleg gyomor- és szájrák) említi.

Az agg szervei közül általában az *agy* az, amelyik a legkésőbben vénül meg. Gyakran erős diszharmónia áll be a gyorsan leromló test és a működését még épen megtartó szellem között. Talán e téren van a legnagyobb különbség a senex és a szenilisség között. A senex a mult tapasztalásán okuló, nagytudású, éles ítélőképességű, rendszerint megtisztult gondolkozású, kényes erkölcsű. Ezzel szemben a szenilis öreg szellemi működése mindenképen gyengült. Lassan gondolkodik, lassan percipiál, lassan beszél. Emlékezőképessége megromlott, kivált a közelmult eseményeire emlékszik az öreg ember nehezen, a régmultra inkább, ezért szeret a vén ember inkább a régmultról beszélni. A vén ember gyakrabban egocentrikus s látóköre is erősen leszűkült. Saját apró bajaival foglalkozik. Legközelebbi hozzátartozóinak, gyermekeinek baja, elvesztése kevésbbé érinti. Itélőképessége, sokszor erkölcse is megromlik. Hangulata állandóan rossz, nagyon érzi, hogy már nem számít, úgy véli, hogy emiatt jogtalanság esik meg rajta. Különösen a beteg vén ember melankólikus, öngyilkosságra hajlamos. Az öregedő korral rohamosan gyarapodó öngyilkossági aránynak öregkori gyógyíthatatlan betegségek az okai.

Az *idegrendszer* öregkorbeli betegségei közül az *aggkori reszketést* kell említeni első helyen, mely igen sok öregnél előfordul. Agg korban gyakori a neuraszténia, a hisztéria, de ritka a kórea. Az aggkori epilepszia úgyszólván sohasem genuin, hanem mindig szimptomás jellegű s többnyire érelmeszesedés következménye. Típusos betegsége azután az aggkornak a Parkinson-kór, vagy paralisis agitans. Az idegrendszerbeli halálokok közül az aggkorban az agyvérzés s az agylágyulás gyakori. Az előbbi az aggkori érelmeszesedés s rugalmasságát vesztett agyi ér megrepedésének a következménye, mikor is a vérérből kilépő vér miatt az agg agyának egy része elhal, aminek következménye a szélütés, a megfelelő agyrész által kormányzott végtag bénulása, vagy — ha a vérzés a szívet és tüdőt irányító központi agyrészt is éri — rögtöni halál. Hazánkban 1930—31-ben évente átlag az elhalt öregeknek közel $^1/_{10}$ része (pontosan 9·74%-a) agyvérzés miatt halt el. 1935-ben 9·95% a megfelelő arány. Az insultus apopleptikus veszélyessége az aggon azért is nagyobb, mert az eszmélet nehezen tér vissza, s ha nem is halálos a vérzés, nyelési és süllyedéses tüdőgyulladás gyakori szövődmény, mely rendszerint halálos. Aggnál a visszamaradt bénulás javulása is hosszabb ideig tart és rendszerint nem következik be oly fokban, mint fiatalabb emberen, s előfordul a szélütés ismétlődése és a bénulás előrehaladása is.

Az *aggkori elmebajok* prototípusa a dementia senilis, az *aggkori elmezavar.* Az új nemzetközi haláloki nomenklatúra szerint az ily halálesetek az aggság bajai közé, a XVI. csoportba sorolandók, s nem a VI. csoportba az idegrendszer és érzékszervek betegségei közé. A legutóbbi haláloki feldolgozás szerint 1935-ben 156 agg marasmusa szövődött dementiával. Ez esetekben az elme öregedése kapcsán, az agy verőereinek előrehaladott szklerózisa révén kifejlődő, oly dementiáról van szó, melyet halálokként jelentett marasmus kapcsán észlelnek. Ismerjük e lassan, észrevétlenül, gyakran éles határ nélkül kialakuló kórképet, melyet jellemez, hogy az agg kezdeményező képessége elvész, cselekvőképessége megbénul, lassankint eltompul, közömbössé lesz. Mind gyakoribb lesz a szédülés, a fejfájás s az álmatlanság is fokozó-

dik. Az agg testtartása, mozgása ennek folyamán feltűnően petyhüdtté válik. Mind erősebben reszket. Hangja is színtelen, monoton, reszkető lesz. Fokozódik a záróizmok gyengesége, majd működésképtelenné válnak. Elveszti az agg orientálóképességét, melankóliás, paranoiás vagy mániás jellegű rohamokkal, marasmusban, áll be a halál.

Az 1930—31-ben elhalt öregeknek nálunk évente átlag 6·7%-a, 1935-ben 6·69%-a volt a *tüdőgyulladás* áldozata. Alig van agg ember, akinek úgynevezett senilis bronchitise ne volna, még ritkább az olyan agg, aki nem köhög. Váladékpangás, süllyedés, hülés miatt a bronchitisből aggon könnyen válik bronchopneumonia, vagyis a hörghurutból, a tüdőhurutból tüdőgyulladás. Az aggkori tüdőgyulladásnak úgy anatómiai, mint klinikai képe más, mint a fiatalabb korbelié. Sajátságos reagálást mutat az agg a fertőző betegségekkel szemben s ezt mutatja az aggkori tüdőgyulladás is. A boncoló asztalon a gyulladásos tüdő tömörülése aggon nem oly intenzív, mint fiatalabb korban. Az agg tüdőben az izzadmány fibrinben szegényebb, mint a fiatalabb korban. Klinikailag a betegség aggon rendszerint nem hirtelenül, hanem lassan, lappangó módon keletkezik. Bevezető hidegrázás aránylag ritka. A láz az öregeknél nem nagy. A reakciós tünetek ezen csekély volta miatt szólunk aszténiás tüdőgyulladásról. Krizissel ritkán végződik; oldódás sokkal nehezebb, mint fiatal korban. 35—65% halálozással jár, s így a tüdőgyulladás aggon igen súlyos betegség. Minél erősebb a reakció, annál kedvezőbb a prognózis, minél aszténiásabb, annál kedvezőtlenebb.

Az *egyéb tüdőbetegségek* közül a krónikus bronchitis és az emphysema is csak öreg egyéneknél gyakori halálok és a pleuritis is csak az öreg korban vezet gyakrabban halálhoz.

Az aggon a *tüdőgümőkórság* úgy idősült módon, zsugorodásos, fibrózus alakban, mint kavernás széteséssel járóan is előfordul. A légzőszervek gümőkórja miatt az 1930—31. évben évente átlag az elhalt öregek 2·54%-a halt el, gümőkór miatt összesen 2·8%-uk, 1935-ben 1·95%-uk. A gümőkóros öregkori elhalálozás nagyobb arányú a férfiaknál, mint a nőknél. Az öregkori korcsoportokkal a gümőkóros morbiditás csökkenő irányzatú. Elhalt Magyarországon tízezer megfelelő korú élőre eső arányban:

Korcsoport	tüdő		egyéb	
	gümőkór miatt (‰)			
	1930—31-ben	1935-ben	1930—31-ben	1935-ben
60—69 éves . .	18·08	14·23	1·61	1·31
70—79 „ . .	12·17	9·76	1·57	0·75
80 éven felüli .	6·18	6·67	1·27	0·81

A *fertőző betegségben* való morbiditás az öregkori korcsoportokkal általában csökkenő irányzatú, mert egyrészt az agg a fiatalabb korban kiállott fertőző betegség miatt, vagy örökölten nagyrészük ellen immunis, ismét mások elő sem fordulnak az aggkorban (pl. varicella, morbilli, pertussis stb.), másrészt éppen a parciális immunitás miatt aggon nem halálos kimenetelűek. A fertőző betegségek miatt való mortalitás ugyanis hazánkban tízezer élőre:

Korcsoport	1930—31-ben ‰	1935-ben
60 éven aluli	27·55	22·33
60—69 éves	25·37	21·42
70—79 „	20·10	18·73
80 éven felüli	11·56	20·36

A *húgyivarszervek betegségeiben* az aggok sűrűn szenvednek, főleg prostatahypertrophiában és strictúrában, ami fiatalkori kankó következménye. A vizelés nehézsége miatt pangás, hólyagtágulás áll be s ezért, vagy a kezelés kapcsán létrejövő fertőzés miatt a következményes vesegyulladás öregeknél gyakori halálok, de főleg a férfiaknál (17·8‰) és ritkábban a nőknél (8·9‰). A női húgycsőn strictúra elő sem fordulhat. A korral az öregeknél a nephritis-mortalitás aránya rohamosan gyarapodik. Esett ugyanis hazánkban tízezer élőre vesegyulladás miatt elhalt:

Korcsoport	1930—31-ben ‰	1935-ben
60 éven aluli	1·80	1·61
60—69 éves	8·52	8·04
70—79 „	12·32	11·49
80 éven felüli	13·54	14·49

Ehhez járul a vesebeli érelmeszesedés, nephrosclerosis, vesesorvadás miatt elhalt öregek száma. Ezzel együtt a húgyivarszervek összes betegségei miatt elhalt öregek aránya méginkább gyarapodó, mint a csak vesegyulladás miatt elhaltaké.

Az *emésztőszervek betegségei* közül a gyomorbélhurut a csecsemőknél a leggyakoribb, s azután is csak a késői öregkorban lép elő, mint halálok. Az öregek a bélbeteg-

ségekkel szemben általában érzékenyek s azt — talán a tifuszt kivéve — nehezen tűrik. Beleik mozgása csökkent (meiopragia). Fogak hiánya miatt a rágás s az emésztőszervek működése csökken, a bél sérülékenyebb. Achilia gastrica miatt a hasmenés és az epekő is gyakori az öregeknél. A féregnyulványlobos halandóság a 80. éven felül maximális, mert már nem lehet operálni.

Az életkor előrehaladásával viszont *ritkábbá válnak* az öregeknél a természetes halálokok közül a *fülbetegségek, a nemi bajok* és a már említett *fertőző betegségek*. Ezek aránya tehát a korral csökkenő irányzatú.

Végezetül az *erőszakos halálesetek* miatt való aggkori halandóság néhány jellemző sajátságát említem. Az 1930—31. évi magyarországi haláloki statisztika szerint a 60 éven felüli öregeknek 1·52%-a, 1935-ben 1·40% halt el öngyilkosság miatt. Ez a baleset és egyéb erőszakos haláleset miatt további 0·87%, illetve 0·72%. Valamennyi erőszakos halálok gyakoribb az öreg férfiaknál, mint az öreg nőknél. A gyilkosság áldozatai idősebb korcsoportokban az élő népességhez viszonyítva is gyengülnek. Az öregkori öngyilkosság, melynek leggyakoribb oka a gyógyíthatatlan betegség, a korral emelkedő intenzitású. A magyarországi öngyilkosok aránya kor szerint tízezer élőre:

	1930-31-ben	1935-ben
a 60 éven aluliaknál	2·62	2·40
a 60—69 éves öregek	7·51	6·38
a 70—79 „ „	10·12	18·56
a 80 éven felülieknél	17·99	18·56

Az öregkorban otthonos nyugodt, higgadt világnézet, az aggtól méltán elvárt, a multak tapasztalatain okuló életbölcsesség eszerint az öregek egy részénél úgy látszik hiányzik. A saját betegségük miatt való bánkódás és az életuntság, vagy éppen a „Verwertung aller Werte" lesz erősebb az élet megbecsülésénél, szereteténél, a fiatalok előtt való példaadásnál.

Az aggkori halálokok statisztikájának tehát az a tanulsága, hogy *az élet e végső korszakában leggyakrabban szereplő halálokok mások, mint a 60 éven alul vagy az egész népességben,* ahol is első helyen tudvalevőleg a fertőzőbetegségek állanak, különösen a gümőkór s csak azután sorakoznak a légzőszervek, az emésztőszervek és csupán a 4. helyen a vérkeringési szervek betegségei (8·09‰), holott a legutóbbi az aggoknál első helyen áll, hiszen a megvénülés folyamatában is ez játssza a vezetőszerepet. Mégis az országos haláloki statisztikában *kevés olyan statisztikai szempontból is jelentős halálok van,* melyet a fiatalabb korral szemben a halottkémek *csak az aggnál jeleznének.* Ilyenek az aggkori végelgyengülés s bizonyos értelemben a rák is, mely ugyan a produktív kor végén is sűrűn előfordul s nem lehetetlen fiatalembernél sem. (Az egyéb, különleges, nem halálos aggkori betegségek — pl. a pruritus senilis és a malum senile coxae stb. — felsorolását mellőzzük.) Láthatjuk tehát, hogy az agg emberek nagyobbrészt oly betegségek miatt halnak el, amelyek a fiatalabb korban is előfordulnak, de amelyek — mint a vérkeringési betegségek, az idegrendszeri bajok, különösen a szélütés, a tüdőgyulladás, mely az aggkorban aszténiás jellegű, —ha a fiatalabb korban elő is fordulnak, ott gyérebbek. Mégis az agg szervezetének sajátságos elváltozásai, sorvadása és a meiopragia, a csökkent működésképesség, a csekély tartalékerejű s rendszerint nagyobb szív miatt e betegségek megjelenésére, lefolyására rányomja az aggkor a maga jellemző bélyegét. Az orvostudomány az öregkori szervezet gyógyszeres segítése terén kevesebbet tud tenni, mint a fiataloknál, az agg különösen morfiumot, de borogatást, hideg vizet, lázcsillapítót és hánytatót is nehezen tűr. Az orvostudomány mai állása szerint a közeljövőben is kevés remény van az öregkori országos halandóság csökkentésére, vagy éppen a megvénülés fiziológiai folyamatának széles néprétegekben való megakadályozására, az emberi élet tetszőleges módon való megnyujtására, ami természetesen nem zárja ki azt, hogy magasabb társadalmi színvonalon egyes szerencsés egyéneknél az öregkori betegségek meggyógyítása s általában az élet megnyujtása ma ne volna eredményesebb, mint volt a korábbi évtizedek során.

Szél Tivadar dr.

Cseh-Szlovákia nemzetiségei.

Les nationalités de Tchéco-Slovaquie.

A cseh-szlovák köztársaság területén a világháború vége óta két népszámlálás zajlott le: az 1921. és az 1930. évi. Mindkét népszámlálás a nemzetiségi hovatartozást is kutatta s az idevágó adatokat a belföldi és a külföldi honosokról külön mutatta ki. Egy cseh-szlovák hivatalos statisztikai kiadványban rendelkezésre állanak ezenkívül Cseh-Szlovákia mai területére átszámítva az 1910. évi magyar és osztrák népszámlálások anyanyelvi adatai is; ez az adatforrás azonban csak a belföldi honosokat részletezi anyanyelv szerint, míg a külföldiek számát csupán egy tételben adja meg. *A békebeli és a háború utáni adatok egybevetése tehát csak a belföldi lakosságról lehetséges;* de az összehasonlítás még így sem tökéletes, hiszen az 1910. évi népszámlálásban a zsidó nemzetiség még egyáltalában nem szerepelt[1]) s az 1910-ben táblánkon az egyéb anyanyelvűek adatában foglalt cigányok háború előtti és háború utáni kimutatása egyik népszámlálás alkalmával sem volt teljesen homogén. Az 1. sz. tábla azonban Cseh-Szlovákia nemzetiségi viszonyainak 1910—1930. évi alakulásáról mindezt és a többi zavaró körülményt („anyanyelvi" és „nemzetiségi" statisztika elvi különbözősége stb.) figyelembevéve is elég jó és az ellenőrzésre, az adatok mérlegelésére szintén alkalmas képet adhat.

A tábla adatai szerint *a cseh lakosságnak, valamint a szapora tót s rutén néptömegeknek a térfoglalásával szemben a többi nemzetiség 1910 óta elég erősen a háttérbe szorult.* A kisebbségek — kivált a magyarság és a németség — számában mutatkozó eltolódásokat az államfordulattal járó bizonyos körülmények (menekülés, kiutasítás stb.), a zsidóság külön nemzetiségként való kimutatása, a külföldi honosok lélekszámának az állampolgársági joggyakorlat következtében mutatkozó megnövekedése *csak részben igazolja;* sok tekintetben a népmozgalmi és a vallási adatok is erősen ellentmondanak a hivatalos kimutatások nyujtotta tanulságoknak[2]) s arra derítenek fényt, hogy a kisebbségek lélekszámának a cseh-szlovák részről hivatalosan kimutatott adat csupán alsó határa.

Az 1. sz. tábla adatainak mérlegelésénél természetesen mindezt figyelembe kell venni. *Cseh-Szlovákia nemzetiségi megoszlása* azonban már a tábla nyers adatai szerint is *erősen megosztott.* Hiszen az 1910-ben 46·9%-os cseh lakosság aránya még 1930-ban is csak kevéssel haladta meg az 50%-ot (51·1%). A két nagy népességű kisebbség, a németség és a magyarság százaléka viszont népszámlálásról népszámlálásra csökken, sőt a cseh statisztika szerint a magyarságnak még az abszolút száma is egyre fogy, míg a németeknél 1921 után némi tényleges szaporodás jelentkezett.

Az országos végadatoknál sokkal változatosabb képet mutat az egyes nemzetiségek *területi elhelyezkedésének* a vizsgálata. Az ország négy nagy része szerint tagolt 2. sz. táblázat ezt *a belés külföldi honosságú lakosság együttes száma alapján* jellemzi. E szerint 1930-ban, a németek aránya a történeti Csehországban megközelítette

[1]) Az izraelita vallásúak azonban 1921-ben és 1930-ban leginkább az elcsatolt Felvidéken, kivált Ruténiában (itt 92·7%-ban) jelentkeznek zsidó nemzetiségként, míg a történeti tartományokban, főleg Csehországban (ahol mindössze 20·3%-uk nemzetiségileg is zsidó) nagyrészt valamelyik nemzetiséghez számíttattak hozzá.

[2]) Pl. 1921 és 1930 közt az elcsatolt Felvidéken a magyarságnak elég jelentős természetes szaporodása volt s a református vallásúaknál tényleges szaporodás is jelentkezett; a magyar nemzetiségűek 1930-ban kimutatott száma ennek ellenére alacsonyabb az 1921. évinél.

1. Cseh-Szlovákia nemzetiségei 1910—1930.

Les nationalités de Tchéco-Slovaquie, 1910—1931.

Nemzetiség (anyanyelv) *Nationalité (langue maternelle)*	1910	1921	1930
I. **Szám szerint:** — *En nombres*			
a) **Belföldi honos lakosság:** *Citoyens du pays*			
Cseh — *Tchèques*	6,343.390	6,796.343	7,406.493
Tót — *Slovaques*	1,694.424	1,967.870	2,282.277
Rutén, orosz, ukrán — *Ruthènes, Russes, Ukrainiens*	433.505	461.449	549.169
Német — *Allemands*	3.752.850	3,123.624	3,231.688
Magyar — *Hongrois*	1,069.978	744.621	691.923
Zsidó — *Juifs*	.	180.504	186.642
Lengyel — *Polonais*	159.802	75.987	81.737
Román — *Roumains*	13.401	11.174	13.004
Szerb, horvát, szlovén — *Serbes, Croates, Slovènes*	4.110	2.107	3.113
Cigány — *Tziganes*	.	8.478	32.209
Egyéb és ismeretlen — *Autres et habitants de nationalité inconn.*	40.664	1.306	1.310
Belföldi honos lakosság együtt *Citoyens du pays, ensemble*	13,512.124	13,373.463	14,479.565
b) **Idegen honos lakosság:** *Ressortissants étrangers*	87.362	238.961	249.971
Mindössze — *Tot. gén.*	**13,599.486**	**13,612.424**	**14.729.536**
II. **Százalékban:** %			
a) **Belföldi honos lakosság:** *Citoyens du pays*			
Cseh — *Tchèques*	*46·9*	*50·8*	*51·1*
Tót — *Slovaques*	*12·6*	*14·7*	*15·8*
Rutén, orosz, ukrán — *Ruthènes, Russes, Ukrainiens*	*3·2*	*3·4*	*3·8*
Német — *Allemands*	*27·8*	*23·4*	*22·3*
Magyar — *Hongrois*	*7·9*	*5·6*	*4·8*
Zsidó — *Juifs*	.	*1·3*	*1·3*
Lengyel — *Polonais*	*1·2*	*0·6*	*0·6*
Román — *Roumains*	*0·1*	*0·1*	*0·1*
Szerb, horvát, szlovén — *Serbes, Croates, Slovènes*	*0·0*	*0·0*	*0·0*
Cigány — *Tziganes*	.	*0·1*	*0·2*
Egyéb és ismeretlen — *Autres et habitants de nationalité inconn.*	*0·3*	*0·0*	*0·0*
Belföldi honos lakosság együtt *Citoyens du pays, ensemble*	*100·0* / *99·4*	*100·0* / *98·3*	*100·0* / *98·3*
b) **Idegen honos lakosság:** *Ressortissants étrangers*	*0·6*	*1·7*	*1·7*
Mindössze — *Tot. gén.*	*100·0*	*100·0*	*100·0*

2. Cseh-Szlovákia nemzetiségei [1]) a cseh-szlovák hivatalos statisztikai kiadványok szerint országrészenkint 1921—1930.

Les nationalités [1]) de Tchéco-Slovaquie en 1921—1930, par régions, d'après les statistiques officielles tchéco-slovaques.

Nemzetiség (anyanyelv) *Nationalité (langue maternelle)*	Csehország *Bohême*		Morvaország és Szilézia *Moravie et Silésie*		Szlovákia *Slovaquie*		Ruténföld *Ruthénie*		Cseh-Szlovákia együtt — *Tchéco-Slovaquie entière*	
	1921	1930	1921	1930	1921	1930	1921	1930	1921	1930
I. Szám szerint — *En nombres*										
Cseh — *Tchèques*	4,382.816	4,701.924	2,367.962	2,603.063	71.733	120.926	9.477	20.719	6,831.988	7,446.632
Tót — *Slovaques*	18.319	30.146	8.973	13.906	1,953.153	2,252.128	10.506	13.792	1,990.951	2,309.972
Rutén, orosz, ukrán — *Ruthènes, Russes, Ukrainiens*	10.505	16.769	2.838	5.888	88.954	95.359	374.733	450.925	477.030	568.941
Magyar — *Hongrois*	6.135	8.214	914	3.213	648.241	592.337	105.723	115.805	761.013	719.569
Német — *Allemands*	2,230.213	2,326.090	831.366	823.730	145.824	154.821	10.658	13.804	3,218.061	3,318.445
Zsidó — *Juifs*	12.578	15.697	23.121	21.396	73.621	72.678	81.185	95.008	190.505	204.779
Lengyel — *Polonais*	3.365	3.563	100.326	89.126	6.022	7.023	559	610	110.272	100.322
Szerb, horvát, szlovén — *Serbes, Croates, Slovènes*	2.806	2.112	1.795	2.637	1.119	1.084	171	193	5.891	6.026
Román — *Roumains*	422	712	151	254	588	427	10.867	12.777	12.028	14.170
Cigány — *Tziganes*	163	31	86	196	8.067	31.188	444	1.442	8.760	32.857
Egyéb és ismeretl. — *Autres et habitants de nationalité inconn.*	3.288	4.118	1.445	1.601	922	1.822	270	282	5.925	7.823
Összesen — *Total*	**6,670.610**	**7,109.376**	**3,338.977**	**3,565.010**	**2,998.244**	**3,329.793**	**604.593**	**725.357**	**13,612.424**	**14,729.536**
II. Százalékban. — %										
Cseh — *Tchèques*	*65·7*	*66·2*	*70·9*	*73·0*	*2·4*	*3·6*	*1·6*	*2·9*	*50·2*	*50·5*
Tót — *Slovaques*	*0·3*	*0·4*	*0·3*	*0·4*	*65·1*	*67·7*	*1·7*	*1·9*	*14·6*	*15·7*
Rutén, orosz, ukrán — *Ruthènes, Russes, Ukrainiens*	*0·2*	*0·2*	*0·1*	*0·2*	*3·0*	*2·9*	*62·0*	*62·2*	*3·5*	*3·8*
Magyar — *Hongrois*	*0·1*	*0·1*	*0·0*	*0·1*	*21·6*	*17·8*	*17·5*	*15·9*	*5·6*	*5·0*
Német — *Allemands*	*33·4*	*32·7*	*24·9*	*23·1*	*4·9*	*4·6*	*1·8*	*1·9*	*23·6*	*22·5*
Zsidó — *Juifs*	*0·2*	*0·2*	*0·7*	*0·6*	*2·5*	*2·2*	*13·4*	*13·1*	*1·4*	*1·4*
Lengyel — *Polonais*	*0·1*	*0·1*	*3·0*	*2·5*	*0·2*	*0·2*	*0·1*	*0·1*	*0·8*	*0·7*
Szerb, horvát, szlovén — *Serbes, Croates, Slovènes*	*0·0*	*0·0*	*0·1*	*0·1*	*0·0*	*0·0*	*0·0*	*0·0*	*0·0*	*0·0*
Román — *Roumains*	*0·0*	*0·0*	*0·0*	*0·0*	*0·0*	*0·0*	*1·8*	*1·8*	*0·1*	*0·1*
Cigány — *Tziganes*	*0·0*	*0·0*	*0·0*	*0·0*	*0·3*	*0·9*	*0·1*	*0·2*	*0·1*	*0·2*
Egyéb és ismeretl. — *Autres et habitants de nationalité inconn.*	*0·0*	*0·1*	*0·0*	*0·0*	*0·0*	*0·1*	*0·0*	*0·0*	*0·1*	*0·1*
Összesen — *Total*	*100·0*	*100·0*	*100·0*	*100·0*	*100·0*	*100·0*	*100·0*	*100·0*	*100·0*	*100·0*

[1]) Belföldi és külföldi állampolgárok együtt. — *Y compris les ressortissants étrangers.*

az $^1/_3$-ot (32·7%) és Morvaországban s Sziléziában is $^1/_4$—$^1/_5$ között volt (23·1%), a magyarság aránya viszont Szlovákiában (17·8%) és Ruténiában (15·9%) állott a legmagasabban. Az utóbbi országrészben a zsidóság (13·1%) is számottevő nemzetiségként jelentkezett. A tábla adataiból kitűnően a kisebbségek lélekszámában mutatkozó 1921—1930. évi eltolódások is általában kedvezőtlenek; sőt 1910-hez viszonyítva lélekszámuk visszaesése még jelentősebb, hiszen az utóbbi békebeli népszámláskor az idegen honosok nélkül a csehországi németek száma 2,477.930 (36·8%) s a Morvaország és Szilézia területén élő németajkúaké 1,014.432 (31·1%) volt, a magyarság 1910. évi száma pedig a hazánktól Cseh-Szlovákiához csatolt egész területen — magyar adatközlés szerint — 1,066.685-öt tett[1]) s aránya 30·3%-ot (Szlovákiában 30·6, a Ruténföldön 29·6%-ot) ért el.

[1]) A cseh-szlovák hivatalos statisztika szerint (l. 2. sz. tábla) 1930-ban az egész elcsatolt Felvidéken (Szlovákiában és a Ruténföldön együtt) a magyar nemzetiségűek száma 708.142 (17·5%) volt; más becslések szerint viszont az 1 milliót is meghaladta, sőt kb. 1·09 millió lehetett.

A 2. sz. tábla még arról is tanuskodik, hogy a Kárpátok hegyláncolata a cseh és a tót nemzetiség között máig éles határt húz. Cseh-Szlovákiának ez a két nemzetisége egyébként e nagy természetes határtól nyugatra, ill. keletre általában elég nagy és részben összefüggő tömbökben települ. Az ugyancsak összefüggőbb területen lakó s szűkebb hazájában, a Ruténföldön erős abszolút többséget képviselő ruténség tudvalévően a hosszúranyúló ország legkeletibb csücskét szállja meg, míg a szintén meglehetősen zártan tömörülő német lakosság néhány népesebb szigettől eltekintve kifejezetten határszéli településű s a Cseh-Szlovákia határain túl lakó németajkúakkal alkot közös nyelvterületet. Ugyanilyen határszéli település jellemzi a magyarajkúak nagyobb, összefüggően települt tömegét is; de a magyarság ezenkívül az elcsatolt Felvidék jelentős részét is át- és átszövi és egyes helyeken tekintélyes nyelvszigeteket is alkot. Cseh-Szlovákia nemzetiségei közül területileg teljesen elszórtan azonban tulajdonképen csak a zsidóság él, amit viszont városias tömörülési jellege indokol.

SZOCIÁLIS VISZONYOK

A munkaképtelen szegények helyzete a magyar falvakban.

La situation des indigents hors d'état de travailler dans les communes de Hongrie.

Résumé. *D'après un dénombrement exécuté le 1er février 1936 dans les communes, il y avait là 48.891 indigents hors d'état de travailler. Dans les deux tableaux ci-dessous, nons indiquons les résultats principaux de l'opération. C'est principalement par des dons en nature que les communes aident les nécessiteux. Pour que la question y soit réglée d'une façon à peu près satisfaisante, il conviendrait d'élever le secours par nécessiteux au moins à 120 pengős par an; dans ce but, il faudrait annuellement environ 8 millions de pengős.*

*

A 196.000/1936. B. M. sz. rendelet, mely a városokban eltiltja a koldulást, nagy mértékben felhívta a közönség figyelmét *a támogatásra szoruló munkaképtelen munkanélküliek* — röviden a szegényügy — *kérdésének megoldására.* A rendelet és a nyomában keletkezett érdeklődés azonban *csak a városokra szorítkozott,* míg a falvak támogatásra szoruló munkaképteleneiről említés sem történt. Ha sorrendben a városok szegényügyének megoldása tagadhatatlanul elsőbbrendű is — sok speciális mellékkörülménye miatt — a támogatásnak a városokra való korlátozása természetesen nem jelenti azt, hogy *a faluk szegényügyének kérdése* kikerülte volna az illetékesek figyelmét. A megoldásról azonban addig szó sem lehetett, míg a falvakban élő s támogatásra szoruló munkaképtelen szegények helyzetéről a lehetőséghez képest pontos és mindenre kiterjedő adatgyűjtés nem készült.

Az ilyen előzmények és szempont alapján — a belügyminisztérium szociális osztályán — megindított *országos szegényügyi összeírás* célja mindazon adatok beszerzése volt, melyek elsősorban az említett társadalmi réteg *számáról és ellátottságának kielégítő, illetőleg ki nem elégítő fokáról és arányáról* adnak hű képet. Vizsgálat tárgyává tétettek továbbá a *munkaképtelenség okai és a községeknek a szegényügy rendezésére fordított anyagi erői.* A három lényeges szempontot és sok alkérdését kiegészítették az *ellátás módjára* vonatkozó kérdések, mint pl. a népkonyhák számának, a szegényházak (szegényszobák) fenntartási költségeinek, a férőhelyeknek stb. tudakolása. A kiküldött kérdőívek száma 3500 volt; az ívek 24 fő- és 21 alkérdést tartalmaztak. A kiküldés és egybegyűjtés közigazgatási úton, a jegyzők útján történt meg, a járási szolgabíráknak, mint felülvizsgálóknak bekapcsolásával. *A felvétel időpontja 1936. február 1. volt.* Nem véletlenül; csak olyan időpont kiválasztása látszott ugyanis célszerűnek, amikor a nyomort és szegénységet a karácsonyi adakozásban kimerült hatósági és társadalmi jótékonyság megszűntével egyidejűleg a legkeservesebben érintette a tél szigora. Az eredmény minél nagyobb realitásának biztosítása céljából, az adatgyüjtés tehát a lehető legsivárabb állapotot rögzítette meg. Említést érdemel még, hogy a felvétel tulajdonképeni jelentőségét nem is az eddig hiányzó országos adatok feltárásában kell keresnünk, hanem a *járásokra* vonatkozó pontos eredmények összeállításában. Magyarázata ennek az, hogy az e szociális kérdés megoldásához szükséges kb. 8 millió pengő megszerzése és felhasználása csakis járásonkint képzelhető és valósítható meg gyakorlatilag a célnak megfelelően.

Minthogy a járási adatok részletezésére nincs tér, a felvétel legfontosabb eredményeit 1. sz. táblázatunk *törvényhatóságonkint* szemlélteti. Hangsúlyozni kívánjuk azonban, hogy a munkaképtelen, tehát az öregség vagy más testi fogyatkozás (vakság, gyengeelméjűség stb.) miatt támogatásra szoruló *munkaképtelen munkanélkülieket élesen meg kell különböztetni a munkaképes segélyre szorulók tömegétől,* mert az említett két réteg és támogatásuk módja közt minden szempontból nagy eltérés van. A tábla egyébként első áttekintésre elárulja, hogy ebben a vonatkozásban is *a Dunántúl van a legelőnyösebb helyzetben az országrészek között,* legkevesebb számú szegényével és legmagasabb ellátási fokával. Ennek azután a kérdés anyagi megoldásánál is igen lényeges következményei vannak. Egyébként az országrészek helyzetét az is jól megvilágítja, hogy Magyarország ellátatlan szegényeinek 28%-a a Dunántúlra, 58 %-a az Alföldre és 14%-a Északra esett. Az ellátatlan szegények pedig a Dunántúlon az

1. A magyar falvak szegényügyének legfontosabb adatai az 1936 február 1-i felvétel szerint.

Renseignements principaux sur l'Assistance publique dans les communes de Hongrie, d'après l'enquête du 1er février 1936.

Vármegye *Comitats*	Népesség (városok nélkül) *Population (non compris les villes)*	A segélyre szorulók *Personnes ayant besoin d'être secourues par l'Assistance publique*		A segélyezettek *Personnes secourues par l'Assistance publique*		Segélyben nem részesülők *Personnes non secourues*		A községek 1935. évi költségvetésében szegényügyi célra előirányoztatott összeg (P) - *Sommes prévues, pour l'Assistance publ., dans les budgets communaux de 1935, en pengős*		Egy szegény évi ellátására jutott P — *Dépense par assisté, par an, en moyenne, en pengős*
		szám szerint *leur nombre*	Az összes népesség %-ában *par rapport à la population*, %	szám szerint *leur nombre*	a segélyre szorulók %-ában — *par rapport aux personnes ayant besoin d'être secourues par l'Assistance publique*, %	szám szerint *leur nombre*	a segélyre szorulók %-ában — *par rapport aux personnes ayant besoin d'être secourues par l'Assistance publique*, %	tényleges bevétel *Recettes effectives*	tényleges kiadás *Dépenses effectives*	
I. Dunántúl *Transdanubie*										
Baranya vm.	232.628	838	0·36	579	69·1	259	30·9	10.783	54.422	93·99
Fejér vm.	230.469	2.514	1·09	1.007	40·0	1.507	60·0	31.023	89.599	85.—
Győr, Moson és Pozsony k. e. e. vm.	146.003	906	0·53	556	61·4	350	38·6	10.765	27.825	128.—
Komárom és Esztergom k. e. e. vm.	154.205	971	0·63	528	54·4	443	45·6	16.035	71.135	135.—
Somogy vm.	352.920	1.913	0·54	991	51·8	922	48·2	24.640	86.067	87.—
Sopron vm.	143.366	1.079	0·82	803	74·4	276	25·6	10.254	38.716	48.—
Tolna vm.	254.915	1.282	0·50	954	74·4	328	25·6	24.108	92.100	97.—
Vas vm.	227.326	1.499	0·65	1.096	73·1	403	26·9	27.571	94.448	55.—
Veszprém vm.	204.552	1.399	0·68	623	44·5	776	55·5	15.022	33.399	55.—
Zala vm.	321.325	1.140	0·35	686	60·2	454	39·8	21.839	77.155	112.—
Összesen — *Totaux*	2,267.709	13.541	0·60	7.823	57·8	5.718	42·2	192.040	664.866	89·10
II. Alföld *Grande Plaine*										
Bács-Bodrog vm.	109.468	688	0·63	442	64·2	246	35·8	15.746	28.381	14.—
Békés vm.	256.041	3.862	1·51	1.931	50·0	1.931	50·0	56.962	190.151	93.—
Bihar vm.	176.002	4.768	2·71	3.355	70·4	1.413	29·6	14.044	45.294	13·50
Csanád-Arad és Torontál k. e. e. vm.	138.494	1.812	1·31	669	36·9	1.143	63·1	14.284	83.443	125.—
Csongrád vm.	89.622	978	1·09	616	63·0	362	37·0	10.925	50.404	98.—
Hajdu vm.	114.597	1.404	1·22	997	71·0	407	29·0	24.659	89.186	89.—
Jász-Nagykun-Szolnok vm.	263.897	3.165	1·19	1.785	56·4	1.380	43·6	24.808	79.095	44.—
Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm.	930.541	6.801	0·73	4.638	68·2	2.163	31·8	76.695	290.155	63.—
Szabolcs és Ung k. e. e. vm.	343.616	3.485	1·01	1.393	40·0	2.092	60·0	37·388	99.499	71.—
Szatmár, Ugocsa és Bereg k. e. e. vm.	149.642	1.330	0·89	751	56·4	579	43·6	12.140	36.700	49.—
Összesen — *Totaux*	2,571.920	28.293	1·11	16.577	58·6	11.716	41·4	287.651	992.308	70·95
III. Észak *Nord*										
Abaúj-Torna vm.	91.428	860	0·94	449	52·2	411	47·8	8.379	12.700	28.—
Borsod, Gömör és Kishont k. e. e. vm.	296.721	1.706	0·58	753	44·1	953	55·9	15.140	59.122	79.—
Heves vm.	265.224	2.076	0·78	1.289	62·1	787	37·9	18.676	51.981	42.—
Nógrád és Hont k. e. e. vm.	194.390	1.608	0·83	673	41·9	935	58·1	14.301	29.354	18.—
Zemplén vm.	127.887	807	0·63	268	33·2	539	66·8	11.106	23.041	86.—
Összesen — *Totaux*	975.650	7.057	0·72	3.432	48·6	3.625	51·4	67.602	176.198	56·25
Magyarországon összesen — *Hongrie entière*	**5,815.279**	**48.891**	0·84	**27.832**	56·7	**21.059**	43·3	**547.293**	**1,833.372**	**72·10**

összes támogatásra szorulóknál 42, az Alföldön 41, Északon pedig 51%-át teszik, míg az egy ellátott szegényre eső szegényösszeg a Dunántúlon 89·10 pengő, az Alföldön 70·95 pengő és végül Északon csak 56·25 pengő volt.

A munkaképtelenek helyzetének vizsgálatánál *a szegények számát és a szegényügyre fordított anyagiak összegét* állandóan *összefüggően kell megvizsgálni.* Pl. Bihar megyében a legnagyobb a szegények száma; ugyanakkor ez a vármegye ott szerepel a legtöbb segélyre szorulót ellátó megye között. Míg azonban Tolna vm., amely ugyanúgy a segélyreszorulók 74·4%-át látja el, mint Bihar, egy szegényre 97 pengőt költ, addig Bihar vm. 70·4% mellett 13·50 pengős igen gyenge átlaggal szerepel.

Az 1. sz. tábla további *részletadatait* megvizsgálva kétszeresen lesújtó eredményt kapunk. Egyfelől kiderül, hogy a támogatásra szoruló munkaképtelenek 43%-a, számszerint 21.059 fő semmi segélyben nem részesül, másfelől a támogatást élvező 27.832 személy oly alacsony segélyhez jut hozzá, hogy legnagyobb részüknek ellátását nyugodt lélekkel nem lehet kielégítőnek mondani. Még a legkedvezőbb képet mutató Dunántúlon sem éri el az ellátási fok az átlagos 90 pengőt, hogy Északot ne is említsük. A tapasztalat alapján szerény számítás szerint (a lakás leszámításával) évi 120 pengőbe kerül egy szegény valóban kielégítő támogatása. *Ideálisnak* pedig az évi 180 pengőnyi átlagot kell célul kitűzni. Ennek azonban jelenleg egy megye sem tud megfelelni, sőt még *a kielégítő megoldást is csupán három vármegye tudta megvalósítani.*

Ha a tényleg segélyezetteknél ilyen a helyzet, önként felvetődik a kérdés, hogy miből élnek a semmiféle segélyben nem részesült, de arra feltétlenül rászoruló falusi munkaképtelenek. Erre a kérdésre *a természetbeni adományok, illetőleg az egyesületi, felekezeti továbbá társadalmi és magánjótékonykodás jelentőségének méltatásával* adhatjuk meg a feleletet. Ma lényegileg ezeken nyugszik az egész szegényügy és sok szempontból a munkanélküliek családtagjainak helyzete is, tekintet nélkül esetleges munkaképességükre.

A *természetbeni adományok* falun igen jelentős segítséget jelentenek; a falusi tehetősek sokkal könnyebben tudják természetbeni segítséggel támogatni a rászorulókat, mint pénzbeni adományokkal. A természetbeni segélyezés falun annyira kialakult már a legrégibb idők óta, hogy azt talán még hatóságilag sem lehetne sokkal jobban megszervezni. A kérdőívnek arra a kérdésére, hogy miként történik a segélyezés, igen sok jegyző a következő választ adta meg: „Sem hivatalos község, sem a lakosság nem képes jelentős pénzsegélyt nyújtani. Ehelyett a faluban megszervezett és régóta szokásos ú. n. sorkoszt adással iparkodunk segíteni szegényeinken. A község igazolt (odavaló illetőségű) szegényeinek minden nap más vagy mások adnak meleg ételt s így megoldjuk az élelmezés kérdését". Leszámítva a nagyközségeket, átlag 4—5 munkaképtelen szegénye van a falvaknak. Ezek részére a község ú. n. szegényszobát építtet vagy bérel s így oldja meg szegényügyi feladatát.

Mindezek ellenére legfeljebb a *támogatásban részesültek* kérdése van ily módon nagyjából megoldva, de még mindig hátra van *a hivatalos támogatás nélkül élők* jelentős száma. Ezeknek az ellátása *teljesen a társadalmi és felekezeti jótékonyságra hárul.* Az egyesületi és felekezeti jótékonyság szociális jelentőségére nem térhetünk ki, csupán annyit említünk meg, hogy a jótékony egyesületek 1935-ben 7,151.000 pengővel siettek a rászorultak segítségére. Ennek az összegnek tekintélyes része természetesen a városokban nyert szétosztást és abból munkaképes munkanélküliek is részesültek, a falusi lakosság, elsősorban a munkaképtelen szegények helyzetének enyhítésére mégis 1,277.000 pengő jutott. A felekezeti jótékonyság a falun talán még hatásosabb is, mert a vallásos érzés nyomán fakadó jótékonykodás éppen itt a legerősebb. *A földesúri magánjótékonykodás* szintén elsősorban falun jöhet szóba és tapasztalati adatok alapján igen jelentősnek, sok esetben szinte az egész kérdést megoldónak mondható.

A falusi munkaképtelen szegények számát és ellátottságuk arányát és fokát — az adatgyűjtés egyik elsőrendű szempontját — nem fejtegetjük bővebben, csupán azt kívánjuk hangsúlyozni, hogy a társadalmi és felekezeti jótékonyság nagy jelentősége ellenére sem szabad a kérdést teljesen megoldottnak tekinteni. Hibák és hiányok sajnos elég nagy számmal akadnak. Adataink, főleg az ellátottság mértékét jelző eredmények nemcsak az anyagiak, de a szervezettség és arányosság hiánya miatt bekövetkezett hátrányokra is rámutatnak. Ezeknek a megszüntetése azonban már a szociálpoli-

2. A munkaképtelenség főokai. — *Causes principales d'incapacité de travail.*

Országrész — *Régions*	A segélyre szoruló munkaképtelenek közül — *Répartition des personnes hors d'état de travailler et ayant besoin d'être secourues par l'Assistance publique*					
	öreg *vieillards*	gyógyíthatatlan beteg *malades incurables*	vak *aveugles*	gyenge elméjű *faibles d'esprit*	süketnéma *sourds-muets*	nyomorék *estropiés*
a) **Szám szerint.** — *En nombres absolus*						
Dunántúl — *Transdanubie*	7.799	997	275	846	153	718
Alföld — *Grande Plaine*	17.783	1.673	523	793	186	1.226
Észak — *Nord*	4.731	634	186	360	93	506
Összesen — *Totaux*	**30.313**	**3.304**	**984**	**1.999**	**432**	**2.450**
b) **A segélyre szorulók %-ában** — *Par rapport au nombre total des personnes ayant besoin d'être secourues par l'Assistance publique, %*						
Dunántúl — *Transdanubie*	*57·60*	*7·36*	*2·03*	*6·25*	*1·13*	*5·32*
Alföld — *Grande Plaine*	*62·84*	*5·91*	*1·85*	*2·80*	*0·66*	*4·33*
Észak — *Nord*	*67·00*	*8·98*	*2·64*	*5·10*	*1·32*	*7·17*
Összesen — *Totaux*	*62·00*	*6·76*	*2·01*	*4·09*	*0·88*	*5·01*

tika feladata. *Az anyagiak előteremtésének módozatai, a tervszerű felosztás és méltányosság* az ügy szempontjából a *döntő fontosságú kérdések.* Egyébként érdekesség és tájékoztatás céljából néhány, *az anyagiakra vonatkozó adataink nyomán nyert számításunk* eredményét említhetjük fel. A jelenlegi ellátási fokon a még segélyre szorulók támogatására a Dunántúlon további 508 ezer, az Alföldön 932 ezer és Északon 204 ezer pengőre lenne szükség. Összesen tehát 1,544.000 pengő hiány mutatkozik. Ennek az összegnek előteremtése a községi pótadó 3·8 és a vármegyei pótadó 2·5%-os emelését tenné szükségessé. Az ideálisnak tekinthető 180 pengős átlagos ellátás megvalósításához a Dunántúlon 2,455.000, az Alföldön 5,093.000 és Északon 1,270.000 pengőre, összesen tehát 8,818.000 pengőre lenne szükség. Ennek az összegnek pusztán hatósági támogatásból való előteremtése a községi pótadónak 29·3%-os, a vármegyei pótadónak pedig 13·5%-os emelését jelentené.

Említettük, hogy az adatgyüjtés harmadik főszempontja *a munkaképtelenség okainak kutatása* volt. A szegényügy megoldását tekintve egészen más támogatást és ellátást igényel ugyanis a magával tehetetlen öreg, vagy gyógyíthatatlan beteg — ezek az ú. n. zárt szegénygondozás keretébe nyerhetnek csak megfelelő ellátást — és ismét más irányút a vakok, süketnémák, bénák stb. Utóbbiak az ú. n. nyílt szegénygondozás keretében azaz nem helyhez kötve is kielégítő ellátáshoz juthatnak. Természetesen nemcsak a támogatás módjában jelent ez különbséget, hanem a költségekben is. A zárt szegénygondozás általában állandó épületet és személyzetet igényel s így jóval drágább a nyílt szegénygondozásnál. Utóbbinál a munkaképtelenség nem olyan nagy fokú, hogy a támogatásra szorulók apróbb munkákkal ne tudnák hasznosítani — legalább némileg — magukat. Ezek a kvalitativ és kvantitativ különbségek indokolják meg tehát, hogy az adatgyűjtés nagy súlyt fektetett a munkaképtelenség okainak megállapítására. Az idevonatkozó eredményeket 2. sz. táblázatunk szemlélteti.

A 2. sz. összeállításunk eredményeivel kapcsolatban hangsúlyozni kívánjuk, hogy Magyarországon a szellemi és testi fogyatékosok aránya egyáltalán nem múlja felül a más országokban előforduló hasonló kategóriákét, sőt a nemzetközi átlagnál kedvezőbb helyzetben is vagyunk. Természetesen az öregség fogyatékosságnak nem nevezhető. Egyébként tudvalevően *az egész szegényügy sem specifikusan magyar probléma, sőt hazánk nemzetközi viszonylatban aránylag elég kedvező helyzetben van.* Azonban, ha nem is szabad a szegényügy problémáját — amely a szociálpolitikának végeredményében csak egy részlete — túlbecsülni, mégis minden lehetőt meg kell tenni minél jobb és emberibb megoldása érdekében.

Kosinsky Imre dr.

A munkanélküliség nemzetközi adatai.

Données internationales sur le chômage.

1. A munkanélküliek száma.

Ország	1934 VI.	1934 XII.	1935 VI.	1935 XII.	1936 VI.	1936 XII.	1937 VI.	1937 XII.
	hó végén							
Am. Egy. Államok[2]	.	.	6,713.000	8,954.017	6,666.599	6,300.707	5,016.014	4,874.924
Ausztrália [1] . .	86.652	80.097	877.177	59.092	57.001	46.863	43.584 [8]	37.558
Ausztria [2] . . .	347.670	399.138	319.142	383.785	322.501	381.921	281.401	368.637
Belgium [3] . . .	163.216	212.713	146.581	162.166	100.838	131.565	86.344	136.298
Bulgária [4] . . .	33.129	39.059	36.284	50.710	30.045	29.932	.	.
Cseh-Szlovákia [2]	582.810	752.328	605.956	794.407	565.799	619.143	303.535	459.142
Csile [2]	28.040	18.211	9.935	8.173	7.482	4.786	2.522 [8]	3.137
Dánia [2]	73.639	133.631	62.821	140.037	57.846	141.946	69.389	168.911
Danzig [2]	17.774	22.585	16.212	21.039	11.890	14.933	4.617	9.714
Esztország [2] . .	.	.	.	2.007	365	1.988	486	1.726
Finnország [2] . .	5.946	10.680	3.948	7.427	1.877	4.398	2.076	3.770
Franciaország [4] .	345.314	454.915	433.354	439.782	419.887	410.785	319.161	365.452
Ír Szabadállam [2]	90.408	128.084	130.244	133.319	70.274	105.078	64.011	97.855
Japán [4]	372.070	365.788	353.553	359.636	337.998	329.760	299.341 [10]	275.830
Jugoszlávia [2] . .	9.186	16.497	10.935	18.685	14.002	22.069	11.258	29.988
Kanada [2] . . .	86.175	88.431	79.355	85.095	83.829	93.372	85.336	77.116
Lengyelország [2]	306.387	413.703	364.856	402.814	314.014	466.004	293.025	470.009
Lettország [2] . .	1.019	7.854	1.812	8.130	1.074	5.613	1.446	3.968
Magyarország [1]	**23.349**	**22.031**	**19.346**	**19.386**	**16.426**	**15.967**	**14.242**	**17.374**
Nagy-Britannia [5]	1,672.644	1,793.047	1,636.037	1,648.256	1,401.665	1,424.451	1,166.881	1,338.850
Németalföld [3] . .	146.377	182.170	157.416	192.273	162.198	163.381	119.325	152.581
Németország [2] [7]	2,480.826	2,604.700	1,876.579	2,507.955	1,314.731	1,478.862	648.421	994.784
Norvégia [2] . . .	28.794	40.288	29.757	40.950	26.139	36.260	22.028	33.906
Olaszország [2] .	830.856	961.705	638.100	609.094	.	.	.	.
Románia [2] . . .	14.482	16.523	11.332	17.040	9.291	16.224	6.396 [9]	6.343
Svédország [1] . .	67.184	115.064	63.795	114.176	53.979	100.278	50.837	109.621
Újzéland [2] . . .	48.393	36.357	39.330	35.653	39.038	39.072	35.839 [10]	36.450

[1]) Szakszervezetek adatai. — [2]) Munkaközvetítő hivatalok adatai. — [3]) Önkéntes biztosításra vonatkozó adatok. — [4]) Becslés. [5]) Kötelező biztosításra vonatkozó adatok. — [6]) Testületi minisztérium adatai. — [7]) 1933. VII. óta a munkatáborokban foglalkoztatottak nélkül. — [8]) 1937. XI. — [9]) 1937. X. — [10]) 1937. IX. — [11]) 1937. VIII.

A munkanélküliség nemzetközi adatai általában a munkanélküliség további csökkenését mutatják.

A Népszövetség 1. sz. táblázatunkban összefoglalt adatai szerint 1937 utolsó hónapjaiban számos államban szaporodik ugyan a munkanélküliek száma, a legtöbb esetben azonban ez nem a dekonjunktúra jele, hanem csak a munkanélküliség téli idényszerű növekedéséről van szó. 1937 végén csupán Dániában, Jugoszláviában és Magyarországon több a munkanélküli, mint az előző év végén. Az évvégi adatok a munkanélküliség erősebb csökkenését jelzik Németországban, Cseh-Szlovákiában, Belgiumban, Lengyelországban, Svédországban és az Egyesült Államokban. Figyelemreméltó, hogy az Egyesült Államokban az 1936. évvégi 6·3 millió munkanélküli helyett 1937 végén csak 4·4 millió munkanélkülit (munkakeresőt) vettek számba. Az adatok azonban az Egyesült Államokban ellentmondók: a mérlegelt munkanélküliségi arányszámok alakulása a következő:

	% átlagban	% év végén		% átlagban	% év végén
1929 . .	8·2	.	1935 . .	18·5	.
1933 . .	24·3	.	1936 . .	13·3	11·1
1934 . .	20·9	.	1937 . .	13·3	13·3

2. A munkanélküliség aránya.

Munkanélküliek	Az összes népesség 1936	Az összes népesség 1937	A kereső népesség 1936	A kereső népesség 1937
	százalékában szeptember végén			
Ausztria	6·2	5·6	13·2	11·8
Németalföld	5·3	4·4	13·1	10·9
Kanada	3·2	2·7	8·9	7·5
Nagy-Britannia . . .	3·4	2·8	7·3	6·0
Újzéland	3·1	2·4	7·6	5·8
Ir-Szabadállam . . .	2·3	2·3	5·2	5·3
Dánia	1·7	2·3	3·8	5·0
Franciaország . . .	3·0	2·2	5·7	4·2
Cseh-Szlovákia . . .	3·9	1·9	8·3	4·0
Belgium	1·4	1·2	3·2	2·8
Svájc	2·0	1·2	4·2	2·6
Ausztrália	1·2	0·9	2·8	2·1
Norvégia	1·0	0·9	2·3	2·1
Lengyelország . . .	1·3	1·0	2·5	1·8
Danzig	2·0	0·7	4·7	1·6
Németország	1·5	0·7	3·1	1·4
Magyarország . . .	**0·6**	**0·6**	**1·3**	**1·3**
Svédország	0·3	0·2	0·7	0·3
Finnország	0·1	0·1	0·2	0·2
Esztország	0·1	0·0	0·1	0·1
Lettország	0·1	0·1	0·2	0·1
Jugoszlávia	0·1	0·1	.	.
Románia	.	0·0	.	.

3. A foglalkoztatottság indexeinek alakulása.

1929 = *100*

Év, hó		Amer. Egyes. Államok	Belgium	Cseh-Szlovákia	Dánia	Finnország	Franciaország	Japán	Jugoszlávia	Kanada	Lengyelország	Lettország	**Magyarország**	Nagy-Britannia	Németalföld	Németország	Olaszország	Svájc	Svédország
1929	átlag	100·0	100·0	100·0	.	100·0	.	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	**100·0**	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	[1]) 100·0
1930		87·2	96·6	97·6	.	87·0	100·0	90·0	104·4	94·5	87·2	105·3	**94·3**	96·0	98·0	93·3	97·3	96·5	.
1931		73·8	87·4	92·4	100·0	77·5	92·5	81·7	100·7	85·3	74·5	97·9	**89·2**	92·3	90·5	81·5	88·8	88·5	.
1932		62·6	78·2	82·6	91·6	77·6	80·9	82·0	88·9	72·5	64·1	83·2	**82·0**	91·7	79·4	71·1	78·5	76·1	.
1933		68·8	81·1	75·4	102·4	83·1	79·4	89·9	86·2	70·6	63·8	88·4	**81·1**	94·8	77·7	74·0	79·4	73·5	89·1
1934		78·8	78·3	75·0	113·5	93·2	76·9	100·2	89·9	80·9	69·1	95·8	**86·8**	99·2	76·5	85·5	82·9	74·3	97·4
1935		82·1	79·9	76·6	123·2	101·4	73·5	109·7	93·3	83·7	72·8	101·1	**91·2**	101·6	72·6	90·6	94·0	70·8	103·1
1936		87·8	85·3	82·3	128·9	101·8	74·1	115·8	101·9	87·3	77·8	107·4	**97·7**	106·8	71·5	97·2	94·9	70·8	108·7
1937		94·8	.	90·0	133·4	108·8	78·6	.	.	96·4	88·0	116·8	.	112·4	77·7	104·3	.	78·2	117·3
1937																			
I.	végén	92·2	85·0	75·1	123·6	102·2	75·8	119·6	98·7	87·3	75·2	108·4	**96·0**	109·4	69·8	94·3	93·7	.	.
II.		94·6	86·5	76·4	126·6	.	76·1	120·7	100·3	86·2	77·9	108·4	**98·3**	110·1	72·4	96·7	95·7	.	.
III.		96·6	88·3	79·8	130·1	.	76·8	122·7	106·0	86·4	81·0	110·5	**100·0**	110·8	74·9	99·4	100·7	75·2	111·8
IV.		97·5	89·9	87·5	133·4	104·8	77·7	127·8	109·4	89·2	85·4	112·6	**105·4**	112·4	78·1	104·8	102·9	.	.
V.		97·7	90·0	93·5	138·8	.	78·4	128·5	114·6	95·9	88·1	115·8	**107·2**	112·5	80·2	106·7	105·3	.	.
VI.		96·6	90·6	96·8	138·3	.	80·7	129·1	118·0	99·9	89·7	116·8	**104·4**	113·7	81·4	107·6	104·7	78·6	119·2
VII.		96·8	90·8	96·8	134·6	115·5	79·7	129·3	116·9	100·7	91·0	118·9	**104·9**	113·8	80·9	108·5	106·2	.	.
VIII.		97·7	90·2	96·8	136·9	.	80·6	130·2	119·2	103·4	93·3	120·0	**106·8**	114·2	80·8	108·8	108·9	.	.
IX.		97·5	90·2	95·7	137·3	.	81·1	132·6	118·4	105·5	94·2	120·0	**107·4**	114·1	80·9	108·6	110·8	80·3	120·8
X.		96·0	90·3	97·4	137·6	112·7	81·2	134·1	118·7	105·0	99·2	123·2	**109·9**	113·8	80·2	108·7	109·3	.	.
XI.		90·4	87·2	96·2	133·8	.	81·1	135·3	.	102·0	95·3	125·3	**108·1**	112·8	78·0	107·8	.	.	.
XII.		84·5	.	88·3	129·4	.	81·1	.	.	95·1	85·4	121·1	.	111·5	75·0	102·9	.	78·6	117·3

[1]) 1926/30 átlag.

A Németbirodalmi Statisztikai Hivatal szintén közöl a munkanélküliségről — saját becsléseit is tartalmazó — adatokat (Wirtschaft und Statistik 1937. 1. Dezember-Heft). E közlés szerint a munkanélküliek aránya az összes népesség és a kereső népesség körében a 2. sz. táblázat szerint alakult.

A kereső népességhez viszonyítva legnagyobb a munkanélküliség Ausztriában (11·8%), Németalföldön (10·9%) és Kanadában (7·5%).

Ugyancsak a Wirtschaft und Statistik közlése szerint a világ nyilvántartott munkanélkülieinek száma 1937 közepén 12·5—13 millió volt, szemben az egy évvel korábban megállapított 16—17 millióval.

3. számú táblázatunk végül a foglalkoztatottság indexszámait közli a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal adatgyüjtése nyomán. Ezek az adatok is a munkapiac helyzetének javulását tükrözik.

MEZŐGAZDASÁG

Szántóföldi- és rétgazdálkodásunk eredményei az 1936/37. gazdasági évben.

Les résultats de la production des terres labourées et des prairies en Hongrie pendant la campagne 1936—37.

Résumé. *Dans l'année agricole 1936—37, bien que le prix du froment fût assez bon au point de vue du producteur, la superficie des terres à froment a été réduite de 8·4% par rapport à la campagne précédente. Dans le même temps, celle des terres à maïs a été augmenté de 5·5%. Il paraît que cette augmentation a été due, non seulement à ce qu'on a semé du maïs dans la plupart des terres où le froment d'automne avait péri, mais aussi au fait que l'engraissement de porcs était bien profitable. La superficie des terres à avoine, qui avait été réduite pendant plusieurs années, a été augmentée de 9·9%. Cela tenait pour une bonne part à ce qu'on donnait plus d'avoine aux chevaux destinés à la vente, appréciés de plus en plus par l'étranger. Quant aux superficies des cultures de moindre importance, on est frappé d'une réduction considérable de celles à colza (—23%); et l'on y voit une progression raisonnable pour le piment à épice (+20·8%), dont l'exportation augmente de plus en plus, pour l'oignon (+18·8%) et pour la tomate (+27·3%).*

Les sinistres agricoles, pareils à ceux des années normales, ont ravagé moins de 1% des terres ensemencées. Il est curieux que la superficie ravagée par eux —117.491 arpents cadastraux — était presque égale au chiffre correspondant moyen (118.862 arp. c.) des 10 années précédentes.

En 1935—36, la production des terres labourées avait été à peu près au niveau des meilleures années normales. En 1936—37, elle n'a été que médiocre, car certaines cultures et surtout les céréales, ont moins donné. Le rendement moyen a diminué notablement (9·5%) pour le froment; il a baissé de 6·3% pour le seigle, de 14·8% pour l'orge, de 2·8% pour l'avoine.

Pour les légumineuses, il a été en général suffisant. Parmi les principales cultures sarclées, pour le maïs il a dépassé de 1·5% celui de la campagne précédente, qui a été très bon. Sous ce rapport, on constate une augmentation de 4·8% pour la pomme de terre, une régression pour la betterave à sucre (—5·7%) et la betterave fourragère (—8·8%). Quant aux plantes dites commerciales, soulignons que par rapport à la campagne précédente, le rendement moyen a augmenté de 14% pour le colza, baissant de 12·5% pour le pavot et de 1·4% pour le piment à épice.

Le rendement moyen des cultures fourragères a été en général pareil à celui des meilleures années moyennes. Parmi les légumes, comparativement à la campagne précédente, il a diminué de 23·8% pour l'oignon et de 15·8% pour l'ail, augmentant considérablement (23·4%) pour la tomate. Aux cultures secondaires ou intercalaires, il n'a guère changé.

La valeur totale de la production des terres labourées a dépassé de 7·7% celle de la campagne précédente, qui a été au niveau des meilleures années normales. Les prix agricoles ont continué à se maintenir au niveau, correspondant aux voeux raisonnables des producteurs, qu'ils avaient atteint lentement; pour quelques produits, ils ont monté dans une mesure considérable.

La production des cultures fourragères, importante au point de vue de l'exportation, n'a pas été satisfaisante. Par rapport aux campagnes précédentes, le rendement moyen y a baissé, sauf pour la graine de luzerne, où il n'a pas varié comparativement à 1935—36.

D'après les chiffres concernant les prairies, la production de foin, dépassant de 7·2% celle de la campagne précédente, a été supérieure de 12% même à la moyenne des années 1932—36. Malgré cela, la valeur en a été inférieure de 7 millions à celle de 1935—36, le prix moyen au producteur ayant très baissé.

*

A M. kir. Központi Statisztikai Hivatal a szántóföldi gazdálkodásra vonatkozó adatokat ebben a gazdasági évben is általában nagyrészt az előző években követett gyakorlatnak megfelelően gyüjtötte be. A különbség mindössze az volt, hogy az alsófokú közigazgatási hatóságok tehermentesítése érdekében az adatok egyéni bevallása az eddigi 5 kat. holdas alsó határral szemben csak a legalább 10 kataszteri hold nagyságú gazdaságokra nézve volt kötelező.

Az eredmények jóságát és pontosságát ez a reform nem veszélyeztetheti, mert ha a községi elöljáróság az 5 kat. holdnál kisebb területen gazdálkodók vetésadatait megfelelően meg tudta becsülni, nagyon va-

lószínű, hogy ez a becslés a 10 kat. holdnál kisebb gazdaságokra vonatkozólag is megközelíti a valóságot. A községi előljárók annyira ismerik falujuk gazdálkodási rendszerének legapróbb részleteit is, hogy becslésük az egyéni összeírás eredményeitől alig különbözik, viszont az alsó határ felemelése a községi jegyző munkáját erősen megkönnyítette.

Városokban ezt a becslést a gazdasági tanácsnok előterjesztésének figyelembevételével a gazdasági bizottságok végzik.

A) Szántóföldi gazdálkodás.

1. Vetésterület, elemi csapások.

A szántóföldön termelt különböző gazdasági növények *vetésterületének nagysága* a fontosabb gazdasági növényeknél egy megállapodott, rendszeresnek mondható keretet foglal el, egyik évről a másikra lényeges eltérés igen ritkán tapasztalható. Ezzel szemben a kisebb jelentőségű gazdasági növényeknél a konjunktúra hullámzásainak megfelelően, gyakran találkozunk a vetésterületnél meglepetésszerű emelkedéssel és visszaeséssel.

A most tárgyalt évben a legérdekesebb jelenség az volt, hogy az elég kedvező gabonaár dacára, *a búzával bevetett terület nagysága 8·4%-kal kisebb volt,* mint az 1935/36-os gazdasági évben. A búzavetések nagyságának csökkenését az őszi vetéseket követő időszak meg nem felelő időjárásán kívül jórészben a kedvező hízlalási eredmények okozhatták, ezek hathattak a gazdákra olyan buzdítóan, hogy a tengerivel bevetett terület nagyságát — főleg a tönkrement őszi búzavetésterület rovására — 5·5 %-kal emelték.

A gépesítés rohamának csökkenése, valamint a magyar lovak kedvező külföldi elhelyezési lehetősége volt az oka annak, hogy a *zab* vetésterülete 9·9%-kal nagyobb, mint a megelőző évben. *A többi fontosabb gazdasági növényünk* vetésterületének nagysága, eltekintve a *rozs* 6·2%-os fogyásától, nagyrészben az előző évi arányokat tartotta meg. A *kisebb jelentőségű gazdasági növényeink* vetésterületi adatai között erős fogyást látunk (—23%) a mindig ingadozó *repcénél,* viszont élénken emelkedett (+16·8%) a *borsóé.* Igen kedvező jelenség, hogy a külkereskedelmi forgalmunkban nagy szerepet játszó *fűszerpaprika* vetésterülete 20·8%-kal és a *vöröshagyma* vetésterülete 18·8%-kal megnőtt. Az utóbbi években a paradicsomkonzerv valószínűleg megtalálta külföldi piacait. Ennek tulajdonítható, hogy a *paradicsom* szántóföldi termelése egyre nagyobbarányú lett; a tárgyalt évben vetésterülete 27·3%-kal haladta túl az előző évi eredményt.

A vetésterületi adatokra vonatkozólag még csak azt jegyezzük meg, hogy a *szálastakarmányfélék* bevetett területe általában a tavalyi keretek között mozgott. A bíborherével bevetett terület ugyan 21·2%-kal kisebb lett, de ezt ellensúlyozza a muhar 21·5%-os vetésterületnövekedése. Az őszi takarmánykeverék 10·6%-os fogyásával szemben a tavaszi bükkönykeveréknél 11·8%-os emelkedést állapíthatunk meg, úgyhogy végeredményben a szálastakarmányféléknél a bevetett terület mindössze 2·6%-kal nagyobb, mint a megelőző évben.

Az *elemi csapások* a tárgyalt évben ugyan valamivel nagyobb vetésterületet tettek tönkre, mint az előző esztendőben, a kártétel azonban még mindig az összes bevetett terület 1%-án alul maradt, tehát gazdaközönségünk károsodása a normális keretek között mozgott. Az elemi csapások szerepét különben áttekinthetően úgy szemlélhetjük, ha az elmult tíz év vonatkozó adatait (1. sz. tábla) tesszük vizsgálódásunk tárgyává.

Azt, hogy a tárgyalt évben az elemi csapások kártétele normálisnak mondható, számszerűleg teljesen megerősíti az is, hogy *a tíz év átlagos kártétele* (118.862 kat. hold) jóformán teljesen megegyezik a mostani (117.491 kat. hold) kártétellel. A *fő kártevő csapásnem* jóformán évenkint változik, az egyetlen a jégverés, amelyik minden évben következetesen tekintélyes károkat okoz. Így mindjárt 1928-ban a jég volt a fő károkozó, ebben az évben az összes károk 44%-át az ő számlájára kellett írni. 1929-ben viszont a kártételek 79·7%-át a fagy okozta, itt a jégverés csak 12·4%-kal szerepel. A következő évben az aszály jött előtérbe, kára aránya 60·5% volt, a jégkár ekkor 19%. Az 1931. évben is az aszálykár (42·9%) áll az első helyen. A jégverés 26·7%-a, a rovarkár 20·3%-a az összes károknak. Ebben az évben jelentkezett a szerecsenpoloska és ekkor szerepelt mint károkozó nagyobb arányban a hesseni légy. Egészen különleges, más években jóformán semmi szerepet nem játszó kárféleség, a rozsda állott 1932. évben 40·4%-os aránynyal a károkozók élén. Ebben a gazdasági évben az aszály kártétele 26%, a jégverésé 19·1% volt. 1933-ban a károkozók élén egy

1. Az elemi csapások által elpusztított vetésterület csapásnemek szerint.

Superficies ensemencées ravagées par les sinistres agricoles, par sinistres.

Az elemi csapás megnevezése *Sinistres*	Elpusztított vetésterület kat. holdban — *Superficies ensemencées ravagées* években — *dans les années indiquées ci-dessus, en arp. cad.*										*Moyennes pour* 1928—1937 évi átlag
	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	
Árvíz (talajvíz) — *Inondation*	993	771	1.178	2.304	7.789	39.389	—	903	10.232	22.109	8.567
Aszály — *Sécheresse*	17.764	2.975	54.354	74.109	32.047	3.024	163.148	73.146	2.385	80.825	50.378
Fagy — *Gel*	15.185	71.655	14.267	6.681	1.381	172	4.057	34.172	1.518	1.160	15.025
Jég — *Grêle*	33.491	11.117	17.110	46.147	23.536	6.965	19.544	87.625	47.125	10.588	30.325
Féreg — *Vers*	157	—	388	2.702	233	765	1.350	166	276	453	649
Rozsda — *Rouille*	—	3.253	—	1.088	49.801	760	218	—	807	231	5.616
Rovar — *Insectes*	2.510	37	1.774	35.095	5 912	2.507	7.140	1.188	5.339	1.080	6.258
Egyéb — *Autres*	5.984	—	754	4.548	2.535	792	3.341	46	1.398	1.045	2.044
Összesen — *Totaux*	**76.084**	**89.808**	**89.825**	**172.674**	**123.234**	**54.374**	**198.798**	**197.246**	**69.080**	**117.491**	**118.862**

új kárnemmel, az árvízzel (72·4%) találkozunk. A következő évben ismét az aszály (82·1%) a fő károkozó. 1935-ben az aszály (37·1), az emlékezetes májusi fagy (17·3%) és jég (44·4%) okozott egyes vidékeken lényeges kárt. 1936-ban a jégverés kártétele (68·2%) állott az első helyen, míg a most tárgyalt gazdasági év fő károkozója ismét az aszály (68·8%) volt. Elég tekintélyes károkat okozott ebben az évben a vízáradás (18·8%) és a jégverés (9%) is. A tíz év kárátlagait vizsgálva, megállapíthatjuk, hogy a fő károkozó az aszály volt (42·4%), utána jön a jégkár (25·5%), azután a fagykár (12·7%). Az a véletlen körülmény, hogy volt gazdasági év, amikor a vízáradás, a rozsda, illetőleg a rovarkár dominált, a tízéves átlagban eltűnik, ezek itt már a felsorolt főkárokozók pusztításai mellett átlagosan számba alig jövő aránnyal szerepelnek.

A csapásnemek szerint csoportosított adatokat kiegészítik azok az adatok, amelyek azt mutatják, hogy az elmúlt tíz évben az egyes gazdasági növények *vetésterületéből az elemi csapások következtében mekkora terület semmisült meg.* (2. sz. tábla.) A dolog természetéből következik, hogy majdnem minden évben a *búza* vetésterületéből semmisül meg elemi csapás következtében a legnagyobb rész. Mégis volt két olyan év, amelyikben nem a búza áll ebből a szempontból az első helyen. 1930-ban ugyanis az összes károk 40·8%-a a tengeri vetésterületét érték, a búza kára aránya ebben az évben 26·2% volt. 1933-ban ugyancsak a tengeri állott 37·5%-os kárarránnyal a búza 16·2%-os kára aránya előtt az első helyen. A tízéves átlagos ered-

2. Elemi csapások által elpusztított vetésterület terményenkint.

Superficies ensemencées ravagées par les sinistres agricoles, suivant les produits.

Termény neve *Produits*	Elpusztított vetésterület kat hold — *Superficies ensemencées ravagées* években — *dans les années indiquées ci-dessus, en arp. cad.*										*Moyennes pour* 1928-1937 évi átlag
	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	
Búza — *Froment*	30.041	61.582	23.551	76.613	93.811	8.805	86.940	58.525	31.646	47.362	51.888
Rozs — *Seigle*	14.082	4.597	6.520	19.231	13.469	4.895	24.627	41.402	10.088	14.830	15.374
Árpa — *Orge*	5.662	3.795	5.529	18.176	2.852	2.962	22.999	15.897	7.864	15.176	10.091
Zab — *Avoine*	2.339	3.357	1.931	15.885	1.661	3.537	10 686	3.201	2.593	11.486	5.668
Szemes tengeri — *Maïs pour graine*	14.099	3.410	36.624	20.064	4.056	20.392	22.642	49.219	7.676	14.802	19.298
Burgonya — *Pommes de terre*	2.979	579	6.654	6.185	2.000	5.467	1.839	9.962	1.553	2.039	3.926
Repce — *Colza*	317	173	828	207	293	42	1.080	985	102	50	408
Dohány — *Tabac*	89	359	146	168	228	210	428	227	530	188	257
Egyéb termények *Autres produits*	6.476	11.956	8.041	16.145	4.864	8.064	27.557	17.828	7.028	11.558	11.951
Összesen — *Totaux*	**76.084**	**89.808**	**89.824**	**172.674**	**123.234**	**54.374**	**198.798**	**197.246**	**69.080**	**117.491**	**118.861**

3. Az elemi csapások által elpusztított vetésterület termények szerint 1936-ban és 1937-ben.

Superficies ensemencées ravagées par les sinistres agricoles en 1936 et 1937, suivant les produits.

Országrész *Régions*	Elpusztított vetésterület kat. holdban — *Superficies ensemencées ravagées, en arp. cad.*													
	Búza - *Froment*	Rozs — *Seigle*	Árpa — *Orge*	Zab — *Avoine*	Szemes tengeri *Maïs pour graine*	Egyéb termény *Autres produits*	Összesen *Total*	Búza - *Froment*	Rozs — *Seigle*	Árpa — *Orge*	Zab — *Avoine*	Szemes tengeri *Maïs pour graine*	Egyéb termény *Autres produits*	Összesen *Total*
	1936							1937						
Dunántúl — *Transdanubie* .	8.854	3.055	2.580	1.118	1.579	1.340	18.526	6.516	3.471	2.856	1.026	369	1.648	15.886
Alföld — *Grande Plaine*	10.578	4 510	2.038	961	3.292	4.529	25.908	26.928	8.767	7.591	9.090	10.850	10.060	73.286
Észak — *Nord*	12.214	2.523	3.246	514	2.805	3.344	24.646	13.918	2.592	4.729	1.370	3.583	2.127	28.319
Mindössze — *Total général* .	**31.646**	**10.088**	**7.864**	**2.593**	**7.676**	**9.213**	**69.080**	**47.362**	**14.830**	**15.176**	**11.486**	**14.802**	**13.835**	**117.491**

ményeket vizsgálva kiderül, hogy ebben az évtizedben az elemi csapások kártételének 43·7%-a a búzavetéseket, 16·2%-a a tengerivetésterületeket érte. Aránylag igen kevés a burgonyavetésterületek 3·3%-os átlagos károsodása.

Az elemi csapások pusztításainak *területi megoszlását* mutatja a 3. sz. kis összeállítás. A károsodások nagyobbik része az Alföldet érte, 1936-ban az összes károk 37·5%-a az Alföld vetésterületét semmisítette meg. A tárgyalt évben az aszály volt a fő károkozó, érthető tehát, hogy az összes károk 62·4%-a ismét az Alföld vetésterületeit tette tönkre. Mindkét évben aránylag a legkevesebb károsodás (26·8% és 13·5%) a Dunántúl bevetett területét sujtotta.

2. *A terméseredmények, a termésátlagok és a termés értéke.*

Az 1936/37. gazdasági év szántóföldi termelése eredményességének általános megállapításánál elsősorban természetesen a *búzatermés* nagyságát kell figyelembe venni. A közepes búzatermést jelentő húsz millió métermázsát kitevő mennyiséget a tárgyalt év búzatermése majdnem elérte, a különbség olyan csekély, hogy egészen nyugodtan számíthatjuk *közepesnek*. A *többi kalászos* aratási eredménye eléggé optimista megítéléssel legfeljebb szintén *alig közepesnek* minősíthető. A *hüvelyes* növények terméseredményének nagysága nem igen tért el az elmúlt évben megállapított eredményektől. A fontosabb *kapásnövények* terméseredménye ugyancsak a tavalyi szinten mozgott, csak a tengerinél látunk csekély emelkedést. A *kereskedelmi növények* közül egyedül a fűszerpaprika termésmennyisége volt az előző évi termésmenynyiségnél jelentékenyen nagyobb, a többinél általában visszaesésről számolhatunk be. A *szálastakarmányfélék* termésmennyisége a tárgyalt évben, épúgy, mint a megelőző évben is, elég kielégítő volt. A *zöldségfélék* terméseredménye a fejeskáposztát kivéve, elég kedvező volt, a közöttesként termelt gazdasági növények termésmennyisége ellen sem lehetett panasz. Amikor tehát *az 1936/37. évi szántóföldi termelés eredményét az előző évi jó közepes eredménnyel szemben átlagosan csak közepesnek mondjuk,* ezt a gyengébb minősítést a gabonafélék meg nem felelő terméseredményével indokoljuk. Az egyes gazdasági növények terméseredménye a szűk keretek miatt külön nem tárgyalható, ezekre vonatkozólag meg kell elégedni a 4. számú tábla adataira való utalással.

A termelés eredményességét tulajdonképen nem is a terméseredmények menynyisége mutatja, mert az összehasonlításnál a bevetett terület nagyságának ingadozása zavarólag hat, inkább célravezető, ha *az 1 kat. holdra eső átlagos eredmények* között vonunk párhuzamot.

A *gabonafélék* közül a búza termésátlaga 9·5%-kal az előző évi átlag mögött maradt. A búzánál tehát nemcsak a vetésterület csökkent, hanem a termelés eredményességében is elég nagyarányú visszaesés állapítható meg. A visszaesést főleg a tárgyalt gazdasági év őszi vetéseinek sikertelensége okozta; ez a sikertelenség a területi csökkenésnek és a tengeri vetésterület növekedésének is egyik oka. Az őszi meg

4. A mezőgazdasági termelés országos eredményei 1937-ben.

Résultats de la récolte de 1937 en Hongrie.

A termény neve *Produits*	*Superficie* A bevetett *ensemencée* (terület kat. hold *en arp. c.*)	*Superficie* A learatott *récoltée* (terület kat. hold *en arp. c.*)	A termésmennyiség *Quantité produite* összesen q *au total, en q*	A termésmennyiség *Quantité produite* átlag kat. holdankint q *en moyenne, par arp. c., en q*	A termés értéke *Valeur de la production* összesen ezer pengő *au total, en milliers de pengős*	A termés értéke *Valeur de la production* átlag métermázsánkint pengő *en moyenne, par q, en pengős*
1. Gabonaneműek — *Céréales*						
Búza — *Froment*	2,624.913	2,577.551	19,638.271	*7·6*	376.076	*19·15*
Rozs — *Seigle*	1,068.742	1,053.912	6,178.909	*5·9*	111.577	*18·06*
Árpa — *Orge*	827.208	812.032	5,569.195	*6·9*	87.071	*15·63*
Zab — *Avoine*	412.018	400.532	2,704.034	*6·8*	41.830	*15·47*
Egyéb gabonanemű — *Autres céréales*	22.141	22.024	—	—	1.868	—
1. Együtt — *Ensemble*	*4,955.022*	*4,866.051*	—	—	*618.422*	—
2. Hüvelyesek — *Légumineuses*						
Borsó magnak — *Pois pour graine*	53.708	53.670	379.713	*7·1*	7.072	*18·63*
Bab — *Haricots*	7.212	7.116	41.948	*5·9*	928	*22·13*
Lencse — *Lentille*	25.169	24.891	92.012	*3·7*	3.248	*35·30*
2. Együtt — *Ensemble*	*86.089*	*85.677*	—	—	11.248	—
3. Kapásnövények — *Cultures sarclées*						
Szemes tengeri — *Maïs pour graine*	2,092.546	2,077.744	27,587.377	*13·3*	294.569	*10·68*
Burgonya — *Pommes de terre*	514.609	512.570	25,593.516	*49·9*	115.336	*4·51*
Cukorrépa — *Betteraves à sucre*	82.150	81.714	10,125.859	*124·0*	22.495	*2·22*
Takarmányrépa — *Betteraves fourrag.*	242.880	241.548	32,073.323	*132·8*	36.057	*1·12*
Dinnyefélék — *Melons*	28.566	28.507	2,000.421	—	12.840	—
Tök takarmány — *Citrouille fourrag.*	15.285	15.257	1,891.298	*123·9*	2.254	*1·19*
Seprőcirok mag — *Graine de sorgho*	9.647	9.639	102.933	*10·7*	894	*8·69*
Seprőcirokszakál — *Panicule de sorgho*			64.796	*6·7*	1.141	*17·61*
3. Együtt — *Ensemble*	*2,985.683*	*2,966.979*	—	—	*485.586*	—
4. Kereskedelmi növények — *Cultures dites commerciales*						
Dohány[1]) — *Tabac*[1])	25.366	25.178	204.000	*8·1*	9.474	*46·44*
Repce — *Colza*	10.405	10.355	58.568	*5·7*	1.586	*27·08*
Rostnak termelt kendermag — *Chanvre pour fibre, graines*	22.072	21.816	2.154	*0·1*	136	*63·27*
Rostnak termelt kenderkóró — *Chanvre pour fibre, tiges*			611.852	*28·0*	4.130	*6·75*
Magnak termelt kendermag — *Chanvre pour graine, graines*	2.963	2.927	10.371	*3·5*	655	*63·18*
Magnak termelt kenderkóró — *Chanvre pour graine, tiges*			48.898	*16·7*	225	*4·61*
Rostnak termelt lenmag — *Lin pour fibre, graines*	6.440	6.429	8.216	*1·3*	247	*30·08*
Rostnak termelt lenkóró — *Lin pour fibre, tiges*			93.046	*14·5*	807	*8·67*
Magnak termelt lenmag — *Lin pour graine, graines*	11.490	11.404	44.660	*3·9*	1.323	*29·61*
Magnak termelt lenkóró — *Lin pour graine, tiges*			71.538	*6·3*	339	*4·74*
Komló — *Houblon*	171	144	573	*4·0*	183	*320·00*
Mák — *Pavot*	14.229	13.970	38.816	*2·8*	3.495	*90·03*
Napraforgó — *Tournesol*	9.603	9.416	52.018	*5·5*	820	*15·77*
Paprika fűszernek — *Piment pour épice*	8.521	8.517	59.972	*7·0*	8.700	*145·10*
4. Együtt — *Ensemble*	*111.260*	*110.156*	—	—	32.120	—
5. Szálastakarmányfélék — *Cultures fourragères*						
Csalamádé — *Maïs fourrager*	137.035	136.922	19,980.850	*146·0*	11.751	*0·59*
Őszi takarmánykeverék — *Mélanges de fourrages d'automne*	39.658	39.593	737.504	*18·6*	2.444	*3·31*

[1]) Előzetes adatok. — *Chiffres provisoires.*

A termény neve *Produits*	*Superficie* A bevetett *ensemencée* (terület kat. hold *en arp. c.*)	A learatott *récoltée*	A termésmennyiség *Quantité produite* összesen q *au total, en q*	átlag kat. holdankint q *en moyenne, par arp. c., en q*	A termés értéke *Valeur de la production* összesen ezer pengő *au total, en milliers de pengős*	átlag métermázsánkint pengő *en moyenne, par q, en pengős*
Tavaszi bükkönykeverék – *Mélanges de vesces de printemps*	234.372	232.146	3,594.086	*15·5*	13.192	*3·67*
Lóhere — *Trèfle*	191.495	188.111	4,185.661	*22·3*	17.292	*4·13*
Biborhere — *Trèfle incarnat*	56.590	56.495	831.490	*14·7*	2.610	*3·14*
Lucerna — *Luzerne*	391.914	390.046	10,326.871	*26·5*	47.516	*4·60*
Baltacim — *Esparcette*	59.331	59.331	983.102	*16·6*	3.846	*3·91*
Muhar — *Moha*	47.280	47.146	862.127	*18·3*	3.532	*4·10*
Egyéb szálastakarmány — *Autres gros fourrages*	44.600	44.518	784.171	*17·6*	2.759	*3·52*
5. Együtt — *Ensemble*	*1,202.275*	*1,194.308*	—	—	104.942	—
6. Takarmánymagvak [1]) *Graines de fourrages* [1])						
Őszi bükköny — *Vesce d'automne*	8.045	8.045	35.101	*4·4*	1.030	*29·34*
Tavaszi bükköny – *Vesce de printemps*	29.425	29.425	127.268	*4·3*	2.311	*18·16*
Lóhere — *Trèfle*	36.480	36.480	42.174	*1·2*	4.876	*115·61*
Biborhere — *Trèfle incarnat*	19.847	19.847	49.442	*2·5*	2.407	*48·69*
Lucerna — *Luzerne*	51.915	51.915	76.614	*1·5*	12.671	*165·38*
Baltacim — *Esparcette*	8.202	8.202	28.422	*3·5*	661	*23·27*
Muhar — *Moha*	7.155	7.155	32.123	*4·5*	526	*16·38*
6. Együtt — *Ensemble*	*161.069*	*161.069*	—	—	*24.482*	—
7. Főzelék és zöldségfélék *Plantes potagères*						
Zöldborsó — *Petits pois verts*	7.750	7.749	145.956	*18·8*	2.203	*15·79*
Zöldbab — *Haricots verts*	2.196	2.196	38.946	*17·7*	479	*12·30*
Tök, főzeléknek — *Citrouille comme légume*	1.768	1.766	110.869	*62·8*	489	*4·41*
Paprika zölden — *Piment vert*	2.813	2.785	90.879	*32·6*	918	*10·10*
Vöröshagyma — *Oignon*	10.058	10.037	503.167	*50·0*	4.068	*8·08*
Fokhagyma — *Ail*	1.929	1.929	47.354	*24·5*	878	*18·54*
Fejeskáposzta — *Chou pommé*	9.852	9.596	581 383	*60·6*	4.624	*7·95*
Paradicsom — *Tomate*	11.261	11.258	818.012	*72·6*	4.257	*5·20*
Egyéb zöldségféle — *Autres légumes verts*	14.713	14.691	—	—	4.833	—
7. Együtt — *Ensemble*	*62.340*	*62.007*	—	—	*22.749*	—
8. Egyéb főtermény — *Autres produits principaux*	59.278	59.278	—	—	—	—
9. Melléktermények és közöttes növények [1]) — *Cultures secondaires et plantes intercalaires* [1])						
Bab — *Haricots*	735.839	735.839	598.145	*0·8*	13.070	*22·13*
Tök — *Citrouille*	922.967	922.967	20,073.658	*21·7*	26.784	*1·19*
Fejeskáposzta — *Chou pommé*	41.423	41.423	411.289	*9·9*	3.833	*7·95*
Napraforgó — *Tournesol*	299.262	299.262	222.079	*0·7*	3.529	*15·77*
Mák — *Pavot*	45.403	45.403	20.289	*0·4*	1.836	*90·03*
Seprőcirokmag – *Graine de sorgho*	156.242	156.242	138.906	*0·9*	1.242	*8·69*
Seprőcirok szakál — *Panicules de sorgho*			95.392	*0·6*	1.615	*17·61*
Kendermag — *Chanvre, graine*	36.411	36.411	376	*0·01*	23	*63·27*
Kenderkóró — *Chanvre, tiges*			112.389	*3·1*	775	*6·75*
9. Együtt — *Ensemble*	—	—	—	—	*52.707*	—
10. Szalma szár és kóró – *Paille et tiges*	—	—	118,460.657	—	158.583	—
A bevetett, learatott terület és a termés értéke összesen: — *Totaux pour les superficies ensemencées et récoltées et pour la valeur de la production*	**9,461.947**	**9,344.456**	—	—	[2]) **1,510.839**	—

[1]) A takarmánymagvak területe a szálastakarmányfélék területében, a melléktermények területe pedig a másnemű főtermények területi adataiban is bennfoglaltatnak. — *La superficie des terres de fourrages pour graine figure aussi dans les données des cultures fourragères; celle des cultures secondaires figure aussi dans les données des „autres produits principaux".* — [2]) Előzetes adat. — *Chiffre provisoire.*

nem felelő időjárásnak a búzavetésekre gyakorolt hátrányos befolyása a főoka annak, hogy a szántóföldi termelés eredménye nagyátlagban csak közepesnek volt minősíthető. Hozzájárul ehhez még az is, hogy a rozs termésátlagánál a visszaesés 6·3, az árpánál 14·8 és a zabnál 2·8%-os. A kalászosok tehát, akár az őszi, akár a tavaszi vetésűeket nézzük, az egész vonalon gyenge termésátlagokat produkáltak.

A *hüvelyesek* közül a magnak hagyott borsó termésátlaga 6·5%-kal kisebb, mint az előző évi átlag. Ezzel szemben a főterményként termelt bab termésátlaga 7·2%-kal, a lencse termésátlaga 12·1%-kal kedvezőbb volt, mint az 1935/36-os gazdasági évben elért termésátlag. A hüvelyesek termésátlaga tehát általában kielégítő volt.

A *kapásnövényekre* vonatkozó termésátlagok tárgyalásánál örömmel lehet megállapítani, hogy a tengeri termésátlaga az előző évi kitünő átlagnál még 1·5%-kal nagyobb volt. Legjobban mutatja, hogy milyen kitünő ez a termésátlag, ha megemlítjük, hogy az 1934/35-ös év gyenge tengeri termésátlagánál 87·3%-kal volt nagyobb. A tengerinél a tárgyalt évben tehát nemcsak a vetésterület szaporodását, hanem kiváló terméseredményt is állapíthattunk meg. A burgonya termésátlaga 4·8%-kal nagyobb volt, mint az előző évi átlag; a koraőszi esőzés az addigi gyenge kilátásokat lényegesen megjavította. A cukorrépánál úgy látszik elkésett a csapadék, termésátlaga 5·7%-kal a tavalyi alatt maradt. Ugyanez áll a takarmányrépára, itt az átlag nagysága 8·8%-kal kisebb, mint az előző évi termésátlag.

A *kereskedelmi növényeink* közül a vetésterületben sokat vesztett repce terméseredménye elég jó volt, termésátlaga 14%-kal haladta meg a tavalyit és 46·8%-kal nagyobb volt, mint a két év előtti. Ezzel szemben a főterményként termelt mák termésátlaga 12·5%-kal kisebb volt, mint az előző évi. A fűszerpaprika termésátlaga a tavalyival szemben egy hajszálnyit (—1·4%) romlott, de a két év előtti katasztrófálisan rossz termésátlagnál még mindig 48·8%-kal nagyobb maradt.

A *szálastakarmányfélék* terméseredménye általában jó közepes volt. A csalamádé 146 métermázsás átlaga ugyan 5·2%-kal a tavalyi alatt maradt, de azért még elég tekintélyesnek mondható. A lóhere átlaga 4·2%-kal jobb, mint az előző évi, a bíborhere termésátlaga viszont 6·3%-kal kisebb volt. A lucernánál a két év eredménye között alig van eltérés, a tárgyalt évben elért termésátlag csak 1·1%-kal volt kisebb, mint a megelőző év termésátlaga.

A *zöldségfélékre* vonatkozó termésátlagok közül megemlítjük, hogy a vöröshagyma termésátlaga igen gyenge, 23·8%-kal kisebb, mint a tavalyi és 9·1%-kal kisebb, mint a két év előtti átlag. A fokhagyma termésátlaga is 15·8%-kal elmaradt a tavalyi átlag mögött. Jó termésátlagot ebben a csoportban — valószínűleg szintén a koraőszi esők kedvező hatása alatt — csak a paradicsomnál tudunk megállapítani. A kat. holdankint 72·7 métermázsás paradicsomtermésátlag ugyanis 23·4%-kal nagyobb, mint az előző évi és 54·4%-kal nagyobb, mint a két év előtti pardicsomtermésátlag.

A *melléktermények és a közöttesként művelt gazdasági növények* termésátlagai jóformán teljesen a tavalyi eredményeket érték el. Terméseredményük a két év előtti gyenge eredményekkel szembeállítva, határozottan kedvezőnek mondható.

A *termés értékére* vonatkozó adatok ugyancsak a 4. sz. táblán találhatók. Az adatok ismertetése előtt szükséges kiemelni, hogy itt az értékmegállapításnál a termelői árakat kellett figyelembe venni; az időpont általában október hava. Az egyes gazdasági növények termésértékének kiszámításánál természetesen főszerepe a termésmennyiség nagyságának van, de elég nagy a jelentőségük itt az időszaki áraknak is.

Az egész szántóföldi termelés így számított értéke 7·7%-kal nagyobb volt, mint a megelőző évi — jó közepesnek minősített — termés összértéke. Ez az emelkedés a gazdaközönség érdekeire vonatkozólag igen kedvező adat, mert azt mutatja, hogy a sok évig tartó gazdasági válság megszűnése után a mezőgazdasági termelvények lassan kialakult méltányos ára a most tárgyalt gazdasági évben nemcsak hogy megmaradt, hanem egyes gazdasági növényeinknél olyan mértékben emelkedett, hogy a szórványosan mutatkozó árcsökkenéseket kiegyensúlyozta, sőt — mint láttuk — az össztermés értékét is némileg emelte.

Érdekes jelenség, hogy a búzatermés összértéke az elég nagyarányú mennyiségi csökkenés dacára 6%-kal nagyobb volt, mint az előző évben. Ez a kedvező tünet csak úgy magyarázható, hogy a métermázsánkinti átlagérték ugyanakkor viszont

5. A hét főtermény ideiglenes és végleges termésmennyisége.
Données provisoires et définitives sur la récolte des sept produits principaux.

A termény neve *Produits*	Az 1934/1935. évi *Année 1934—35: production d'après les données*		A végleges adat több (+) v. kevesebb (—) mint az ideiglenes %-ban — *Les données définitives sont-elles supérieures (+) ou inférieures (-) aux données provisoires? %*	Az 1935/1936. évi *Année 1935—36: production d'après les données*		A végleges adat több (+) v. kevesebb (—) mint az ideiglenes %-ban — *Les données définitives sont-elles supérieures (+) ou inférieures (-) aux données provisoires? %*	Az 1936/1937. évi *Année 1936—37: production d'après les données*		A végleges adat több (+) v. kevesebb (—) mint az ideiglenes %-ban — *Les données définitives sont-elles supérieures (+) ou inférieures (-) aux données provisoires? %*
	ideiglenes *provisoires*	végleges *définitives*		ideiglenes *provisoires*	végleges *définitives*		ideiglenes *provisoires*	végleges *définitives*	
	termésmennyiség q *en q*			termésmennyiség q *en q*			termésmennyiség q *en q*		
Búza — *Froment* . . .	20,125.441	22,922.206	+ *13·8*	23,607.541	23,892.458	+ *1·2*	19,022.401	19,638.271	+ *3·2*
Rozs — *Seigle*	6,763.963	7,277.388	+ *7·6*	7,263.395	7,141.435	— *1·7*	5,828.225	6,178.909	+ *6·0*
Árpa — *Orge*	5,751.618	5,564.498	— *3·3*	5,820.576	6,583.366	+ *13·1*	4,722.810	5,569.195	+ *17·9*
Zab — *Avoine*	2,219.547	2,459.041	+ *10·8*	2.463.956	2,619.801	+ *6·3*	2,351.612	2,704.034	+ *14·9*
Szemes tengeri — *Maïs pour graine*	14,360.430	14,183.377	— *1·2*	26,006.851	25,930.977	— *0·3*	26,919.256	27.587.377	+ *2·5*
Burgonya — *Pommes de terre*	14,289.396	13,926.662	— *2·5*	26,620.861	24.512.891	— *7·9*	25,990.495	25,593.516	— *1·5*
Cukorrépa — *Betteraves à sucre*	7,368.881	7,689.706	+ *4·4*	10,941.603	11,244.460	+ *2·8*	11,027.970	10,125.859	— *8·2*

28·9%-kal nagyobb lett. A rozstermés értéke, ámbár, mint már említettük, a termésmennyiség lényegesen kisebb volt, mint a megelőző évben, mégis 30·7%-kal növekedett; igaz ugyan, hogy itt az átlagérték emlekedése igen tekintélyes (51·1%) volt. A figyelemreméltó esetek közül kiemeljük még, hogy a zabnál az összérték a tavalyi eredménnyel szemben 25%-kal, a tengerinél 19·3%-kal, a máknál 25·7 %-kal, a fűszerpaprikánál 188·3%-kal, a paradicsomnál 53·2%-kal emelkedett. Az átlagérték legnagyobb emelkedését (139·6%) a fűszerpaprikánál láthattuk.

A termésérték emelkedése mellett természetesen néhány gazdasági növényünknél elég nagyarányú értékcsökkenés is mutatkozik. Igy a cukorrépa összértéke 11·6 %-kal, átlagértéke 2·6%-kal, a lóhere összértéke 6·7%-kal, átlagértéke 6·8%-kal, a bíborhere összértéke 37·6%-kal, átlagértéke 15·6%-kal, a lucerna összértéke 5·2 %-kal, átlagértéke 5·9%-kal és a fokhagyma összértéke 52·7%-kal, átlagértéke 44·1%-kal kisebb volt, mint az 1935/36-os gazdasági évben.

Az 5. sz. táblában azt mutatjuk be, hogy a legutolsó három gazdasági évben *az ideiglenes termésbecslések adatai* a hét főterményre vonatkozólag *mennyire közelítették meg a végleges termésadatokat.* A korai határidők, az időközben rendszerint bekövetkező időjárási rendellenességek természetessé teszik, hogy a legkörültekintőbb és legóvatosabb becslés dacára a két adat között egyik-másik gazdasági növényünknél néha elég jelentős különbségek mutatkoznak. A most tárgyalt évben a gazdasági felügyelők és a gazdasági tudósítók a kalászosok terméskilátásait pesszimista szemmel nézve bírálták; ennek tulajdonítható, hogy a végleges eredmény a búzánál 3·2%-kal, a rozsnál 6%-kal, az árpánál 17·9%-kal és a zabnál 14·9%-kal múlta felül a becslés alapján kiszámított eredményeket. A tengerinél a végleges adatokat vizsgálva, szintén csekély (+2·5%-os) többlet mutatkozott. Legjobban megközelítették a végleges adatokat a burgonyatermés becslésénél, itt csak 1·5%-kal tér el a két adat. A cukorrépánál a végleges terméseredmény adata 8·2%-kal kisebb, mint a becslési adat, ennél az időjárástól várt javulás valószínűleg nem következett be.

3. A szálastakarmánymagvak termelési és kiviteli eredményei.

Külön fejezetben kell tárgyalnunk az évről-évre nagyobb gazdasági jelentőségre emelkedő *szálastakarmánymagtermelésünkre* vonatkozó és ugyancsak a 4. sz. táblázatban látható adatokat. Ezeknek *a külkereskedelmi mérlegünk javításában igen nagy szerepet játszó* takarmánymagvaknak termelése az utóbbi években annyira *fellendült,* hogy teljesen elég, ha megemlítjük, hogy a szálastakarmánymagvaknak összértéke körülbelül ugyanakkora, mint a kereskedelmi növények és a zöldségfélék összértéke, vagy több mint kétszerese a főterményként termelt hüvelyesek összértékének.

A *takarmánymagtermelés sikeressége* a tárgyalt gazdasági évben *nem volt kielégítő.* Az őszi bükköny magtermésátlaga 10·2%-kal, a tavaszi bükkönyé 10·4%-kal, a lóhere magtermésátlaga 25·0%-kal, a lucer-

6. A szálastakarmány-magvak kivitele. — *Exportations de graines de fourrages.*

A termény és a kiviteli ország neve *Produits et pays de destination*	Mennyiség q *Quantité, en q* 1933	Érték 1000 P *Valeur en milliers de pengős* 1933	Mennyiség q *Quantité, en q* 1934	Érték 1000 P *Valeur en milliers de pengős* 1934	Mennyiség q *Quantité, en q* 1935	Érték 1000 P *Valeur en milliers de pengős* 1935	Mennyiség q *Quantité, en q* 1936	Érték 1000 P *Valeur en milliers de pengős* 1936	Mennyiség q *Quantité, en q* 1937	Érték 1000 P *Valeur en milliers de pengős* 1937
Lóheremag összesen — *Graines de trèfle, exp. tot.*	18.425	2.027	17.871	3.038	1.978	334	27.639	2.897	41.367	4.965
Ebből: — *Dont:*										
Németország — *Allemagne*	13.945	1.534	16.428	2.793	1.708	301	7.460	1.001	37.177	4.566
Ausztria — *Autriche*	2.318	255	1.301	221	268	33	1	*)	6	1
Amerikai Egy.-Áll. — *Etats-Unis*	700	77	30	5	—	—	16.620	1.584	3.410	323
Nagy-Britannia — *Grande-Bretagne*	150	17	—	—	—	—	1.858	162	150	15
Egyéb ország — *Autres pays*	1.312	144	112	19	2	*)	1.700	150	624	60
Biborheremag összesen — *Graines de trèfle incarnat, exp. tot.*	34.819	1.393	26.446	1.888	55.852	3.124	77.502	3.050	73.175	3.186
Ebből: — *Dont:*										
Németország — *Allemagne*	14.138	565	24.630	1.759	29.412	1.912	30.778	1.680	53.762	2.520
Amerikai Egy.-Áll. — *Etats-Unis*	11.234	506	1.000	71	11.149	435	36.686	1.018	11.003	398
Olaszország — *Italie*	3.685	147	14	1	13.450	699	6.548	250	4.995	192
Egyéb ország — *Autres pays*	5.762	175	802	57	1.841	78	3.490	102	3.416	76
Lucernamag összesen — *Graines de luzerne, exp. tot.*	23.368	3.272	23.247	3.952	20.105	3.251	34.266	4.883	34.175	4.881
Ebből: — *Dont:*										
Németország — *Allemagne*	15.468	2.166	18.269	3.106	14.957	2.558	28.166	4.202	13.459	2.246
Dánia — *Danemark*	1.400	196	2.325	395	2.835	354	1.647	180	1.150	110
Svédország — *Suède*	190	27	869	148	1.106	158	1.583	176	1.099	126
Lengyelország — *Pologne*	465	65	400	68	300	41	1.195	148	1.648	196
Egyéb ország — *Autres pays*	5.845	818	1.384	235	907	140	1.675	177	16.819	2.203
Baltacimmag összesen — *Graines d'esparcette, exp. tot.*	2.444	68	1.870	56	1.432	71	106	3	954	32
Ebből: — *Dont:*										
Németország — *Allemagne*	992	28	735	22	973	48	—	—	381	14
Ausztria — *Autriche*	940	26	1.121	34	52	1	3	*)	55	3
Egyéb ország — *Autres pays*	512	14	14	*)	407	22	103	3	518	15
Muharmag összesen — *Graines de moha, exp. tot.*	513	10	991	22	3.603	79	251	5	1.166	21
Ebből: — *Dont:*										
Amerikai Egy.-Áll. — *Etats-Unis*	—	—	450	11	3.364	74	250	5	600	11
Ausztria — *Autriche*	114	2	183	5	239	5	1	*)	251	5
Egyéb ország — *Autres pays*	399	8	358	6	—	—	—	—	315	5
Őszi és tavaszi bükkönymag összesen — *Graines de vesces d'automne et de printemps, exp. tot.*	19.297	712	29.320	1.061	22.149	1.078	57.748	1.963	111.063	2.665
Ebből: — *Dont:*										
Németország — *Allemagne*	2.408	103	21.430	964	14.708	765	47.926	1.651	88.279	2.069
Ausztria — *Autriche*	3.691	59	4.279	48	918	25	80	3	205	5
Cseh-Szlovákia — *Tchéco-Slovaquie*	503	8	3.335	35	311	7	—	—	—	—
Amerikai Egy.-Áll. — *Etats-Unis*	12.499	537	100	8	5.518	259	9.317	296	21.535	540
Egyéb ország — *Autres pays*	196	5	176	6	694	22	425	13	1.044	51

*) Érték 500 Pengőn alul. — *Valeur au-dessous de 500 pengős.*

náé 16·7%-kal, a bíborhere átlaga 21·9 %-kal kisebb volt, mint a megelőző évben. Az átlagértékek a muharmag átlagértékétől eltekintve, valamennyi takarmánymagnál emelkedtek, ez az emelkedés azonban a termésmennyiség nagy fogyását nem tudta ellensúlyozni. Ennek tulajdonítható, hogy a takarmánymagvak összértéke 3·7 millió pengővel kisebb volt, mint az előző évben.

A szálastakarmánymagvak *külkereskedelmi adatait* az utolsó 5 évre vonatkozólag 6. sz. táblánkban mutatjuk be. A külforgalom a lucernamag kivételével valamennyi takarmánymagféleségnél elég nagy arányokban növekedett. Igy megemlítjük, hogy lóherekivitelünk értéke 71·4%-kal nagyobb volt, mint az előző évben. A bíborheremagnál ez az emelkedés csak 4·5%-os, míg az őszi és tavaszi bükkönymagkivite-

7. A rét-terület, a termelt széna mennyisége és értéke.
Superficie des prairies; quantité et valeur du foin y produit.

Év, országrész — *Années et régions*	A rét területe kat. hold — *Superficie des prairies, arp. cad.*	Átlagtermés kat. holdankint q — *Rendement moyen par arp. c., en q*	A széna termésmennyisége q — *Production de foin, q*	Átlagérték méter-mázsánkint P. — *Valeur moyenne par q métr., en pengős*	Összes érték ezer pengő — *Valeur totale de la production, en milliers de p.*
Moyennes pour — 1932—1936. évi átlag					
Dunántúl — *Transdanubie*	515.703	*14·3*	7,394.702	*4·10*	30.313
Alföld — *Grande Plaine*	454.294	*12·3*	5,611.389	*4·26*	23.928
Észak — *Nord*	162.740	*12·9*	2,905.958	*4·25*	8.903
Összesen — *Total*	1,132.737	*13·3*	15,102.049	*4·18*	63.144
1936.					
Dunántúl — *Transdanubie*	516.778	*14·4*	7,464.042	*3·44*	25.706
Alföld — *Grande Plaine*	455.707	*12·9*	5,865.251	*4·21*	24.690
Észak — *Nord*	162.383	*15·4*	2,502.910	*3·99*	9.975
Összesen — *Total*	1,134.868	*13·9*	15,832.203	*3·81*	60 371
1937.					
Dunántúl — *Transdanubie*	514.107	*16·0*	8,246.943	*2·99*	24.623
Alföld — *Grande Plaine*	446.849	*13·9*	6,220.360	*3·54*	22.015
Észak — *Nord*	161.986	*14·0*	2,264.955	*3·65*	8.277
Összesen — *Total*	**1,122.942**	*14·9*	**16,732.258**	*3·30*	**54.915**

lünk értéke 35·8%-kal nagyobb volt, mint 1936-ban. A lucernamagkivitel értékösszege a két évben teljesen azonos volt. Főpiacaink a lóheremagra, a bíborheremagra és az őszi és tavaszi bükkönymagra vonatkozólag Németország és az Amerikai Egyesült Államok, a lucernamagra vonatkozólag Németország, Dánia, Svédország és Lengyelország. Baltacim-feleslegünket főként Németország, muharmag-feleslegünket az Amerikai Egyesült Államok és Ausztria vették át.

B) Rétgazdálkodásunk eredményei.

Szántóföldi termelésünk eredményeinek vázlatszerű ismertetése után egész röviden megemlékezünk még a szálastakarmányfélék termelésével szoros összefüggésben levő *rétgazdálkodásunk* főbb eredményeiről. (7. sz. tábla.) Rétgazdálkodásunk a tárgyalt évben elég eredményesen alakult, a termelt széna termésátlaga ugyanis 7·2%-kal nagyobb volt, mint az elmúlt gazdasági évben, sőt 1932—36. évek átlagos szénatermését is 12%-kal túlhaladta. A szénatermés a csapadéki viszonyokkal összefüggően természetesen legjobb a Dunántúlon, leggyengébb az Alföldön. Ezt a megállapítást különben az ötéves átlag adata is megerősíti.

A jó termésmennyiségnek megfelelően a széna termelői ára meglehetősen alacsony volt. Sokkal nagyobb szénamennyiség került kereskedelmi forgalomba, mint más években, ez az erős kínálat az árakat természetesen leszorította. Az 1936/37. év szénatermésének átlagára 13·4%-kal kisebb, mint a megelőző évben és 21·1%-kal kisebb, mint az 1932—36-os évek átlagára. Ennek megfelelően az összszénatermés értéke 5·5 millió pengővel az előző évi alatt maradt.

Sajóhelyi István.

KERESKEDELEM, KÖZLEKEDÉS

Külkereskedelmi forgalmunk az 1937. évben.

Le commerce extérieur de la Hongrie en 1937.

Résumé. *La balance commerciale indique pour l'année dernière 475·5 millions de pengős d'importations, 588·6 millions de p. d'exportations, et un excédent de 113·1 millions de p. Par rapport à l'année précédente, la valeur des importations a monté de 9%; celle des exportations, de 17%. La première a dépassé celle de chacune des années écoulées depuis 1931; la seconde, celles enregistrées depuis 1930. L'excédent de la balance était supérieur à tous ceux que la Hongrie ait eus depuis le traité de paix.*

L'augmentation de valeur des importations a été due à deux causes: d'une part, nous avons importé, pour notre industrie, plus de matières de base qu'en 1936; d'autre part, elles coûtaient bien plus, les prix mondiaux ayant monté à cet égard depuis l'année précédente. Ajoutons que nous n'avons pas dû acheter du maïs étranger, alors qu'en 1936 il nous a fallu en importer pour non moins de 23·6 millions de pengős. Les importations de bois bruts ou ouvrés, représentant 108.676 wagons et 60·7 millions de pengős, et constituant d'ailleurs toutes les années notre plus grosse charge d'importation, ont, par rapport à 1936, augmenté de 14% en quantité et de 27% en valeur. Au point de vue de leur quantité, elles ont, par rapport à 1936, le plus augmenté pour le bois de chauffage (+41%), s'élevant bien moins pour les bois ronds (+13%) et les bois sciés (+4%). Notre industrie textile, achetant 21 mille q de plus de fibre artificielle que l'année précédente, a diminué, comparativement à celle-ci, de 8% (23 mille q) son importation de coton brut. Les importations de soie artificielle ont progressé de 9%; celles de jute brut ont monté plus encore: de 29%. Pour l'importation de laines brutes ou cardées, on constate une régression, attribuée à ce que les filatures employaient en premier lieu des laines intérieures. Les hauts fourneaux et l'industrie lourde, à cause de difficultés d'acquisition aplanies seulement vers la fin de l'année, ont importé 37% de moins de fonte brute et de ferraille, compensant cette régression par l'accroissement de leur importation de minerai de fer (+33%) et de coke (+36%). Pour les métaux bruts importés, nous voyons également, par rapport à l'année précédente, une augmentation de quantité considérable (20%). Comparativement à 1936, les importations d'huile minérale brute et de pâte à papier n'ont guère varié en quantité, mais elles ont monté (de 27% et de 34%) en valeur. Celles de peaux brutes et de caoutchouc brut, montant fort pour la valeur, accusent une augmentation considérable de quantité (+15% et +21%). Quant aux produits industriels importés, on voit une progression remarquable, représentant 45%, pour les automobiles et les châssis pour autos.

L'exportation a diminué sensiblement à cause des résultats faibles de la production de froment, de fruits et de légumes de l'année dernière, baissant de 18·1 millions de pengős pour le froment, de 4·1 millions de p. pour les fruits frais et de 1·1 million de p. pour les légumes frais. En raison de la hausse des prix intérieurs de porcs, les exportations de porcs sur pied et surtout celles de viandes fraîches ou préparées ont diminué (ces dernières, de 11·9 millions de pengős). Par contre, les exportations de maïs ont monté de 18·8 millions de p.; celles de seigle, de 13·8 millions; celles de haricots secs et de graines de trèfle et luzerne ont aussi progressé (+4·7 millions de p. et +2·5 millions de p.). Les exportations d'animaux de boucherie et de trait, progressant surtout quant aux bêtes à cornes, ont augmenté de 10·4 millions de pengős; celles de volaille, de 3·4 millions de p.; celles de produits animaux ont également monté (de 8·1 millions de p. pour les plumes; de 3·1 millions de p. pour les oeufs; de 2·4 millions de p. pour le beurre). Pour certains produits industriels, les exportations ont augmenté notablement par rapport à 1936. Parmi les produits des industries agricoles, on a noté à cet égard un accroissement d'environ 11 millions de pengős pour la farine, le malt, le sucre et l'alcool. Quant aux produits de l'industrie lourde, les exportations ont monté bien considérablement — de 14·6 millions de pengős — pour les ouvrages et demi-produits en fer, les machines et appareils électriques, les voitures pour chemins de fer. Celles de pelleteries apprêtées, continuant à progresser, ont augmenté de 2·7 millions de pengős. L'exportation de l'industrie textile a bien progressé pour les tissus de soie artificielle et de jute; celle de la confection, pour les vêtements de dessus pour femmes et jeunes filles. Ajoutons que nos mines de bauxite ont vendu à l'étranger une quantité de bauxite dépassant de 2·2 millions de pengős la valeur de leurs exportations de l'année précédente.

*

A *világ külkereskedelmi forgalmára* vonatkozó azok az adatok, amelyeket a Népszövetség közzétesz,[1]) arról számolnak be, hogy az 1937. év folyamán az előző évhez képest az árubevitel 71·1 milliárd pengőről 88·3 milliárdra, az árukivitel pedig 68·3 milliárd pengőről 84·2 milliárdra emelkedett. Mind a bevitel, mind a kivitel növekedése igen tekintélyes tehát: az előbbinél 24%-ot, az utóbbinál 23%-ot tett.

Hónap	Bevitel		Kivitel		Az áruforgalom indexe 1929=100	
	1936-ban	1937-ben	1936-ban	1937-ben	1936	1937
	millió pengőben					
I.	5.834	6.401	5.234	6.275	*35·7*	*40·8*
II.	5.417	6.429	5.240	6.286	*34·3*	*40·7*
III.	5.789	7.407	5.588	7.127	*36·6*	*46·7*
IV.	5.812	7.630	5.234	7.179	*35·6*	*47·6*
V.	5.812	7.533	5.571	7.007	*36·6*	*46·8*
VI.	5.749	7.894	5.228	7.053	*35·4*	*48 1*
VII.	5.783	7.568	5.554	7.161	*36·5*	*47·4*
VIII.	5.720	7.350	5.571	6.933	*36·3*	*45·9*
IX.	6.063	7.316	5.937	7.121	*38·6*	*46·4*
X.	6.149	7.590	6.212	7.453	*39·8*	*48·4*
XI.	6.172	7.568	6.223	7.270	*39·9*	*47·7*
XII.	6.755	7.625	6.664	7.356	*43·2*	*48·2*
I—XII. össz.	71.055	88.311	68.256	84.221	*37·4*	*46·2*

A forgalomnövekedés üteme azonban nem volt egyenletes az év folyamán. Az összforgalmat tekintve, az első negyedév 20%-kal, a második 32%-kal, a harmadik 26%-kal s az utolsó évnegyed 17%-kal ért el az előző évinél kedvezőbb eredményeket. A második negyedévtől kezdve tehát csökkent a növekedés irama, s az utolsó negyedévben százalékosan majdnem csak a felét tette a 2. évnegyedi maximumnak. Mint említettük azonban, a világ áruforgalmának növekedésében csak az ütem változott, nem pedig a növekedés ténye, mert az utolsó negyedév forgalmának aranyértéke magasabb volt, mint pl. a második negyedévé. Még e kitartóan kedvező fejlődés mellett sem tudta azonban az áruforgalom elérni az 1929. évinek a felét: a legkedvezőbb utolsó negyedévben is ennek csak 48·1%-át tette.

A népszövetségi adatok a forgalom fejlődésének folyamatába mélyebb pillantást is lehetővé tesznek, megállapítva *az árak s ezzel kapcsolatban a volumen alakulását*, a következőképen:

[1]) Bulletin Mensuel de Statistique, 1938. évi 2. (februári) szám.

Időszak	A világ külkereskedelmi forgalmának aranyérték-indexe (1929=100)		ár-indexe (1929=100)		volumen-indexe (1929=100)	
	1936	1937	1936	1937	1936	1937
I. negyedév .	35·5	42·7	43·0	46·0	82·6	92·8
II. „ .	35·9	47·5	43·0	47·5	83·5	100·0
III. „ .	37·1	46·6	43·5	48·0	85·3	97·1
IV. „ .	41·0	48·1	44·5	.	92·1	.
Évi átlag .	37·4	46·2	43·5	(47·5)	85·9	(97·5)

A forgalom értékét az nyomja le, hogy az árak még az 1937. év folyamán sem javultak fel az 1929. évi színvonal feléig. Az áralakulás indexei egyszersmind azt is jelzik, hogy a külkereskedelmi forgalom elkésve reagál a piaci árak hullámzására: az a tény, hogy a világpiacon a készáruk árai sok fontos nyersanyagnál az 1937. évi első évnegyed végén érték el tetőpontjukat, ami után erős zuhanás állott be, az indexsoron még nem érezhető; az áralakulás irányzata még a harmadik negyedévben is, bár már teljesen letompítva, emelkedő. Az árképződés figyelembevételével kalkulált forgalom nagysága, volumene ezek után már közvetlenül az 1929. évi színvonal alatt mozgott, sőt a második évnegyedben éppen elérte azt. Megjegyzendő, hogy az utolsó negyedév árindexe s ezzel összefüggően a volumen indexe még nem áll rendelkezésre. Az évi átlag annak feltételezésével állapíttatott meg, hogy a negyedik negyedév árszínvonala kb. egyezik a harmadik negyedévével.

*

A *magyar külkereskedelmi forgalom havonkinti alakulására* vonatkozó adataink (1. sz. tábla) általában szintén azt mutatják, hogy az 1937-es év eredményei állandóan jobbak voltak, mint az előző éviek. Kivétel a behozatalban az első, a kivitelben a harmadik évnegyed forgalma: az előbbi az 1936. évi nagy tengeriimport feleslegessé válása folytán, az utóbbi pedig az 1937. évi gyöngébb búzatermés, ill. kisebb búzaexport következtében alatta maradt az 1936. évinek. Általában azonban az emelkedő ipari tevékenységgel járó nagyobb nyersanyagszükséglet kielégítését értékben fokozódó kivitel tette lehetővé.

Az év kereskedelmi mérlege 475·5 millió pengős behozatallal szemben 588·6 millió pengős kivitelt tüntet fel s így 113·1 millió pengős aktivummal zárult. A behozatali áruérték, amely 9%-kal múlta felül az

A FONTOSABB ÁRÚK FORGALMÁNAK ALAKULÁSA

VARIATIONS DU COMMERCE EXTÉRIEUR DES MARCHANDISES IMPORTANTES

1936 I—XII. és et 1937 I—XII.

Millió pengőben—En millions de pengős

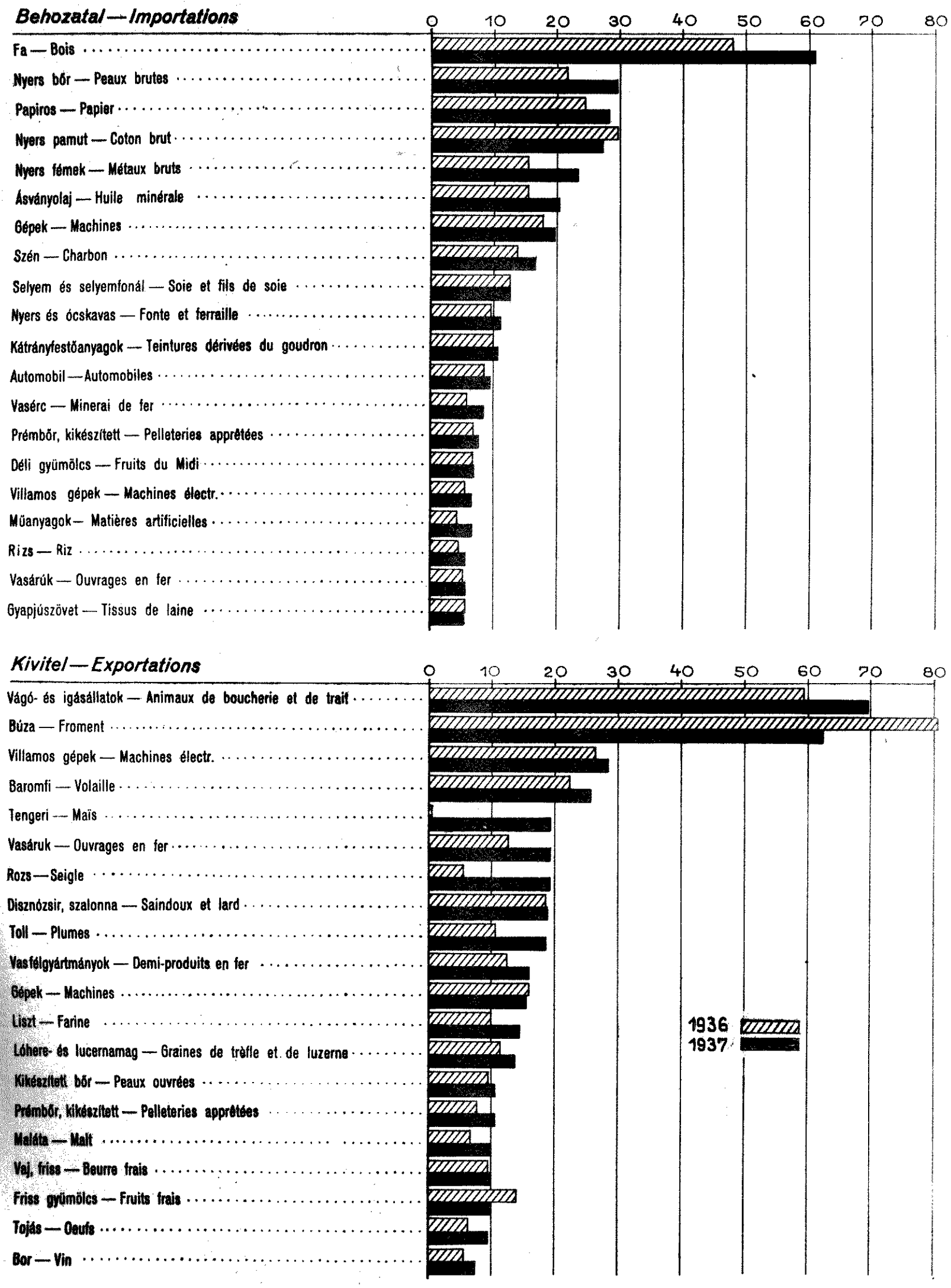

M. St. Sz. 1938.

R. H. de St. 1938.

1. A külkereskedelmi forgalom hónapok szerint.

Le commerce extérieur par mois.

Hónap *Mois*	A behozatal alakulása az *Variations des importations*						
	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937
	évben, millió pengő — *millions de pengős*						
I.	43·2	27·3	22·3	23·1	27·5	40·9	28·0
II.	41·9	25·5	21·6	22·0	27·7	30·4	32·2
III.	54·4	30·5	26·0	29·5	29·8	35·3	37·9
IV.	55·7	25·7	22·7	29·6	32·2	40·6	41·1
V.	55·7	27·6	25·4	28·5	31·5	39·1	38·8
VI.	49·3	29·2	25·7	30·7	26·7	35·0	40·5
VII.	46·5	23·2	25·2	28·2	31·5	37·1	41·7
VIII.	36·1	24·6	26·5	27·6	30·4	32·2	41·2
IX.	40·6	25·9	26·3	27·9	33·4	33·8	42·6
X.	40·4	26·5	32·4	33·1	39·4	36·7	43·3
XI.	34·6	29·7	31·8	33·8	43·7	36·1	41·5
XII.	41·0	32·8	26·7	30·9	48·5	39·3	46·7
I–XII.	**539·4**	**328·5**	**312·6**	**344·9**	**402·3**	**436·5**	**475·5**
	A kivitel alakulása az *Variations des exportations*						
	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937
	évben, millió pengő — *millions de pengős*						
I.	39·9	24·1	23·2	28·6	29·4	34·8	45·8
II.	41·1	23·6	25·7	28·8	28·8	41·0	50·7
III.	50·2	25·4	29·2	38·6	40·3	37·8	53·5
IV.	40·3	26·9	23·1	30·9	30·6	32·8	49·7
V.	44·6	26·0	28·1	26·5	31·3	31·7	48·4
VI.	42·3	27·5	29·3	29·4	29·4	37·1	45·1
VII.	40·4	23·2	29·9	28·0	31·9	40·5	40·1
VIII.	47·0	25·9	34·5	32·4	31·5	49·2	48·6
IX.	55·5	33·3	44·0	35·2	41·8	53·6	47·0
X.	62·4	31·7	41·3	37·0	52·1	45·6	48·9
XI.	63·3	30·9	43·3	42·2	53·0	49·3	50·6
XII.	43·4	36·0	39·7	46·6	51·4	51·0	60·2
I–XII.	**570·4**	**334·5**	**391·3**	**404·2**	**451·5**	**504·4**	**588·6**
	A külkereskedelmi mérleg alakulása az *Variations de la balance du commerce extérieur*						
	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937
	évben, millió pengő — *millions de pengős*						
I.	− 3·3	− 3·2	+ 0·9	+ 5·5	+ 1·9	− 6·1	+ 17·8
II.	− 0·8	− 1·9	+ 4·1	+ 6·8	+ 1·1	+ 10·6	+ 18·5
III.	− 4·2	− 5·1	+ 3·2	+ 9·1	+ 10·5	+ 2·5	+ 15·6
IV.	− 15·4	+ 1·2	+ 0·4	+ 1·3	− 1·6	− 7·8	+ 8·6
V.	− 11·1	− 1·6	+ 2·7	− 2·0	− 0·2	− 7·4	+ 9·6
VI.	− 7·0	− 1·7	+ 3·6	− 1·3	+ 2·7	+ 2·1	+ 4·6
VII.	− 6·1	—	+ 4·7	− 0·2	+ 0·4	+ 3·4	− 1·6
VIII.	+ 10·9	+ 1·3	+ 8·0	+ 4·8	+ 1·1	+ 17·0	+ 7·4
IX.	+ 14·9	+ 7·4	+ 17·7	+ 7·3	+ 8·4	+ 19·8	+ 4·4
X.	+ 22·0	+ 5·2	+ 8·9	+ 3·9	+ 12·7	+ 8·9	+ 5·6
XI.	+ 28·7	+ 1·2	+ 11·5	+ 8·4	+ 9·3	+ 13·2	+ 9·1
XII.	+ 2·4	+ 3·2	+ 13·0	+ 15·7	+ 2·9	+ 11·7	+ 13·5
I–XII.	**+ 31·0**	**+ 6·0**	**+ 78·7**	**+ 59·3**	**+ 49·2**	**+ 67·9**	**+ 113·1**

1936. évit, olyan érték, amelyet 1931 óta nem értünk el, kivitelünknek az előző évinél 17%-kal magasabb értéke pedig 1930 óta a maximumot jelenti. Ami végül a 113·1 millió pengős aktivumot illeti, ilyen magas kiviteli többlettel a csonka ország forgalmának eddig még egyetlen éve sem végződött.

Behozatalunk összértékének növekedése két körülményre vezethető vissza. Egyrészt az iparunk táplálására szükséges alapanyagokból szereztünk be nagyobb mennyiséget, mint 1936-ban, másrészt pedig ez a beszerzés az előző évinél — a világpiaci áremelkedés következtében — jóval magasabb árak mellett történt.

Behozatalunkban egyébként — a 2/A. sz. tábla adatai szerint — 1937-ben is a *nyers és megmunkált fa* állott első helyen. Importunk összértékének kereken $^1/_8$-a esett erre a fontos alapanyagunkra. Az importált mennyiség 14%-kal magasabb, mint az előző évi volt, értéke azonban 27%-kal múlta felül az 1936. évi import értékét. Az ide tartozó áruk közül a tűzifánál volt a növekedés a legerősebb: mennyiségben 41%, értékben 70%. Nyers- és épületfából 13%-kal (érték szerint 30%-kal), bárdolt és fűrészelt fából pedig már csak 4%-kal (érték szerint 22%-kal) szereztünk be többet. Ezek az adatok azt mutatják, hogy egyrészt az építőipari konjunktúra nagyobb szükségletét sikerült kielégíteni az import útján, másrészt az ország tüzelőanyaggal való ellátásában a vámkülföldről származó tűzifának — magasabb nemzetgazdasági érdekből — a közvetlenül megelőző évekénél nagyobb szerep biztosíttatott, ami kereken 2 millió pengős többletkiadást jelentett. *Textiliparunk* legerősebb ágában, a *pamutiparban* a nyers pamut beszerzése 8%-kal, kereken 23 ezer q-val alacsonyabb volt az 1936. évinél, a műrostimportnál mutatkozó 21 ezer q-s többlet azonban ezt a visszaesést csaknem teljes mértékben kiegyenlítette. Megjegyzendő, hogy az importált pamut értéke 9%-kal alacsonyabb volt az előző évinél, annak jeléül, hogy az ennél a fontos nyersanyagnál bekövetkezett nagymérvű világpiaci áresést a magyar közgazdaság már ez év folyamán hasznosíthatta. *Gyapju*-iparunk nyers gyapjúból 31%-kal, fésült gyapjúból 3%-kal kisebb mennyiséget szerzett be külföldről. Ez a körülmény azonban nem jelenti szükségképen a gyapjúipar kisebb foglalkoztatottságát, hiszen köztudomású, hogy fonóink ellátására elsősorban a fejlődő juhtenyésztésünk nyujtotta belföldi gyapjú szolgál. A *műselyemipar* 9%-kal nagyobb műselyemfonál vásárlása, különösen pedig a *jutaipar* 29%-kal magasabb nyersjutaimportja ez iparágak kedvező foglalkoztatottságát mutatják. Jól foglalkoztatott *nehéziparunk* nyersanyaggal való ellátásában csak az év vége felé enyhültek azok a

2. Magyarország külkereskedelmi forgalma az 1936. és 1937. években.

Commerce extérieur de la Hongrie en 1936 et 1937.

A) Behozatal — *A*) *Importations.*

Az áruk, illetőleg árucsoportok megnevezése *Marchandises et catégories de marchandises*	Egység *Unités*	Mennyiség q-ban, db-ban vagy párban *Quantité en q, en pièces ou en paires*		Érték ezer P-ben *Valeur en milliers de p.*		Az összérték %-ában *En % de la valeur tot.*	
		1936	1937	1936	1937	1936	1937
		I—XII.					
Nyers és megmunkált fa — *Bois, bruts et ouvrés*	q	9,572.279	10,867.577	47.892	60.668	*10 97*	*12·76*
Ebből — *Dont:* Tűzifa — *Bois de chauffage*	"	1,663.288	2,340.357	2.841	4.821	*0·65*	*1·01*
Ebből — *Dont:* Nyers épület- és szerfa — *Bois bruts de construction et d'oeuvre*	"	3,608.249	4,058.201	12.817	16.691	*2·94*	*3·51*
Ebből — *Dont:* Bárdolt és fűrészelt fa - *Bois équarris et sciés*	"	4,300.742	4,469.019	32.234	39.156	*7·38*	*8·24*
Nyers bőr — *Peaux brutes*	"	137.551	158.373	21.567	29.548	*4·94*	*6·22*
Papiros és papirosáruk — *Papier et articles en papier*	"	833.571	823.061	24.380	28.230	*5·58*	*5·94*
Ebből — *Dont:* Papirosanyag — *Pâtes à papier*	"	419.320	420.799	8.606	11.524	*1·97*	*2·42*
Ebből — *Dont:* Papiroslemez — *Cartons*	"	53.116	56.654	1.933	2.098	*0·44*	*0 44*
Ebből — *Dont:* Papiros — *Papiers*	"	357.853	342.578	13.022	13.715	*2·98*	*2·89*
Ebből — *Dont:* Papirosáruk — *Articles en papier*	"	3.282	3.030	819	893	*0·19*	*0·19*
Nyers pamut — *Coton brut*	"	287.072	264.112	29.759	27.078	*6·82*	*5·69*
Nyers fémek — *Métaux bruts*	"	215 364	257.786	15.278	23.287	*3·50*	*4·90*
Ásványolaj — *Huile minérale*	"	2,579.137	2,800.878	15.253	20.373	*3·49*	*4·29*
Ebből — *Dont:* Nyers ásványolaj — *Huile minérale brute*	"	2,382.769	2,376.301	13.439	17.102	*3·08*	*3·60*
Gépek és készülékek — *Machines et appareils*	"	70.999	73.510	17.806	19.701	*4·08*	*4·14*
Szén — *Charbon*	"	4,645.997	5,792.274	13.731	16.563	*3·15*	*3·48*
Ebből — *Dont.* Kőszén — *Houille*	"	1,908.291	2,077.421	5.658	6.051	*1·30*	*1·27*
Ebből — *Dont.* Koksz — *Coke*	"	2,733.421	3,708.795	8.062	10.500	*1·85*	*2·21*
Selyem és selyemfonál — *Soie et fils de soie*	"	35.661	38.834	12.654	12.725	*2·90*	*2·68*
Ebből — *Dont:* Műselyem — *Soie artificielle*	"	34.957	38.177	11.847	11.913	*2·71*	*2·51*
Nyers- és öcskavas — *Fonte brute de moulage et ferraille*	"	1,414.557	898.680	9.656	11.073	*2·21*	*2·33*
Kátrányfestőanyagok - *Teintures dériv. du goudron*	"	14.052	15.967	10.042	10.658	*2·30*	*2·24*
Automobil és automobilalváz — *Automobiles et carrosseries d'automobiles*	"	28.364	41.034	8.235	9.646	*1·88*	*2·03*
Vasérc — *Minerai de fer*	"	3,564.243	4,746.325	6.022	8.640	*1·38*	*1·82*
Prémbőr, kikészitett — *Pelleteries apprêtées*	"	1.206	1.391	6.847	7.665	*1·57*	*1 61*
Déligyümölcs — *Fruits du Midi*	"	236.871	255.072	6.717	6.906	*1·54*	*1·45*
Villamosgépek és készülékek; elektrotechnikai cikkek — *Machines et appareils électriques; articles électrotechniques*	db - *pièce* fm - *mètre courant* q	11.338 38 24.009	6.026 83 24.193	5.326	6.635	*1·22*	*1·40*
Celluloid és más műanyagok — *Celluloïde et autres matières artific.*	"	19.098	40.711	4.013	6.565	*0 92*	*1 38*
Ebből — *Dont:* Mürost — *Fibres artific.*	"	15.013	36.038	2.586	5.129	*0·59*	*1·08*
Nyers és előmunkált rizs — *Riz brut ou décortiqué*	"	158.250	233.396	4.186	5.633	*0·96*	*1·18*
Vasáruk — *Ouvrages en fer*	"	54.290	46.024	4.989	5.569	*1·14*	*1·17*
Gyapjúszövet — *Tissus de laine*	"	3.640	3.828	5.454	5.307	*1·25*	*1·12*
Nyers dohány — *Tabac brut*	"	11.713	12.708	4.123	4.789	*0·94*	*1·01*
Nyers juta — *Jute brut*	"	114.124	146.643	3.861	4.675	*0·88*	*0·98*
Pamutszövet — *Tissus de coton*	"	7.397	7.031	4.812	4.476	*1·10*	*0·94*
Fésült gyapjú — *Laine cardée*	"	9.551	8.826	4.331	4.469	*0·99*	*0·94*
Rongy — *Chiffons*	"	58.648	54.369	3.625	4.303	*0·83*	*0·90*
Nyers kaucsuk — *Caoutchouc brut*	"	30.127	36.488	2.775	4 241	*0·64*	*0·89*
Gyapjúfonál — *Fils de laine*	"	6.998	6.080	4.283	4.021	*0 98*	*0 85*
Vasfélgyártmányok — *Demi-produits en fer*	"	38.148	43.312	3.240	3 901	*0·74*	*0·82*
Pamutfonál és -cérna — *Fils de coton, fils à coudre compris*	"	16.889	12.214	4 664	3 759	*1·07*	*0 79*
Technikai zsiradékok — *Graisses techniques*	"	74.734	79.611	2.959	3.490	*0·68*	*0·73*
Műszerek — *Instruments*	db - *pièce* q	768 951	930 1.362	2.322	3.327	*0·53*	*0·70*
Kikészitett bőr — *Peaux ouvrées*	"	2.552	2.514	2.819	3.209	*0·65*	*0·68*
Összesen — *Total*	db - *pièces* fm.- *mètres courants* q	12.106 38 24,268.043	6.956 83 27,794.184	313.621	371.130	*71·83*	*78·06*
Egyéb áruk — *Autres marchandises.*	db - *pièces* pár - *paires* fm.- *mètres courants* q	472.739 11.488 37 8,341.879	439.942 14.254 60 6,301.338	122.917	104.353	*28·17*	*21·94*
Behozatal összesen — *Importations totales*	db - *pièces* pár - *paires* fm.- *mètres courants* q	**484 845** 11.488 **75** **32,609.922**	**446.898** 14.254 **143** **34,095.522**	436.538	475.483	*100·00*	*100·00*

B) Kivitel. — *B) Exportations.*

Az áruk, illetőleg árucsoportok megnevezése *Marchandises et catégories de marchandises*	Egység *Unités*	Mennyiség q-ban, db-ban vagy párban *Quantité en q, en pièces ou en paires* 1936	1937	Érték ezer P-ben *Valeur en milliers de p.* 1936	1937	Az összérték %-ában *En % de la valeur tot. des exp.* 1936	1937
		I—XII.					
Vágó- és igásállatok — *Animaux de boucherie et de trait*	db - *tête*	307.600	330.705	59.338	69.734	*11·76*	*11·85*
Ebből — *Dont:* Szarvasmarha — *Bêtes à cornes*	„	77.440	107.515	24.252	37.663	*4·81*	*6·40*
Sertés — *Porcs*	„	175.449	165.292	24.934	24.330	*4·94*	*4·13*
Ló — *Chevaux*	„	19.024	13.945	9.497	6.888	*1·88*	*1·17*
Juh — *Moutons*	„	35.615	43.896	623	842	*0·12*	*0·14*
Búza — *Froment*	q	5,705.539	3,582.992	80.397	62.296	*15·94*	*10·58*
Villamosgépek és készülékek; elektrotechnikai cikkek — *Machines et appareils électriques; articles électrotechniques*	db - *pièce*	2,270.542	2,478.103	26.250	28.447	*5·20*	*4·83*
	q	25.426	30.583				
Baromfi — *Volaille*	„	[1]) 205.912	[2]) 261.226	22.260	25.668	*4·41*	*4·36*
Ebből — *Dont:* Élő baromfi — *Volaille vivante*	„	[3]) 26.046	[4]) 27.972	2.643	2.485	*0·52*	*0·42*
Leölt baromfi — *Volaille tuée*	„	[5]) 179.866	[6]) 233.254	19.617	23.183	*3·89*	*3·94*
Tengeri — *Maïs*	„	26.952	1,902.549	419	19.224	*0·08*	*3·27*
Vasáruk — *Ouvrages en fer*	„	358.434	462.352	12.431	19.105	*2·46*	*3·25*
Rozs — *Seigle*	„	416.291	1,102.003	5.256	19.081	*1·04*	*3·24*
Disznózsír, szalonna — *Saindoux et lard*	„	192.938	210.580	18.531	18.927	*3·67*	*3·22*
Toll — *Plumes*	„	28.112	31.802	10.354	18.468	*2·05*	*3·14*
Vasfélgyártmányok — *Demi-produits en fer*	„	1,042.739	1,090.640	12.333	16.018	*2·45*	*2·72*
Gépek és készülékek — *Machines et appareils*	„	63.538	72.605	15.888	15.449	*3·15*	*2·63*
Liszt — *Farine*	„	542.020	583.373	10.046	14.271	*1·99*	*2·43*
Lóhere- és lucernamag — *Graines de trèfle et de luzerne*	„	142.833	154.438	11.176	13.673	*2·22*	*2·32*
Kikészített bőr — *Peaux ouvrées*	„	11.420	11.959	9.428	10.461	*1·87*	*1·78*
Prémbőr, kikészített — *Pelleteries apprêtées*	„	4.638	4.743	7.565	10.268	*1·50*	*1·74*
Maláta — *Malt*	„	339.692	401.217	6.684	9.962	*1·33*	*1·69*
Vaj, friss — *Beurre frais*	„	47.185	59.516	7.518	9.907	*1·49*	*1·68*
Friss gyümölcs — *Fruits frais*	„	584.242	391.186	13.785	9.658	*2·73*	*1·64*
Tojás — *Oeufs*	„	69.331	114.606	6.068	9.200	*1·20*	*1·56*
Bor — *Vin*	„	250.875	382.682	5.375	7.204	*1·07*	*1·22*
Bab, száraz — *Haricots secs*	„	108.785	310.485	2.447	7.170	*0·49*	*1·22*
Bauxit — *Bauxite*	„	3,416.497	4,797.915	4.243	6.427	*0·84*	*1·09*
Női- és leányfelsőruházat — *Vêtements de dessus pour femmes et jeunes filles*	„	2.007	3.208	4.847	6.153	*0·96*	*1·05*
Friss és elkészített hús — *Viandes fraîches ou préparées*	„	143.107	44.824	17.503	5.651	*3·47*	*0·96*
Selyem-, félselyem- és műselyemszövet — *Tissus de soie, de mi-soie et de soie artificielle*	„	6.091	7.226	4.605	5.545	*0·91*	*0·94*
Pamutszövet — *Tissus de coton*	„	17.195	15.480	5.355	5.168	*1·06*	*0·88*
Sinautó — *Autorails*	„	—	14.487	—	4.658	—	*0·79*
Friss főzelék — *Légumes frais*	„	446.290	365.775	5.507	4.441	*1·09*	*0·75*
Olajos magvak — *Graines oléagineuses*	„	156 010	157.189	3.726	4.227	*0·74*	*0·72*
Szén — *Charbon*	„	2,066.803	2,533.835	3.253	3.987	*0·64*	*0·68*
Borsó, száraz hántolatlan — *Pois secs non décortiqués*	„	131.574	176.978	3.097	3.830	*0·61*	*0·65*
Szesz — *Alcool*	„	68.377	133.943	2.001	3.600	*0·40*	*0·61*
Trágyasók — *Sels pour engrais*	„	366.092	380.093	3.156	3.365	*0·63*	*0·57*
Könyv, folyóirat — *Livres et périodiques*	„	12.596	13.049	3.026	3.272	*0·60*	*0·56*
Húskonzerv — *Conserves de viande*	„	14.585	21.035	1.871	3.116	*0·37*	*0·53*
Cukor — *Sucre*	„	164.124	244.008	1.312	3.084	*0·26*	*0·52*
Összesen — *Total*	db - *pièces, têtes*	2,578.142	2,808.808	407.051	480.715	*80·68*	*81·67*
	q	17,178.250	20,070.582				
Egyéb áruk — *Autres marchandises*	db - *pièces*	1,293.715	1,250.777	97.331	107.903	*19·32*	*18·33*
	pár - *paires*	471.768	710.256				
	q	3,597.559	4,303.899				
Kivitel összesen — *Exportations totales*	db - *pièces, têtes*	**3,871.857**	**4,059.585**	**504.382**	**588.618**	*100·00*	*100·00*
	pár - *paires*	**471.768**	**710.256**				
	q	**20,775.809**	**24,374.481**				

[1]) 11,395.525, [2]) 14,221.805, [3]) 1,890.508, [4]) 1,996.986, [5]) 9,505.017, [6]) 12,224.819 darab — *pièces.*

nehézségek, amelyek a világpiacon a nyers- és ócskavas beszerzését illetően fennállottak. Ennek az eredménye egyrészt, hogy nyers- és ócskavasimportunk 37%-kal visszaesett (értékben azonban ez a több mint egyharmaddal kisebb mennyiség 15%-kal haladta meg az 1936-os import értékét), amit csak — ugyancsak részben — a belföldi ócskavaspiac fokozottabb igénybevétele egyenlíthetett ki, másrészt pedig kohóink 33%-kal több vasércet (s ezzel kapcsolatban 36%-kal több kokszot) importáltak, s így belföldi termelésű nyersvassal pótolhatták a nyersvasbehozatalban beállott kiesést. Az egyéb fémekkel való ellátás a 20%-kal nagyobb behozatali mennyiség segítségével zavartalanul folyt. Zavartalan volt a *bőripar* nyersbőr-ellátása is: az import mennyiségben 15%-kal haladta meg az előző évit. Állandóan fejlődő, s a technikai újításokat haladéktalanul hasznosító *kaucsukiparunk* nyers kaucsukszükséglete 21%-kal volt magasabb az 1936. évinél. A tavalyi szinten mozgott végül két fontos alapanyagunknak, a *nyers ásványolajnak* és a *papirosanyagnak* beszerzése. Az előbbinél az első félévben beállott erős visszaesést ezek szerint a második félév fokozott importja teljesen kiegyenlítette. A készáruk közül mindenekelőtt az automobilok és autóalvázak 45%-os mennyiségi emelkedése figyelemreméltó. A gépek és készülékek tételénél jelentkező 4%-os többlet azt mutatja, hogy a beruházási tevékenység során a külföldi származású árukra még szükségünk van.

Meg kell említeni végül, hogy 1936-ban a 21.611 vagónos tengeri import 23·6 millió pengős kiadással terhelte meg a kereskedelmi mérlegünket. Az 1937. évben ez a tehertétel elmaradt.

Kivitelünkben az előző évi legnagyobb tételünk, a *búza* 1937-ben a második helyre szorult, a vágó- és igásállatok tétele mögé. Az 1936. évi 23·9 millió métermázsás bő termésre 19 millió q-s aratás következett. Exportfeleslegeink így 4·9 millió métermázsával csökkentek. Az utolsó két év kivitele ezek után így alakult:

Időszak	Búzakivitelünk			
	mennyisége q		értéke 1.000 P	
	1936-ban	1937-ben	1936-ban	1937-ben
I. félév	1,609.535	2,475.505	22.270	43.178
II. „	4,096.004	1,107 487	58.127	19.118
Egész év . .	5,705.539	3,582.992	80.397	62.296

Az ennél az egyetlen tételnél előállott 18·1 millió pengős visszaesés az 1937-es termést értékesítő II. félév 39 millió pengős kiesése folytán keletkezett, mert az első félév még 20·9 millió pengős többlettel zárult. Ugyancsak az 1937. év gyöngébb terméseredményei okozták a *friss gyümölcs* exportjánál bekövetkezett 4·1 millió pengős, valamint a *friss főzelék*-féléknél előállott 1·1 millió pengős visszaesést. A *többi agrárcikkek* közül egyeseknél, mint pl. a rozsnál is, az 1937. évi agrár-export eredményei jóval kedvezőbbek az 1936-os évinél, ennek azonban az az oka, hogy az 1936. évi termés egy része 1937 első félévében exportáltatott. A rozsnál egyébként 13·8 millió, a szárazbabnál 4·7, a lóhere- és lucernamagnál 2·5 millió pengő a többlet a mult évvel szemben, amihez 18·8 millió pengős tengeri-kivitel járult, mint amely gabonaneműből egyedül volt kedvezőbb a termésünk az 1936. évinél. E néhány agrárcikknél együttvéve kereken 40 millió pengős többletet értünk el. Kedvező volt ellenben az *élő állatok*, valamint — a *friss és elkészített hús kivételével* — az állati eredetű termékek kivitele. Az olasz piac megnövekedett szükséglete, amit egyrészt az afrikai háború idején megcsökkent belföldi állatállomány, másrészt az emelkedő vásárlóképesség idézett elő, a szarvasmarhaexportot lendítette fel, minek folytán a vágó- és igásállatok tételénél 10·4 millió pengős emelkedés mutatkozik. *Baromfi*tenyésztésünk rendkívül nagy nemzetgazdasági fontosságát mutatja, hogy *baromfiból* 3·4 millió pengővel, *tollból* 8·1 millió, *tojásból* 3·1 millió, együttvéve 14·6 millió pengővel több értékűt adtunk el a külföldnek. *Vaj*exportunk 2·4 millió pengővel emelkedett. *Friss és elkészített* húsból azonban — áruink a német piacnak nem feleltek meg — 11·9 millió pengővel kevesebbet vittünk ki. Kedvező volt végül a *bor*exportunk: 1·8 millió pengő értékével fokoztuk ezt a kivitelt.

Kedvező exporteredményekről számolhat be általában az iparunk, így mindenekelőtt *mezőgazdasági iparunk*. Lisztkivitelünk 4·2 millió, a malátáé 3·3 millió, a cukoré 1·8 millió, a szeszé 1·6 millió pengővel haladta meg az előző év exportját, ami együttvéve 10·9 millió pengős bevételi többletet jelent. Itt említhető meg, hogy húskonzerviparunk 1·2 millió pengővel fokozta kivitelét.

3. Magyarország külkereskedelmi forgalma gazdasági ágak és rendeltetés szerint az 1936. és 1937. évben.

Commerce extérieur de la Hongrie, suivant les branches économiques et la destination, en 1936 et 1937.

A nyersanyagok, félgyártmányok és gyártmányok megnevezése *Matières premières, demi-produits et objets fabriqués*	Behozatal — *Importations*				Kivitel — *Exportations*			
	1936		1937		1936		1937	
	Érték — *Valeur*							
	1.000 P	%	1.000 P	%	1.000 P	%	1.000 P	%
I. Élelmezési és élvezeti cikkek — *Objets d'alimentation et boissons*	27.555	*6·31*	30.440	*6·40*	236.623	*46·92*	244.030	*41·46*
II. Élő állatok — *Animaux sur pied*	362	*0·08*	930	*0·20*	62.547	*12·40*	72.902	*12·38*
III. A mezőgazdaság és ipar segédanyagai — *Matières nécessaires à l'agriculture ou à l'industrie*	47.554	*10·90*	27.013	*5·68*	23.012	*4·56*	47.836	*8·13*
IV. Ipar — *Industrie*	361.067	*82·71*	417.100	*87·72*	182.200	*36·12*	223.850	*38·03*
Összes áruforgalom — *Total*	**436.538**	*100·00*	**475.483**	*100·00*	**504.382**	*100·00*	**588.618**	*100·00*
Ebből — *Dont:*								
Nyersanyagok — *Mat. premières*	197.046	*45·16*	200.194	*42·11*	309.457	*61·37*	346.494	*58·87*
Félgyártmányok — *Demi-produits*	126.224	*28·92*	149·248	*31·38*	51.336	*10·17*	61.997	*10·53*
Gyártmányok — *Objets fabriqués*	113.268	*25·92*	126.041	*26·51*	143.589	*28·46*	180.127	*30·60*

Nehéziparunk vasárukból 6·7 millió pengővel, sínautókból 4·7 millió, vasfélgyártmányokból 3·7 millió, végül villamosgépekből és készülékekből 2·2 millió pengővel helyezett el többet külföldön, s így ezeknél a tételeknél együttvéve 17·3 millió pengős emelkedést ért el. A *kikészített prémbőr* exportja szintén kedvezően alakult: 2·7 millió pengős az emelkedés, míg a *kikészített bőrnél* kereken 1 millió pengő. Figyelmet érdemel a női és leányfelsőruházat kivitelénél jelentkező 1·3 millió pengős többlet, valamint a műselyemszövetek 940 ezer pengős exportnövekedése. Bányászatunk végül a bauxit-kivitel növelése révén javította mérlegünket: az itt előállott többlet 2·2 millió pengőt tett.

*

Ha a külfölddel lebonyolított áruforgalmunkat (3. sz. tábla) abból a szempontból vizsgáljuk, hogy a behozatalunkban szereplő árukkal mennyi külföldi munkát importáltunk, illetőleg kivitelünkben, milyen arányban szerepelnek a több munkát igénylő áruk, úgy az eredmény, illetőleg a fejlődés kedvezőnek mondható. A behozatalban ugyan a *nyersanyagok* aránya a 45·16%-os részesedésről 42·11%-ra esett vissza, ez azonban a tengeri-import elmaradásának következménye. Legjelentősebben a *félgyártmányok* aránya nőtt (28·92%-ról 31·38%-ra), míg a *készáruké* jóval kisebb mértékben: 25·92 %-ról 26·51%-ra emelkedett. Kivitelünkben pedig a nyersanyagoknál a százalékos arányban eléggé jelentékeny a visszaesés; ezt csaknem egészében a gyártmányok részesedésének emelkedése vette át.

*

Az *egyes országokkal* elért forgalomintenzitás tekintetében (4.sz. tábla) *Németország* áll az első helyen. Összforgalmunknak kereken negyedrésze (1936-ban 24·3 %-a) erre az országra esik. A mérleg e viszonylatban 16·8 millió pengővel (1936-ban 1·8 millió pengővel) aktív. *Ausztria* 17·4 %-kal (1936: 16·9%) részesedett áruforgalmunkban; a mérlegünk 14·0 (14·5) millió pengővel aktív. Sorrendben a harmadik helyen *Olaszország* következik 9·9%-os (10·4%) arányával. Kiviteli többletünk azonban ezzel az országgal szemben a legnagyobb: 39·3 (33·1) millió pengő. *E három országgal bonyolítottuk le összforgalmunknak több mint felét: 52·3 (51·7) %-át.* Az aktívum együttvéve 70·1 (49·4) millió pengőt tett, ami a kereskedelmi mérlegünkben mutatkozó 113·1 millió pengős egész aktív egyenlegnek 62%-a, csaknem kétharmada. Ez a tekintélyes hányad tehát nem transzferálható devizákban állott elő.

Az *ú. n. kisantant-államok* közül legnagyobb a forgalmunk Romániával. Ennek az államnak részesedése 8·8%-ról 6·6%-ra esett vissza, a tengeri-import kiesése folytán. Valamelyest nőtt a forgalmunk Csehszlovákiával (4·5%-ról 4·7%-ra), valamint Jugoszláviával is (3·3%-ról 3·4%-ra). Mér-

4. Magyarország külkereskedelmi forgalmának megoszlása országok szerint az 1936. és 1937. évben.

Répartition, par pays, du commerce extérieur de la Hongrie, en 1936 et 1937.

Származási, illetőleg rendeltetési országok *Pays de provenance ou de destination*	Behozatal — *Importations*				Kivitel — *Exportations*				Behozatali (—), ill. kiviteli (+) többlet *Exc. des import. sur les exp. (—), ou celui des exp. sur les imp. (+)*	
	1936		1937		1936		1937		1936	1937
	1.000 P	%	1.000 P	%	1.000 P	%	1.000 P	%	1.000 P	
Ausztria — *Autriche*	72.435	*16·59*	85.360	*17·95*	86.956	*17·24*	99.379	*16·88*	+ 14.521	+ 14.019
Cseh-Szlovákia — *Tchéco-Slovaquie*	22.030	*5·05*	29.646	*6·24*	20.221	*4·01*	20.579	*3·50*	— 1.809	— 9.067
Románia — *Roumanie*	58.524	*13·41*	45.541	*9·58*	24.352	*4·83*	25.074	*4·26*	— 34.172	— 20.467
Jugoszlávia — *Yougoslavie*	18.974	*4·35*	23.826	*5·01*	11.727	*2·33*	12.695	*2·16*	— 7.247	— 11.131
Németország — *Allemagne*	113.353	*25·97*	124.762	*26·24*	115.198	*22·84*	141.586	*24·05*	+ 1.845	+ 16.824
Svájc — *Suisse*	10.217	*2·34*	11.137	*2·34*	29.986	*5·95*	24.904	*4·23*	+ 19.769	+ 13.767
Olaszország — *Italie*	32.467	*7·44*	33.004	*6·94*	65·595	*13·01*	72.353	*12·29*	+ 33.128	+ 39.349
Franciaország — *France*	4.558	*1·04*	4.335	*0·91*	9.611	*1·91*	12.285	*2·09*	+ 5.053	+ 7.950
Belgium — *Belgique*	2.828	*0·65*	3.940	*0·83*	9.001	*1·79*	6.081	*1·03*	+ 6.173	+ 2.141
Németalföld — *Pays-Bas*	12.622	*2·89*	16.408	*3·45*	6.826	*1·35*	8.791	*1·49*	— 5.796	— 7.617
Nagy-Britannia — *Grande-Bretagne*	22.222	*5·09*	25.035	*5·27*	44.018	*8·73*	41.988	*7·13*	+ 21.796	+ 16.953
Svédország — *Suède*	1.795	*0·41*	3.060	*0·64*	6.534	*1·30*	9.077	*1·54*	+ 4.739	+ 6.017
Lengyelország — *Pologne*	4.582	*1·05*	5.266	*1·11*	3.870	*0·77*	5.333	*0·91*	— 712	+ 67
Bulgária — *Bulgarie*	2.889	*0·66*	2.260	*0·48*	1.940	*0·35*	2.585	*0·44*	— 949	+ 325
Görögország — *Grèce*	1.815	*0·41*	4.189	*0·88*	8.281	*1·64*	9.779	*1·66*	+ 6.466	+ 5.590
Törökország — *Turquie*	1.957	*0·45*	1.688	*0·36*	1.831	*0·36*	3.654	*0·62*	— 126	+ 1.966
Amerikai Egyesült Államok — *États-Unis d'Amérique*	23.226	*5·32*	21.448	*4·51*	13.266	*2·63*	17.247	*2·93*	— 9.960	— 4.201
Egyéb országok — *Autres pays*	30.044	*6·88*	34.578	*7·26*	45.169	*8·96*	75.228	*12·79*	+ 15.125	+ 40.650
Összesen — *Total*	**436.538**	*100·00*	**475.483**	*100·00*	**504.382**	*100·00*	**588.618**	*100·00*	**+ 67.844**	**+ 113.135**

legünk mindhárom országgal szemben passzív. A passzívum nagysága 1937-ben 40·6 (1936: 43·2) millió pengőt tett, amiből Romániára 20·5 (34·2) millió pengő esett.

A *nyugati államok* közül a legfontosabb országgal, Nagy-Britanniával lebonyolított forgalmunk, sajnos, a kivitelünk visszaesése következtében, az 1936. évi 7%-ról 6·3%-ra csökkent. Egyidejüleg az aktívum 21·8 millióról 17 millió pengőre esett. Hasonló a helyzet Svájccal szemben: az összforgalomban való részesedése csak 3·4% (1936: 4·3%), az aktívum pedig 13·8 (19·8) millió pengő. Az előbbi viszonylatban a disznózsír és szalonna, az utóbbiban a búza kivitelének visszaesése okozta a kedvezőtlen eredményeket. Valamelyest javult a forgalmunk Franciaországgal: részesedése: 1·6 (1·5)% 8 (5·1) millió pengő aktívum mellett. Emelkedett Hollandia aránya is (2·1-ről 2·4%-ra), de a passzívum is 5·8 millióról 7·6 millió pengőre ugrott. Belga viszonylatban csökkent a forgalom s így a viszonyszám is 1·3 %-ról 0·9%-ra esett vissza. Ugyanakkor az aktív egyenleg már csak 2·1 millió pengő (6·2 millióval szemben). A nyugati országok e csoportjára összforgalmunknak 14·6 %-a (1936: 16·1%) esett, kereskedelmi mérlegünk pedig 33·3 (47·1) millió pengős aktívummal zárult.

A *tengerentúli országok* közül külkereskedelmi kapcsolatunk szempontjából az Amerikai Egyesült Államok a legnagyobb jelentőségű állam. Részesedése valamelyest, 3·9%-ról 3·6%-ra visszaesett. Minthogy azonban kivitelünket, a behozatal csökkentése mellett, fokoznunk sikerült, a passzívum 10 millió pengőről 4·2 millió pengőre esett vissza.

vitéz Pap László dr.

A gépjáróművek állománya Magyarországon az 1937. évben.

Les véhicules à moteur en circulation dans l'année 1937 en Hongrie.

Résumé. *Le nombre des véhicules à moteur en circulation, qui avait fort baissé pendant la crise, a atteint l'année dernière son maximum depuis 1930, année depuis laquelle on a à cet égard des chiffres. A la fin de 1937, il y avait en circulation 30.770 véhicules à moteur (9·6% de plus qu'à la même époque de l'année précédente), dont 16.451 automobiles destinées au transport des personnes, 3486 camions, 1358 autobus ou automobiles spéciales, 9475 motocyclettes. Le nombre des automobiles a monté de 14·6% par rapport à l'année précédente. Celui des motocyclettes, représentant 30·8% de l'ensemble des véhicules à moteur, accuse une légère baisse: 0·4%. Il est à remarquer que de nombreux motocyclistes ont acheté des automobiles légères (petites ou de grandeur moyenne). Ces dernières, jouissant de plus en plus de la faveur du public, représentaient en 1937 la plupart des nouveaux véhicules. D'après les relevés ci-dessous, la proportion des automobiles destinées au transport des personnes et d'une contenance cylindrique seulement de moins de 1·5 litre a monté à 52·3%, contre 45·9% l'année précédente. Pour le nombre des sidecars, on constate, par rapport à 1936, une diminution notable (10·4%), attribuable en partie au fait que le coût et l'impôt de route en étaient pareils ou supérieurs à ceux des petites automobiles.*

Ces dernières, comme nous venons de le dire, se répandent de plus en plus; cela ressort aussi de nos relevés indiquant les pays d'origine. Parmi elles, les voitures allemandes et italiennes sont les plus nombreuses; les voitures américaines, bien moins économiques, n'y occupent plus que le troisième rang, après avoir occupé le premier pendant des années.

En province, le nombre des véhicules à moteur augmenta un peu plus fort qu'à Budapest. La proportion des véhicules provinciaux s'est élevée de 50·1% en 1936 à 50·8% en 1937.

Parmi les véhicules retirés de la circulation (pour la plupart à cause de l'hiver), il y avait 4289 automobiles pour le transport des personnes, 1192 camions, 200 automobiles spéciales, 3096 motocyclettes.

Dans les tableaux ci-dessous, on trouvera des renseignements détaillés.

*

Rendszeres évi beszámolónkat ebben az évben is annak az örvendetes ténynek a megállapításával kezdhetjük, hogy az 1937. év folyamán sem merült fel olyan körülmény, mely az ország gépkocsi és motorkerékpár állományának fejlődését megakasztotta volna. Állításunk bizonyítására utalunk az évente újonnan forgalomba helyezett gépek létszámának újabb emelkedésére, ahol az utóbbi években állandóan növekedő szaporulat a tárgyalt év folyamán újból nagyobb volt, amennyiben a gyarapodás az előző évben elért növekedést 313 darabbal meghaladta. *Az utolsó négy évben forgalombahelyezett új gépjáróművek* közelebbi adatairól egyébként az alábbiakban számolunk be:

	Személy	Teher	Egyéb	Motor-kerékpár	Összesen
	kocsi				
1934	904	127	44	257	1.332
1935	1.725	204	18	330	2.277
1936	2.612	262	88	394	3.356
1937	3.641	307	56	744	4.748

A fejlődés — mint láthatjuk — elég egyenletes mederben halad, mindössze az utolsó évben a motorkerékpároknál észlelhető erősebb hullám. Az előző esztendőkhöz mérten jóval nagyobb arányú állományfejlődés onnan ered, hogy az 1937. év folyamán a piacon újonnan megjelent s a kis gépek kategóriájába tartozó motorkerékpárok az eddigieknél a vevőre nézve kisebb anyagi megterhelést jelentenek s így a vételkedv is fellendült.

A fentebb részletezett automobilok és motorkerékpárok üzembehelyezésével *nyilvántartásunkban az 1937. év végén 30.770 forgalomban levő és 8.777 forgalomból kivont gép szerepel.* A gyarapodás tehát az egész állományt tekintve 14·8%-nak felel meg. Megelégedéssel tölthet el bennünket az is, hogy az év végével készült részletes feldolgozás az autóstatisztika rendszeresítése óta a forgalomban tartott gépeknek ez alkalommal mutatja a legmagasabb létszámát. Az üzemben volt gépek állománya egyébként, mely forgalmi szempontból bír jelentőséggel, az egész év folyamán magasabb volt, mint a megelőző évben. Az 1937. évben ugyanis a forgalomban tartott gépjáróművek havi átlagos száma 27.495-tel szem-

ben 30.445 volt, ami az elmult évinél 10·7%-kal magasabb.

Az állomány fejlődését általánosságban nézve megállapíthatjuk, hogy annak iránya nagyjából az előző évek nyomában jár. A közönség érdeklődése továbbra is leginkább a kis típusú gépkocsik felé fordult. Az egyes külföldi államokban olyan nagy keletnek örvendő apró gépeket nagyobb mértékben minálunk még a tárgyalt év folyamán sem vásárolták. Ezzel kapcsolatban kedvező jelenség gyanánt kell még azt is elkönyvelnünk, hogy az előző években meglehetősen elhanyagolt nagy gépek az elmult évinél több alkalommal találtak gazdára úgy, hogy állományuk nagyon is kívánatos fejlődése árnyalatilag kedvezőbbnek mondható. A motorkerékpároknál az előző év alig érezhető kis létszámgyarapodása után az 1937. évi adataink jóval erősebb gyarapodást mutatnak. Itt is megállapítható azonban, hogy az érdeklődés homlokterében a kisebb beszerzési és üzemi költséget, valamint az alacsonyabb adót jelentő kis gépek állottak.

A következőkben az előző évekhez hasonlóan, ismertetésünk első részében a feldolgozás idejében forgalomban volt, a másodikban pedig az üzemen kívül állott gépjáróművek részletes adatait fogjuk bemutatni.

I. A forgalomban levő járóművek.

1. A gépjáróművek neme.

Az év végével végrehajtott részletes feldolgozás az ország területén az 1937. év december hó 31-én az előző évinél 9·6%-kal, számszerint 2.683-mal több, összesen 30.770 gépet talált üzemben. A szaporodás nagysága tekintetében mindenkor a gépkocsik vezettek, melyek a gépjáróművek növekedésének általános arányát meghaladva 14·6%-os gyarapodást értek el. A motorkerékpároknál ezzel szemben 0·4%-ot tevő csökkenést figyelhetünk meg.

A gépeknek e két fajtája közül mindenkor a motorkerékpárok állománya volt az, mely az évről-évre megismétlődő időszaki behatásokkal szemben kisebb ellenálló képességet tanusított. A tél beköszöntésével beálló zord időjárás, a nagy hideg és csúszós utak kellemetlenségeit a motorkerékpáros sokkal jobban érzi, mint az, aki autóval közlekedik. Természetes tehát, hogy az év végével rendszeresen bekövetkező leállítások a forgalomban levő motorkerékpárok sorait a gépkocsikénál erősebben meg szokták ritkítani.

1. A gépjáróművek száma az 1910—1937. évek végén.

Nombre des véhicules à moteur à la fin de 1910—1937.

Év, hó *Années et mois*		Személy — *Autom. pour le transport des personnes* (kocsik)	Teher — *Camions* (kocsik)	Egyéb — *Autres automobiles* (kocsik)	Gépkocsik összes *Automobiles au total*	Motorkerékpárok *Motocyclettes*	Gépjáróművek mindössze *Ensemble des véhicules à moteur*
		szám a — *nombre*					
1910	Régi terület *Territ. d'avant-guerre*	937	110	[1])	1.047	·	1.047
1911		1.460	151		1.611	·	1.611
1912		1.926	252		2.178	·	2.178
1913		2.612	264		2.876	·	2.876
1914		2.877	316		3.193	·	3.193
1915		2.748	293		3.041	·	3.041
1916		2.478	386		2.864	·	2.864
1917		2.829	345		3.174	·	3.174
1918		Nincs adat — *Il n'y a pas de données*					
1919							
1920		1.413	259	[1])	1.672	—	1.672
1921		2.184	380		2.564	161	2.725
1922		2.342	531		2.873	430	3.303
1923		3.078	721		3.799	650	4.449
1924		4.027	968		4.995	970	5.965
1925		4.943	1.472		6.415	1.462	7.877
1926		6.712	1.950	629	9.291	2.941	12.232
1927		9.259	2.886	856	13.001	4.905	17.906
1928		11.480	3.609	1.113	16.202	8.048	24.250
1929		13.293	4.401	1.358	19.052	10.365	29.417
1930		13.394	4.493	1.377	19.264	11.041	30.305
1931		11.716	4.304	1.323	17.343	11.166	28.509
1932		10.889	3.996	1.272	16.157	10.795	26.952
1933		8.472	2.552	1.157	12.181	8.206	20.387
1934		10.325	2.834	1.190	14.349	8.885	23.234
1935		11.807	3.064	1.211	16.082	9.005	25.087
1936		13.987	3.276	1.312	18.575	9.512	28.087
1937	I.	13.678	3 162	1.281	18.121	9.185	27.306
„	II.	13.816	3.166	1.277	18.259	9.167	27.426
„	III.	14.287	3.186	1.295	18.768	9.405	28.173
„	IV.	14.996	3.240	1.324	19.560	9.863	29.423
„	V.	15.668	3.334	1.359	20.361	10.277	30.638
„	VI.	16.089	3.367	1.373	20.829	10.512	31.341
„	VII.	16.535	3.423	1.376	21.334	10.619	31.953
„	VIII.	16.912	3.461	1.386	21.759	10.770	32.529
„	IX.	16.979	3.502	1.385	21.866	10.502	32.368
„	X.	16.815	3.531	1.364	21.710	10.242	31.952
„	XI.	16.685	3.551	1.361	21.597	9.865	31.462
„	XII.	16.451	3.486	1.358	21.295	9.475	30.770

[1]) Az „egyéb kocsik" részben a személy-, részben a teherkocsik között szerepelnek. — *Les „autres automobiles" figurent en partie parmi les automobiles destinées au transport des personnes, en partie parmi les camions.*

A tárgyalt év folyamán ezeknek a forgalmon kívül való helyezéseknek a mértéke szokatlanul magasra, az eddig évente kb. 2.000 db-bal szemben 3.096-ra nőtt. Ennek a feltűnő jelenségnek okát közelebbről nézve

arra következtethetünk, hogy itt a gépek zöménél valószínűleg a forgalomból való végleges kivonásról van szó. Megállapításunk azon alapul, hogy a motorkerékpárok élettartama 8—10 évre tehető, az üzembehelyezésük időpontjáról készült összeállítás pedig azt mutatja, hogy a forgalomban levő gépek legnagyobb része, — 71·8%-a — az 1930. és még korábbi években került forgalomba. Ezek a meglehetősen elhasznált gépek már régebben megérettek arra, hogy tulajdonosaik kiselejtezzék őket. Néhány évvel ezelőtt azonban még az volt a helyzet, hogy a — mostani árakhoz viszonyítva — meglehetősen drágán beszerzett biciklit javítgatásokkal igyekeztek közlekedésre alkalmassá tenni. A tulajdonosok annál is inkább erre kényszerültek, mert néhány évvel ezelőtt a gépek újjal való kicserélése a mai helyzethez mérve, sokkal nagyobb anyagi megterheléssel járt. Az utóbbi években azután, amikor a motorkerékpárgyárak az autógyárakhoz hasonlóan a mérsékeltebb árú kis típusokkal jelentek meg a piacon, a közönség is inkább hajlandónak mutatkozott arra, hogy az agyonjavított gépe helyett új motorkerékpárt szerezzen be. Erős lökést adott még ennek a kicserélődési folyamatnak az a körülmény is, hogy az újabb törvényes rendelkezések a nagy típusú motorkerékpárokat az eddiginél jóval súlyosabb adóval terhelik. Ezt igazolja a létszám olyan irányú változása, amely a szóló motorkerékpárok 4·6%-os emelkedése mellett, az oldalkocsis, vagyis nagyobb típusú gépek elég jelentős — 10·4%-os — csökkenését mutatja.

Az elmondottak alapján a tárgyalt év mérlegét elkészítve a *gépkocsiknak az egész állományban elfoglalt aránya az eddigi 66·1%-ról 69·2%-ra emelkedett. A motorkerékpároknak* az évek óta tartó gyenge szaporodása viszont azt eredményezte, hogy a gépjáróművek között elfoglalt, eddig is elég *alacsonynak mondható — 33·9%-os — részesedésük 30·8%-ra csökkent.*

2. A gépjáróművek kerületek szerint.

Répartition, par districts, des véhicules à moteur.

Gépjáróműkerület megnevezése *Districts de véhicules à moteur*	Nombre des szám a: Személykocsik — *automob. pour le transp. des personnes*	Közterületről (fuvar, bérautók *automob. de louage à la disposit. du public*)	Telephelyről (fuvar, bérautók *automob. de louage à la disposit. du public*)	Autóbuszok *autobus*	Teherkocsik *camions*	Telephelyről fuvarozó teherkocsik — *camions à la disposit. du public dans les garages*	Kocsik: Betegszállító *autom. d'ambulance*	Köztisztasági *balayeuses et arroseuses*	Tartány *camion-citerne*	Tűzoltó — *autopompe*	Vontató — *remorqueuses*	Egyéb rendeltetésű — *autom. d'autres sortes*	Gépkocsik összes *automobiles au total*	*motocyclettes* Mellékülléses *avec sidecar*	*motocyclettes* Mellékülés-nélküli *sans sidecar*	Gépjáróművek mindössze *Total des véhicules à moteur*
		dans la rue	*dans les garages*											motorkerékpárok		
Budapest	7.523	1.527	378	382	1.595	286	128	47	13	53	43	224	12.199	1.245	1.681	15.125
Budapest-vidék *Banlieue de Budapest*	894	115	64	30	335	112	9	22	2	26	6	5	1.620	368	1.297	3.285
Debrecen	321	42	45	7	46	25	5	2	—	3	1	3	500	90	237	827
Eger	223	48	36	7	55	12	3	1	1	4	—	1	391	81	154	626
Győr	196	18	16	22	27	8	1	2	—	6	—	1	297	39	115	451
Gyula	320	49	14	4	91	23	—	1	—	8	2	—	512	39	281	832
Jászberény	61	9	13	8	10	17	—	—	—	1	—	—	119	25	55	199
Kaposvár	302	35	33	4	27	12	—	2	1	3	—	—	419	89	171	679
Kecskemét	195	30	23	3	74	32	—	3	—	5	—	1	366	63	258	687
Miskolc	418	45	44	14	65	25	3	2	2	7	—	—	625	94	308	1.027
Nagykanizsa	257	73	9	3	24	18	2	3	—	3	—	4	396	70	155	621
Nyíregyháza	294	23	25	2	12	13	—	—	—	1	—	2	372	51	120	543
Pécs	480	51	72	38	87	24	1	8	—	8	—	1	770	170	414	1.354
Sopron	333	26	47	9	51	7	1	3	—	9	—	—	486	96	228	810
Szeged	361	65	18	20	87	32	—	3	—	14	—	1	601	72	374	1.047
Székesfehérvár	562	66	51	24	101	23	4	7	—	10	3	4	855	160	449	1.464
Szolnok	212	41	13	15	89	15	—	—	—	1	—	3	389	34	177	600
Szombathely	273	45	17	4	23	3	3	4	—	5	—	1	378	45	170	593
Mindössze *Total général* 1937	13.225	2.308	918	596	2.799	687	160	110	19	167	55	251	21.295	2.831	6.644	30.770
1936	10.910	2.268	809	587	2.632	644	150	117	18	158	51	231	18.575	3.158	6.354	28.087

3. A gépjáróművek gyártmányok szerint.

Véhicules à moteur en Hongrie, suivant les marques.

Származási ország és a gyártmányok megnevezése *Pays de provenance et marque des véhicules*	A gépjáróművek darabszáma *Nombre des véhicules à moteur* — összesen *total* 1936 XII. 31.	1937 XII. 31.	Budapest 1937 XII. 31.
I. Személykocsik — *Automobiles pour le transport des personnes*			
Németország — *Allemagne*			
Opel	801	1.641	627
Adler	497	759	528
Benz-Mercedes	548	699	497
D. K. W.	350	669	284
Wanderer	196	310	221
B. M. W.	217	301	203
Hanomag	211	261	176
Hansa-Lloyd	78	120	83
Horch	58	73	63
Stoewer-Detra	59	64	49
Egyéb — *Autres*	107	84	38
Összesen — *Total*	3.122	4.981	2.769
Olaszország — *Italie*			
Fiat	2.531	3.058	1.467
Lancia	306	352	264
Bianchi	81	104	82
Alfa-Romeo	63	76	64
O. M.	51	37	9
Ansaldo	28	24	5
Itala	22	19	12
Diatto	23	17	1
Egyéb — *Autres*	22	19	6
Összesen — *Total*	3.127	3.706	1.910
Amerikai Egyes. Államok *Etats-Unis*			
Ford	796	909	423
Buick	376	339	217
Chevrolet	330	284	94
Chrysler	298	262	113
Hudson-Essex	226	216	104
Nash	216	197	108
Overland-Whippet	128	115	46
Studebaker	122	113	58
Packard	65	73	66
Peerless	66	56	20
Graham Paige	38	48	28
Cadillac	37	45	41
Oldsmobile	32	34	25
Auburn	32	29	10
Dodge	25	29	16
Egyéb — *Autres*	224	208	116
Összesen — *Total*	3.011	2.957	1.485
Magyarország — ***Hongrie***			
Mág	**1.382**	**1.319**	**1.177**
Marta	**102**	**100**	**100**
Weiss Manfréd	**89**	**81**	**77**
Egyéb — *Autres*	**20**	**17**	**11**
Összesen — *Total*	**1.593**	**1.517**	**1.365**
Ausztria — *Autriche*			
Steyr	965	1.061	631
Austro-Daimler	168	131	52
Graef-Stift	32	29	13
Perl	11	12	4
Egyéb — *Autres*	8	6	1
Összesen — *Total*	1.184	1.239	701
Franciaország — *France*			
Citroën	388	372	190
Renault	239	276	182
Peugeot	131	117	39
Mathis	49	37	13
Talbot	44	33	9
Amilcar	33	29	13
Donnet-Zedel	30	28	10
Bugatti	23	20	14
Salmson	19	14	7
Ballot	15	12	2
De Dion Bouton	13	12	3
Egyéb — *Autres*	145	116	63
Összesen — *Total*	1.129	1.066	545
Cseh-Szlovákia *Tchéco-Slovaquie*			
Tatra	276	309	214
Skoda	10	66	47
Praga	32	31	13
Egyéb — *Autres*	12	15	4
Összesen — *Total*	330	421	278
Nagy-Britannia — *Grande-Bretagne*			
Austin	83	139	108
Morris	116	138	100
Standard	19	24	18
Hillman	5	19	14
Triumph	16	16	9
B. S. A.	14	12	9
Rover	16	12	7
Singer	13	12	7
Egyéb — *Autres*	51	48	25
Összesen — *Total*	333	420	297
Belgium — *Belgique*			
Minerva	135	124	66
F. N.	3	3	—
Métallurgique	2	2	—
Összesen — *Total*	140	129	66
Spanyolország *Espagne*			
Hispano-Suisa	18	15	12
Személykocsik mindössze — *Autom. p. le transp. des personnes, au total*	**13.987**	**16.451**	**9.428**
II. Teherkocsik — *Camions*			
Amerikai Egyes. Államok *Etats-Unis*			
Ford	609	614	309
Chevrolet	596	568	197
International	92	86	43
Overland-Whippet	44	30	22
Buick	13	19	4
G. M. C.	15	16	4
Egyéb — *Autres*	93	101	51
Összesen — *Total*	1.462	1.434	630
Magyarország — ***Hongrie***			
Rába	**334**	**453**	**199**
Mávag	**295**	**360**	**164**
Méray	**117**	**112**	**109**
Weiss Manfréd	**45**	**48**	**43**
Mág	**39**	**40**	**31**
Ganz (Fiat stb.)	**28**	**30**	**23**
Magyar Fiat	**26**	**27**	**23**
Egyéb — *Autres*	**39**	**36**	**26**
Összesen — *Total*	**923**	**1.106**	**618**
Németország — *Allemagne*			
Opel	78	98	74
Benz-Mercedes	81	78	48
D. K. W.	9	11	10
Hansa-Lloyd	5	10	9
Egyéb — *Autres*	47	54	36
Összesen — *Total*	220	251	177

Származási ország és a gyártmányok megnevezése *Pays de provenance et marque des véhicules*	A gépjárművek darabszáma *Nombre des véhicules à moteur*		
	összesen *total*		Budapest
	1936	1937	
	XII. 31.		
Franciaország — *France*			
Renault	88	82	63
Berliet	48	46	24
Citroën	36	37	24
Latil	11	11	7
Chenard-Wacker	7	6	4
Egyéb — *Autres*	18	23	16
Összesen — *Total*	208	205	138
Olaszország — *Italie*			
Fiat	145	154	110
Lancia	16	15	7
O. M.	7	8	2
Egyéb — *Autres*	14	16	9
Összesen — *Total*	182	193	128
Ausztria — *Autriche*			
Steyr	44	53	38
Austro-Fiat	46	47	21
Graef-Stift	25	29	17
Saurer	15	26	15
Fross-Büssing	13	15	12
Egyéb — *Autres*	18	14	5
Összesen — *Total*	161	184	108
Cseh-Szlovákia *Tchéco-Slovaquie*			
Tatra	29	25	25
Praga	19	17	10
Laurin-Klement	7	10	5
Skoda	3	4	2
Összesen — *Total*	58	56	42
Nagy-Britannia — *Gr.-Bretagne*			
Morris	16	17	9
Manchester	8	8	6
Austin	3	4	4
Egyéb — *Autres*	8	6	5
Összesen — *Total*	35	35	24
Belgium — *Belgique*			
Minerva	11	10	10
Métallurgique	1	1	—
F. N.	1	1	1
Összesen — *Total*	13	12	11

Származási ország és a gyártmányok megnevezése *Pays de provenance et marque des véhicules*	A gépjárművek darabszáma *Nombre des véhicules à moteur*		
	összesen *total*		Budapest
	1936	1937	
	XII. 31.		
Svájc — *Suisse*			
Saurer	11	6	1
Berna	2	2	2
Franz	1	1	1
Összesen — *Total*	14	9	4
Spanyolország — *Espagne*			
Hispano-Suisa	—	1	1
Teherkocsik mindössze — *Camions au total*	**3.276**	**3.486**	**1.881**
III. Egyéb kocsik. *Autres voitures*			
Magyarország — *Hongrie*			
Mávag	**395**	**413**	**333**
Rába	**292**	**303**	**210**
Mág	**146**	**153**	**131**
Méray	**19**	**18**	**14**
Fejes	**13**	**13**	**13**
Weiss Manfréd	**15**	**13**	**7**
Egyéb — *Autres*	**20**	**24**	**13**
Összesen — *Total*	**900**	**937**	**721**
Amerikai Egyesült Államok *Etats-Unis*			
Ford	41	33	6
Chevrolet	28	31	4
Packard	21	23	18
Hudson-Essex	3	5	—
International	5	5	—
Studebaker	5	5	2
Egyéb — *Autres*	9	12	2
Összesen — *Total*	112	114	32
Franciaország — *France*			
Chenard-Wacker	33	33	30
Renault	25	25	6
Berliet	15	18	—
Egyéb — *Autres*	20	19	2
Összesen — *Total*	93	95	38
Németország — *Allemagne*			
Krupp	27	28	13
Benz-Mercedes	23	24	14
Bleichert	—	5	5
Egyéb — *Autres*	19	15	6
Összesen — *Total*	69	72	38

Származási ország és a gyártmányok megnevezése *Pays de provenance et marque des véhicules*	A gépjárművek darabszáma *Nombre des véhicules à moteur*		
	összesen *total*		Budapest
	1936	1937	
	XII. 31.		
Ausztria — *Autriche*			
Steyr	20	26	17
Austro-Fiat	25	21	1
Austro-Daimler	13	15	9
Graef-Stift	6	6	5
Egyéb — *Autres*	3	3	—
Összesen — *Total*	67	71	32
Olaszország — *Italie*			
Fiat	46	42	10
Lancia	3	2	—
Egyéb — *Autres*	3	2	1
Összesen — *Total*	52	46	11
Cseh-Szlovákia *Tchéco-Slovaquie*			
Laurin-Klement	8	9	9
Praga	1	1	1
Skoda	1	1	—
Tatra	1	1	1
Összesen — *Total*	11	12	11
Nagy-Britannia — *Gr.-Bretagne*			
Morrison	—	2	2
Egyéb — *Autres*	4	4	2
Összesen — *Total*	4	6	4
Belgium — *Belgique*			
Minerva	3	4	2
Svájc — *Suisse*			
Saurer	1	1	1
Egyéb kocsik mindössze — *„Autres voitures", au total*	**1.312**	**1.358**	**890**
IV. Motorkerékpárok. *IV. Motocyclettes*			
Nagy-Britannia — *Gr.-Bretagne*			
A. J. S.	508	507	148
B. S. A.	389	356	112
Ariel	368	349	119
Rudge	232	217	66

Származási ország és a gyártmányok megnevezése *Pays de provenance et marque des véhicules*	A gépjáróművek darabszáma *Nombre des véhicules à moteur* összesen *total* 1936 XII. 31.	1937 XII. 31.	Budapest 1937 XII. 31.
Triumph	244	205	40
Matchless	206	186	61
James	199	179	42
Sunbeam	145	135	75
Velocette	122	121	37
Enfield	109	102	34
Douglas	101	87	34
A. K. D.	78	80	21
New-Hudson	79	71	26
Calthorpe	75	69	32
Radco	73	66	20
Raleigh	75	64	17
Egyéb — *Autres*	748	682	228
Összesen — *Total*	3.751	3.476	1.112
Ausztria *Autriche*			
Puch	1.834	1.828	504
Austro-Motorette	4	3	1
L. A. G.	3	3	1
Egyéb — *Autres*	6	3	—
Összesen — *Total*	1.847	1.837	506
Magyarország — *Hongrie*			
Méray	1.103	1.069	351
Méray-Puch	—	256	84
Nova	49	42	14
Dormán	20	19	10
Egyéb — *Autres*	65	75	34
Összesen — *Total*	1.237	1.461	493

Származási ország és a gyártmányok megnevezése *Pays de provenance et marque des véhicules*	A gépjáróművek darabszáma *Nombre des véhicules à moteur* összesen *total* 1936 XII. 31.	1937 XII. 31.	Budapest 1937 XII. 31.
Németország *Allemagne*			
N. S. U. -D. Rad	263	267	82
D. K. W.	256	259	50
Zündapp	129	235	92
B. M. W.	184	228	80
D. M. Triumph	26	54	18
Ardie	34	42	20
Opel	41	38	4
Viktória	19	36	18
Egyéb — *Autres*	131	128	46
Összesen — *Total*	1.083	1.287	410
Belgium — *Belgique*			
F. N.	296	265	57
Sarolea	197	189	42
Gillette	149	131	38
Egyéb — *Autres*	3	4	1
Összesen — *Total*	645	589	138
Amerikai Egyesült Államok *Etats-Unis*			
Harley-Davidson	281	250	88
Indian	250	207	47
Super „X"	34	27	7
Egyéb — *Autres*	16	16	11
Összesen — *Total*	581	500	153

Származási ország és a gyártmányok megnevezése *Pays de provenance et marque des véhicules*	A gépjáróművek darabszáma *Nombre des véhicules à moteur* összesen *total* 1936 XII. 31.	1937 XII. 31.	Budapest 1937 XII. 31.
Franciaország — *France*			
Monet-Goyon	60	56	18
Peugeot	40	34	9
Automoto	21	20	8
Terrot-Jap	23	19	7
Gnome-Rhône	13	14	3
La Panthère	14	11	4
Egyéb — *Autres*	61	48	16
Összesen — *Total*	232	202	65
Svájc — *Suisse*			
Motosacoche	88	85	32
Egyéb — *Autres*	5	—	—
Összesen — *Total*	93	85	32
Olaszország — *Italie*			
Moto-Guzzi	18	16	12
Frera	18	15	5
Egyéb — *Autres*	4	5	—
Összesen — *Total*	40	36	17
Cseh-Szlovákia *Tchéco-Slovaquie*			
Laurin-Klement	3	2	—
Mótorkerékpárok mindössze — *Motocycl. au total*	9.512	9.475	2.926

2. *Területi megoszlás.*

Az ország 18 gépjáróműkerülete közül a budapesti egymagában mindenkor csaknem annyi gépet mondhatott magáénak, mint amennyi a többi kerületben összevéve található. Sőt voltak évek, amikor az ország gépjáróműállományának nagyobb hányada Budapesten volt forgalomban. Az 1937. év folyamán a fővárosi kerületbe tartozó gépek 7·9%-os, a vidéki kerületekbe sorozottak pedig 11·2%-os gyarapodást értek el. Ezzel a változással a területi megoszlásban a vidék javára némi kis eltolódás mutatkozik, amennyiben *az ország gépjáróműállományában Budapest az eddigi 49·9%-kal szemben 49·2%-kal szerepelt, míg a többi kerületeknek az elmult évi aránya 50·1%-ról 50·8%-ra nőtt.*

A motorkerékpároknak az országnak a fővároson kívül eső részein mindig inkább volt talaja, mint Budapesten. Ezt az irányzatot figyelhetjük meg a tárgyalt év folyamán is, amikor a vidéki kerületekben lajstromozott gépek újból megsokasodva, az ország motorkerékpár-állományának az előző évi 67·7%-ával szemben 69·1%-át tették. A gépkocsik szempontjából is mutatkozik némi kis javulás, mert az ország területén futó automobilok közül a vidéki területrészek az eddigi 41·1%-kal szemben 42·7%-ot mondhattak a magukénak.

A területi megoszlással kapcsolatban *az állománynak a népességhez viszonyított adatait* az utolsó öt évre vonatkozólag a 149. old. elején lévő kis táblázatban mutatjuk be.

4. A gépjárművek részletes leíró adatai.

Données détaillées des véhicules à moteur en Hongrie.

A járművek megoszlása *Répartition des véhicules*	1936 XII. 31. összesen *Total*	1937 XII. 31. összesen *Total*	1937 XII. 31. Budapest
I. Személykocsik. *I. Automobiles pour le transport des personnes*			
1. A kocsiszekrény neme szerint: *Suivant la carrosserie:*			
Nyitott — *Ouverte*	3.711	3.218	1.248
Csukott — *Couverte*	9.194	12.183	7.378
Kombinált — *Combinée*	1.082	1.050	802
2. Teherbírás szerint: *Suivant la capacité de charge:*			
1—2 személy számára *personnes*	759	992	525
3—4	10.262	12.580	7.234
5—6	2.882	2.781	1.612
6-nál több személy számára — *plus de 6 personnes*	84	98	57
3. Az erőforrás neme szerint: *Suivant l'énergie employée:*			
Benzin — *Essence (benzine)*	13.985	16.449	9.426
Villamosság — *Électricité*	1	1	1
Nyersolaj — *Huile brute*	1	1	1
4. Lóerő szerint: *Suivant le nombre des CV:*			
6·0 és azon aluli lóerővel — *6·0 CV et moins*	1.280	1.800	848
6·1—10·0 lóerővel — *CV*	5.986	7.816	4.792
10·1—20·0	6.144	6.224	3.291
20·1—30·0	555	588	477
30·1-en felüli lóerővel — *plus de 30·1 CV*	22	23	20
5. A motor hengereinek száma szerint:[1]) *Suivant le nombre des cylindres du moteur:*[1])			
1—2 hengerrel — *cylindres*	633	934	446
4	7.825	9.529	5.437
6	5.041	5.398	3.047
8 és annál több hengerrel — *8 cylindres et plus*	487	589	497
II. Teherkocsik. *II. Camions.*			
1. A kocsiszekrény neme szerint: *Suivant la carrosserie:*			
Nyitott — *Ouverte*	2.658	2.765	1.349
Csukott — *Couverte*	613	711	526
Kombinált — *Combinée*	5	10	6
2. Teherbírás szerint: *Suivant la capacité de charge:*			
500 kg és annál kisebb teherbírással — *500 kilos et moins*	427	494	396
501— 750 kg teherbírással *kilos*	66	74	52
751—1.000	442	425	265
1.001—1.500	948	925	459
1.501—2.000	538	505	205
2.001—2.500	242	365	124
2.501—3.000	243	247	136
3.001—4.000	212	264	131
4.001—5.000	137	152	90
5.000 kg-on felüli teherbírással — *plus de 5.000 kilos*	21	35	23
3. Az erőforrás neme szerint: *Suivant l'énergie employée:*			
Benzin — *Essence (benzine)*	3.250	3.444	1.853
Villamosság — *Électricité*	5	6	6
Nyersolaj — *Huile brute*	20	34	20
Faszéngáz — *Gaz de charbon de bois*	1	2	2
4. Lóerő szerint: *Suivant le nombre des CV:*			
6·0 és azon aluli lóerővel — *6·0 CV et moins*	199	198	183
6·1—10·0 lóerővel — *CV*	199	235	186
10·1—20·0	2.460	2.595	1.247
20·1—30·0	379	416	235
30·1-en felüli lóerővel — *plus de 30·1 CV*	39	42	30
5. A motor hengereinek száma szerint:[2]) *Suivant le nombre des cylindres du moteur:*[2])			
4 és annál kevesebb hengerrel *4 cylindres et moins*	2.396	2.534	1.431
6 és annál több hengerrel — *6 cylindres et plus*	875	946	444
6. Az abroncsolás neme szerint *Suivant le bandage:*			
Pneumatik — *Pneumatique*	3.113	3.319	1.761
Tömörgumi - *Caoutchouc massif*	163	167	120

[1]) Ezenkívül 1937-ben 1 db (1936-ban 1 db) villamossággal hajtott járómű. — *En outre, en 1937, 1 véhicule à m. électr. (en 1936, 1).* — [2]) Ezenkívül 1937-ben 6 db (1936-ban 5 db) villamossággal hajtott járómű. — *En outre, en 1937, 6 véhicules à m. électrique (en 1936, 5).*

A járóművek megoszlása *Répartition des véhicules*	1936 XII. 31. összesen *Total*	1937 XII. 31. összesen *Total*	1937 XII. 31. Budapest
III. Egyéb kocsik. *III. Autres voitures.*			
1. A kocsiszekrény neme szerint: *Suivant la carrosserie:*			
Nyitott — *Ouverte*	289	282	159
Csukott — *Couverte*	1.006	1.061	720
Kombinált — *Combinée* . . .	17	15	11
2. Teherbírás szerint: *Suivant la capacité de charge:*			
2 szemely számára *personnes*	7	4	2
3—4 szemely számára *personnes*	68	74	52
5—6 szemely számára *personnes*	122	137	92
7—10 szemely számára *personnes*	74	76	44
11—16 szemely számára *personnes*	68	49	20
16-nál több személy számára *plus de 16 personnes* . . .	523	553	372
150 kg és annál kisebb teherbírással — *150 kilos et moins*	7	7	7
151—500 kg teherbírással *kilos*	67	68	52
501—750 kg teherbírással *kilos*	12	17	12
751—1.000 kg teherbírással *kilos*	31	32	18
1.001—1.500 kg teherbírással *kilos*	74	70	51
1.501—2.000 kg teherbírással *kilos*	22	27	9
2.001—3.000 kg teherbírással *kilos*	104	110	73
3.001—4.000 kg teherbírással *kilos*	54	49	24
4.001—5.000 kg teherbírással *kilos*	39	40	23
5.000 kg-nál nagyobb teherbírással — *plus de 5.000 kilos*	40	45	39
3. Az erőforrás neme szerint: *Suivant l'énergie employée:*			
Benzin — *Essence (benzine)*	1.113	1.138	675
Villamosság — *Electricité* .	40	48	47
Nyersolaj — *Huile brute* . .	159	172	168
4. Lóerő szerint: *Suivant le nombre des CV.*			
6·0 és azon aluli lóerővel — *6·0 CV et moins*	20	25	22
6·1—10·0 lóerővel — *CV*	45	52	34
10·1—20·0 lóerővel — *CV*	869	887	535
20·1—30·0 lóerővel — *CV*	285	289	211
30·1-en felüli lóerővel — *plus de 30·1 CV*	93	105	88

A járóművek megoszlása *Répartition des véhicules*	1936 XII. 31. összesen *Total*	1937 XII. 31. összesen *Total*	1937 XII. 31. Budapest
5. A motor hengereinek száma szerint:[1]) *Suivant le nombre des cyl. du moteur:* [1])			
1—2 hengerrel — *cylindres*	20	22	18
4 hengerrel — *cylindres*	655	657	324
6 és annál több hengerrel — *6 c. et plus*	597	631	501
6. Az abroncsolás neme szerint: *Suivant le bandage:*			
Pneumatik — *Pneumatique* .	1.204	1.254	833
Tömörgumi — *Caoutchouc massif*	108	104	57
IV. Motorkerékpárok.[2]) *IV. Motocyclettes.*[2])			
1. Lóerő szerint: *Suivant le nombre des CV.*			
1·0 és azon aluli lóerővel — *1·0 CV et moins*	31	54	21
1·1—1·5 lóerővel — *CV*	312	299	65
1·6—2·0 lóerővel — *CV*	2.663	2.944	763
2·1—2·5 lóerővel — *CV*	1.968	1.856	546
2·6—3·0 lóerővel — *CV*	892	936	302
3·1—3·5 lóerővel — *CV*	2.352	2.184	742
3·6—4·0 lóerővel — *CV*	338	304	123
4·1 és azon felüli lóerővel — *4·1 CV et plus*	956	898	364
2. A motor hengereinek száma szerint: *Suivant le nombre des cylindres du moteur:*			
1 hengerrel — *cylindres*	6.613	6.392	1.942
2 hengerrel — *cylindres*	2.746	2.922	909
4 hengerrel — *cylindres*	153	161	75

[1]) Ezenkívül 1937-ben Magyarországon 48 db (1936-ban 40 db), Budapesten 47 db villamossággal hajtott járómű. — *En outre, en 1937: en Hongrie, 48 véhicules à m. électrique (en 1936, 40); à Budapest, 47.* — [2]) Közte 1937-ben Magyarországon 120 db (1936-ban 135 db), Budapesten 99 db háromkerekű árukihordó mótorkerékpár. — *Parmi elles, en 1937: en Hongrie, 120 triporteurs (en 1936, 135); à Budapest, 99.*

	Az egy-egy járóműre eső lakosok száma			
	Személykocsi		Motorkerékpár	
	Budapest	Vidék	Budapest	Vidék
1933	202	2.299	354	1.474
1934	169	1.881	340	1.347
1935	148	1.668	348	1.315
1936	127	1.399	342	1,233
1937	112	1.136	362	1.218

3. *A gépjáróművek gyártmányok szerint.*

Magyarország sohasem volt abban a helyzetben, hogy a gépjáróművekben fölmerülő szükségletét a honi ipar termékeivel kielégíthesse. Természetes tehát, hogy a külföldi államok gépjáróműgyárai részéről mindenkor az érdeklődés homlokterében állott, annál is inkább, mert a gépjáróműállományunk létszámát tekintve a magyar piacon való elhelyezés kedvező eredménynyel kecsegtetett. Meg is látszik állományunk márkaszerinti összetételén ez a körülmény, amennyiben a személykocsik kö-

5. A gépjáróművek hengerürtartalom szerint.

Répartition des véhicules à moteur suivant la contenance de cylindre.

A) Személykocsik — *Automobiles pour le transport des personnes.*

Év *Années*	1·0 és azon aluli *1·0 litre et au-dessous*	1·1—1·5	1·6—2·0	2·1—2·5	2·6—3·0	3·1—3·5	3·6—4·0	4·1—6·0	6·0-en felüli — *plus de 6·0 litres*	Elektromos gépek *A moteur électr.*	Személykocsik összesen *Total des automobiles pour le transport des personnes*
	liter hengerürtartalommal — *contenance de cylindre, en litres*										
1936	2.444	3.971	2.398	1.816	1.256	1.144	499	433	25	1	13.987
1937	3.373	5.233	2.594	2.106	1.119	1.057	504	440	24	1	16.451

B) Teherkocsik — *Camions.*

Év *Années*	2 és azon aluli *2 litr. et au-dessous*	2·1—3·0	3·1—4·0	4·1—5·0	5·1—6·0	6·1—8·0	8·0-en felüli *plus de 8·0 litr.*	Elektromos gépek *A moteur électrique*	Teherkocsik összesen *Total des camions*
	liter hengerürtartalommal — *contenance de cylindre, en litres*								
1936	473	952	1.349	179	54	209	55	5	3.276
1937	531	897	1.519	184	56	238	55	6	3.486

C) Egyéb kocsik — *Autres véhicules à moteur.*

Év *Années*	1·0 és azon aluli *1·0 litre et au-dessous*	1·1—1·5	1·6—2·0	2·1—2·5	2·6—3·0	3·1—3·5	3·6—4·0	4·1—5·0	5·1—6·0	6·1—8·0	8·0-en felüli *plus de 8·0 litr.*	Elektromos gépek *A moteur électr.*	Egyéb kocsik összesen *Total des autres véhic. à moteur*
	liter hengerürtartalommal — *contenance de cylindre, en litres*												
1936	24	35	27	182	203	100	293	58	37	275	38	40	1.312
1937	23	33	29	186	194	115	299	63	40	285	43	48	1.358

D) Mótorkerékpárok — *Motocyclettes.*

Év *Années*	125 és azon aluli *125 cm³ et au-dessous*	126—250	251—350	351—500	501—600	601—700	701—1000	1000-en felüli *plus de 1000 cm³*	Mótorkerékpárok összesen *Total des motocyclettes*
	cm³ hengerürtartalommal — *contenance de cylindre, en cm³*								
1936	68	2.838	2.302	3.016	600	66	525	97	9.512
1937	85	3.066	2.234	2.968	519	59	459	85	9.475

6. A forgalomból kivont járóművek állománya 1937 december 31-én.

Megnevezés	A gépjárművek összes száma *Nombre tot. des véhicules à moteur*	A kocsiszekrény neme *Genre de la carrosserie*		Teherbírás — *Capacité de charge suivant*					Erőforrás *Source d'énergie*		Lóerő *CV*		
				személy *les personnes*			súly — *le poids*						
				szerint									
		nyitott *ouverte*	csukott és kombinált *fermée et combinée*	1—2 *personnes*	3—4 *personnes*	5 és ennél több *5 personnes et plus*	2.000 kg és azon alul *2.000 kilos et moins*	2.000 kg-on felül *plus de 2.000 kilos*	benzin és nyersolaj - *essence (benzine) et huile brute*	villamosság *électricité*	6 és azon alul *6 CV et au-dessous*	6·1 - 20·0 — *CV*	20·1 és azon felül *20·1 CV et plus*
Személykocsik	4.289	2.209	2.080	145	2.593	1.551	—	—	4.289	—	129	3.757	403
Teherkocsik	1.192	933	259	—	—	—	979	213	1.187	5	38	991	163
Egyéb kocsik	200	39	161	—	4	123	24	49	199	1	2	139	59
Gépkocsik együtt	5.681	3.181	2.500	145	2.597	1.674	1.003	262	5.675	6	169	4.887	625
Mótorkerékpárok	3.096	—	—	2.783	276	—	37	—	3.096	—	2.823	273	—
Gépjárművek összesen	**8.777**	**3.181**	**2.500**	**2.928**	**2.873**	**1.674**	**1.040**	**262**	**8.771**	**6**	**2.992**	**5.160**	**625**

zött nem kevesebb, mint 165 (1936-ban 176), a tehergépeknél 128 (126), az egyéb kocsiknál pedig 79 (73) különféle — egy-két esettől eltekintve — külföldi gyártmánnyal találkozunk. A gépkocsiknál is tarkább képet mutatnak a motorkerékpárok, ahol 173 féle márka (176) volt használatban.

A *személyautomobilokat* előállító országokat tekintve, mióta az olasz és német gépek Amerika gyártmányait a harmadik helyre szorították, az elsőség kérdése az olasz és német gépek között szokott eldőlni. Az előző évben alig néhány darabbal nagyobb létszámával Olaszország Németországot megelőzve az első helyen állott. A tárgyalt év folyamán azonban a német ipar termékeinek jóval nagyobb volt a kelete s így 22·3%-os arányuknak 30·3%-ra való növekedésével az első helyre kerültek. Olaszország gyártmányai révén csaknem változatlan viszonyszámmal, 22·5%-kal (1936-ban 22·3%) volt képviselve. Az amerikai származású gépek 18·0%-ot (21·5%) jelentő csökkenő létszámukkal harmadik helyen következnek. Magyar személygépkocsi gyártásról már évek óta nem beszélhetünk, természetes tehát, ha gépjárműállományunkban a honi ipar termékeivel állandóan ritkábban találkozunk. A magyar gépek aránya az 1937. év folyamán is 11·4%-ról 9·2%-ra csökkent, azonban a negyedik helyet még így is tartják.

A régebbi években a személyautókhoz hasonlóan a *tehergépkocsiknál* is Amerika gyártmányai vezettek. A hazai tehergépkocsigyártás felkarolásával a tengerentúli gyártmányok még mindig első helyen állanak ugyan, de tehergépkocsi-állományunkban való részesedésük állandóan csökken, s feldolgozásunk alkalmával 41·1% (44·6%) volt. A magyar gépeknek viszont gyarapodásuk révén ismét sikerült némi kis tért nyerniök úgy, hogy a második helyüket még jobban megerősítve az előző évi 28·2%-kal szemben 31·7%-kal voltak képviselve.

A *különleges célra szolgáló gépkocsik* gyártásánál is a hazai termelés szép eredményekre tekinthet vissza. Az összeírás időpontjában ugyanis az volt a helyzet, hogy a magyar gyártmányok az állománynak több, mint kétharmadrészét, pontosan 69·0%-át (68·6%) tették. A honi ipar termékei mellett számbelileg messze elmaradva a második és harmadik helyen változatlanul az amerikai és a francia eredetű gépek következnek, melyek a gépkocsik között 8·4%-kal (8·5%) illetőleg 7·0%-kal (7·1%) szerepelnek.

A *motorkerékpárok* közül közönségünk mindenkor az angol gyártmányú gépeket vásárolta a legnagyobb előszeretettel. A legutóbbi években azonban itt is inkább az olcsó, kisebb típusú gépeknek volt kelete, érthető tehát, ha néhány év óta más államok gyártmányai az angolokénál nagyobb gyarapodást értek el. Ez az oka annak, hogy a Nagy-Británniából származó gépek

Véhicules retirés de la circulation, situation au 31 décembre 1937.

A motor hengereinek száma *Nombre des cylindres du moteur*		Származási ország — *Pays de provenance*											*Désignation*
4 és azon alul *4 et moins*	4-en felül *plus de 4*	Amerikai Egyesült Államok *Etats-Unis*	Ausztria — *Autriche*	Belgium — *Belgique*	Cseh-Szlovákia *Tchéco-Slovaquie*	Franciaország — *France*	Magyarország — *Hongrie*	Nagy-Britannia *Grande-Bretagne*	Németország — *Allemagne*	Olaszország — *Italie*	Spanyolország — *Espagne*	Svájc — *Suisse*	
2.103	2.186	1.835	398	81	57	515	270	93	454	577	8	1	*Automobiles pour le transport des personnes*
1.005	187	599	64	5	26	112	169	12	124	80	—	1	*Camions*
161	39	36	12	—	4	19	85	1	25	17	—	1	*Autres automobiles*
3.269	2.412	2.470	474	86	87	646	524	106	603	674	8	3	*Automobiles au total*
3.096	—	379	318	232	3	81	398	1.329	314	14	—	28	*Motocyclettes*
6.365	**2.412**	**2.849**	**792**	**318**	**90**	**727**	**922**	**1.435**	**917**	**688**	**8**	**31**	*Véhicules à moteur au total*

motorkerékpárállományunkban még ugyan a legnépesebb csoportot alkotják, de a többi gyártmányokhoz viszonyítva évről-évre kisebb hányaddal szerepelnek. A tárgyalt év folyamán is ez történt, amennyiben eddigi 39·4%-os viszonyszámuk 36·7%-ra csökkent. A második helyen változatlanul 19·4%-ot tevő arányával Ausztria áll, míg a hazai ipar termékei harmadik helyüket még jobban bebiztosították azzal, hogy az év folyamán elért jelentős gyarapodásukkal az eddig 13·0%-ra rugó részesedésük 15·4%-ra nőtt.

4. *Részletes adatok.*

A járóművek közelebbi adatai azt a már elől is tett megállapításunkat igazolják, hogy a fejlődés menete tekintetében figyelemreméltó változás nincsen. Áll ez elsősorban arra az esetre, ha a járóműveket a *kocsiszekrény neme* szempontjából vizsgáljuk. A személykocsiknál az új gépek között már csak nagy ritkán találkozunk nyitott kocsikkal úgy, hogy az eddig is igen magas 65·7%-kal szereplő személyautók között a csukott gépek aránya a tárgyalt év folyamán 74·1%-ra emelkedett. A teherkocsiknál a nyitott és csukott típusok körülbelül egyforma számmal kerültek forgalomba. Ez a körülmény a nyitott gépeknek az egész létszámában elfoglalt helyzetét némileg meggyengítette, ennek ellenére azonban a tehergépek között a nyitott típusok még mindig számottevő túlsúlyban voltak (79·3%, 1936-ban 81·1%). Az egyéb kocsik csoportjába sorozott gépek között, azok céljának megfelelően, mindenkor a csukott karosszéria volt leginkább használatban. A mostani adatok se mutatnak változást, amennyiben eddigi 76·7%-os részesedésük 78·1%-ra nőtt.

A *teherbírást* nézve a személykocsiknál az év folyamán legnagyobb számmal forgalomba helyezett közepes típusú gépek állománynövekedésének hatása gyanánt a 3—4 személyes autók az eddigi 73·4%-kal szemben 76·5%-kal szerepeltek. Viszonyszámuknak 5·4%-ról 6·0%-ra való emelkedése az 1—2 személyes, apró típusok jóval kisebb kelendőségét jelzi. A tehergépkocsik körében újból a 2.001—2.500 kg. teherbírású gépek érték el a legnagyobb szaporulatot s ezzel viszonyszámuk 7·4%-ról 10·5%-ra emelkedett. Az eddig legmagasabb hányaddal szereplő 1.001—1.500 kg. teherbírású tehergépek sorai újból megritkultak, ennek ellenére azonban az egész állománynak még mindig 26·5%-át (28·9%) tették. A különféle célokra szolgáló gépkocsik között a 11—16 személyes gépek jelentősebb csökkenése mellett, a 16-nál több személy befogadására képes gépek szaporodását figyelhetjük meg, s ezzel az utóbbiak aránya 39·9%-ról 40·7%-ra emelkedett. Ennek az eltolódásnak oka abban rejlik, hogy az újonnan szolgálatba állított autóbuszok már mind a legnagyobb típusok közé tartoznak, sőt állandóan folyik az autóbusz-forgalom lebonyolítására használt kisebb gépeknek nagyobb befogadó képességűvé való átala-

kítása is. A különleges kocsiknak abban a csoportjában, melyeknek teherbírását súlyban fejezzük ki, továbbra is az év folyamán legnagyobb gyarapodást elért 2.001—3.000 kg. teherbírásúak állnak az első helyen, melyeknek aránya 7·9%-ról 8·1%-ra emelkedett.

A *mótorok hajtóerejét* a személyautomobilok között a létszámban szereplő két géptől eltekintve már valamennyinél a benzin, illetőleg motalkó szolgáltatta. A teherkocsiknál a két üzemanyag egyeduralmát mindjobban kezdi megbontani az a körülmény, hogy hajtóerő céljaira a nyersolajat kezdik alkalmazni. Az egész létszámhoz viszonyítva a nyersolajra berendezett gépek az egész állományban ezidő szerint mindössze 1·0%-kal szerepelnek. Az egyéb kocsiknál találkozhattunk mindenkor a legtöbb fajta hajtóerővel, ami abban leli magyarázatát, hogy a gépek nagyon is szerteágazó rendeltetéséhez képest, hol ez, hol az a hajtóerő mutatkozott a legmegfelelőbbnek. Természetes azonban, hogy itt is a 83·8%-kal (84·9%) szereplő benzinre berendezett gépek vezetnek. A nyersolajhajtású kocsik részesedésüknek 12·1%-ról 12·7%-ra való növekedését leginkább a fővárosban újabban forgalomba állított autóbuszok idézték elő. A villamossággal működő gépek, melyek 3·5%-kal (3·0%) voltak képviselve, leginkább a tűzoltókocsik között találhatók.

A *lóerő* szerinti csoportosításban beállott változásokat tekintve a személykocsik megoszlásában itt is a kisebb típusú gépek térhódítását látjuk. A legerősebb gyarapodást ugyanis az eddig is élen álló 6·1 és 10·0 közötti lóerővel rendelkező gépek érték el, melyek aránya 42·8%-ról 47·5%-ra emelkedett. A teherkocsiknál némi térvesztés ellenére 74·4%-kal (75·1%) a 10·1—20·0 lóerejű gépek állnak az élen. A különleges célra szolgáló gépeknél szintén ebbe a kategóriába tartozott a gépeknek legnagyobb része, 65·3%-a (66·2%).

Adatainkat *a motorok hengereinek száma* szerint csoportosítva megállapíthatjuk, hogy a személy gépkocsik között a négyhengeresek évről-évre nagyobb számmal szerepelnek. A tárgyalt év folyamán is újból ezek szaporodtak a legerősebben, amennyiben a létszámban az eddigi 55·9%-kal szemben 57·9 %-kal voltak képviselve. A teherkocsiknál a hat és annál több hengeresek néhány év óta tartó erősebb gyarapodása a tárgyalt év folyamán is folytatódott úgy, hogy arányuk 26·8%-ról 27·2%-ra emelkedett, ennek ellenére azonban a mindenkor legnépesebb csoporté, a négy és annál kevesebb hengereseké az elsőség, mely az egész állomány 72·8%-át (73·2%) képviselte. A különleges célokra szolgáló gépek legnagyobb szaporulata — 48·2% (46·9%) — a hat és annál több hengerrel működő gépek sorából került ki.

A gépek *hengerűrtartalmát* tekintve a személygépkocsiknál az 1·5 és azon aluli hengerűrtartalommal bíró gépek újabb erős szaporodásuk révén az állománynak már több mint felét — 52·3%, (45·9%) — tették. A fejlődés iránya a teherkocsiknál is változatlan, melyeknél az állományban megjelenő új kocsik nagyrészt ez alkalommal is a 3·1—4·0 literes gépek sorába tartoztak, s ezzel a létszámban 43·6%-kal (41·2%) szerepeltek. Az egyéb célra rendelt kocsiknál szintén változatlan a helyzet, s közöttük nagyjában egyenlő számmal találunk a 3·6—4·0 liter hengerűrtartalmú (22·8%), valamint 6·1—8·0 literig terjedő kocsikat (21·8%).

A részletes adatokból megállapíthatjuk, hogy *motorkerékpárállományunk* kicserélődése az elmult évhez hasonló mederben folyik, amennyiben az újonnan forgalomba állított gépek zömét ismét a kis típusok tették. Ez a körülmény figyelhető meg a lóerő szerinti csoportosításnál, ahol az 1·6—2·0 lóerejű gépek érték el a legnagyobb szaporulatot, melyek aránya 28·0%-ról 31·1 %-ra emelkedett. Ugyanezt látjuk, ha a gépek hengereinek számát tekintjük, ahol a piacon újonnan megjelent s a legnagyobb kelendőségnek örvendő gépek a kéthengeresek sorába tartozván, ezeknek a gépeknek az eddigi 28·9%-os viszonyszámát 30·8 %-ra emelték, míg az egyhengeresek, létszámuk csökkenése folytán, az eddigi 69·5 %-kal szemben, 67·5%-kal szerepeltek. A hengerűrtartalom szerinti csoportosítás a már előbb említettek szerint alakult s a 126—250 cm³-es biciklik megsokasodása folytán ez a csoport lett a legnépesebb s a motorbicikliknek 32·4%-át (29·8%) tette.

II. Forgalomból kivont járóművek.

Az üzemen kívül helyezett automobilok és mótorkerékpárok nyilvántartásának — mint tudjuk — az a meglehetősen nagy hiányossága van, hogy az ott szereplő gépekről nem állapítható meg, vajjon azok csak ideiglenesen vannak-e leállítva, vagy

pedig elhasználódásuk folytán a forgalomba való újbóli beállításukra már nem számíthatunk. Az idők folyamán megsemmisült gépek száma tehát nem határozható meg. Erre csak ismét a gépjáróművek ezeknek a szempontoknak a figyelembevétele mellett eszközölt számbavétele nyujtana módot.

Jelenleg egyébként az a helyzet, hogy a forgalomból végleg kikerült gépek száma nem becsülhető túlságosan nagyra, mert hiszen az öt évvel ezelőtt végrehajtott rendszámtábla-kicserélés alkalmat adott annak a megállapítására, hogy ezek a kocsik a forgalmon kívül helyezett gépek között hány darabbal voltak képviselve. Mivel, a fentiek szerint nem állapítható meg, hogy mekkora az a létszám, ami forgalmi szempontból tekintetbe jöhet, a forgalmon kívül helyezett kocsik adatait, az előző évekhez hasonlóan, elegendőnek véltük ez alkalommal is csak főbb vonásokban bemutatni.

Várszeghy János dr.

ÁRAK, PÉNZÜGY

Az idegenforgalom jelentősége az egyes államok fizetési mérlegében.

L'importance du mouvement des touristes dans divers pays, d'après les balances des payements.

Az 1929-ben kulmináló idegenforgalom — a válság és a valuták forgalmában bevezetett megszorítások következtében — három év alatt felére-harmadára zsugorodott össze. A mélypont a legtöbb államnál az 1932—1933. években következett be; ettől az időponttól kezdve igen szerény javulás észlelhető, bár több országban stagnált vagy éppen csökkent az idegenforgalom az utolsó években.

Az idegenek által leginkább kedvelt országok Franciaország, Kanada, Egyesült Államok, Olaszország és Svájc. Meglepő Kanadának, ennek az északi fekvésű és gyérlakosságú országnak szokatlanul nagy látogatottsága, de erre magyarázatot ad a gazdag Egyesült Államoknak közvetlen szomszédsága. A legtöbbet viszont az Egyesült Államok lakói költenek külföldön, amely kiadás mellett az — egyébként tekintélyes összeget jelentő — idegenforgalmi bevétel valósággal eltörpül.

Az idegenforgalom pénzügyi mérlegét világviszonylatban vizsgálva azt látjuk, hogy 1929-ben Franciaország rendelkezik a legnagyobb aktívummal: idegenforgalmának pénzügyi mérlegét kereken egyharmad milliárd arany dollár bevételi feleslegge zárta. A későbbi évek folyamán — Franciaország idegenforgalmának nagymérvű visszaesése folytán — Kanada foglalja el a vezető helyet s aktívuma 1934 után szépen emelkedik. Bár Svájc egyike Európa legkisebb államainak, igen elől van az aktív mérlegű országok között (1929-ben negyedik). Japán idegenforgalma pénzügyi szempontból feljavult az újabb években, amennyiben az 1929—1932. években még egyensúlyban levő mérlege 1936-ban 10 millió aranydollár bevételi feleslegge zárult. Viszont Nagy-Britannia mérlege az 1932. évi + 7 millió aranydollárral szemben 1936-ban — 8·8 milliót mutat; az európai kontinenssel szemben mutatkozó passzívumot a többi földrésszel — nagyrészt fennhatósága alatti területekkel — szemben fennálló idegenforgalmának bevételi feleslege újabban már nem tudta pótolni.

Legnagyobb passzívuma az Amerikai Egyesült Államoknak van: 1929-ben közel 700 millió aranydollár. A gazdasági válság hatására idegenforgalmi kiadása 1929-től 1936-ig harmadára csökkent. Minthogy a bevételek fogyása kisebb mértékű volt a kiadásokénál, az 1935. évi mérleg passzívuma csak töredéke az 1929. évi mérlegének (685 millióról 172·5 millióra esett). Az idegenforgalom mélypontja az Egyesült Államokban — a többi államtól eltérően — 1935-ben következett be. Az Egyesült Államok idegenforgalmi kiadásaiban Kanada részesedése a legnagyobb (35—45%), viszont Kanadának jóformán egész idegenforgalma az Egyesült Államokból táplálkozik. Érdekes Németország mérlegének megváltozása: 1929-ben közel 30 milliónyi kiadási többletével harmadik volt a passzív mérlegű országok között, 1935-ben pedig 46·4 millió bevételi feleslege az aktívummal rendelkező országok között vezető Kanada után a második helyet biz-

pedig elhasználódásuk folytán a forgalomba való újbóli beállításukra már nem számíthatunk. Az idők folyamán megsemmisült gépek száma tehát nem határozható meg. Erre csak ismét a gépjáróművek ezeknek a szempontoknak a figyelembevétele mellett eszközölt számbavétele nyujtana módot.

Jelenleg egyébként az a helyzet, hogy a forgalomból végleg kikerült gépek száma nem becsülhető túlságosan nagyra, mert hiszen az öt évvel ezelőtt végrehajtott rendszámtábla-kicserélés alkalmat adott annak a megállapítására, hogy ezek a kocsik a forgalmon kívül helyezett gépek között hány darabbal voltak képviselve. Mivel, a fentiek szerint nem állapítható meg, hogy mekkora az a létszám, ami forgalmi szempontból tekintetbe jöhet, a forgalmon kívül helyezett kocsik adatait, az előző évekhez hasonlóan, elegendőnek véltük ez alkalommal is csak főbb vonásokban bemutatni.

Várszeghy János dr.

ÁRAK, PÉNZÜGY

Az idegenforgalom jelentősége az egyes államok fizetési mérlegében.

L'importance du mouvement des touristes dans divers pays, d'après les balances des payements.

Az 1929-ben kulmináló idegenforgalom — a válság és a valuták forgalmában bevezetett megszorítások következtében — három év alatt felére-harmadára zsugorodott össze. A mélypont a legtöbb államnál az 1932—1933. években következett be; ettől az időponttól kezdve igen szerény javulás észlelhető, bár több országban stagnált vagy éppen csökkent az idegenforgalom az utolsó években.

Az idegenek által leginkább kedvelt országok Franciaország, Kanada, Egyesült Államok, Olaszország és Svájc. Meglepő Kanadának, ennek az északi fekvésű és gyérlakosságú országnak szokatlanul nagy látogatottsága, de erre magyarázatot ad a gazdag Egyesült Államoknak közvetlen szomszédsága. A legtöbbet viszont az Egyesült Államok lakói költenek külföldön, amely kiadás mellett az — egyébként tekintélyes összeget jelentő — idegenforgalmi bevétel valósággal eltörpül.

Az idegenforgalom pénzügyi mérlegét világviszonylatban vizsgálva azt látjuk, hogy 1929-ben Franciaország rendelkezik a legnagyobb aktívummal: idegenforgalmának pénzügyi mérlegét kereken egyharmad milliárd arany dollár bevételi feleslegge zárta. A későbbi évek folyamán — Franciaország idegenforgalmának nagymérvű visszaesése folytán — Kanada foglalja el a vezető helyet s aktívuma 1934 után szépen emelkedik. Bár Svájc egyike Európa legkisebb államainak, igen elől van az aktív mérlegű országok között (1929-ben negyedik). Japán idegenforgalma pénzügyi szempontból feljavult az újabb években, amennyiben az 1929—1932. években még egyensúlyban levő mérlege 1936-ban 10 millió aranydollár bevételi feleslegge zárult. Viszont Nagy-Britannia mérlege az 1932. évi + 7 millió aranydollárral szemben 1936-ban — 8·8 milliót mutat; az európai kontinenssel szemben mutatkozó passzívumot a többi földrésszel — nagyrészt fennhatósága alatti területekkel — szemben fennálló idegenforgalmának bevételi feleslege újabban már nem tudta pótolni.

Legnagyobb passzívuma az Amerikai Egyesült Államoknak van: 1929-ben közel 700 millió aranydollár. A gazdasági válság hatására idegenforgalmi kiadása 1929-től 1936-ig harmadára csökkent. Minthogy a bevételek fogyása kisebb mértékű volt a kiadásokénál, az 1935. évi mérleg passzívuma csak töredéke az 1929. évi mérlegének (685 millióról 172·5 millióra esett). Az idegenforgalom mélypontja az Egyesült Államokban — a többi államtól eltérően — 1935-ben következett be. Az Egyesült Államok idegenforgalmi kiadásaiban Kanada részesedése a legnagyobb (35—45%), viszont Kanadának jóformán egész idegenforgalma az Egyesült Államokból táplálkozik. Érdekes Németország mérlegének megváltozása: 1929-ben közel 30 milliónyi kiadási többletével harmadik volt a passzív mérlegű országok között, 1935-ben pedig 46·4 millió bevételi feleslege az aktívummal rendelkező országok között vezető Kanada után a második helyet biz-

Az idegenforgalom pénzügyi mérlege az egyes államokban.[1])

Millió aranydollárban.

Ország	Bevétel külföldi utasoktól				Külföldre utazók kiadása külföldön				A bevétel (+) vagy kiadás (—) többlete				Bevétel az Egyesült Államokból jövő utasoktól			
	1929	1932	1935	1936	1929	1932	1935	1936	1929	1932	1935	1936	1929	1932	1935	1936
Franciaország	392·0	117·5	.	.	58·7	(19·6)	.	.	+333·3	+ 98·0	+ 29·4	+ 33·1	137·1	70·0	23·6	25·3
Kanada	307·1	187·1	119·5	147·8	120·8	50·6	46·9	50·3	+186·3	+136·5	+ 72·6	+ 97·5	296·0	183·0	113·4	134·7
Olaszország	137·4	59·2	.	.	16·7	8·9	.	.	+120·7	+ 50·3	.	.	30·4	13·5	2·7	.
Svájc	.	.	.	.	.	.	.	.	+ 54·0	.	.	.	10·4	3·8	1·8	.
Belgium	34·8	.	26·2	20·0	5·6	.	2·7	3·0	+ 29·2	.	+ 23·5	+ 17·0	1·7	0·5	0·1	0·3
Ausztria	36·6	.	.	.	9·2	.	.	.	+ 27·4	.	.	.	2·9	2·0	1·0	1·1
Kína	12·8	.	.	.	2·6	.	.	.	+ 10·2	.	.	.	3·3	1·5	.	.
Cseh-Szlovákia	24·0	12·4	11·1	10·9	21·0	12·4	10·1	14·2	+ 3·0	+ 0	+ 1·0	— 3·3	1·3	1·2	0·5	0·7
Görögország	6·8	4·1	3·9	4·0	4·7	1·5	2·0	1·6	+ 2·1	+ 2·6	+ 1·9	+ 2·4	1·6	1·0	0·5	0·5
Jugoszlávia	7·2	.	4·2	.	6·0	.	2·1	.	+ 1·2	.	+ 2·1	.	0·4	0·2	0·1	0·1
Japán	20·6	11·7	13·2	19·7	19·4	8·3	9·4	9·7	+ 1·2	+ 3·4	+ 3·8	+ 10·0	8·4	5·3	8·9	3·6
Románia	3·0	.	.	.	2·1	.	.	.	+ 0·9	.	.	.	0·9	0·7	0·1	.
Lengyelország	18·7	5·2	3·8	.	18·5	10·0	5·5	.	+ 0·2	— 4·8	— 1·7	.	1·3	0·5	0·2	0·3
Esztország	1·0	0·7	0·5	0·6	0·9	0·8	0·5	0·5	+ 0·1	— 0·1	+ 0	+ 0·1	0·3	.	0·1	0·1
Nagy-Británnia [2])	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+ 7·0	— 7·3	— 8·8	40·6	22·0	7·1	8·8
Ebből:																
a) európai kontinens	.	20·5	20·7	24·4	.	69·4	70·3	79·1	.	— 48·9	— 49·6	— 54·7	—	—	—	—
b) egyéb	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+ 55·9	+ 42·3	+ 45·9	—	—	—	—
Litvánia	1·4	1·1	.	.	1·5	1·5	.	.	— 0·1	— 0·4	.	.	0·3	.	0·1	0·1
Törökország	2·2	1·4	.	.	2·3	3·2	.	.	— 0·1	— 1·8	.	.	1·0	0·2	0·1	0·1
Lettország	4·3	1·6	1·3	1·2	4·6	1·2	0·9	0·9	— 0·3	+ 0·4	+ 0·4	+ 0·3	0·3	.	.	.
Finnország	4·8	2·9	3·2	2·7	5·5	2·2	3·1	3·5	— 0·7	+ 0·7	+ 0·1	— 0·8	0·4	0·2	0·2	0·2
Irak [3])	0·9	1·0	1·1	.	1·7	0·9	0·9	.	— 0·8	+ 0·1	+ 0·2	.	.	.	.	.
Uruguay	4·0	.	.	.	4·9	.	.	.	— 0·9	.	.	.	.	.	.	.
Bulgária	0·4	0·3	0·5	0·5	1·8	1·1	0·8	1·0	— 1·4	— 0·8	— 0·3	— 0·5	0·2	.	.	.
Spanyolország	.	12·9	.	.	.	10·2	.	.	.	+ 2·7	.	.	1·6	1·1	0·8	.
Dánia [4])	4·0	1·9	3·2	3·9	6·7	3·8	3·9	5·9	— 2·7	— 1·9	— 0·7	— 2·0	1·1	0·4	0·3	0·2
Magyarország	**4·0**	**3·8**	**3·4**	.	**9·9**	**5·7**	**4·4**	.	**— 5·9**	**— 1·9**	**— 1·0**	.	**1·1**	**0·2**	**0·9**	**0·2**
Svédország	.	6·5	8·1	9·6	.	7·0	7·7	8·9	— 8·0	— 0·5	+ 0·4	+ 0·7	5·7	0·9	1·5	2·4
Új-Zéland [3])	5·5	1·9	2·3	.	13·8	5·0	6·0	.	— 8·3	— 3·1	— 3·7	.	.	.	.	.
Brazilia	.	0·5	.	.	.	9·6	.	.	.	— 9·1	.	.	.	.	.	.
Németalföld	.	2·8	1·2	1·5	.	12·1	14·1	14·5	.	— 9·3	— 12·9	— 13·0	0·9	0·3	0·2	0·2
Ausztrália [3])	6·3	2·5	3·1	.	19·3	8·1	9·6	.	— 13·0	— 5·6	— 6·5	.	.	.	.	.
Délafrikai Unió	5·5	3·6	3·9	.	21·7	17·7	15·8	.	— 16·2	— 14·1	— 11·9	.	.	.	.	.
Argentina [3])	11·4	.	.	3·9	28·6	13·2	.	.	— 17·2	.	.	.	.	.	.	.
Németország [5])	42·9	19·1	76·2	.	75·1	30·3	29·8	.	— 28·6	— 11·2	+ 46·4	.	15·0	5·2	2·5	5·3
Németalföldi India	2·4	1·2	0·8	0·8	34·6	13·3	11·3	9·9	— 32·2	— 12·1	— 10·5	— 9·1	.	.	.	.
Amerikai Egyesült Államok	183·0	71·0	69·1	73·8	868·0	[6]) 446·0	[6]) 241·6	[6]) 293·5	—685·0	—375·0	—172·5	—219·7	—	—	—	—
Ebből:																
a) Kanada	94·0	35·0	44·3	47·8	296·0	183·0	113·4	134·7	—202·0	—148·0	— 69·1	— 86·9	—	—	—	—
b) Mexikó	7·0	5·0	3·0	3·0	38·0	36·0	20·1	23·6	— 31·0	— 31·0	— 17·1	— 20·6	—	—	—	—
c) Tengerentúl	82·0	31·0	21·8	23·0	534·0	227·0	108·1	135·2	—452·0	—196·0	— 86·3	—112·2	—	—	—	—

[1]) Société des Nations: Bulletin mensuel de statistique, 1938. 1. — [2]) A brit utasok utijegyköltsége nélkül. — [3]) Gazdasági év. — [4]) A dán utasok által a külföldi hajóknak fizetett viteldíjak nélkül. — [5]) A külföldi tanulók által Németországban elköltött összegek a bevételben nem szerepelnek. — [6]) A belföldi hajóknak fizetett viteldíjak nélkül.

tosította számára. Magyarország idegenforgalmának kiadási többlete az utóbbi évek alatt rohamosan csökkent: az 1929. évi közel 6 millió aranydollárról 1 millió aranydollárra. Általában megfigyelhető, hogy a passzív vagy csak kismértékben aktív mérlegű országok idegenforgalmi kiadásaik nagymérvű csökkentésével javítottak idegenforgalmuk pénzügyi alakulásán, viszont ennek következtében a nagy aktívummal rendelkező országok bevételi feleslege erősen megcsappant. 1935-ben Franciaország 9, Kanada alig 40%-át mutatja ki az 1929. év idegenforgalmi aktívumának.

SZELLEMI, ERKÖLCSI ÉLET

A tanítóképzés Magyarországon az 1936/37. tanévben.

La formation des instituteurs en Hongrie dans l'année scolaire 1936—37.

Résumé. *A la fin de février 1938, le ministre de l'Instruction publique et des Cultes a déposé à la Chambre un projet de loi sur la réforme des écoles normales primaires.*

Surtout depuis 1930, ces écoles avaient trop d'élèves, formant ces derniers temps par an en moyenne deux fois plus d'instituteurs qu'on n'en avait besoin. De sorte qu'il y a actuellement 7000 instituteurs diplômés sans emploi (1400 hommes et 5600 femmes). Le projet de loi a pour but d'une part de diminuer ce fort chômage et de l'éviter pour l'avenir, et d'autre part d'augmenter, conformément aux besoins des temps modernes, l'instruction des normaliens, en élevant la durée des études de 5 à 6 ans. Pour les 4 classes inférieures, l'enseignement serait donné dans des „lycées" à créer à cet effet, et qui, faisant suite à la IVe classe de l'enseignement secondaire, y compris les écoles dites bourgeoises (primaires supérieures), délivreraient un diplôme dit de maturité (de bachelier) aux élèves y ayant terminé leurs études. Ceux de ces bacheliers qui seraient trouvés aptes par une rigoureuse sélection, pourraient entrer à des écoles spéciales à créer pour former des instituteurs et des institutrices et appelées Académies, où les études dureraient deux ans. Ainsi, ces Académies seraient en corrélation avec les lycées, et elles auraient le même personnel enseignant.

D'après le projet de loi, il y aurait 40 Académies d'instituteurs, avec au maximum 25 élèves pour une année d'étude. De sorte qu'elles délivreraient tout au plus 1000 diplômes (brevets) par an, ce qui correspondrait complètement au besoin en instituteurs.

*

A vallás- és közoktatásügyi miniszter a közeli napokban két *törvényjavaslatot* nyújtott be a képviselőházban, amelyek közül egyik a gyakorlati irányú középiskoláról, a másik pedig a népiskolai tanítóképzésről szól. Ezzel a tanítóképzés, illetőleg az egész középfokú oktatásügy új állomáshoz érkezik s ez a körülmény teszi időszerűvé *a tanítóképzés jelenlegi helyzetének áttekintését.* Kétségtelen ugyanis, hogy a középfokú oktatás új rendje a tanítóképzés terén nagyarányú változásokat fog eredményezni. A törvénytervezet szigorú tanulmányi szelekciót vezet be és a tanulmányi időt öt évről hatra emeli, amelyből az utolsó kettő akadémiai évfolyam lesz. A tervezet szerint a liceumokkal kapcsolatos tanítóképző akadémiák száma legfeljebb 40 lehet (ezidőszerint 55 képzőintézet működik), az akadémiai évfolyamra felvehető hallgatók száma pedig évfolyamonkint a 25-öt nem haladhatja meg. Ezzel tehát egyrészt megvalósul a tanítóság régi óhaja, a főiskolai képesítés, másrészt pedig végleg egyensúlyba jut a tanítóság utánpótlása. Annak következtében, hogy az átalakulás során a tanítóképző akadémiák egy évben nem adnak ki oklevelet, az állástalan tanítók munkakínálata tekintetében ezidőszerint érezhető nagyarányú feszültség is azonnal és lényegesen enyhülni fog.

A tanító- és tanítónőképző-intézetekre vonatkozó fontosabb adatokat az utolsó évtizedről az 1. sz. tábla ismerteti. A közölt adatok szerint a *fiú- és leányiskolák együttes száma* 10 év alatt 45-ről 55-re emelkedett, *a tanulók összes száma* pedig igen nagyarányú emelkedés után az utolsó évek folyamán kissé visszaesett. Ha azonban külön vizsgáljuk a fiú- és leánytanulók számának változását, azt látjuk, hogy a fiútanulók száma már az 1930/31. tanévben csúcs-

1. A tanító- és tanítónőképző-intézetek főbb adatai.

Renseignements généraux sur les écoles normales primaires d'instituteurs et d'institutrices.

Tanév *Années scolaires*	Az iskolák száma *Nombre de ces écoles*	A tanárok száma *Nombre de professeurs*	A tanulók közül *Elèves*		Oklevelet kapott *Elèves ayant eu le diplôme (brevet) d'instit.*	
			fiú *garçons*	leány *jeunes filles*	fiú *garçons*	leány *jeunes filles*
1926/27	45	567	2.611	3.325	304	477
1927/28	46	593	2.947	4.014	327	531
1928/29	47	626	3.160	4.658	462	678
1929/30	51	666	3.305	5.363	593	898
1930/31	54	709	3.412	6.046	706	1.058
1931/32	55	746	3.351	6.357	781	1.298
1932/33	55	781	3.209	6.427	772	1.368
1933/34	55	795	3.108	6.487	644	1.309
1934/35	55	809	3.012	6.528	643	1.301
1935/36	55	821	2.947	6.354	644	1.266
1936/37	55	847	2.787	6.056	556	1.138

pontra jutott, míg a leányok száma az 1934/35. tanévig töretlenül emelkedett s visszaesés csak a két utolsó tanévben észlelhető. A fiútanulók száma 1936/37-ben már erősen megközelítette az 1926/27. tanévi létszámot, a leánytanulók száma azonban a tíz év előttinél még mindig 82·1%-kal magasabb.

Az *I. évfolyamra beiratkozott tanulók tanévvégi létszáma* az elmult évtized folyamán a következőképpen alakult:

Tanév	Fiú	Leány	Összesen
1926/27	807	790	1.597
1927/28	791	1.206	1.997
1928/29	697	1.174	1.871
1929/30	673	1.311	1.984
1930/31	693	1.423	2.116
1931/32	691	1.362	2.053
1932/33	614	1.215	1.829
1933/34	627	1.392	2.019
1934/35	637	1.450	2.087
1935/36	609	1.333	1.942
1936/37	501	1.160	1.661

A fiútanulók száma tehát az I. évfolyamban az 1928/29. és az 1932/33. tanévekben esett számottevően vissza, majd újabb négy évi stagnálás után az utolsó tanévben ismét csökkent. A leánytanulók száma a fiúkénál erősebb hullámzást mutat, egyes tanévekben a fiúk számának kétszeresét is meghaladta s csak az utolsó két tanévben észlelhető nagyobb arányú csökkenés.

Megemlíthetjük még, hogy a képzőintézetek tanulóinak túlnyomó többsége polgári iskolai *előképzettség* alapján iratkozott a képzőintézetek I. évfolyamára s aránylag (különösen a leányok csoportjában) kevés a középiskolai előképzettségű tanulók száma. Idevonatkozóan a három utolsó tanévről a következő adatok tájékoztatnak:

Tanév		Az I. évfolyamra beiratkozott tanulók közül: a közép-iskola IV. osztályát végezte	a polgári iskola IV. osztályát végezte	egyéb képesítésű volt
1934/35	fiú	201	487	—
	leány	225	1.311	1
1935/36	fiú	160	479	—
	leány	186	1.214	1
1936/37	fiú	106	404	16
	leány	131	963	4

A tanulók *jövőbeli létszámalakulására* vonatkozó számításokat az új törvényjavaslat feleslegessé teszi, valószínű azonban, hogy az állástalan tanítók nagy száma miatt a létszám még tovább csökkent volna. A tanulók sorából — elsősorban a leányok közül — az alkalmaztatás kevés reménye miatt éppen azok egyrésze maradt volna el, akik megélhetésük biztosítása érdekében végezték volna tanulmányaikat, szemben azokkal,

2. A tanító- és tanítónőképző-intézetek főbb adatai iskolafenntartók szerint az 1926/27. és az 1936/37. tanévekben.

Renseignements généraux pour les années scolaires 1926-27 et 1936-37 sur les écoles normales primaires d'instituteurs et d'institutrices, suivant ceux qui avaient les écoles à leur charge.

Az iskolák jellege, tanév / *Caractère de l'école et années scolaires*		Az iskolák száma / *Nombre d'écoles*	A tanárok száma / *Nombre de professeurs*	A tanulók / *Nombre des élèves*: összes száma / *total*	A tanulók / *Nombre des élèves*: közül oklevelet kapott — *ayant eu le diplôme (brevet) d'instit.*
Fiúiskolák — *Ecoles normales pr. d'instituteurs*					
Állami / *Appartenant à l'Etat*	1926/27	9	124	1.196	136
	1936/37	7	117	911	181
Róm. kat. / *Catholiques r.*	1926/27	6	63	802	87
	1936/37	6	85	944	179
Református / *Calvinistes*	1926/27	2	22	268	47
	1936/37	3	45	531	120
Ág. h. ev. / *Luthériennes*	1926/27	2	22	251	28
	1936/37	2	27	313	58
Izraelita / *Israélites*	1926/27	1	12	94	6
	1936/37	1	13	88	18
Összesen / *Total*	1926/27	**20**	**243**	**2.611**	**304**
	1936/37	**19**	**287**	**2.787**	**556**
Leányiskolák — *Ecoles normales pr. d'institutrices*					
Állami / *Appartenant à l'Etat*	1926/27	4	75	755	134
	1936/37	4	84	722	168
Róm. kat. / *Catholiques r.*	1926/27	17	198	2.081	278
	1936/37	26	377	4.397	784
Református / *Calvinistes*	1926/27	3	41	393	58
	1936/37	4	65	736	149
Ág. h. ev. / *Luthériennes*	1926/27	1	10	96	7
	1936/37	1	13	124	21
Izraelita / *Israélites*	1926/27	—	—	—	—
	1936/37	1	11	77	16
Összesen / *Total*	1926/27	**25**	**324**	**3.325**	**477**
	1936/37	**36**	**550**	**6.056**	**1.138**

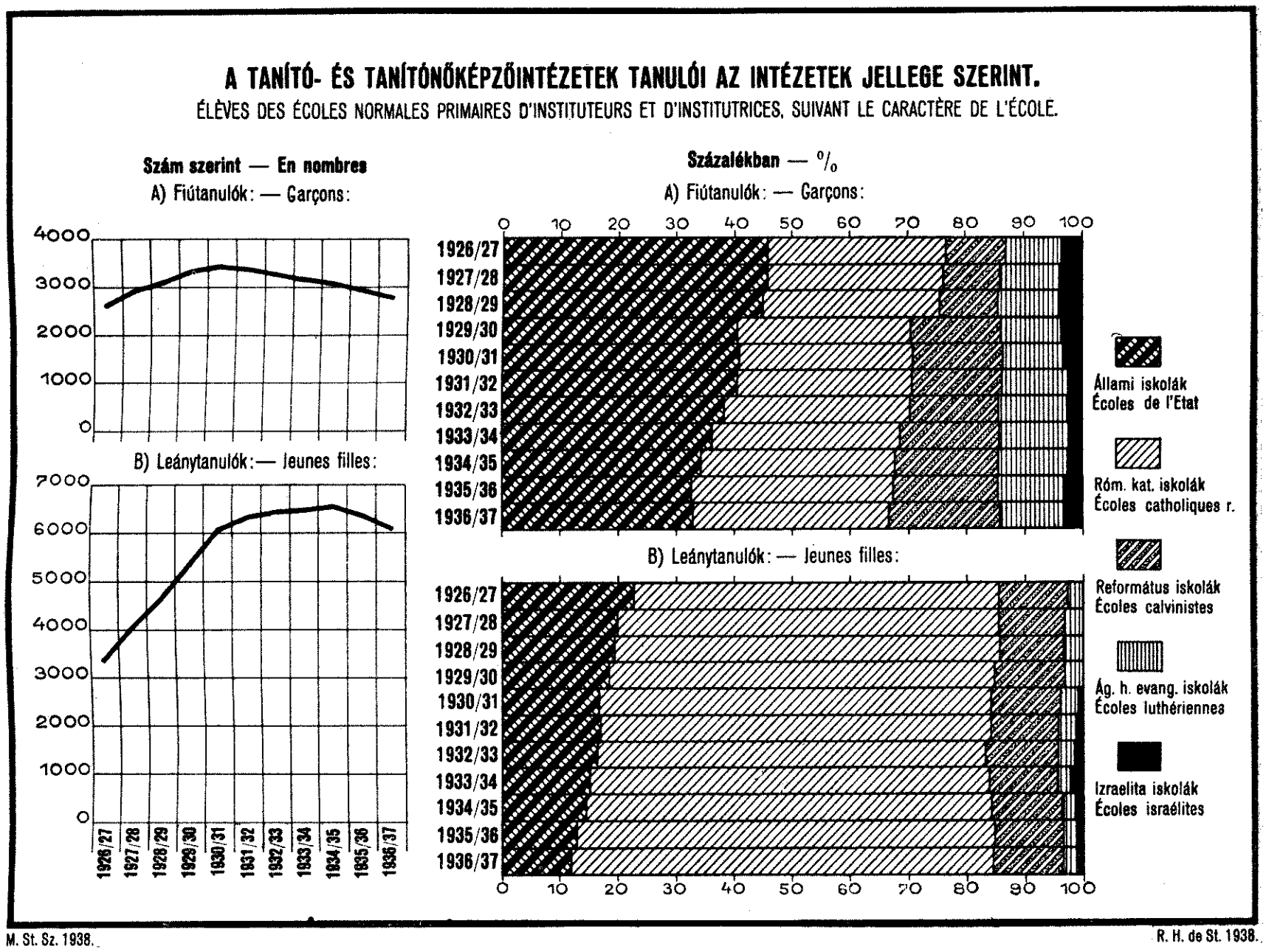

akik csupán magas színvonalú leánynevelőintézetnek tekintették a képzőintézeteket. A saját keresetre utalt tanulók ugyanis igen nagy kockázatot vállalnának azzal, hogy túlzsúfolt életpályára készülnek.

Az *összes tanulólétszám kialakulására* nézve meg kell még jegyeznünk, hogy az a multban nem csupán azokból tevődött össze, akik az I. évfolyamon kezdték tanulmányaikat. Főkép az évtizedforduló körüli években ugyanis számottevően gyarapodott az V., majd az újabb szabályozásnak megfelelően a IV. évfolyamok tanulólétszáma azokkal is, akik *érettségi bizonyítvány vagy főiskolai* (hittudományi, tanári) *tanulmányok után óhajtottak tanítói oklevelet szerezni.* Ezek a tanulók magasabb előképzettségük alapján a felsőbb évfolyamokra iratkoztak be. Ez az oka annak, hogy az I. évfolyamra beiratkozott tanulók száma a későbbi évek folyamán csak a IV., illetőleg a III. évfolyamig csökkent, a felsőbb évfolyamokban pedig ismét gyarapodott. *A fiú- és leánytanulók együttes létszámának évfolyamok szerint való megoszlása* az elmult 11 év alatt a következő volt:

Tanév	A tanulók közül az I. osztályba járt	a II. osztályba járt	a III. osztályba járt	a IV. osztályba járt	az V. osztályba járt
1926/27	1.823	1.365	1.120	821	807
1927/28	1.997	1.674	1.332	1.062	896
1928/29	1.871	1.873	1.628	1.271	1.175
1929/30	1.984	1.789	1.813	1.593	1.489
1930/31	2.116	1.962	1.755	1.798	1.827
1931/32	2.053	1.935	1.903	1.730	2.087
1932/33	1.829	1.900	1.865	1.945	2.097
1933/34	2.019	1.749	1.877	2.011	1.939
1934/35	2.087	1.849	1.680	1.948	1.976
1935/36	1.942	1.967	1.766	1.730	1.896
1936/37	1.661	1.822	1.898	1.751	1.711

Az évfolyamok szerint részletezett adatokból világosan kitűnik tehát a magasabb előképzettségű tanulóknak a felsőbb osztályokba való bekapcsolódása, amennyiben az 1932/33. tanévig az V. évfolyam, a következő tanévtől kezdve pedig (amikortól az érettségizett tanulók egy év helyett két éves tanulmányra köteleztettek) a IV. évfolyam tanulólétszáma *magasabb* az előző tanévi eggyel alacsonyabb évfolyam tanulólétszámánál.

A tanítóképzés terén az elmult évtized

folyamán bekövetkezett változásokat az *intézetek jellege szerint* a 2. sz. tábla ismerteti. Csupán az évtized határadatait nézve megállapíthatjuk, hogy ez alatt az idő alatt a felekezeti tanítóképzés igen nagy mértékben fejlődött, amivel szemben az állami tanítóképzés hanyatlott. A fiúiskolák csoportjában a református és az ágostai hitv. evangélikus jellegű iskolák tanulólétszáma gyarapodott a legnagyobb mértékben, a leány-

3. A tanító- és tanítónőképző-intézetek tanulói szüleik foglalkozása szerint az 1926/27. és az 1936/37. tanévben.

Elèves des écoles normales primaires d'instituteurs et d'institutrices dans les années scolaires 1926-27 et 1936-37, d'après la profession des parents.

A szülők foglalkozása — *Profession des parents*	*Nombre des élèves*			
	A fiútanulók száma az *garçons, dans l'année scolaire*		A leánytanulók száma az *jeunes filles, dans l'année scolaire*	
	1926/27.	1936/37.	1926/27.	1936/37.
	tanévben %-ban — %			
Őstermelés — *Production du sol*				
Nagy-, középbirtokos és bérlő — *Grands et moyens propriétaires ou fermiers*	0·1	0·6	0·6	1·3
Kisbirtokos, kisbirtokos-napszámos és bérlő s más önálló őstermelő *Petits propriétaires, journaliers ayant une petite propriété, fermiers de ces catégories, et autres indépendants de la production du sol*	16·4	17·3	8·5	5·9
Tisztviselő — *Employés*	0·9	0·8	1·1	2·3
Gazdasági munkás és cseléd — *Ouvriers, valets et domestiques agricoles*	2·2	2·3	0·3	0·1
Összesen — *Total*	*19·6*	*21·0*	*10·5*	*9·6*
Bányászat és ipar — *Mines et industrie*				
Önálló — *Indépendants*	17·6	15·9	9·1	8·8
Tisztviselő — *Employés*	1·3	0·6	0·9	1·5
Egyéb alkalmazott — *Autre personnel*	3·2	5·4	1·5	1·4
Összesen — *Total*	*22·1*	*21·9*	*11·5*	*11·7*
Kereskedelem, hitel és közlekedés — *Commerce, crédit, transports et voies de communication*				
Önálló — *Indépendants*	2·6	5·1	3·4	5·3
Tisztviselő — *Employés*	3·3	3·5	4·8	8·8
Egyéb alkalmazott — *Autre personnel*	6·6	5·1	2·3	3·5
Összesen — *Total*	*12·5*	*13·7*	*10·5*	*17·6*
Közszolgálat és szabadfoglalkozások *Service public et professions libérales*				
Köztisztviselő, katonatiszt — *Fonctionnaires et officiers*	5·8	4·9	16·4	17·4
Pap, tanár, tanító — *Ministres des autels, professeurs et instituteurs*	18·0	12·3	22·4	16·2
Más önálló és tisztviselő — *Autres indépendants et autres employés*	1·2	1·3	8·5	7·3
Polgári és katonai altiszt, szolga — *Garçons de bureau, sous-officiers, hommes et femmes de service*	4·7	6·6	4·4	5·6
Összesen — *Total*	*29·7*	*25·1*	*51·7*	*46·5*
Más foglalkozások — *Autres professions*				
Nyugdíjas tisztviselő — *Fonctionnaires retraités*	7·5	9·5	6·8	9·5
Egyéb nyugdíjas — *Autres retraités*	2·1	3·3	1·7	1·4
Tőkés, járadékos, magánzó — *Rentiers*	4·1	0·9	3·7	0·4
Külön meg nem nevezett napszámos — *Journaliers sans autre indication*	0·6	0·3	0·3	0·3
Árvaház, szeretetház — *Orphelinats et maisons de charité*	0·5	3·4	1·1	2·5
Egyéb és ismeretlen — *Autres professions et parents d'une profession inconnue*	1·3	0·9	2·2	0·5
Összesen — *Total*	*16·1*	*18·3*	*15·8*	*14·6*
Mindössze — *Total général*	*100·0*	*100·0*	*100·0*	*100·0*
Mindössze szám szerint — *Total général en nombres absolus*	**2.611**	**2.787**	**3.325**	**6.056**

iskolák csoportjában pedig a római katolikus és a református jellegű iskolák tanulólétszáma. Ezzel szemben az állami fiúiskolák száma és azok tanulólétszáma csökkent, a leányiskoláknál pedig számottevő változás nem észlelhető.

Ezek az adatok azt mutatják, hogy *a tanítóképzés terén csupán az állam volt figyelemmel a kellő utánpótlás nagyságára* s ügyelt arra, hogy intézetei a tényleges szükségleten felül ne képezzenek ki tanítókat, illetőleg tanítónőket. A felekezeti iskolák azonban az adatok szerint erre a körülményre kevésbbé voltak tekintettel; különösen a leányiskolák tanulólétszáma szökött indokolatlanul igen magasra, aminek eredménye az állástalan tanítók, főkép pedig a tanítónők igen magas száma.

Társadalmi szempontból nem érdektelen még annak vizsgálata, hogy *a tanítóság utánpótlásánál a különböző foglalkozási ágaknak milyen szerep jut.* A tanulóknak *a szülők foglalkozása szerint* részletezett adatait a 3. sz. tábla szemlélteti. Az adatokból kitűnik, hogy a fiú- és leánytanulók között származás tekintetében lényeges különbségek vannak. A szülők foglalkozás szerint való megoszlása azt mutatja, hogy *a felfelé való törekvés a fiútanulók között nagyobbarányú, mint a leánytanulók között;* a fiúk között ugyanis a leányokénál lényegesen magasabb arányszámokkal szerepelnek a társadalmi ranglétra alacsonyabb fokán álló szülők gyermekei.

Az utolsó 5 tanév átlagában a tisztviselő vagy egyéb értelmiségi foglalkozású szülők gyermekei a fiútanulók csoportjában 31·3 %-kal, a leánytanulók között pedig 63·0%-kal szerepeltek. Ezzel szemben azoknak a szülőknek a gyermekei, akik mint alkalmazottak, nem tisztviselői munkakört töltöttek be (altiszt, munkás, egyéb segédszemély), a fiútanulók számából 28·1%-ot és a leányok számából csak 12·0%-ot képviselnek. Az egyes foglalkozási ágakat nézve pedig az őstermelés és ipar körébe aránylag kétszer annyi fiútanuló tartozik, mint leány, viszont a kereskedelmi, hitelügyi és közlekedési tisztviselők, a köztisztviselők, valamint az egyéb értelmiségi szabadfoglalkozású önállók és tisztviselők a leánytanulók számából részesednek a fiúkénál többszörösen nagyobb mértékben.

Ezek után még azt vizsgálhatjuk, hogy az elmult 10 év folyamán *az egyes foglalkozási ágaknak a tanulók számából való részesedése hogyan változott.* Ebből a szem-

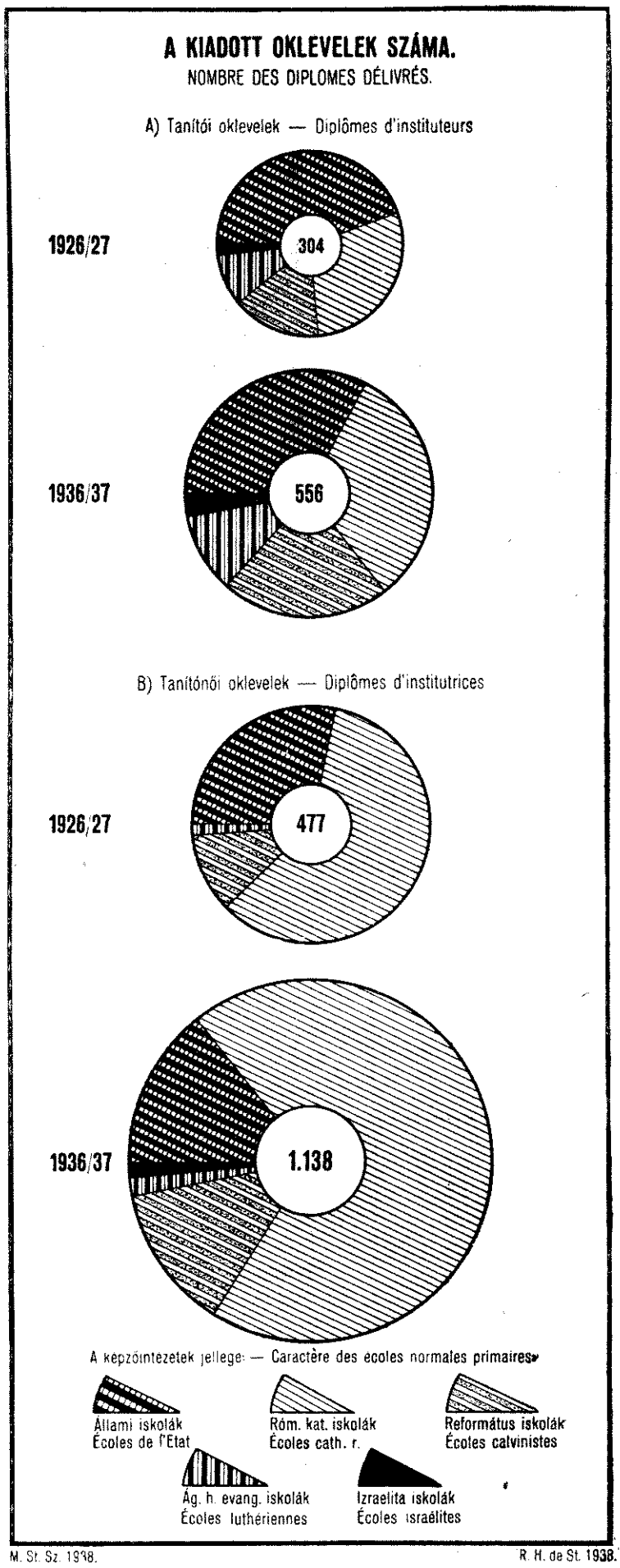

pontból elsősorban a papok, tanárok és tanítók gyermekeinek a térfoglalását feltüntető arányszámok nagymértékű csökkenését kell megemlítenünk. Tíz év alatt a foglalkozásoknak ebbe a csoportjába tartozó fiútanulók arányszáma 18·0%-ról 12·3%-ra és a leányoké 22·4%-ról 16·2%-ra esett. Más foglalkozási ágaknál ilyen nagyarányú csökkenés nem észlelhető. A leánytanulók csoportjában ezenkívül még számottevően (8·5%-ról 5·9%-ra) csökkent a kisbirtokosok gyermekeinek az arányszáma. A fiúta-

nulók körében viszont ennek a társadalmi rétegnek a szerepe erősbödött. Az évtized folyamán a fiú- és leánytanulók között egyaránt emelkedett az önálló kiskereskedők, a kereskedelmi, hitelügyi és közlekedési tisztviselők, a közszolgálati altisztek, valamint a nyugdíjas tisztviselők viszonyszáma.

A képzőintézetek által kiadott tanítói és tanítónői oklevelek számát a 4. sz. tábla ismerteti. *Asztalos* József dr. kimutatta[1]), hogy a tanítói oklevelek tekintetében nagyobb arányú *túltermelés* tulajdonképpen az 1929/30. tanév óta észlelhető, amikor az évi utánpótlás szükségletét meghaladó felesleg számításai szerint mintegy 480-ra, a következő tanévekben pedig átlagosan mintegy 1.000-re becsülhető. Ha azonban figyelembevesszük, hogy az 1930/31—1934/35. tanévek (öt tanév) átlagában évenkint 336 férfitanító és 233 tanítónő jutott a népoktatás keretében alkalmazáshoz,[2]) kitűnik, hogy az említett öt tanév átlagában az oklevelet szerzett tanítók közül évenkint 373 férfitanító és 1.014 tanítónő, összesen tehát évenkint 1.387 tanító maradt alkalmazás nélkül. *A túltermelés tehát különösen a tanítónők körében öltött igen nagy méreteket.* Az ennek következtében előállott igen nagyarányú szellemi munkanélküliség enyhítését, illetőleg a jövőre nézve ennek kiküszöbölését célozza a tanítóképzésre vonatkozó új törvényjavaslat, amely a fiúk és leányok részére évenkint kiadható oklevelek együttes számát 1.000-ben állapítja meg.

4. A tanitó- és tanítónőképző-intézetek által kiadott oklevelek száma az 1926/27.—1936/37. tanévekben.

Nombre des diplômes délivrés par les écoles normales primaires, de l'année scolaire 1926-1927 à celle de 1936-1937.

Tanév *Années scolaires*	Tanitói oklevelet kapott *Elèves ayant eu le diplôme (brevet) d'instit.*		
	férfi *hommes*	nő *femmes*	összesen *total*
1926/27	304	477	781
1927/28	327	531	858
1928/29	462	678	1.140
1929/30	593	898	1.491
1930/31	706	1.058	1.764
1931/32	781	1.298	2.079
1932/33	772	1.368	2.140
1933/34	644	1.309	1.953
1934/35	643	1.301	1.944
1935/36	644	1.266	1.910
1936/37	556	1.138	1.694

[1]) L. *Asztalos* József dr.: A tanítóképzés újabb adatai. M. Stat. Szemle 1937. évf. 740. l.

[2]) V. ö. „Magyarország óvó- és oktatószemélyzetének statisztikája az 1934/5. tanévben" című kiadványt. (Magyar Statisztikai Közlemények. Új sorozat 103. kötet.)

Megemlíthetjük még, hogy *az érettségi bizonyítvány vagy főiskolai oklevél birtokában tanítói oklevelet szerzett egyének száma újabban csökken.* A három utolsó tanév idevonatkozó adatai a következők:

A tanulók előképzettsége	A kiadott oklevelek száma az 1934/35. tanévben	1935/36. tanévben	1936/37. tanévben
Férfiak.			
A polgári iskola IV. osztálya	424	455	344
A középiskola „ „	126	134	138
Érettségi bizonyítvány . . .	73	41	49
Főiskolai oklevél	18	14	25
Egyéb	2	—	—
Összesen	643	644	556
Nők.			
A polgári iskola IV. osztálya	1.041	1.005	901
A középiskola „ „	125	172	175
Érettségi bizonyítvány . . .	127	83	59
Főiskolai oklevél	2	3	1
Egyéb	6	3	2
Összesen	1.301	1.266	1.138

A főiskolai oklevéllel rendelkezők túlnyomó többsége előzően református hittudományi főiskolát végzett, egy kisebb résznek pedig tanári oklevele volt.

Jánki Gyula dr.

EGYÉB TÁRGYÚ TANULMÁNYOK

Németország és Ausztria egyesülése.[1])

L'union de l'Allemagne et de l'Autriche.[1])

Németország és Ausztria egyesülése azt a feladatot rója a statisztikusra, hogy a nagy történelmi esemény jelentőségét a két ország statisztikai adatai alapján méltassa.

A két ország összeolvadása oly mélyrevágó változást jelent népességi, gazdasági és politikai vonatkozásban, amelyet minden szempontból mérlegelni s amelynek hatásait előrelátni ma még lehe-

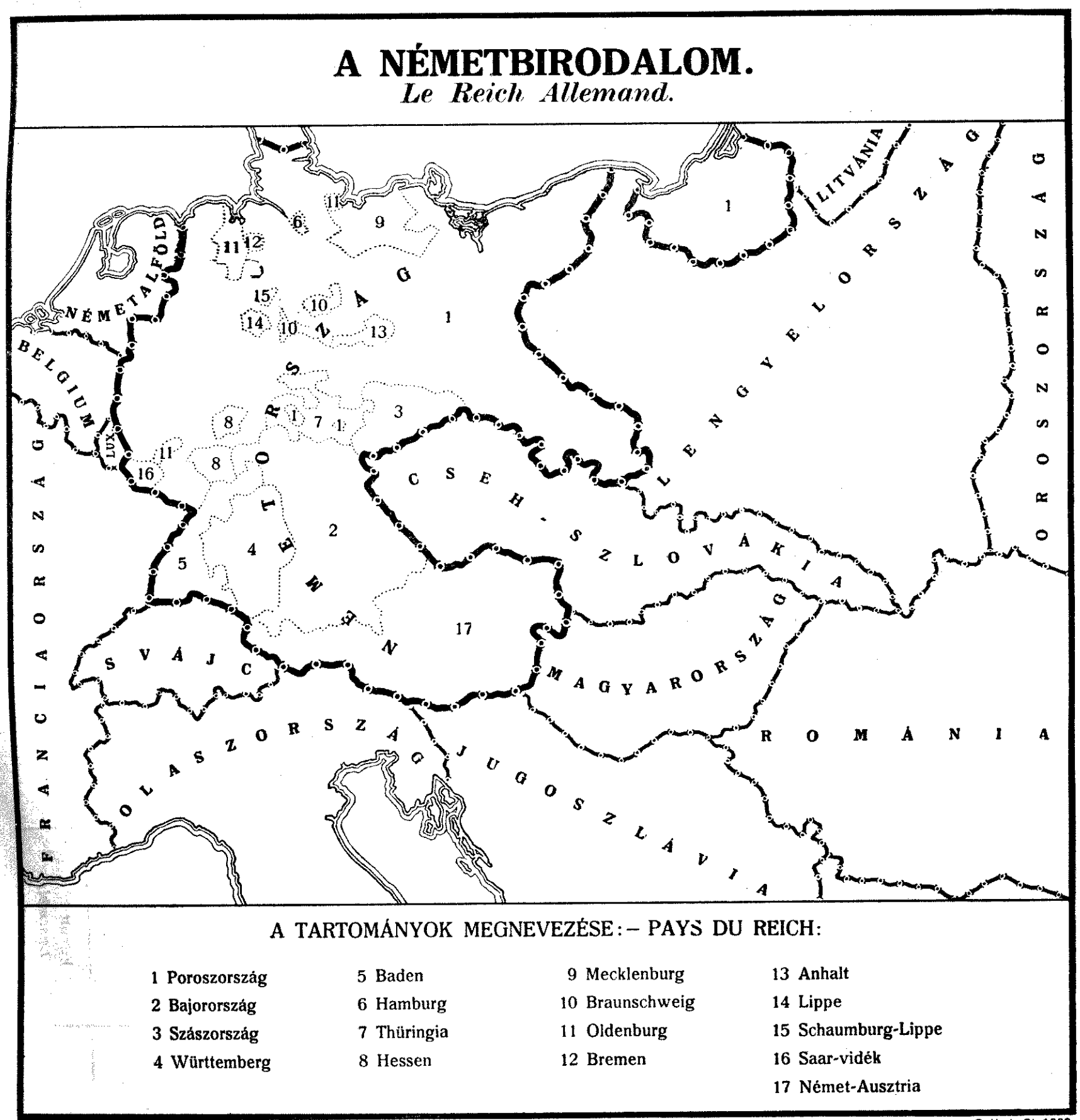

M. St. Sz. 1938. R. H. de St. 1938.

[1]) Egyszerűség kedvéért a táblázatokban az egyesülés előtti adatokat „Németország", illetve „Ausztria" név alatt közöljük, márcsak azért is, mert lapunk zártáig a hivatalos elnevezésekről nem történt rendelkezés. — *Dans nos tableaux, les chiffres d'avant l'*Anschluss *figurent sous les noms d'„Allemagne", rerspectivement d'„Autriche". Et cela pour simplifier et parce que jusqu'à l'heure où nous mettons sous presse, il n'a pas encore été pris de décision sur les appellations officielles.*

1. Terület és népesség 1933.
Territoire et population en 1933.

Tartomány — *Pays*	Terület *Territoire* km²	Lélekszám *Nombre des habitants*
Poroszország — *Prusse*	293.826	39,692.167
Bajorország — *Bavière*	75.997	7,681.584
Szászország — *Saxe*	14.986	5,196.652
Württemberg-*Wurtemberg*	19.508	2,696.324
Baden	15.070	2,412.951
Hamburg — *Hambourg*	746	1,675.703
Thüringia — *Thuringe*	11.763	1,659.510
Hessen — *Hesse*	7.692	1,429.048
Mecklenburg-*Mecklembourg*	16.024	804.948
Braunschweig - *Brunswick*	3.672	512.989
Oldenburg — *Oldenbourg*	5.390	495.119
Bremen — *Brême*	258	371.558
Anhalt	2.314	364.415
Lippe	1.215	175.538
Schaumburg-Lippe *Schaumbourg-Lippe*	340	49.955
Saarvidék — *Sarre*	1.913	810.987
Németország — *Allemagne* (1933)	470.714	66,029.448
Ausztria — *Autriche* (1934)	83.868	6,760.233
Együtt — *Ensemble*	**554.582**	**72,789.681**

2. Félmilliónál több lakossal bíró városok. 1933 (ezer).
Villes de plus d'un demi-million d'habitants, en 1933. (En milliers d'habitants.)

Berlin	4.243
Bécs — *Vienne* (1934)	1.874
Hamburg — *Hambourg*	1.129
Köln — *Cologne*	757
München — *Munich*	735
Lipcse — *Leipzig*	716
Essen	654
Drezda — *Dresde*	642
Boroszló — *Breslau*	625
Frankfurt a/M. — *Francfort-sur-le-Mein*	556
Dortmund	541

Nézzük, mi a jelentősége annak a vélekedésnek, hogy Németország Ausztria bekebelezésével többet nyert, mint amekkora veszteség a világháborúban érte. Területi vonatkozásban tényleg úgy áll a helyzet, hogy az új Németbirodalom jelenlegi 555 ezer km² területe meghaladja a világháború előtti 542 ezer km² területét. A versaillesi békekötés 70·6 ezer négyzetkilométer területet szakított el Németországtól, viszont Ausztriával 83·9

3. Vallás — *Confessions.*

Vallás — *Confessions*	Németország — *Allemagne* (1933)		Ausztria — *Autriche* (1934)		Együtt — *Ensemble*	
	szám — *nombres absolus*	%	szám — *nombres absolus*	%	szám — *nombres absolus*	%
Katolikus — *Catholiques*	21,760.065	*33·0*	6,116.250	*90·5*	27,876.315	*38·3*
Evangélikus — *Luthériens*	41,080.024	*62·2*	295.452	*4·4*	41,375.476	*56·8*
Egyéb keresztény — *Autres chrétiens*	35.135	*0·0*	43.881	*0·6*	79.016	*0·1*
Zsidó hitű — *Juifs*	502.799	*0·8*	191.481	*2·8*	694.280	*1·0*
Egyéb és ismeretlen — *Autres confessions et habitants de confession inconnue*	2,651.425	*4·0*	113.169	*1·7*	2,764.594	*3·8*
Összesen — *Total*	**66,029.448**	*100·0*	**6,760.233**	*100·0*	**72,789.681**	*100·0*

tetlen. Ezért a statisztika e pillanatban jórészt csak arra vállalkozhat, hogy a két országnak az utolsó évekről rendelkezésre álló mindennemű főadatait egymás mellett felsorakoztassa, anélkül, hogy az „Anschluss" következményeit behatóbban vizsgálni megkísérelné. De maguk az adatok is érdekes és sokatmondó képet tárnak elénk.

Terület.

Németország területe az egyesülés előtt 470.714 km², Ausztriáé 83.868 km² volt, tehát a két ország eggyéválásával egy 554.582 km² területű hatalmas test keletkezett. Az új Németország Oroszország után ma Európa legnagyobb területű országa. Az egyesítés előtt Franciaország 551 ezer és Spanyolország 505 ezer km²-t tevő területével a nagyságsorrendben Németország előtt állott. Most Németország Franciaország elé került.

4. Társadalmi tagozódás.
Répartition sociale de la population.

Foglalkozási tagozódás *Par profession*	Németország *Allemagne* (1933)	Ausztria *Autriche* (1934)	Együtt *Ensemble*
	1000		
Kereső népesség — *Populat. active*	32.296	3.170	35.466
Ebből: — *Dont:*			
önálló — *indépendants*	5.303	636	5.939
segítő családtag — *membres de famille aidant le chef de fam. dans son travail*	5.312	379	5.691
alkalmazott és tisztviselő — *employés et fonctionnaires*	5.513	453	5.966
munkás — *ouvriers*	14.950	1.523	16.473
házi cseléd — *employés de ménage*	1.218	179	1.397

5. Foglalkozási megoszlás (kereső népesség). — *Répartition par profession (population active).*

Foglalkozás — *Professions*	Németország — *Allemagne* (1933)		Ausztria — *Autriche* (1934)		Együtt — *Ensemble*	
	szám — *nombres absolus*	%	szám — *nombres absolus*	%	szám — *nombres absolus*	%
Őstermelés — *Production du sol*	9,342.785	*28·9*	1,003.961	*31·7*	10,346.746	*29·2*
Bányászat és ipar — *Mines et industrie* .	13,052.982	*40·4*	1,059.576	*33·4*	14,112.558	*39·8*
Kereskedelem és közl. — *Commerce et transports*	5,932.069	*18·4*	526.739	*16·6*	6,458.808	*18·2*
Közszolgálat és szabad fogl. — *Services publics et professions libérales*	2,698.656	*8·4*	306.759	*9·7*	3,005.415	*8·5*
Házi cselédek — *Domestiques*	1,269.582	*3·9*	178.546	*5·6*	1,448.128	*4·1*
Egyéb fogl. — *Autres professions*	.	.	94.691	*3·0*	94.691	*0·2*
Összesen — *Total*	**32,296.074**	*100·0*	**3,170.272**	*100·0*	**35,466.346**	*100·0*

6. Népmozgalom.
Mouvement de la population.

Ország — *Pays*	1932	1933	1934	1935	1936
Házasságkötés — *Nouveaux mariages*					
a) Abszolút számban — *En nombres absolus*					
Németország *Allemagne* .	516.793	638.573	740.165	651.435	609.631
Ausztria *Autriche* . .	45.338	43.915	44.052	45.696	46.293
Együtt *Ensemble*	562.131	682.488	784.217	697.131	655.924
b) 1000 lélekre — *Pour 1000 habitants*					
Németország *Allemagne* .	*7·9*	*9·7*	*11·1*	*9·7*	*9·1*
Ausztria *Autriche* . .	*6·7*	*6·5*	*6·5*	*6·8*	*6·9*
Élveszületés — *Enfants nés vivants*					
a) Abszolút számban — *En nombres absolus*					
Németország *Allemagne* .	993.126	971.174	1,198.350	1,263.976	1,277.052
Ausztria *Autriche* . .	102.179	96.455	91.920	89.151	88.345
Együtt *Ensemble*	1,095.305	1,067.629	1,290.270	1,353.127	1,365.397
b) 1000 lélekre — *Pour 1000 habitants*					
Németország *Allemagne* .	*15·1*	*14·7*	*18·0*	*18·9*	*19·0*
Ausztria *Autriche* . .	*15·2*	*14·3*	*13·6*	*13·2*	*13·1*
Halálozás — *Décès*					
a) Abszolút számban — *En nombres absolus*					
Németország *Allemagne* .	707.642	737.877	724.758	792.018	795.203
Ausztria *Autriche* . .	93.614	88.985	85.739	92.108	89.069
Együtt *Ensemble*	801.256	826.862	810.497	884.126	884.272
b) 1000 lélekre — *Pour 1000 habitants*					
Németország *Allemagne* .	*10·8*	*11·2*	*10·9*	*11·8*	*11·8*
Ausztria *Autriche* . .	*13·9*	*13·2*	*12·7*	*13·6*	*13·2*
Természetes szaporodás — *Accroissement naturel*					
a) Abszolút számban — *En nombres absolus*					
Németország *Allemagne* .	285.484	233.297	473.592	471.958	481.849
Ausztria *Autriche* . .	8.565	7.470	6.181	— 2.957	— 724
Együtt *Ensemble*	294.049	240.767	479.773	469.001	481.125
b) 1000 lélekre — *Pour 1000 habitants*					
Németország *Allemagne* .	*4·3*	*3·5*	*7·1*	*7·1*	*7·2*
Ausztria *Autriche* . .	*1·3*	*1·1*	*0·9*	— *0·4*	— *0·1*

ezer km² új terület csatoltatott Németországhoz. A végső mérleg szerint tehát az új Németország területe 2·4%-kal nagyobb, mint az 1918. évi területe volt.

Ausztria közel 84 ezer km²-nyi területével nagyságra második helyen áll a német tartományok között. Nála csupán Poroszország 294 ezer km²-es területe nagyobb.

Népesség.

Németország utolsó kiszámított népességi adata 68·2 millió lélek, míg Ausztriáé ennek éppen tizedrésze: 6·7 millió lélek. A két ország egyesült népessége 74·9 millió fő. Ausztria a megnövekedett Németország területének 15·1%-át, lélekszámának azonban csak 9·1%-át teszi. Ausztria, már a hegyvidék nagy aránya miatt is, jóval gyérebben népesült: míg az egyesítés előtti Németországban 1 km²-en 143·6 lakos élt, Ausztriában csak 80·6. Az egyesített terület népsűrűsége 133·6 pro km².

Európai viszonylatban, ha a legnagyobb lélekszámú Oroszországtól itt is eltekintünk, Németországnak volt eddig is a legnagyobb népessége. Vezetőhelyét most még jobban megerősítette. A lélekszámra utána következő Nagy-Britannia (Észak-Irországgal) 47·2, Olaszország 42·8, Franciaország 41·9 millió lelket számlál.

Németország a békeszerződés által szenvedett lélekszámveszteségéért is fölösen talált most kárpótlást. Az 1910. évi népszámlálások adatait véve alapul, Németországtól 6,475.650 lélek csatoltatott el, míg Ausztria megcsonkított területén 1910-ben 6,646.053 lélek élt, ami 170.453-mal több, mint Németországnak a békeokmánnyal okozott lélekszámvesztesége.

Németország tartományai sorában lélekszám szempontjából Ausztria harmadik helyen áll a 39·7 milliós Poroszország s a 7·7 millió lakosú Bajorország után.

7. A földterület mívelési ágak szerint. 1935. — *Superficie du pays, par branches de culture. 1935.*

Ország *Pays*	A vizsgált terület összesen *Superficie totale*	Szántóföld *Terres arables*	Kert és szőlő *Jardins et vignes*	Rét és legelő *Prairies et pâturages*	Erdő *Bois et forêts*	Egyéb és nem művelt terület *Autres branches de culture et terres non cultivées*	Terméketlen terület *Terres improductives*
hektár — *en hectares*							
Németország — *Allemagne*	47,016.845	19,395.924	787.725	8,568.728	12,947.928	1,907.340	3,409.200
Ausztria — *Autriche*	8,386.757	1,977.588	129.583	2,229.145	3,159.694	—	890.747
Összesen — *Total*	**55,403.602**	**21,373.512**	**917.308**	**10,797.873**	**16,107.622**	**1,907.340**	**4,299.947**
százalék — %							
Németország — *Allemagne*	*100·0*	*41·3*	*1·7*	*18·2*	*27·5*	*4·0*	*7·3*
Ausztria — *Autriche*	*100·0*	*23·6*	*1·5*	*26·6*	*37·7*	—	*10·6*
Összesen — *Total*	*100·0*	*38·6*	*1·7*	*19·5*	*29·1*	*3·4*	*7·7*

A Németbirodalom városává vált Bécs, közel 1·9 millió lakosával, Berlint (4·2 millió) kivéve, a többi német nagyvárosokat lélekszámban jóval fe-

8. Vetésterület ezer hektárban.

Superficies ensemencées en milliers d'hectares.

Ország — *Pays*	1932	1933	1934	1935	1936
Búza — *Froment*					
Németország — *Allemagne*	2.280	2.318	2.198	2.106	2.084
Ausztria — *Autriche*	216	220	232	243	254
Együtt — *Ensemble*	2.496	2.538	2.430	2.349	2.338
Rozs — *Seigle*					
Németország — *Allemagne*	4.450	4.524	4.491	4.540	4.514
Ausztria — *Autriche*	387	388	382	382	382
Együtt — *Ensemble*	4.837	4.912	4.873	4.922	4.896
Árpa — *Orge*					
Németország — *Allemagne*	1.568	1.585	1.631	1.605	1.635
Ausztria — *Autriche*	171	171	167	163	159
Együtt — *Ensemble*	1.739	1.756	1.798	1.768	1.794
Zab — *Avoine*					
Németország — *Allemagne*	3.285	3.182	3.146	2.789	2.778
Ausztria — *Autriche*	307	306	303	298	292
Együtt — *Ensemble*	3.592	3.488	3.449	3.087	3.070
Burgonya — *Pommes de terre*					
Németország — *Allemagne*	2.879	2.889	2.907	2.750	2.793
Ausztria — *Autriche*	202	204	202	202	203
Együtt — *Ensemble*	3.081	3.093	3.109	2.952	2.996
Cukorrépa — *Betteraves à sucre*					
Németország — *Allemagne*	271	304	356	373	389
Ausztria — *Autriche*	43	46	50	44	36
Együtt — *Ensemble*	314	350	406	417	425

9. Termés ezer métermázsában.

Récolte, en milliers de quintaux métriques.

Ország — *Pays*	1932	1933	1934	1935	1936
Búza — *Froment*					
Németország — *Allemagne*	50.031	56.043	45.327	46.672	44.269
Ausztria — *Autriche*	3.318	3.978	3.621	4.221	3.678
Együtt — *Ensemble*	53.349	60.021	48.948	50.893	47.947
Rozs — *Seigle*					
Németország — *Allemagne*	83.636	87.272	76.076	74.782	73.864
Ausztria — *Autriche*	6.154	6.870	5.745	6.202	4.605
Együtt — *Ensemble*	89.790	94.142	81.821	80.984	78.469
Árpa — *Orge*					
Németország — *Allemagne*	32.147	34.681	32.039	33.875	33.991
Ausztria — *Autriche*	2.741	3.329	2.948	2.703	2.531
Együtt — *Ensemble*	34.888	38.010	34.987	36.578	36.522
Zab — *Avoine*					
Németország — *Allemagne*	66.502	69.525	54.523	53.857	56.184
Ausztria — *Autriche*	3.898	5.028	4.665	3.908	4.029
Együtt — *Ensemble*	70.400	74.553	59.188	57.765	60.213
Burgonya — *Pommes de terre*					
Németország — *Allemagne*	470.164	440.714	467.806	410.156	463.236
Ausztria — *Autriche*	26.661	23.549	27.494	23.925	24.994
Együtt — *Ensemble*	496.825	464.263	495.300	434.081	488.230
Cukorrépa — *Betteraves à sucre*					
Németország — *Allemagne*	78.756	85.789	103.943	105.680	120.958
Ausztria — *Autriche*	10.204	10.675	14.095	11.500	8.893
Együtt — *Ensemble*	88.960	96.464	118.038	117.180	129.851

10. Termésátlag az 1932—1935. évek átlagában.
Hektáronkint métermázsában.
Rendements moyens de la récolte en 1932-35.
En quintaux per hectare.

Termény — *Produits*	Németország *Allemagne*	Ausztria *Autriche*
Búza — *Froment*	22·0	16·2
Rozs — *Seigle*	17·6	15·4
Árpa — *Orge*	20·8	17·1
Zab — *Avoine*	19·8	14·3
Burgonya - *Pommes de terre*	158·4	124·9
Cukorrépa — *Betteraves à sucre*	291·9	251·8

lülmúlja. Viszont a többi osztrák nagyvárosok, még a legnagyobb Grác is (152.841 lélek), eltörpülnek a német nagyvárosok mellett, amelyek közül 10-nek van félmilliónál nagyobb lélekszáma.

11. A főterményekből való ellátottság mértéke.
Besoins pour les principaux produits indiqués.

Termény, év *Produits et années*	Németország *Allemagne* Nettó kivitel (+) vagy behozatal (-) *Exportations* (+) *ou importations* (—) *nettes*	Ausztria *Autriche* Nettó kivitel (+) vagy behozatal (-) *Exportations* (+) *ou importations* (—) *nettes*
	ezer métermázsában *en milliers de quintaux métriques*	
Búza — *Froment*		
1934	— 4.613	— 2.335
1935	— 1.458	— 1.870
1936	— 261	— 1.754
Rozs — *Seigle*		
1934	+ 546	— 393
1935	— 1.831	— 584
1936	— 231	— 1.056
Árpa — *Orge*		
1934	— 5.519	— 1.201
1935	— 1.583	— 600
1936	— 474	— 460
Zab — *Avoine*		
1934	— 246	— 192
1935	— 1.805	— 225
1936	— 152	— 270
Tengeri — *Maïs*		
1934	— 3.883	— 4.959
1935	— 2.819	— 3.870
1936	— 1.718	— 3.104

A vallás szerinti megoszlás adatain átpillantva, azt látjuk, hogy a 90·5%-ban — tehát túlnyomóan — katolikus Ausztriával szemben a szűkebb Németország népességének csak egyharmad része (33·0%) követi a katolikus vallást, míg a lakosság zöme, 62·2%, evangélikus vallású. A csatlakozás után az evangélikusok aránya 56·8, a katolikusoké 38·3%, tehát a Németbirodalom vallásilag kissé átszíneződött. A zsidó hitűek aránya az utolsó népszámlálási adatok szerint Németországban 0·8, míg Ausztriában jóval nagyobb, 2·8% volt. Az új birodalomban arányuk kereken 1%. Bécs lakosságában a zsidóság felekezeti aránya 9·4%.

A foglalkozási adatokban mindkét ország ipari jellege tükröződik. Az iparforgalmi népesség aránya Németországban nagyobb (58·8%), mint Ausztriában (50·0%). Viszont őstermelésből Németországban a népesség 28·9, Ausztriában 31·7%-a él.

A népmozgalmi adatok az utóbbi években Németországban valamennyi vonatkozásban kedvezőbbek voltak, mint Ausztriában. A nemzeti szocialista népességpolitika Németországban az ezer lélekre számított házasságkötési arányszámot 9-en felül tudja tartani, sőt 1934-ben 11·1-ig emelte. Ausztria házasságkötési arányszáma csak 6—7 körül mozog. Az élveszületések arányszáma az utóbbi években Németországban igen szépen emelkedett, 1936-ban ezer lélekre 19·0 volt. Ezzel szemben az osztrák születési arány tendenciája határozottan kedvezőtlen. A folyó évtized elejétől, feltehetően a gazdasági válság által is befolyásolva, 16·8-ról 13·1-re esett alá. A halálozási arány — ezer lélekre 1—2 ponttal — szintén állandóan jobb volt Németországban, mint Ausztriában. Mindezekből érthető, hogy Németország természetes szaporodása sokkal kedvezőbben alakult, mint Ausztriáé. A németországi, újabban 7·1, 7·2-re feljavított természetes szaporodási arányszámokkal szemben Ausztriában a népszaporodás aránya szinte kétségbeejtően alásüllyedt s az utolsó években már szaporodás helyett fogyás mutatkozik (1935: —0·4, 1936: —0·1 ezer lélekre). Az új irányzat bizonyára regeneráló hatással lesz Ausztria népességére is.

Mezőgazdaság.

A mívelési ágak adatai arról tanuskodnak, hogy Ausztria területe mezőgazdasági mívelésre jó-

12. Állatállomány (ezer). — *Cheptel (milliers de têtes).*

Ország — *Pays*	Szarvasmarha *Bêtes à cornes* összesen *total*	ebből tehén *dont vaches*	Ló *Chevaux*	Öszvér és szamár *Mulets et ânes*	Juh *Moutons*	Kecske *Chèvres*	Sertés *Porcs*
Németország — *Allemagne* (1936)	20.065	11.073	3.407	8	4.331	2.630	25.862
Ausztria — *Autriche* (1934) . .	2.349	1.210	261	1	263	326	2.823
Összesen — *Total* . .	**22.414**	**12.283**	**3.668**	**9**	**4.594**	**2.956**	**28.685**

13. Ipari termelés. — *Production industrielle.*

Ország — *Pays*	1932	1933	1934	1935	1936
Ezer tonnában — *En milliers de tonnes*					
Kőszén — *Houille*					
Németország — *Allemagne*	115.179	120.253	136.175	143.003	158.380
Ausztria — *Autriche*	221	239	251	261	244
Együtt — *Ensemble*	115.400	120.492	136.426	143.264	158.624
Barnaszén — *Lignite*					
Németország — *Allemagne*	122.647	126.794	137.274	147.072	161.337
Ausztria — *Autriche*	3.104	3.014	2.851	2.971	2.897
Együtt — *Ensemble*	125.751	129.808	140.125	150.043	164.234
Vasérc — *Minerais de fer*					
Németország — *Allemagne*	1.340	2.592	4.343	6.044	6.384
Ausztria — *Autriche*	307	267	467	775	1.020
Együtt — *Ensemble*	1.647	2.859	4.810	6.819	7.404
Nyersvas — *Fonte*					
Németország — *Allemagne*	5.281	6.839	10.543	12.846	15.303
Ausztria — *Autriche*	94	88	133	193	248
Együtt — *Ensemble*	5.375	6.927	10.676	13.039	15.551
Acél — *Acier*					
Németország — *Allemagne*	7.087	9.124	13 640	16.144	19.158
Ausztria — *Autriche*	208	229	313	369	424
Együtt — *Ensemble*	7.295	9.353	13.953	16.513	19.582
Réz — *Cuivre*					
Németország — *Allemagne*	50·9	49·8	53·0	56·0	59·4
Ausztria — *Autriche*	2·0	1·0	0·6	1·3	.
Együtt — *Ensemble*	52·9	50·8	53·6	57·3	.
Ólom — *Plomb*					
Németország — *Allemagne*	95·2	116·6	120·0	122·3	144·8
Ausztria — *Autriche*	2·0	4·6	5·6	8·0	8·7
Együtt — *Ensemble*	97·2	121·2	125·6	130·3	153·5
Aluminium — *Aluminium*					
Németország — *Allemagne*	19·2	18·9	37·2	70·7	95·2
Ausztria — *Autriche*	2·1	2·1	2·2	2·5	1·9
Együtt — *Ensemble*	21·3	21·0	39·4	73·2	97·1
Tonnában — *En tonnes*					
Ezüst — *Argent (métal)*					
Németország — *Allemagne*	186·4	196·6	184·9	194·6	.
Ausztria — *Autriche*	0·6	1·2	0·9	0·6	.
Együtt — *Ensemble*	187·0	197·8	185·8	195·2	.
Műselyem — *Soie artificielle*					
Németország — *Allemagne*	25.673	28.601	38.980	46.406	50.800
Ausztria — *Autriche*	408	440	878	850	850
Együtt — *Ensemble*	26.081	29.041	39.858	47.256	51.650
Ezer métermázsában — *En milliers de quintaux métriques*					
Cukor — *Sucre*					
Németország — *Allemagne*	9.818	12.855	15.054	15.081	16.023
Ausztria — *Autriche*	1.451	1.500	1.964	1.812	1.318
Együtt — *Ensemble*	11.269	14.355	17.018	16.893	17.341

Ország — *Pays*	1932	1933	1934	1935	1936
Ezer tonnában — *En milliers de tonnes:*					
Papir és karton — *Papier et carton*					
Németország — *Allemagne*	2.265	2.364	2.626	2.772	3.149
Ausztria — *Autriche*	224	230	231	246	229
Együtt — *Ensemble*	2.489	2.594	2.857	3.018	3.378
Ezer darabban — *En milliers:*					
Automobil — *Automobiles*					
Németország — *Allemagne*	50	99	172	245	298
Ausztria — *Autriche*	3	2	1	2	3
Együtt — *Ensemble*	53	101	173	247	301
Ipari termelési index 1929 = 100 — *Indice de la production industrielle (1929 = 100)*					
Németország — *Allemagne*	53·3	60·7	79·8	94·0	106·3
Ausztria — *Autriche*	60·0	62·0	68·0	77·0	81·0

val kevésbbé alkalmas Németországénál. A szántóföld aránya Németországban sokkal nagyobb (41·3%), mint Ausztriában (23·6%), a rét, legelő és erdő viszont Ausztriában túlnyomó.

A főtermények németországi és ausztriai vetésterületének összehasonlításánál tartsuk szem előtt, hogy Ausztria az egyesítés előtti Németország területének hatodrészét jelenti. Valamennyi főtermény vetésterülete Ausztriában mélyen ez alatt az arány alatt marad. Úgy a korábbi Németországban, mint Ausztriában a legnagyobb a rozzsal bevetett terület, ezután a burgonya és a zab következik. Az önellátásra való törekvések eredményét látjuk abban, hogy a mult évtized közepe óta a búza vetésterületét Németország 1·4 millió hektárról 2·1 millió hektárra, Ausztria 195 ezer hektárról 254 ezer hektárra emelte.

Az ausztriai terméseredmények Németország terméseredményei mellett nemcsak abszolút számokban, de a két ország területi vagy lélekszámarányához mérten is eltörpülnek. A szemtermények között vezető rozsból Németországban 70—80, Ausztriában 5—6 millió métermázsát termeltek. Búzából Németország ritkán tudta elérni az 50, Ausztria a 4 millió métermázsát. Súly szerint természetesen a burgonya termése a legnagyobb, e főtermény̆ből Németország jó években 470, Ausztria 28 millió métermázsát tudott elérni. Cukorrépából Németország termése rendszerint meghaladta a 100 ezer métermázsát, Ausztriában ennek tizedrésze.

Németország régi területének termésátlagai általában jobbak, mint Ausztriáé, amire a belterjesebb művelés mellett az aránylag jobb talajviszonyoknak is befolyása van. Búzából Németország

14. Németország és Ausztria külkereskedelmi forgalma.

Commerce extérieur de l'Allemagne et de l'Autriche.

Megnevezés — *Désignation*		1932	1933	1934	1935	1936
Németország bevitele — *Importations en Allemagne*	millió márkában *en millions de marks*	4.667	4.204	4.451	4.159	4.218
Ebből Ausztriából — *Dont d'Autriche*	"	65	58	66	71	77
Németország bevitele Ausztria nélkül — *Imp. en Allemagne, sauf d'Autriche*	"	4.602	4.146	4.385	4.088	4.141
Ausztria bevitele — *Imp. en Autriche*	millió schillingben *en millions de schillings*	1.384	1.148	1.153	1.206	1.249
Ebből Németországból — *Dont d'Allemagne*	"	277	215	198	200	211
Ausztria bevitele Németország nélkül — *Imp. en Autriche, sauf d'Allemagne*	"	1.107	933	955	1.006	1.038
Németország kivitele — *Exportations d'Allemagne*	millió márkában *en millions de marks*	5.739	4.871	4.167	4.270	4.768
Ebből Ausztriába — *Dont en Autriche*	"	160	121	107	108	109
Németország kivitele Ausztria nélkül — *Exp. d'Allemagne, sauf en Autriche*	"	5.579	4.750	4.060	4.162	4.659
Ausztria kivitele — *Exp. d'Autriche*	millió schillingben *en millions de schillings*	764	775	857	895	952
Ebből Németországba — *Dont en Allemagne*	"	126	117	136	140	153
Ausztria kivitele Németország nélkül — *Exp. d'Autriche, sauf en Allemagne*	"	638	658	721	755	799

15. Németország és Ausztria külkereskedelmi forgalma árufőcsoportonkint. 1936.

Commerce extérieur de l'Allemagne et de l'Autriche, suivant les grandes catégories de marchandises, 1936.

Megnevezés *Désignation*	Németország *Allemagne* Bevitel *Import.* (ezer márka *en milliers de marks*)	Németország *Allemagne* Kivitel *Export.* (ezer márka *en milliers de marks*)	Ausztria *Autriche* Bevitel *Import.* (ezer schilling *en milliers de schillings*)	Ausztria *Autriche* Kivitel *Export.* (ezer schilling *en milliers de schillings*)
I. Élő állat — *Animaux sur pied*	96.297	2.613	100.971	7.250
II. Élelmiszer és ital *Objets d'alimentation et boissons*	996.201	73.318	242.134	33.012
III. Nyersanyag és félgyártmány — *Matières premières et demi-produits*	2,598.653	746.310	507.177	273.424
IV. Készárú — *Objets fabriqués*	526.797	3,945.914	398.920	638.167
I—IV. Tiszta áruforgalom — *Commerce e.*	4,217.948	4,768.155	1,249.202	951.853
V. Arany és ezüst — *Or et argent*	111.861	102.649	18.882	15.430

hektáronkinti 22·0 métermázsa termésátlagával szemben Ausztria csak 16·2 métermázsát tud felmutatni.

Míg Ausztria általában a mezőgazdasági főtermények egyikéből sem önellátóképes, Németország némelyik évben rozsból és zabból felesleget mutatott fel. Ha az újabb autarchikus erőfeszítések hatása alatt búzából is itt-ott minimálisra tudta leszorítani behozatalát, ezt fogyasztás-szervezési eredményként is elkönyvelhetjük.

16. Németország és Ausztria külkereskedelmi forgalma a főbb államokkal. 1936.

Le commerce de l'Allemagne et de l'Autriche avec les principaux pays, 1936.

Ország *Pays*	Bevitel *Import.* Németországba *en Allemagne* (millió márka)	Bevitel *Import.* Ausztriába *en Autriche* (millió silling)	Kivitel *Export.* Németországból — *d'Allemagne* (millió márka)	Kivitel *Export.* Ausztriából *d'Autriche* (millió silling)
Ausztria — *Autriche*	76·6	—	108·5	—
Cseh-Szlovákia — *Tchéco-Slovaquie*	111·9	144·0	139·0	71·0
Franciaország — *France*	98·9	36·4	254·5	43·3
Jugoszlávia — *Yougoslavie*	75·2	76·8	77·2	49·0
Lengyelország — *Pologne*	57·9	73·4	53·0	41·3
Magyarország — *Hongrie*	93·4	118·3	83·0	94·4
Nagy-Brit. — *Grande-Bretagne*	263·7	55·1	405·8	50·3
Németország — *Allemagne*	—	211·1	—	153·2
Olaszország — *Italie*	208·5	59·0	240·6	129·4
Románia — *Roumanie*	92·3	101·5	103·6	66·3
Belgium-Luxemburg — *Belgique et Luxembourg*	138·6	19·9	211·5	15·1
Dánia — *Danemark*	154·3	5·5	182 3	2·3
Németalföld — *Pays-Bas*	168·5	24·2	395·5	15·7
Svájc — *Suisse*	106·2	38·4	225·5	46·6
Brit-India — *Inde britannique*	142·1	16·1	121·6	9·8
Am. Egy. Áll. — *Etats-Unis*	232·2	77·9	172·0	23·2
Összes (egyéb államokkal) — *Ensemble (y comp. les autres pays)*	**4.218**	**1.249**	**4.768**	**952**

17. Németország és Ausztria szerepe Magyarország külkereskedelmi forgalmában.

Le rôle de l'Allemagne et de l'Autriche dans le commerce extérieur de la Hongrie.

Részletezés — *Spécification*	1932	1933	1934	1935	1936	1937
Behozatal, ezer pengő — *Importations, en milliers de pengős*						
Összesen — *Au total*	328.538	312.643	344.897	402.345	436.538	475.483
Ebből: — *Dont:*						
Németországból — *d'Allemagne*	73.938	61.507	63.025	91.295	113.353	124.762
Ausztriából — *d'Autriche*	50.875	62.417	80.556	75.510	72.435	85.360
Németbirodalomból — *Des pays allemands réunis*	124.813	123.924	143.581	166.805	185.788	210.122
Az összes behozatal értékének %-ában — *Par rapport à la valeur des importations totales, %*						
Németországból — *d'Allemagne*	*22·5*	*19·7*	*18·3*	*22·7*	*26·0*	*26·2*
Ausztriából — *d'Autriche*	*15·5*	*20·0*	*23·4*	*18·8*	*16·6*	*18·0*
Németbirodalomból — *Des pays allemands réunis*	*38·0*	*39·7*	*41·7*	*41·5*	*42·6*	*44·2*
Kivitel, ezer pengő — *Exportations, en milliers de pengős*						
Összesen — *Au total*	334.512	391.337	404.198	451.516	504.382	588.618
Ebből: — *Dont:*						
Németországba — *en Allemagne*	50.661	43.701	89.866	108.098	115.198	141.586
Ausztriába — *en Autriche*	100.794	105.697	98.850	86.334	86.956	99.379
Németbirodalomba — *dans les pays allemands réun.*	151.455	149.398	188.716	194.432	202.154	240.965
Az összes kivitel értékenek %-ában — *Par rapport à la valeur des exportations totales, %*						
Németországba — *en Allemagne*	*15·2*	*11·2*	*22·2*	*23·9*	*22·8*	*24·1*
Ausztriába — *en Autriche*	*30·1*	*27·0*	*24·5*	*19·1*	*17·2*	*16·9*
Németbirodalomba - *dans les pays allemands réun.*	*45·3*	*38·2*	*46·7*	*43·0*	*40·0*	*41·0*

18. Magyarország legfontosabb behozatali árucikkei az egyesült Németbirodalomból. 1937.
Exportations principales des pays allemands réunis vers la Hongrie, 1937.

Megnevezés — *Désignation*	Összes behozatal *Importat. totales en Hongrie*	Ebből — *Dont:* Németországból *d'Allemagne*	Ausztriából *d'Autriche*	az egyesült Németbirodalomból — *des pays allemands réunis*	az összes behozatali érték %-ában *par rapport aux imp. total.*, %
	érték, ezer pengő *valeur en milliers de pengős*				
Papiros és papírosáruk — *Papier et articles en papier*	28.230	5.997	17.623	23.620	*83·7*
Nyers és megmunkált fa — *Bois bruts et ouvrés*	60.668	5	21.094	21.099	*34·8*
Gépek és készülékek — *Machines et appareils*	19.701	14.994	1.213	16.207	*82·3*
Szén — *Charbon*	16.563	9.679	—	9.679	*58·4*
Vasáruk és vasfélgyártmányok — *Ouvrages en fer et demi-produits en fer*	9.470	4.324	4.637	8.961	*94·7*
Selyem és selyemfonál — *Soie et fils de soie*	12.725	7.109	97	7.206	*56·6*
Automobil és automobilalváz — *Automobiles et châssis d'autos*	9.646	5.731	755	6.486	*67·2*
Nyers fémek — *Métaux bruts*	23.287	412	3.613	4.025	*17·3*
Összesen (egyéb árukkal) — *Total (y compr. les autres marchandises)*	**475.483**	**124.762**	**85.360**	**210.122**	*44·2*

A haszonállatok állománya Ausztriában a németországi állomány mintegy tizedrésze körül mozgott. Szarvasmarhából Németország 20 millió, Ausztria 2·3 millió darabbal rendelkezett az utolsó adatok szerint. Ausztria húsellátását egyre jobban tudta sajátjából fedezni, míg Németország jelentős húsimportra szorult.

Ipar.

Ausztria a legiparosultabb délkeleteurópai állam, ennek dacára fontos ipari nyersanyagokkal nem rendelkezik. Németország viszont a világ egyik legfejlettebb iparú országa; a hangsúly azonban itt is a feldolgozóiparon van.

Az „Anschluss" alkalmas mindkét állam ipari pozíciójának erősítésére s több vonatkozásban jelent szerencsés kölcsönös kiegészülést. Így pl. a vasban bővelkedő Ausztria a külföldi vasra erősen rászoruló németországi ipart vassal tudja táplálni, ugyanígy Németország a tartományává vált szénben szegény Ausztriát a vámhatárok eltűntével könnyebben segítheti ki szénfeleslegeiből

19. Magyarország legfontosabb kiviteli árucikkei az egyesült Németbirodalomba 1937.
Exportations principales de Hongrie dans les pays allemands réunis, 1937.

Megnevezés — *Désignation*	Összes kivitel *Exportations totales de Hongrie*	Ebből — *Dont:* Németországba *en Allemagne*	Ausztriába *en Autriche*	az egyesült Németbirodalomba — *dans les pays allemands réunis*	az összes kiviteli érték %-ában *par rapport aux exp. tot.*, %
	érték ezer pengő *valeur en milliers de pengős*				
Vágó és igásállatok — *Animaux de boucherie et de trait*	69.734	13.258	20.913	34.171	*49·0*
Búza — *Froment*	62.296	2.689	24.177	26.866	*43·1*
Toll — *Plumes*	18.468	15.485	73	15.558	*84·2*
Rozs — *Seigle*	19·081	252	15.152	15.304	*80·7*
Baromfi élő és leölt — *Volaille, vivante et tuée*	25·668	7.029	7.576	14.605	*56·9*
Disznózsír szalonna — *Saindoux et lard*	18.927	12.078	77	12.155	*64·2*
Tengeri — *Maïs*	19.224	8.777	1.590	10.367	*54·0*
Liszt — *Farine*	14.271	4.903	5.104	10.007	*70·1*
Lóhere- és lucernamag — *Graines de trèfle et de luzerne*	13.673	9.572	5	9.577	*70·1*
Bauxit — *Bauxite*	6.427	6.238	7	6.245	*97·2*
Vaj, friss — *Beurre frais*	9.907	5.223	—	5.223	*52·7*
Összesen (egyéb árukkal) *Total (y compr. les autres marchandises)*	**588.618**	**141.586**	**99.379**	**240.965**	*41·0*

20. Közlekedés.

Transports et voies de communication.

Ország — *Pays*	1932	1933	1934	1935	1936	1937
Automobilállomány, ezer *Nombre d'automobiles, en milliers*						
Németország *Allemagne* .	616·2	690·0	968·0	1.122·0	1.370·4	1.447
Ausztria *Autriche* . .	34·5	33·4	35·0	36·5	44·2	52
Összesen *Au total*	650·7	723·4	1.003·0	1.158·5	1.414·6	1.499
Motorkerékpárállomány, ezer *Nombre de motocyclettes, en milliers*						
Németország *Allemagne* .	810·0	880·0	1.025·0	1·075·0	1.263·3	1.327
Ausztria *Autriche* . .	37·8	37·5	41·5	51·5	57·0	66
Összesen *Au total*	847·8	917·5	1.066·5	1.126·5	1.320·3	1.393
Vasuton szállított áruk, millió tonnakilométerben *Marchandises transportées par chemin de fer, en millions de tonneskilom.*						
Németország *Allemagne* .	39.322	42.130	50.172	56.954	63.407	.
Ausztria *Autriche* . .	2.620	2.589	2.743	2.844	2.877	.
Összesen *Au total*	41.942	44.719	52.915	59.798	66.284	.
Vasuton szállított személyek, millió személykilométerben — *Voyageurs transportés par chemin de fer, en millions de kilomètres-voyageurs*						
Németország *Allemagne* .	31.475	30.726	34.831	39.509	43.490	.
Ausztria *Autriche* . .	2.557	2.310	2.131	2.184	2.160	.
Összesen *Au total*	34.032	33.036	36.962	41.693	45.650	.
Távbeszélőállomás, ezer *Postes téléphoniques, en milliers*						
Németország *Allemagne* .	2.960·4	2.953·6	3.134·1	3.270·0	.	.
Ausztria *Autriche* . .	240·1	240·5	.	272·1	.	.
Összesen *Au total*	3.200·5	3.194·1	.	3.542.1	.	.
Távirat, ezer — *Télégrammes, en milliers*						
Németország *Allemagne* .	24.425	23.574	21.813	20.995	.	.
Ausztria *Autriche* . .	3.133	2.731	2.737	2.757	.	.
Összesen *Au total*	27.558	26.305	24.550	23.752	.	.
Rádióhallgató, ezer — *Auditeurs de Radio, en milliers*						
Németország *Allemagne* .	4.168·4	4.532·9	5.052·6	6.182·5	7.193·0	8.168·0
Ausztria *Autriche* . .	461·1	473·5	507·5	527·3	560·1	593·8
Összesen *Au total*	4.629·5	5.006·4	5.560·1	6.709·8	7.753·1	8.761·8

22. Árindexek.

Indices de prix (1929 = 100).

Év *Années*	Nagykereskedelmi index *Indice des prix de gros*		Megélhetésl index *Indice du coût de la vie*	
	Németorsz. *Allemagne*	Ausztria *Autriche*	Németorsz. *Allemagne*	Ausztria *Autriche*
1932	70·3	86·2	78·3	97·3
1933	68·0	83·1	76·6	94·8
1934	71·7	84·6	78·6	94·5
1935	74·2	84·4	80·0	94·4
1936	75·9	83·9	80·8	94·4
1937	77·2	87·0	81·2	94·3

(kőszénből Németország évi nettó exportja 250 millió métermázsa körül mozog). A két ország egyesülésének figyelemreméltó következményei vannak faellátás szempontjából. Ausztria fából szükségletén felül termel, kivitele 12 millió métermázsa körül mozog, amelyből 3·3 millió métermázsát szállított Németországba. Németország viszont évenkint 36 millió métermázsa fára szorul. Különösen a papírgyártásra szolgáló fában nagy a hiány (22 millió métermázsa). Az osztrák vízierőknek s az azok kiépítésében rejlő lehetőségeknek is nagy a fontosságuk a csatlakozásban. A német ipari index az osztrákokénál jóval erőteljesebben fejlődött (13. tábla).

Általában azt mondhatjuk, hogy Ausztria bánya- és kohóipara az egyesüléssel előnyösebb helyzetbe került s számos iparág — ha olykor átmeneti megrázkódtatással is — fejlődésre számíthat.

Külkereskedelem.

A német és osztrák külkereskedelem nagyságáról, a gazdasági válság miatti összezsugorodásáról s újabb, bár még kismértékű élénküléséről, valamint áruk és országok szerinti megoszlásáról táblázataink adnak összefoglaló áttekintést. Minthogy a két ország egymás közti áruforgalma az egyesülés után belkereskedelemmé válik, közöljük a főadatokat a két ország kölcsönös áruforgalmának levonásával is. (14. számú tábla).

Az egyesítés előtt Ausztriának úgy kivitelében,

21. Munkanélküliek száma. [1]) — *Nombre de chômeurs.* [1])

	1932	1933	1934	1935	1936	1937
Németország [2]) — *Allemagne* [2])	5,575.492	4,804.428	2,718.309	[3]) 2,151.039	1,592.655	912.312
Ausztria — *Autriche*	377.894	405.741	370.210	348.675	349.663	320.961
Összesen — *Total*	**5,953.386**	**5,210.169**	**3,088.519**	**2,499.714**	**1,942.318**	**1,233.273**

[1]) Munkaközvetítő hivatalok adatai. — *D'après les Offices de placement.* — [2]) 1933. VII. óta a munkatáborokban foglalkoztatottak nélkül. — *Depuis juillet 1933, non compris les personnes travaillant dans les camps de travail.* — [3]) 1935. III. óta Saar vidékkel együtt. — *Depuis mars 1935, y compris la Sarre.*

23. Pénzügyi adatok. — *Données sur les finances.*

Év — *Années*	Pénzintézeti betétek *Dépôts en banque*		Arany-tartalék *Réserve-or*		Banjegyforgalom - *Circulation des billets de banque*		Bankkamatláb *Taux en banque*	
	Németország *Allemagne*	Ausztria *Autriche*	Németország *Allemagne*	Ausztria *Autriche*	Németország *Allemagne*	Ausztria *Autriche*	Németország *Allemagne*	Ausztria *Autriche*
	millió — *en millions de*							
	márka *marks*	schilling *schillings*	márka *marks*	schilling *schillings*	márka *marks*	schilling *schillings*	százalék %	
1932	15.929	1.828	806	149	3.968	914	*5·21*	*6·83*
1933	16.585	1.806	386	189	4.031	952	*4*	*5·22*
1934	18.092	1.938	79	[1])242	4.281	964	*4*	*4·74*
1935	19.273	2.048	83	242	4.683	976	*4*	*3·83*
1936	.	.	66	[2])243	5.354	944	*4*	*3·5*
1937	.	.	70	243	5.884	944	*4*	*3·5*

[1]) 1934. III-ig — *Jusqu'en mars 1934*, 1 Sch — *1 schilling* = 0·21.172 gramm — *grammes;* 1934. IV. óta — *depuis avril 1934*, 1 Sch — *1 schilling* = 0·16.667 gramm — *gramme;* — [2]) 1935. XII. óta — *depuis déc. 1935*, 1 Sch — *1 schilling* = 0·16.768 gramm — *gramme;* — 1936. XII. óta — *et depuis déc. 1936*, 1 Sch 0·16.733 gramm finon arany. — *gramme d'or fin.*

mint behozatalában Németország részesedése 16—17%-ot tett, viszont a német bevitelben Ausztria 1 és fél, német kivitelben 2 és fél %-kal részesedett.

Az országok szerinti forgalomról közölt táblázat azt szemlélteti, hogy Németország a távoli világpiacokon is erősen érdekelt ország, míg Ausztria forgalma inkább a környező államokra korlátozódott.

Németország és Ausztria Magyarországgal való külkereskedelmi kapcsolatát vizsgálva, szembetűnik, hogy Ausztriával való forgalmunkban a háború utáni évekhez képest jelentős visszaesés van, míg Németországgal külkereskedelmi forgalmunk igen megerősödött. A két országból származó együttes behozatalunk összes behozatalunknak 1937-ben értékben 44·2%-át tette, kivitelünknek pedig 41·0%-át vette fel az együttes terület. Ezek az arányszámok eléggé jellemzik a német piac, illetve kereskedelmi kapcsolat fontosságát Magyarország szempontjából. Magyarország legfontosabb behozatali és kiviteli áruinak a táblázatában adott sorrendjében bizonyára változásokat fog előidézni az új állapot. De nem szenved kétséget, hogy agrártermányeinkre az egyesült birodalom ezentúl is éppúgy rá fog szorulni, sőt az Anschluss agrárpiacaink erősödését jelentheti.

Egyéb adatok.

Az egyesülés statisztikai képének kiegészítéséül a közlekedés, a munkanélküliség, az ár- és pénzviszonyok néhány adatát közüljük.

A közlekedési adatok a németországi közlekedés hatalmasabb arányát mutatják. Az errevonatkozó táblázat kiegészítéséül megemlítjük, hogy az utolsó adatok szerint a mozdonyok állománya Németországban 20.710, Ausztriában 2.243, a vasúti személykocsiké Németországban 64.000, Ausztriában 5.903, a teherkocsiállomány Németországban 578.325, Ausztriában 32.815 db, a vasúti üzemhossz Németországban 54.491, Ausztriában 5.801 km. A munkanélküliség adatsorai azt mutatják, hogy Ausztriában a válságévek folyamán állandósult munkanélküliség csak kismértékben enyhült. Ezzel szemben Németország, amely a munkanélküliek száma szempontjából Európában vezetőhelyen állott, negyedére-ötödére tudta leküzdeni a munkanélküliséget. Az árszínvonal, az 1929. évi árszínvonalat alapulvéve, Németországban jóval alacsonyabb, mint Ausztriában; amiből természetesen az árszint közötti tényleges különbségre nem lehet határozottan következtetni. Míg Németországban 1937-ben a nagykereskedelmi index 77·2, Ausztriában 87·0. Az aranytartalék Németországban minimálisra olvadt le, amit nem kis részben tulajdoníthatunk annak, hogy a hitleri Németország pénzfedezeti elve az aranyat háttérbe szorítja s a munkának tulajdonítja a legfőbb gazdasági értéket. *E. D. dr.*

Beszámoló az 1937. évi párizsi Nemzetközi Népességi Kongresszusról.[1])

Compte-rendu du Congrès International de la Population, tenu à Paris en 1937.[1])

A Kongresszusról általában.

Az 1937. év folyamán a világkiállítás színhelyén, Párizsban megrendezett különféle összejövetelek szokatlanul hosszú sorában a *Nemzetközi Népességi Kongresszus* tárgykörénél, munkálatai emelkedett tudományos színvonalánál és a széleskörű nemzetközi részvételnél fogva kétségkívül *a legjelentősebbek közé tartozott.* Már egymagában az a tény, hogy egy évtized óta az egyik népességi kongresszus követi a másikat és a népességtudomány művelésére a párizsi kongreszust is megrendező Nemzetközi Únió, sőt ennek kebelében az országos szervek egész láncolata alakult ki, arra vet világot, hogy a tudomány, a kormányzat és a közélet egyre jobban felismeri a fehér faj fölényét, életsorsát és jövőjét fenyegető népesedéspolitikai helyzetet.

E felismerés jegyében jött létre Párizsban az 1937. évi Nemzetközi Népességtudományi Nagygyűlés is. Ez az 1937 július 29—augusztus 1. közt lezajlott nemzetközi találkozó ismét csak azt igazolta, hogy *a népesedés legalapvetőbb kérdéseit illetően a tudományos nézetek még távolról sem alakultak ki egyöntetűen,* sőt még mindig sok szempontból homlokegyenest ellentétes népesedéspolitikai irányzatok futnak párhuzamosan egymás mellett. Mégis úgy látszik, hogy a tudományos élet képviselői, sőt szélesebb rétegek is és kivált az egyes népek életét irányító tényezők egyre inkább *tudatára ébrednek a népességi probléma valódi súlyának és jelentőségének.* Ezt és egyben a népességtudományi kutatómunkák előrehaladását a kongresszus napirendjére tűzött kérdések egyszerű felsorolása is bizonyíthatja.

Két évvel a Párizsban lezajlott népességi kongresszus előtt a népességtudomány művelői Berlinben gyűltek össze.[2]) Az a tény, *hogy előbb a német, majd közvetlenül azután a francia tudomány* képviselői érezték szükségességét annak, hogy a népesedésügyi kérdések feltárását célzó konferenciát megrendezzék, rendkívül figyelemreméltó. Berlinben a harmadik birodalom kívánt tanuskodni népesedéspolitikai célkitűzéseinek helyessége és a születési szám emelése érdekében megindított küzdelmének szinte meglepően hatalmas eredményei mellett. Párizsban viszont a kongresszus összehívói talán azt óhajtották kidomborítani a nemzetközi találkozó megrendezésével, hogy az elsorvadás, a nemzethalál veszélyét a Szajna-mentén is jól ismerik s a fennmaradásért folyó küzdelem elől a gloire nemzete sem tér ki.

Az 1935. évi berlini és az 1937-es párizsi Nemzetközi Népességi Kongresszus időpontjának közelsége tulajdonképen az összehasonlításra is jó alkalmat adhatna. Ez ezúttal nem lehet célunk. A két kongresszus *alapvonásaiban* lényeges különbség amúgy sem igen mutatkozott. Ugyanaz volt a témakör s azonos lelkesedés, tárgyismeret és ügybuzgalom jellemezte a rendezőket is; legfeljebb a berlini ülésszak közönségsikere mutatkozott valamivel nagyobbnak. Az államgépezet mindkét birodalomban egyenlő szimpátiával szemlélte a kongresszus munkálatait, bár az irányítókörök népesedéspolitikai célkitűzései és főleg gyakorlati eszközei meglehetősen eltérőek. Még a két kongresszus legkifogásolhatóbb pontjai is nagybanegészben megegyeztek. Ide kell sorolnunk *a napirendre tűzött kérdések hihetetlenül nagy számát* és azt a tényt, hogy a kongresszus öt szakosztálya közül Párizsban is négy-négy ülésezett párhuzamosan, ami a munkálatok pontos figyelemmel kísérését csaknem teljesen lehetetlenné tette. A megfelelő idő hiányában rendkívül rövid időtartamra korlátozott előadások szinte túlhajszoltan peregtek le egymás után és egykét szakosztályi ülés kivételével hozzászólásokra, vitákra alig kerülhetett sor. Az a körülmény, hogy az előadások javarészéről többnyelvű kivonat állt a kongresszusi tagok rendelkezésére, csak részben könnyítette meg a szakosztályi ülések nyomonkövetését. Maga *a népességtudomány sem igen találta meg még helyét az egyes tudományszakmák között.* Határai meglehetősen elmosódottak, terjedelme igen bő; ezért a kongresszus résztvevői és a napirenden szereplő témák a legváltozatosabb tudományszakok határterületéről származtak. A mult század második felében a „laikus" elem bevonásával megrendezett Nemzetközi Statisztikai Kongresszusok és a Nemzetközi Statisztikai Intézet századvégi és ezidőszerinti — zártabb körű — ülésszakainak egybevetése arra mutatott, hogy kisebb létszámú testület értekezletszerű ülésein több lehetőség van a tudományos kérdések tisztázására. A párizsi ülésszak közel

[1]) A Nemzetközi Népességtudományi Únió Magyarországi Csoportja a Magyar Statisztikai Társaság kebelében 1938 március 18-i ülésén tartott előadás. — *Présenté à la séance du 18 mars 1938 du Comité hongrois, formé au sein de la Société Hongroise de Statistique, de l'Union internationale pour l'étude scientifique des problèmes de population.*

[2]) L. *Kovács* Alajos dr., *Thirring* Lajos dr. és *Szél* Tivadar dr.: Beszámoló az 1935. évi berlini Nemzetközi Népességtudományi Kongresszusról. M. Stat. Szemle 1935. évf. 901—922. l. — V. ö. még: *Schneller* Károly dr.: A berlini nemzetközi népességtudományi kongresszus. Miskolci Jogászélet 1936. évf. 79—88. l.

300 főnyi résztvevői, akiknek sorában mintegy *150—200 külföldi* volt jelen, olyan hatalmas — bár a laikus elemet kizáró — munkatábort alkottak, melynek *értekezletszerű összefogása még a szakosztályok kebelében sem igen sikerülhetett.* Mindezek a kifogásolható vonások azonban messze a háttérbe szorulnak a kongresszus előnyös tulajdonságai mellett. Végsősorban mégis csak az a döntő, hogy *a népességi kérdések napirenden tartásáról, rendszeres feltárásáról és a problémák megoldási módozatainak és lehetőségeinek kijelöléséről a Nemzetközi Népességtudományi Únió és kivált a közgyűléseihez kapcsolódó kongresszusok útján most már valóban széles körben történik gondoskodás;* s hogy a résztvevők nagy száma a kongresszusok jogosultságát is igazolja, az ülésszaki tárgyalások közreadása pedig a további kutatómunkára serkentő, pótolhatatlan értékű forrásművel gazdagíthatja a tudományos irodalmat. Minderre való tekintettel a párizsi Nemzetközi Népességi Kongresszust a céljukat elérő vagy legalább is megközelítő és sikerült találkozók közé sorolhatjuk.

Ezúttal a népességi tudományok művelőinek nemzetközi nagygyűlésén *magyar részről* hivatalos kiküldetésben csupán *e sorok írója* vett részt; ugyancsak jelen volt Párizsban a magyar *Ferenczi* Imre dr., a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal főtisztviselője is, ő azonban a kongresszuson internacionális hivatalát képviselte.[1]) Külön is említést érdemel még, hogy Német- és Olaszország, egyszersmind azonban az Amerikai Egyesült Államok is igen nagyszámú résztvevőt küldtek ki a kongresszusra. A párizsi nagygyűlésen tehát egyrészt a népszaporodás szükségességét hirdető, másrészt a magasabb jólét elérését vagy fenntartását a lélekszámemelkedésnél fontosabbnak tekintő áramlatok egyaránt erősen képviselve voltak. De a nagy francia metropólis felé nemcsak élénk gazdasági életet élő városok, hanem ritkalakosságú falvak, nagykiterjedésű néptelen vidékek közt vezető út arra figyelmeztethette a Párizsban összegyülteket, hogy az előbbi feladat látszik a fontosabbnak, mert természetesebb: a fejlődést, az életet hirdeti. E téren különben a francia rendezők javarészének a véleménye nem igen tért el az 1935-ös berlini nagygyűlés előkészítőinek a nézetétől, bár a népesedéspolitikai módszerek és eredmények s általában az életfelfogás tekintetében a két nemzet közt a különbség meglehetősen nagynak mutatkozott.

Teljesség kedvéért bevezetőben még két kérdésre utalhatunk. Az első *a statisztika,* kivált természetesen *a népességstatisztika jelentőségének és szerepének a kérdése.* Már a berlini kongresszusról szóló beszámolónkban is a munkálatok figyelmet érdemlő vonásaként emelhettük ki a népességstatisztika igen alapos és átfogó szerepét. A párizsi kongresszusi tárgyalásokon *a statisztikai munkának talán még nagyobb szerep jutott;* éspedig nemcsak hivatásos statisztikusok részéről, hanem szinte általánosságban és csaknem minden témakör szempontjából is. Régi kongresszusi szokáshoz híven az ülésszakon az előadások kivonatain kívül egyes *más nyomtatványok is szétosztásra kerültek s a statisztikai szín ezen a téren sem homályosodott el.* E kiadványok közül elsősorban az előkészítőbizottság egyik legfőbb mozgatójának *Boverat*nak a francia születési mozgalom újjáélesztése érdekében írt szép, tudományosan is megalapozott népszerűsítő tanulmányát és az amerikai népességi társulat „The American People. Studies in Population" c. valóban rendkívül tartalmas ajándékkötetét ragadhatjuk ki. A másik megemlítést kívánó körülmény még *a külsőségek* jellemzése volna. Itt csak arra utalunk, hogy a *Landry* képviselő és volt miniszter, a kongresszus elnöke és *Mauco* főtitkár által a legnagyobb gonddal előkészített kongresszushoz a társadalmi események egész sora kapcsolódott; ú. m. fogadtatás a tengerészetügyi miniszternél és a városházán, vacsora és hangverseny a „Maison de la Chimie"-nek, a kongresszus színhelyének dísztermében, a Théâtre Français színielőadása és egy igen szép kirándulás Vaux-le-Vicomte és Fontainebleau kastélyaihoz. Természetesen a kongresszusnak az addigra meglehetősen befejezett világkiállítás és maga Párizs, melyet tavalyi mozgalmas időszakának igen nyugalmas részletében látogattak meg a kongresszusi résztvevők, még különleges érdekességet és színt is kölcsönzött.

Napirend szerint a kongresszuson *közel kétszáz téma* került tárgyalásra. Az *öt szakosztály ülésein* és a *két teljes ülésen* elhangzott előadásokról alábbiakban szakosztályonkint, illetőleg teljes ülésenkint emlékezünk meg. Beszámolónkat természetesen a *megnyitóülés* vázolásával kell megkezdenünk.

Megnyitóülés.

A kongresszus megnyitóülése a „Maison de la Chimie" ez alkalommal jól látogatott nagytermében 1937 július 29-én folyt le. Az ülésen *Lebrun,* a francia köztársaság elnöke is megjelent, ezzel is hangsúlyozva azt az általános és hivatalos érdeklődést, mely a népességi kérdések — a nemzetek valódi sorsproblémái — iránt immár mondhatni világszerte, újabban a közismerten szaporátlan Franciaországban is egyre fokozódó mértékben megnyilvánul. A francia állam fejének megérkezése után a kongresszus elnöke, *Landry* (Franciaország) lendületes megnyitójában élénk színekkel ecsetelte a földabrosz csaknem minden darabján aggasztóvá vált népesedéspolitikai helyzetet s a kvantitatív és kvalitatív oldalról egyaránt jelentkező veszedelmeket. Bevezetője egyúttal a

[1]) A kongresszuson *Ferenczi* Imrén kívül magyar részről *jelentéstévő* tartott előadást; napirenden szerepelt még *Balás* Károlynak és *Schneller* Károlynak egy-egy nyomtatásban, ill. kéziratban a kongresszusra kiküldött tanulmánya.

kongresszus célkitűzéseit is magában foglalta. A megnyitóülés második szónoka *sir Close* (Nagy-Britannia) volt, aki a Nemzetközi Népességtudományi Únió elnöki tisztét éppen Párizsban engedte át *Landry*nak; beszédében az angolszász gondolkodás megtestesítőjeként a felmerülő problémák tudományosan higgadt, elfogultság- és érzelemmentes megtárgyalásának fontosságára utalt. Majd *Livi* (Olaszország) udvarias gesztussal a francia népességstatisztika egykori nagynevű képviselőjének, *Bertillon*nak a születéscsökkenés kutatása terén úttörő munkáira és módszereire emlékeztetett. A tengerentúl képviselőjeként *Thompson* (Amerikai Egyesült Államok) angol nyelvű beszédében azt is kiemelte, hogy a kongresszuson való szokatlanul élénk amerikai részvétel legfőbb oka az, hogy az amerikai népességtudomány a helyszínén való tanulmányozásnak és egyben az ismeretek kiegészítésének, a tanulásnak a szükségességét nagyon is érzi. A német nyelven[1]) felszólaló *Zahn* (Németország) magvas beszédében abból indult ki, hogy csak a néperő biztosítja a nemzetek sorsát, jövőjét és gazdagságát. Éppen ezért szükséges, hogy a kongresszus az egészséges utódokat nevelő, gyermekből népek népesedéspolitikájának alapjait is minél sokoldalúbban tisztázza. A megnyitóülésen a zárószó *Zay* francia közoktatásügyi minisztert illette, ami ismét a hivatalos Franciaország komoly érdeklődésére mutatott. Szavai során a népességtudományi és népesedéspolitikai munka fontosságát hangoztatta s az egyes nemzeteknek e munkaterületeken a béke eszméje érdekében való együttműködését is rendkívül kívánatosnak mondta.

A megnyitóüléshez kapcsolódott még a kongresszus alelnökeinek — a szakosztályi munka irányítóinak — értekezlete. Erre a teljesen adminisztratív megbeszélésre csak azért utalunk, mert összetétele a statisztika népességtudományi jelentőségét talán a legnyomatékosabban fejezte ki: résztvevőinek, az alelnököknek ugyanis pontosan fele nemzetközi körökben is jólismert statisztikus volt.

I. szakosztály. A demográfia története. A népesség általános elmélete.

Ennek a szakosztálynak két ülésén népességelméleti és demográfia-történeti kérdések helyett a *módszerproblémák* domináltak. A napirenden 26 téma szerepelt; ezek bizonyos tárgyi csoportosításban kerültek tárgyalásra, egészen futólagos ismertetésüknél tehát részben az eredeti sorrendhez ragaszkodhatunk.[1])

A népességtudományi és népességstatisztikai módszerkérdéseket tárgyaló előadások élén *sir Close*nek (Nagy-Britannia) a halandósági arány számítása című referátuma állott, melyben joggal hangsúlyozta a halandósági tábla adatai alapján kiszámítható mortalitási arányszámok nagy tanulságértékét; viszont ugyanakkor a standardizálás célját és lényegét nézetünk szerint némileg félreértve foglalt állást az ilyen számításokon nyugvó halálozási hányadosok ellen. *Depoid* (Párizs) a reprodukciós hányadosok számításáról szólt s a pontosság emelésének szükségességét, módjait és lehetőségeit néhány hasznos és tanulságos megjegyzéssel vázolta. *Dieulefait* (Argentina), *Niceforo* (Róma), *Fornasari* (Piza) és *Husson* (Párizs) lényegileg inkább matematikai demográfiai, mintsem szorosabban vett népesedéselméleti vonatkozású kérdésekkel foglalkoztak, *Kuczynski* (London) pedig azt kutatta, hogy a kormegoszlás alapján a természetes népmozgalom irányzatát meg lehet-e állapítani, ki lehet-e mutatni. Elmélkedésének eredményeképen azt állapította meg, hogy ez általában nem lehetséges, mert aránylag szerényebb gyermekréteggel bíró népesség is lehet fejlődésképes, bő gyermekszám viszont lefelé hajló pályán haladó népességben is előfordulhat; a gyermekek igen kis hányadosából azonban csaknem kétséget kizáróan zsugorodásra kell következtetni. *Lewandoski* és *Linn* (Utrecht) Hollandia és Jáva népességének jövő fejlődését vette vizsgálat tárgyává és gyakorlatinak mondott alapokon nyugvó, végeredményben azonban teljesen hipotétikusnak és elméletinek látszó számítások segítségével e két területre 14·44 ill. 50·71 milliós maximális népességi számot hoztak ki; holott az abszolút népességi maximum véleményünk szerint megállapíthatatlan. *Roubakine* (Moszkva) irányzatos módon vont párhuzamot a kapitalista államok lakóinak lassú és az orosz nép gyors szaporodása közt, míg *Rhodes* (Nagy-Britannia) Anglia és Wales népességfejlődésének görbéjét próbálta matematikai alapon meghatározni. *Linder* (Bern) a természetes népesedési mozgalom tendenciájának minél jobb mérési módszerét keresve az álló és a mozgó népességre vonatkozó statisztikák alaposabb kiépítése (pl. házaspárok közti korkülönbség következetes tudakolása) érdekében emelt szót. Ugyanezzel a témakörrel foglalkozott *Vinci* (Bologna) elaborátuma is. *Livi* (Firenze) a házasodás mérésének általa javasolt új indexéről emlékezett meg, *Würzburger* (Lipcse) pedig

[1]) A kongresszus nyelve elsősorban a francia volt, de német, angol és olasz nyelvű előadást és felszólalást is nagyszámban hallhattunk; a nem francia nyelvű felszólalások fordítására viszont csak ritkán került sor.

[1]) A hirdetett előadásokat arra való tekintet nélkül említjük, hogy elhangzottak-e vagy sem.

a halálozási statisztika kiépítését célzó, már előzőleg is többször előhozott óhajait foglalta össze, a standardizálás elleni — részben túlzó — érvekkel és a halandósági táblák alapján helyesbített arányszámoknak az ú. n. átlagos élettartam (a *még hátralévő* évek, vagyis az „életremény") s az ezzel csak a születés pillanatában megegyező *teljes* átlagos élettartam (a már túlélt és a még hátralévő évek együtt) közti különbség elhanyagolásából előálló hibái-hiányosságai kiemelésével. Az álláspontok nagy különbségére jellemző, hogy a standardszámítást megtagadó előadással ellentétben a Párizsba való kiutazásban akadályozott *Schneller* Károly dr. távolléte (ill. jelentéstévő más szakosztályban való egyidejű elfoglaltsága) miatt be nem mutatott — a Szemlében már érintett[1]) — újszerű és jól átgondolt tanulmányában a születési arány standardizálásának elvi alapjait, módszereit és bizonyos keretek közt alig vitatható értékeit meggyőző erővel jellemezte. Egyébként már itt utalhatunk arra is, hogy az előszóval be nem mutatott dolgozat a kongresszus első teljes ülésén részletes megvitatás tárgya volt. Egy rokontárgyú memorandumban *Sanders* (Hága) Németalföld aránylag jó, de romló népmozgalmi mérlegének valóságos alakulását *Burgdörfer* és *Kuczynski* módszerével ellenőrizte és e módszerek nagy előnyeit is kimutatta. *Lotka* (New-York) tanulságos előadásában a demográfiai analizis néhány új eredményét taglalta és többek közt arra is rámutatott, hogy az Amerikai Egyesült Államok alkalmazási és munkaerőproblémája 1945-ig előreláthatólag súlyossá válik. *Tooms* (Tallinn) a nemzetközi vándorlások kérdésének a népszámlálások útján való feltárására alkalmas új módszerekről beszélt és e szempontból kivált a családi nevek statisztikáját emelte ki. A lazábban a szakosztály tárgyrendjéhez tartozó előadások közül *Simon* (Franciaország) a népesség „gazdasági sűrűségének" egy indexéről elmélkedett, *Henri* (Párizs) pedig a vidéki demográfia kérdésével foglalkozott. Majd *Sauvy* (Párizs) a regresszív vagy retrográd népességek egyensúlyi helyzetének visszaszerzési lehetőségeit tanulmányozta s *Pitt-Rivers* (Nagy-Britannia) a népességtudomány egy módszertanáról rajzolt képet. Mint kifejezettebben népességelméleti előadás sorakozott ide *Landryé* (Párizs) a tiszta demográfiáról és *Mukerjeeé* (Brit-India) a népesség ekológiai ellenőrzéséről. A demográfia történetét *Ptoukha* (Kiev) két referátuma tárgyalta. Az egyik *Grauntról* (1620—1674), a másik *Deparcieuxről* (1703—1768) szólt s *Livi* megnyitóülési előadásával együtt a megemlékezés, a kegyelet gondolatának volt szentelve.

[1]) L. M. Stat. Szemle 1937. évf. 921—922. l.

II. szakosztály. Népességtörténet. Népességstatisztika: általános tanulmányok.

A francia terminológia szerint a „történeti" és a „statisztikai" demográfia problémáinak megvitatására alakított szakosztály három ülésének programmján 38 referátum szerepelt. Javarészük *népességstatisztikai* tárgykörben mozgott, de általánosabb népesedéstani aláfestéssel taglalta a különféle kérdéseket.

A szakosztály elsőbb a történeti demográfiai tanulmányokat hallgatta meg. Jellemző, hogy éppen a mult kérdései iránt az érdeklődés újabban mennyire megnőtt. Az egykori népességpolitikai törekvések hatásának mérlegelése a megromlott népesedési helyzeten javítani óhajtó korszerű kísérletek szemszögéből valóban tanulságos lehet. A sorozatot mint első előadó *Ciccotti* (Róma) vezette be. Eszmefuttatásában Augustus házassági törvényeinek indítórúgóin, következményein és eredményein pillantott végig és kivált azt hangsúlyozta, hogy a törvények tulajdonképen nem demográfiai, hanem morális és politikai, sőt pénzügyi és katonai célok érdekében léptek életbe; e miatt nem is vezettek a várt eredményre.[1]) *Korherr* (Würzburg) az ókori kultúrnépek népességpolitikájának átfogó méltatása során részleges eredménytelenségük ellenére is kétségtelen nagyvonalúságukra és arra hívta fel a figyelmet, hogy a járható utakat-módokat még a ma számára is elég jól kijelölik. Ugyancsak *Korherr* az 1701. évben statisztikai, politikai s közigazgatási — sőt rendészeti és szegényügyi — célokból lefolytatott würzburgi népszámlálás egyedülállóan gazdagnak látszó anyagáról és eredményeiről is beszámolt. Érdekes, hogy a 13.883 lakosú városban az 1.128 együttélő polgári házaspárnak a nagy csecsemőhalandóság miatt aránylag nem sok: átlag 2·4 a háztartásban élő gyermeke volt; Würzburg város fejlődését már akkoriban is egyedül a bevándorlás biztosította. Településtörténeti mederben mozgott *Langlois*nak (Montréal) Kanada francia bevándorlók által történt benépesítését taglaló dolgozata; ebben kiemelte, hogy Kanada a bevándorlás első szakaszában nem azt nyújtotta a telepeseknek, amit vártak tőle és viszont ugyanakkor a franciaországi „taszítóerő" sem volt jelentős: a benépesülés ezért csak akadozva és lassan indult meg. Ugyancsak európánkívüli népességtörténeti mozaikokat hordott össze *May*nak (Párizs) az amerikai gyarmatokon élő négerek 17. és 18. századbeli

[1]) Említést érdemel, hogy más kutatók nem alaptalanul, bár egyelőre fenntartással vitatják ennek az álláspontnak a helyességét. (V. ö. pl. *Korherr* beszámolóját az Allgemeines Statistisches Archiv 27. kötetének 3. számában.)

demográfiáját leíró elaborátuma, valamint *Walek-Czerneckinek* (Varsó) az ókori Egyiptom — általa a Kr. e. 1. században 8—8½ milliósra, a Kr. u. 1. század közepén pedig 8½—9 millióra becsült — népességével foglalkozó előadása. A valószínű élettartam messze multbeli alakulása is vonzó témának bizonyult: *Russel* (Nagy-Britannia) Anglia idevágó 1250—1350. évi viszonyainak és népessége koreloszlásának vizsgálatát tűzte ki céljául, *Willcox* (Amerikai Egyesült Államok) pedig kétezer évre visszapillantva a latin uralom alatt álló Spanyolország és Afrika lakóinak várható átlagos élettartamát a születéskor legfeljebb 25 évben határozta meg. Munkájában egyrészt a Krisztus születése körüli időkben elhaltak korösszetételének tipikusan orientális jellegéből, másrészt az ezidőszerinti analógiákból indult ki. *Parentinek* (Firenze) a két-négy évszázad előtti toszkánai telepítésekről képet adó tanulmányán kívül még *Meynier* (Franciaország) „A francia hadsereg 1792—1815. évi veszteségei" c. összefoglalása tartozott a népességtörténeti előadások közé. Utóbbi tanulmány az eddig 2·7 millióra becsült vérveszteségszámot elég széleskörű ellenőrzőszámítások után 1·4 millióra csökkentette: ebből szerinte 0·6 millió a forradalom alatt, 0·8 millió 1800-tól 1815-ig halt meg ill. tűnt el.

Az általános vonatkozású népességstatisztikai előadások gyüjtőcsoportjába összefoglalt előadások közül egészen elméleti és módszertani szinten mozgott *Bourdoné* (Párizs) a kivándorlási típusokról. Elsősorban általános ismérvek (területiség, foglalkozásváltoztatás—nemváltoztatás, véglegesség—időlegesség, tömegesség—szórványosság stb.), majd a kivándorlás okai szerint állapította meg a különféle típusokat és a következményeket is tagolta. Valóban általános témájú volt *Smolenskinek* (Krakó) a természetes népmozgalom és a népességi nyomás összefüggéseit kutató munkája; továbbá *Cavaignacé* (Párizs) a generációk rendjéről. A többi előadást területileg lehet sorbaszedni. Közülük a két végletet *Halbwachs* (Párizs) és *Maure* (Franciaország) dolgozata nyujtotta; előbbiben a világ és a kontinensek népességéről és a világrészek lélekszámereje közt évszázadok alatt mutatkozó szerénymérvű eltolódás morfologikus okairól, utóbbiban egy franciaországi (Vichy-környéki) faluról (az Allier megyebeli Cognat-Lyonne községről) esett szó; ez a falu az igen termékeny talaj ellenére a lakosság születéskorlátozása és elvándorlása következtében a gyors (80 év alatt 53%-os) népességcsökkenés, sőt népritkulás típusa: népsűrűsége négyzetkilométerenkint 88-ról 42-re zsugorodott s az öregek aránya is immár 26%. A tanulmány a kedvezőtlen lélekszámeltolódások okait és következményeit is előtárta. *Winkler* (Bécs) viszont mammuttelepülésnek, az osztrák fővárosnak a világ nagyvárosai közt is szinte kivételesen kedvezőtlen népességi mérlegét idézte a hallgató elé. Főleg azt emelte ki, hogy Bécsben az 1935. évi természetes fogyás mértéke már —7·5, sőt a tiszta számítás szerint —13·1 ezrelék volt. A munkásnegyedeknek valamivel a polgárság kerületeinél kedvezőbb (de szaporulatot nem biztosító) élveszületési aránya rohamosan zuhan a polgári osztályok lakta negyedek natalitási hányadosai közelébe. Európai népesedési kérdést tárgyaltak még: *Mjöen* (Oslo), aki biológiai nézőszögből pillantott át a skandináv államok népességi problémáin és különbséget tett az élethez és az életadáshoz való jog közt; *Carr-Saunders* s *Walshaw* (Liverpool) Irország népesedését vizsgálva arra mutattak rá, hogy az ir szabad állam területén élő nép 1846-tól 1931-ig a késői házasságok és a kivándorlás miatt fogyott meg, 1932 óta azonban gyarapodik. Irország majdan még a brit szigetország népességforrásává válhat. *Schmitznek* (Bécs) Ausztria népmozgalmáról, úgyszintén a magyar származású *Somogyi* Istvánnak (Róma) tágabb témáról: a népességfejlődés legújabkori tendenciáiról hirdetett előadása tudtunkkal nem tartatott meg. Igen sok referátum vázolta az európánkívüli területek népesedésügyét és demográfiáját. Csak egyszerű felsorolásra szorítkozva megemlíthetjük, hogy *Djélal Aybar* (Ankara) Törökország, *Masaji Inouyé* (Tokió) Japán, *Decary* (Madagaszkár) legdélibb-Madagaszkár, *Revert* (Franciaország) Martinique, *Smolski* (Hanoï) pedig Indo-Kína népességéről, míg *Allard* (Szenegál) egy szenegáli gyarmatváros, *Krzywicki* (Varsó) a primitív népek, *Schmitz* (Bécs) a távolkelet, *Hoffherr* és *Payel* (Párizs) Észak-Afrika, *Ulmer* (Párizs) a francia gyarmatok, *Darbès* (Indo-Kína) egy indokínai város demográfiájáról ill. népmozgalmáról, végül *Das Rajani Kanta* (Genf) Brit-India jelenlegi születési és halálozási irányvonalairól, az indus nép jövőjéről s termékenységének alakulásáról, *Burton* és *Downing* (Melbourne) az ausztráliai népességproblémákról, *Halévy* (Jeruzsálem) a palesztinai zsidóság népességi problémáiról, *Lips* (Washington) az amerikai négerekről és a modern fajelméletekről, *Milliet Costa e Silva* (Sao-Paolo) e braziliai város nemzetiségi képéről hirdetett előadást. A témáknak ebbe a változatos sorába illeszkedett be az amerikaiak kedvenc munkaterületéről származó két dolgozat: *Thompsoné* (Amerikai Egyesült Államok) egy kínai népmozgalmi statisztikai kísérlet és *Notensteiné* (Princeton) 38.256 vidéki kínai család demografiai tanulmánya címen. Az egyrészt a színes fajoknak a kedvezőtlen halandóság ellenére egyre jobban érvényesülő szaporodási fölényét, más-

részt a fehér népek — pl. az ausztráliaiak — lassú visszamaradását tanulságos számokkal és okfejtéssel szemléltető dolgozatok részleteire nagy számuk és a tárgyalt területek messzebbfekvő volta miatt nem térünk ki; csupán arra utalunk, hogy még a néperőmegújhodás érdekében előadó ausztráliaiak is nemcsak egy esetleges jövő háborútól való elég általános félelem kiküszöbölésétől és a szülők (kivált a városlakó családfők) gazdasági sorsának biztosításától, hanem elsősorban a nemzeti érzés megerősödésétől várják az elnéptelenedés, a családzsugorodás elleni küzdelemben a legnagyobb eredményt.

III. szakosztály. Népességstatisztika: speciális tanulmányok.

A legnagyobb munkapenzum a *„statisztikai demográfia speciális tanulmányai“* megvitatásával megbízott szakosztálynak jutott osztályrészül, melynek üléseit (kivéve az egyik alcsoport párhuzamos ülését) jelentéstevő is végighallgatta. Minthogy ennek a szakosztálynak a tárgyrendjén egymagában egy kongresszusra való: 53 előadás halmozódott össze, négy ülés sem volt elég a témák letárgyalására; ezért az egyik napon a szakosztály két alcsoportban volt kénytelen ülésezni.

Egyébként e szakosztály ülésein elsősorban a népesség állapotára vonatkozó témák vétettek a napirendre. Közülük *Albertario*nak (Róma) az olasz népesség társadalmi evolutiójáról a népszámlálások alapján képet rajzoló dolgozata s *Despois*nak (Tunisz) „Tunisz egy népsűrűségi térképének történeti magyarázata“ című munkája tudtunkkal nem került szőnyegre. Így elsőnek *Baker* (Washington) előadását hallhattuk az Amerikai Egyesült Államok jövő népességfejlődésének mezőgazdasági következményeiről, melyhez csatlakozóan *Truesdell* (Washington) az U. S. A. városi népességének fejlődését és jövő kilátásait ismertette. Az *Ormicki* (Krakó) előadását bemutató *Fogelson* (Varsó) a lengyel városiasodás legújabb (1921—1931. évi) előrehaladását vázolva a dolgozat szerzőjének egy újszerű statisztikai módszerkísérletéről emlékezett meg. *Gourou* (Brüsszel) a tonkingi delta (francia Hátsó-India) sűrűnlakottságáról beszélt s ezt a területet négyzetkilométerenkint 430-as népsűrűségével a vidéki népességfelhalmozódás maximumaként állította be. *Weulersse* (Franciaország) a vallásnak a közelkelet demográfiai viszonyára gyakorolt befolyását vizsgálgatta, honfitársunk, *Ferenczi* Imre (Genf) pedig a Szemlében már ismertetett[1]) művében foglalt adatok alapján az állampolgárság szerint *külföldiek világlétszámáról* készült egyéni becsléséről részletekbe hatolóan számolt be. Bemutatott újabb számításai végeredménye szerint az idegenek világlélekszáma 1910 körül 24,651.000 és 1930 körül 33,194.000 volt, tehát húsz év alatt kb. egyharmaddal növekedett meg. Előadásában a módszerkérdéseken kívül magyar szempontból is figyelmet érdemlő módon hangsúlyozta még az állampolgári jogok megvonásából vagy korlátozásából származó nehézségeket, veszélyeket és kisebbségvédelmi szempontokat. Tanulmánya egyébiránt az utóbb említett amerikai és lengyel dolgozatokkal együtt már a népáramlás kérdéskörét is súrolta, tehát a szakosztály vándorlási statisztikai programmpontjaival is kapcsolatot talált. Utóbbiak közül két elaborátum a lengyel viszonyokat taglalta: *Dziewulskié* (Varsó) Lengyelország háborúelőtti vándorlási irányait és a mai helyzetet, *Fogelsoné* (Varsó) pedig 1871—1935. évi adatok kapcsán a lengyel vándormozgások demografiai szerepét írta le. Ez a dolgozat azt is megállapította, hogy Lengyelország vándorlási mérlege ezidőszerint veszteségmentes, holott közvetlenül a háború előtt a lengyel kormányzóság természetes népszaporulatának 30%-át vesztette el kivándorlás útján. A továbbiakban *Goodrich* (Amerikai Egyesült Államok) az U. S. A. gazdasági konjunktúrája és lehetősége s a belső vándorlások közti összefüggések feltárását kísérelte meg; Anglia egy vidékét illetően törekedett ugyanerre *Daysh* és *Baker* kisasszony (Nagy-Britannia) is, míg *Mukerjee* (Brit-India) az ázsiai kivándorlási mozgalmak gazdasági jellemvonásait rögzítette le. *Ravnholt* (Kopenhága) általánosabb tárgyú előadása után, mely a népesség nemzetközi mozgékonysága egy értékmérőjének megállapításáról és gyakorlati alkalmazásáról szólt, az emberáramlás egyes részletproblémái is megvilágítást nyertek. Így sok idevágó értékes munkájának gyümölcseként *Giusti* (Róma) a hegyvidék demografiai krizise címen egy újabb olasz ankétra támaszkodva erős vonásokkal ecsetelte a magasabban fekvő régiók elnéptelenedési folyamatait. Ennek lépcsőfokai: az intenzív művelés extenzívvé, az állandó ottlakás ideiglenessé alakul át, végül a lakosság elgravitáló része végleg elhurcolkodik; ez főleg akkor következik be, ha az ipar a közeli völgyekbe behatol és tért nyer. *Müller* (Weimar) meglepő, de a mezőgazdaság gépesítésére és újabban éppen az intenzíven művelt területen kedvezőtlen áralakulásra való tekintettel érthető párhuzamot talált a földek nagyobb termékenységi foka és az erősebb elvándorlás közt, *Mauco* (Párizs) viszont a franciaországi agrárbeáramlás egy folyamatban lévő adatfelvételéről tájékoztatta a szakosztályt. Ennek előzetes eredményeiből máris kitűnt, hogy

[1]) L. M. Stat. Szemle 1937. évf. 977—981. l.

a külföldiek agrárbevándorlása még a legutolsó egy-két esztendő folyamán is továbbfolyt (részben persze az ipari és bányavidékekről a munkanélküliség, idegenellenőrzés elől való elvándorlások révén is). Megállapítást nyert továbbá, hogy a nem francia agrárelem szaporasága nagyobb, életnívója alacsonyabb, tehát elhelyezkedési lehetősége kedvezőbb, mint a francia őstermelési segédszemélyzeté. A talajviszonyok, a művelési módok és az időjárás ismeretének és anyagi eszközöknek a hiányában az idegen agrárnép kezdetben nehezen alkalmazkodik, a leghálátlanabb területeket foglalja el; megtelepülése sok helyt azonban számos termelési újítást s egyben fogyasztásátalakulást is eredményezett. Bár a felvétel során asszimilációs mozgalmakat is észleltek, ezeknek az akadályai szintén megmutatkoztak. Az egészen ideiglenes adatismertetés megrázó megállapítása szerint egyes vidékeken a franciák már teljesen eltüntek az illető (elsősorban alacsonyabbrendű) agrárfoglalkozásokból és helyüket a külföldieknek engedték át. Ugyancsak bő agrárvonatkozása volt *Lively* (Amerikai Egyesült Államok) dolgozatának is, mely az U. S. A. vidéki vándormozgalmairól, azok típusairól, irányáról, okairól, valamint a kutatási módok kiépítéséről is tömören számot adott.

Néhány előadás a halandóság problémaköréből származott. *Delaporte* (Párizs) évszázados rajzba sűrítette a francia halálozások pályafutását. E szerint száz év alatt a fiatalabb (csecsemő- és gyermek-) korcsoportokban a halandóság 16—50%-kal megjavult, a legmagasabb korban azonban kb. változatlan maradt. Ehhez kapcsolódva *Moin* (Párizs) a francia halálozás 1846-ig visszamenő történetéről és jövőjéről jelentett be — egy fokkal az előző előadó által kimutatottnál nagyobb mérvű mortalitásenyhülést jelző, de még mindig javításra szoruló viszonyok képét előtáró — előadást, *Depoid* (Párizs) pedig Franciaország 1928—1933. évi halandósági tábláit családi állapot szerinti részletezésben boncolta. Ebből az elsőízben elkészült adatcsoportosításból ismét csak a házasok kedvezőbb halandósága tűnt ki. *Jackson* kisasszony (Amerikai Egyesült Államok) az ohióí halandósági tábláról olvasott fel, majd *Dublin* (Amerikai Egyesült Államok) az U. S. A. belföldön és külföldön született lakosságának halandósági tábláit bocsátotta a kongresszus rendelkezésére. Ezekből az világlott ki, hogy az utóbbiak helyzete — legalább is látszólag — valamivel kedvezőtlenebb, halandóságuk javulásának üteme viszont erőteljesebb. Az amerikai halandósági kutatásnak a natalitási viszonyok kevésbbé mélyreható feltárásához képest szinte aránytalanul jó felkészültségére jellemzően *Dorn* (Washington) még város és vidék szerint tagolt adatszemlélettel egészítette ki az említett dolgozatokat. *Burkhart* (Drezda) matematikailag alaposan kifinomított munkájában az első életév halandósági statisztikájával foglakozott, kiemelve egyfelől, hogy a leánycsecsemők mortalitása jobban javul, mint a fiúcsecsemőké, másfelől, hogy a törvénytelenek halandósága a törvényesekét a leányoknál erősebben meghaladja, mintsem a fiúknál (ehhez az előadáshoz többek közt *Pohlen*, Berlin fűzött néhány figyelemreméltó megjegyzést). Még *Hubernek* (Párizs) a csecsemőhalandóságot a születés hónapja szerint taglaló előadása is napirenden volt. Ellenmondásokban is bővelkedő élénk vita követte *Hersch* (Genf) túlságosan mechanikus beállítású előadását, mely különböző nyugateurópai államok halandóságcsökkenésének egy általános formulájával foglalkozott s a halálozási ezrelék elérhető legalsó határául — bár fenntartással — 8·3-et állapított meg. Az arányszámoknak (nyers ezrelékeknek) kivált ezen a mértéken felül észlelt eltolódásait (javulását) nyomozta, az így nyert adatokhoz fűzve teoretikus és történeti ízű észrevételeit.

Az előadásoknak egy kisebb csoportja a házasodási mozgalom feltárására irányult. *Brüschweiler* (Bern) Svájc (az összes házasságok kb. 14%-ára rúgó) állampolgárságilag vegyes házasságainak kérdéséről terjesztett be rövidebb dolgozatot, a társadalmi asszimiláció egyik tünetének tekintve az ilyen frigykötéseket. *Deporte* (Amerikai Egyesült Államok) reprezentatív adatanyagon New-York állam fajilag-származásilag különböző lakosainak keveredését vette szemügyre; *Kiser* (New-York) három amerikai város házasodási viszonyainak a szülők társadalmi osztálya szerint való különbségeiről elmélkedett, míg *Morrell* (London) a házasságok időszakos megoszlásának eltolódásaira és e módosulásoknak a születési és a csecsemőhalandósági mozgalomban sajátságosan tapasztalható kísérőtüneteire mutatott rá. A továbbiakban *Glass* (Amerikai Egyesült Államok) a gazdasági hullámmozgások és a házasságok gyakorisága közt meglévő kapcsolatok közül főleg a reálmunkabérekkel való összefüggés enyhülését próbálta bizonyítani, *Depoid* (Párizs) pedig érdekes eszmefuttatásában 1928—1933-as franciaországi alapon a házasságok megszűnésének halandósági táblaszerű összeállításáról és a házaspárok valószínű együttélési időtartamáról értekezett.

A szakosztályi előadások aránylag legjelentősebb része a natalitás valamely szempontból

való megvilágításával foglalkozott. Ez a körülmény a születéscsökkenés problémájának nemzetközi jelentőségét egymagában is jól érzékelteti, mert arra derített fényt, hogy aránylag a legtöbb előadót korunk legsúlyosabb népességproblémája szólaltatta meg. E tárgykörben a napirend nyomán először *Brugger* (Bern) vázolta a Svájc egyes kantonjaiban élő tanítóság házas termékenységi viszonyait: a gyermekszám a gimnáziumi tanároknál és az evangélikus tanítóknál nem, a katolikus tanítóságnál is éppen csak hogy elég az állag fenntartására. Az örökléstanilag egészségesek háttérbeszorulása eugenikai nézőpontból is igen komoly veszély. *Pellettier*nek (Kanada) a kanadai családról beígért s *Vajaroff*nak (Szófia) a bolgár házasságok termékenységéről bejelentett előadásának elmaradása miatt a következő felszólaló *Smith* (Amerikai Egyesült Államok) volt; ő különleges részletkérdést: a néger gyermekek nemek szerint való osztályozásánál észlelt tévedéseket tárta a kongresszus elé. *Szulc* (Lengyelország) egyik előadásában a népességi kérdések tudományos tanulmányozásával foglalkozó lengyel intézet ankétje nyomán méltatta hazája házassági termékenységi viszonyait. A 14.000 családra kiterjesztett igen alapos részletvizsgálatokból kitetszően a gyermekszám az őstermelés önállóinál volt a legnagyobb, de itt is területileg elütő mértékű maradt; a falun élő munkásságnál ugyancsak jóval nagyobb gyermekáldást rögzítettek meg, mint a városok ipari segédszemélyzeténél; a tisztviselői jellegű alkalmazottaknál a házas termékenység viszont alacsony szinten állt. A háború után mindegyik kategóriában gyors esés jelentkezett. *Szulc* másik referátumában a nők házasságkötéskor betöltött életkorának a termékenységre, a születési mozgalomra gyakorolt behatását taglalta. *Winkler* (Bécs) az előadások e csoportjába helytelenül besorozott jelentésében osztrák adatok világánál a törvénytelen szülöttek kihalási rendjét méltatta. Majd *jelentéstévő* a Szemlében közölt cikkének[1]) továbbépítésével az 1930-as népszámlálás bázisán a foglakozás és a házasságok termékenysége közt meglévő kapcsolatokról ill. a gyermekáldás gyakoriságának foglalkozási sajátosságairól szólott — az életkor és házasságtartam szerinti kombinációkra is kiterjeszkedve — francia nyelvű előadásában. *Whelpton* (Amerikai Egyesült Államok) az U. S. A. születési hányadosait az anya korának megfelelően csoportosította, *Wicksell* (Lund) az életkornak és a házasságtartamnak a termékenységet különbözőképen kialakító erejét a svéd statisztikából igazolta be, *Chesneau* (Indo-Kína) viszont Észak- és Dél-Annam születési és csecsemőhalálozási statisztikája tanulságait idézte. Ezután *Adamowicz* kisasszony (Varsó) a születéscsökkenés néptömörülések szerint való alakulását lengyel adatok kapcsán részletezte s azt is megemlítette, hogy a Nyugat-Európában és sajnos nálunk is rég ismert kórtünetek immár a szapora lengyel földön is egyremásra felütik fejüket. Minthogy *Bachi* (Genova) előadása a törvénytelen születésekről, *Edin*é (Svédország) a svéd házasságok társadalmi osztályok szerint részletezett termékenységéről, *Murdock Macleané* (Ottawa) a kanadai családokról és *Pearlé* az U. S. A. nagyvárosi népességének gazdasági helyzetéről, házas termékenységéről és születéskorlátozásáról levétetett a napirendről, *Astel*nek (Weimar) a termékenységi különbözőségekről, *Bunle*nek (Párizs) az 1931. évi francia családi és termékenységi statisztikáról, *Golzio*nak (Torino) egy olasz ipari centrum: Torino helybenszülött és betelepedett lakosai közt meglévő házastermékenységi differenciákról és *Husson*nak (Párizs) a francia nép termékenységéről szóló referátumai után az előadásokkal túlterhelt szakosztály is befejezhette munkáját.

Magyar szempontból érdemel még feljegyzést, hogy a szakosztálynak azon az alcsoport-ülésén, melyen jelentéstevő is bemutathatta előadását, *Boverat* (Párizs) a francia legfőbb születési tanács alelnöke vezette a tárgyalásokat. Ő talpraesett elnöki zárószavában többek közt az előadásban jelzett magyar adatokból kicsendülő — sajnos kedvezőtlen — tanulságokról, a nyugati népszaporodási jelleg hazánkra való átterjedéséről is megemlékezett, egyben azonban nagy tájékozottsággal és elismeréssel szólt a magyar kormányzat családvédelmi és népesedéspolitikai törekvéseiről s intézkedéseiről is.

IV. szakosztály. A demográfiai események okai és következményei.

Míg statisztikai szemszögből a III. szakosztály anyaga állott a kongresszus középpontjában, lényegileg a tárgyalások gerincét talán leginkább a *demográfiai tények, események és cselekmények okainak s következményeinek* megvilágítására hivatott szakosztály munkálatai alkották. Nem meglepő tehát, hogy az érdeklődés e valóban nagyon korszerű témakörrel foglalkozó szakosztály iránt aránylag a legfelötlőbb mértékben nyilvánult meg. Miután a 35 tárgypont négy ülés között oszlott meg, ebben a szakosztályban sokszor elég szenvedélyes és nem mindig tárgyilagos felszólalásokra s vitákra is volt idő és nyílt alkalom.

Elsőbb az oknyomozó tanulmányok kerültek sorra. *Barberi* (Róma) és *Bohač* (Prága) a

[1]) V. ö. M. Stat. Szemle 1936. évf. 667—693. l.

társadalomgazdasági tényezők népmozgalmi hatásának, illetőleg a válság befolyásának kivizsgálását tűzték ki céljukul. Utóbbi a cseh-szlovák népesedés analizálása alapján igen helyesen hangsúlyozta általában a gazdasági tényezők és különösen a világválság alapvető behatását a népmozgalom, a natalitás kedvezőtlen irányban való kialakulására. Fejtegetései csak annyiban váltak egyoldalúvá, amenynyiben álláspontját túlzott merevséggel az 1935. évi berlini népességtudományi kongresszuson elhangzott nézetekkel is szembeállította; holott azok az általa most (legalább is az előadáskivonat szerint) elhanyagolt lelki-felfogásbeli áramlatok döntőbb befolyásának hangsúlyozása mellett a gazdasági momentumokat sem hanyagolták el (aminek egyébként az erre a kérdéskörre is erősen ügyelő német népesedéspolitika valóban kiáltó bizonyítéka). *Delevsky* (Párizs) a korszerű népmozgalmi irányzatok taglalásából bizonyos ciklikus népesedési törvényeket vélt kiolvashatni, sőt e törvények váltakozását és így a ma kedvezőtlen tendenciák módosulását is valószínűnek és várhatónak mondta. *Giusti* (Róma) arról értekezett, hogy miként lehet a népmozgalom különböző rúgóit (hatóerőit) egymástól elkülöníteni s ezúton minél megfelelőbben tanulmányozni. *Serpeille de Gobineau* (Párizs) a modern technika és a népesedési mozgalom összefüggéseit vette szemügyre; egyben a műszaki fejlődés népességfeleslegeket képző — sajnálatos — hatását is kidomborította. *Harmsen* (Berlin) a születéscsökkenés fiziológiai és pszichológiai okait sorolta fel. Előbbiek közé vette többek között a túlságos technikai és gépi fejlődés egyik következményét: a nők életritmusának és szervezetének megromlását, míg a fontosabbaknak ítélt utóbbiak közül különösképen a család alapjainak megrázkódtatását, a házaspárok életútjainak a modern munkarendszerek által történő szétválását s a gyermek számára helyet nemcsak anyagi, de főleg lelki-szellemi szempontból is alig biztosító életformák kifejlődését ragadta ki. Az előadások e csoportjába némileg ugyan lazábban, de jól beleilleszkedtek *Heckenek* (Bécs) az osztrák ifjúság elhelyezkedési nehézségeit s *Kacprzak*nak (Varsó) a munkanélküliség családi befolyásait érintő fejtegetései. *Garcia Robles*nek (Mexikó) hazája népességproblémáit összefoglaló elaborátuma és *Roussy*nak (Marseille) a francia faj gyenge fejlődőképességéről elmélkedő munkája után a népességprobléma igen fontos oldaláról kapott fényt *Livi*nek (Firenze) a népesedéspolitika biológiai alapjait tárgyaló referátumában. Idekapcsolható *Welsmann*nak (Németbirodalom) a születéscsökkenés biológiai okairól hirdetett jelentése is. *Ungern-Sternberg* (Berlin) a nyugateurópai kultúrkörben a 19. és 20. században oly nagyon kiütköző születésapadás okain szaladt végig. A fiziológiai okok létezését egyenesen (de nem túlzásmentesen) kétségbevonta, ehelyett a túlságosan az előbbretörésre, a társadalmi és vagyoni emelkedésre berendezkedett materiális gondolatvilágot, a család- és vallásközösségek meglazulását, az elöregedést, a nőemancipációt, a női munkát stb. állította az elerőtlenedést felidéző okkomplexum élére. Szerinte a világ „eleurópaiatlanodása" által felidézett élettérmegkisebbedés és Európa „balkánizálódása" szintén igen kedvezőtlen irányban érezteti befolyását. Az újkori atheista, nihilista, racionalista, rezignációs mentalitás eltűnése a születésgyakoriság emelkedésének elengedhetetlen előfeltétele. *Wieth-Knudsen* (Norvégia) különös nyomatékkal szintén azt húzta alá, hogy a születés-zsugorodást nem materiálisgazdasági, hanem szociológiai (gondolkodásbeli) okok határozzák meg. Az emancipáció, a feminizmus a legfőbb előidézője annak, hogy az ösztönös megújhodásból, a szaporodásból akaratkérdés lett. A káros folyamatoknak csak a közfelfogás megváltozása szabhat határt. Gondolatmenetének helyességét a hozzászólók többsége elismerte, angol részről (és egyben női oldalról) azonban — erősen neo-malthusista jellegű — ellenvetések is elhangoztak. Végül *Winkler* (Bécs) a Nemzetközi Statisztikai Intézet egy újabban folyamatba tett anyaggyüjtésére hívta fel a figyelmet, mely a születéscsökkenésre s e jelenség okaira, hatásaira és a családpolitikai intézkedésekre terjeszkedett ki. Jelentéséhez hozzáfűzhetjük, hogy az Intézetnek erre a körkérdésére azóta a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal az anyagismertető és bibliográfiai válaszokat igen nagy bőségben bocsátotta rendelkezésre.

Ugyancsak nagyhorderejű és tanulságos dolgozatok tárták fel a demográfiai tények és cselekmények következményeit. Itt mindjárt a tárgyrend élén *Balás* Károly dr. a kvantitatív népesedésügy nemzetközi problémáit tárgyaló előadása állt, mely sajnos szerző távollétében nem kerülhetett bemutatásra, a teoretikus szempontoknak és mintegy egy teoretikus gondolatkör kiépítésének a korszerű demográfiában való szükségességét tárgyaló idevonatkozó tanulmánya[1]) azonban különlenyomat formájában a kongresszus rendelkezésére állott. Ugyancsak nem tárgyaltatott — tudtunkkal — (vagy legalább is kivonatban nem volt megszerezhető) *Bonvoisin* (Párizs) referátuma „a kiegyenlítő pénztárak" demográfiai behatásairól,

[1]) Angol nyelven megjelent a Journal de la Société Hongroise de Statistique-ben. 1937. évf. 43—53. l. (Numéro du Jubilé de M. Gustave Thirring.)

Chessa (Genova) népesedésügy és munkanélküliség (foglalkozásnélküliség) c. munkálata, *Himes*nek (New-York), továbbá *Robinsonné*nak és *Spengler*nek (Amerikai Egyesült Államok) a termékenységkorlátozásról és születésellenőrzésről szóló előadásai, *Larnaude*nak (Algir) Algir bennszülött lakossága szaporodásának gazdasági kísérőproblémáiról jelzett elmefuttatása, *Sarkar*nak (Brit-India) az indiai demográfiai helyzetet a termések, az ipar és a tőkék nézőpontjából mérlegelő értekezése, *Stuwe*nek (Berlin) a materiális és ideális születéselősegítés kérdéseiről jelzett dolgozata, *Schumann*nak (Drezda) a német községek népesedéspolitikájáról hirdetett ismertetése és *Zwick*nek (Köln) „Területrendezés mint népességtudományi eszköz" címen a programmpontok közé illesztett munkája. Az így örvendetesen megcsappant számú előadások során azután *Brenier* (Marseille) a francia és az európai születéscsökkenés némely közeli következményeiről (az üzleti tevékenység jelzőszámának visszaesése, élelmezési eltolódások, építkezési pangás, ház- és földárcsökkenés, az ingatlanok lassú elértéktelenedése, munkaerő- és utánpótláshiány, biztosítási terhek előteremtésének nehézségei, államtekintélycsökkenés stb.) nyujtott képet. *Burgdörfer* (Berlin) igen tanulságosan összesűrítve forgatta le európai háttérbe vetítve a német népmozgalom újabb alakulásának és az új német népesedéspolitika számszerűleg megállapítható következményeinek filmjét. Megállapította, hogy az élveszületéseknek az 1933. évig a századeleji 2 millióról 971.000-re csökkent száma már 1934-ben 1,198.000-re, 1935-ben 1,264.000-re és 1936-ban 1,279.000-re nőtt (s 1937-ben is kb. ezen a szinten állott), aránya pedig 19 ezrelékre emelkedett. Bár a megtisztított német népesedési mérleg még mindig deficites, a három év alatt 900.000-es születésnövekedés és az a tény, hogy ennek csak kb. $^1/_3$-a az elmaradt házasságok pótlólagos megkötésének s a házasodási gyakoriság megnagyobbodásának eredménye, viszont kb. $^2/_3$-a valóban a termékenység emelkedésének (mégpedig legalább $^1/_3$-a a házassági kölcsönöknek) volt a következménye, továbbá, hogy éppen a 2., 3., 4. gyermekek száma nőtt meg a legjobban, igen örvendetes lelki átalakulásra, néperőújjászületésre mutat. Érdekes egyébként, hogy míg a vita során svájci oldalról ez az önmagában, tehát még állandósulásának esetleges elmaradása esetében is rendkívüli horderejű népesedési eredmény átmenetinek tekintetett, francia részről viszont valódi értéknek minősült. A német és a francia álláspont a továbbiakban, kivált a születéscsökkenés elleni küzdelem kimagasló fontosságának kérdésében — legalább is alapjaiban — igen gyakran megegyezett, mint ez egyrészt *Burgdörfer* és *Ruttke*, másrészt *Boverat* és *Blondel* felszólalásaiból híven kiviláglott; sőt a vita során a születési kérdésben lassankint világszerte eluralkodó pánikhangulat ellen hangoztatott amerikai állásfoglalás is tanulságosan közeledett — ha csak részben is — a német-francia álláspontho z. A továbbiakban *Fallon* (Brüsszel) a belga túlnépesedés kérdéséről hirdetett előadása keretében a bérmunkások családi terheinek nagyságát próbálta meghatározni, *Lorimer* (Washington) pedig az Amerikai Egyesült Államok népességét és gazdasági erőforrásait mérte össze és úgy látta, hogy a nagy államterület délkeleti része máris a leginkább túlnépesedett; azonban az elütő szaporodási fok kiegyenlítődésével kapcsolatos nagyobb népességi mozgás rövidesen a gazdasági erőforrásoknak is megfelelőbb emberelosztást eredményezheti. *Lösch* (Németbirodalom) a népmozgalomnak a gazdasági életre gyakorolt hatását szemléltette s leginkább azt domborította ki, hogy a népességi összetétel megváltozásának újabban erősebb a befolyása, mint a lélekszámnagyságnak. *Ruttke* (Németbirodalom) átfogóan és gyakorlati szempontból is figyelmet érdemlő módon taglalta a sokgyermekes német család törvényhozási és közigazgatási helyzetét, hangsúlyozva, hogy a német népességpolitika az új német népeszmén nyugvó valódi „népgondozás" óhajt lenni. Még *Woodbury* (Genfben élő amerikai) számolt be az U. S. A. lakosságának az emelkedő korral kapcsolatos foglalkozásváltozásairól és a megváltozott népesedési tendenciák ebben vitt szerepéről. Egyben arra is rámutatott, hogy a jövő nagy kérdése a következő lesz: honnan elégítheti ki az amerikai ipar munkaerőszükségletét s az öregebb (45 éven túli) munkások mely iparágban nyerhetnek alkalmazást? Teljesség kedvéért azt is ideiktathatjuk, hogy *Woofter* (Washington) az Amerikai Egyesült Államok népességi irányvonalairól és az újabb kormányzati politikáról beszélt, *Lieurade* (Indo-Kína) viszont egy nemigen e témakörbe való részletkérdést: Indo-Kína valamelyik vidékének orvosi feltárását vázolta.

V. szakosztály. A népesség minőségi problémái.

A népességtudománynak a *minőségi* problémákkal foglalkozó ágazata a *mennyiségi* kérdések feltárására szorítkozó ágat ugyan nézetünk szerint jelentőségében soha nem homályosíthatja el, de tudvalévően így is egyre előbbre tör éspedig a tudományos és nemzetpolitikai téren egyaránt. Bár a párizsi népesedési kongresszuson az idevágó témáknak valamivel szűkebb tér jutott, mint az 1935. évi berlinin, az V. szakosztály három ülése elé azonban így is 35 előadás utaltatott. Értesüléseink

szerint ezeknek az előadásoknak egy része az előadók távolléte miatt lekerült a napirendről. Igaz viszont, hogy ezért a többi referátum sokoldalú tartalma és az igen ellentétes nézeteket előtáró, nem egyszer szenvedélyes összecsapásokban is megnyilatkozó vita bő kárpótlást nyujtott. Megfelelő előadáskivonatok hiányában (ezek nagyrészét sem a kongresszuson, sem utólag nem tudtuk beszerezni), a szakosztály munkálatairól csupán egészen durva vonásokban adhatunk tájékoztatót.

Az ülések első szakaszát biométriai, biotipológia és fajkérdések töltötték meg. Napirend szerint az idevágó ülésszakaszokon felvetett főbb témák a következők voltak: vércsoporttanulmányok a zsidó és egyéb népekről; az egyéni konstitúció meghatározásának grafikai módszere; a biotipológiai módszerek és a foglalkozási osztályozások; ember és nép a nagyvárosban; képesség, konstitúció és kiválasztódás; a fonotipológia; az egyének osztályozásának elmélete az individuális biometriában a mértékek lineáris kombinációja alapján; a lengyel ifjúság fizikai alkata; a minőség mérésének alkalmazási módjai; etnológia és biotipológia; Erdély román népességének biológiai tipusa és termékenysége; az erdélyi nemzetiségek vércsoportjai és fajösszetétele; az ideggyógyászati örökléskutatás betegségi típusai; biotípusok és termékenység; a szellemi kultúra függősége a fajtól; faj és környezet; leíró és genetikus fajfelosztás; a Baliszigeten élő kasztok nem közös fajelemei; a fajok eltolódásainak és együttélésének szociológiai és kulturális háttere a népismeret fényénél; a fajtényező jelentősége a kultúrgenezis szempontjából; egy biometriai kutatóút Mexikóban.[1]) Részletidézetek nélkül is megemlíthetjük, hogy a Berlinben két évvel előbb erősen képviselt német ill. északi fajelmélet s kivált előbbinek fajegészségügyi ága (úgyszintén a lent sorrakerülő örökléstani munkálatok) ellen most több oldalról indult — de az objektív tudományos munka talajáról nem egyszer elmozduló — támadás; a vita során azonban a legkiválóbbjaival képviselt német iskola részéről sem maradtak el a megfelelő visszavágások. A sokszor gyökerükben elütő álláspontok tisztázása így is csak részben sikerült. *Statisztikai szín* ezekben az előadásokban *kevés volt*. Ebből a szemszögből talán az a kérdés látszott a legérdekesebbnek, mely a nagyváros különleges „klímájának" megbeszélése során merült fel s azt tudakolta, hogy vajjon a nagyvároslakók kisebb szaporasága inkább fiziológiai („szaporodásképtelenség") vagy pszichológiai jelenség-e („szaporodáskedvetlenség"). Egyébként a fajkérdések, valamint az alább jelzett örökléstani problémák tárgyalása folyamán európánkívüli ill. félig még mindig nomádjellegű népek példái, kivált a cigányság összetétele és életjelenségei szintén alapos megbeszélések tárgyát képezték, sőt a pro- és kontraérvek pergőtüzébe is kerültek (faj és kultúra kapcsolatának bizonyítékául pl. éppen a nomád élethez ragaszkodó, s a középeurópai kultúrába nehezen beleilleszkedő cigány nép szolgált, másrészt azonban egyes felszólalók nyelvi alapon a cigányság árjajellegét is törekedtek — bár sikertelenül — igazolni).

Ugyancsak az előadások hosszabb sorát szentelték a szakosztály tagjai az örkléstani problémáknak. Az itt sorakozó munkálatok tárgykörét a következőkben körvonalazhatjuk: pszichiatriai és szociológiai problémák az epilepszia átörökléskörében; eugenetika és bűnügyi profilakszis; az örökléstani információk hivatala („Clearing-House"-je); a sejtsérülések eugenetikai jelentősége; a talaj befolyása az ember egészségére (előadó: *Hecht*, Karlsruhe); a kiválasztódás gondolata, mint orvosi követelmény; a pszichiatriai örökléskutatás módszerei; az elmebaj szociális jelentősége; az elmezavar eugenetikája; néptörzs-e a középeurópai cigányság vagy pedig népességkeverék; új tanulmányok a jellemöröklésről; átöröklődő betegségek gyakoriságának kérdése; a faj és az átöröklődés; a német népességstatisztika továbbépítése örökléstani-biológiai állapotfelvételek útján (előadó: *Zahn*, München).[1]) A túlnyomóan német részről benyujtott referátumok közül éppen az utóbbi dolgozat volt — címéből kitetszően is — a leginkább telítve *statisztikai vonatkozásokkal* és a jelzett területen már megindult német munkálatok méltatását is tanulságos módon felölelte. Amidőn még arra utalunk, hogy az ülések során nemcsak a negatív, hanem a pozitív eugenetikai, fajegészségügyi, örökléstani intézkedések és rendelkezések is megvilágítást nyertek, ezzel egyben a rendkívül kaleidoszkopikus szakosztályi előadások csupán egészen vázlatos szemléjét be is fejezhetjük.

[1]) A fenti sorrendben a következők hirdettek előadást: *Brutzkus* (Kaunas); *Vampa Dino* (Róma); *Ichok* (Párizs); *Hellpach* (Heidelberg); *Just* (Greifswald); *Kaiserné* (Amsterdam); *Husson* (Párizs); *Mydlavski* (Varsó); *Osborn* (New York); *Pittard* (Genf); *Ramneantzu* (Kolozsvár); *Ramneantzu* és *Facaoaru* (Kolozsvár); *Thums* (München); *Somogyi* István (Róma); *Beck* (Prága); *Boos* (New York); *Fischer* (Berlin); *Rodenwaldt* (Heidelberg); *Thurnwald* (Berlin); *Zollschan* (Prága); *Schreider* (Párizs).

[1]) Az egyes témák előadói (a fent említett *Hecht*en és *Zahn*on kívül) *Conrad* (München); *Tullio* (Róma); *Hodson* (London); *Geyer* (Berlin); *Loeffler* (Königsberg); *Luxenburger* (München); *Pollock* (New York), *Rüdin* (München), *Ritter* (Berlin); *Stumpfl* (München); *Verschuer* (Frankfurt); *Harrasser* (München) voltak.

A két teljes ülés munkálatai.

A berlini népességtudományi nagygyűléshez hasonlóan, a párizsi kongresszus szervezői a szakosztályok szerint tagolódó résztvevőket teljes üléseken gyüjtötték össze. Párizsban két teljes ülés szerepelt a kongresszusi programmon; mindkettő egy-egy nagyobb téma megvitatását célozta. Az első teljes ülés feladata a **természetes népmozgalom jelenlegi tendenciájának kimutatására és megmérésére legalkalmasabb módszer** megállapítása volt. Mint előadó *Bunle* (Párizs) foglalta össze szakavatott kézzel az idevonatkozó fontosabb anyagot. Jelentésében tömören méltatta a népmozgalmi irányzatok megmérésére szolgáló fontosabb számítási módszereket (a népesség tiszta növekedésének arányszáma; logisztikai görbe; természetes népszaporodás: a születések és halálozások mérlege; a még hátralévő és a már túlélt évek számának mérlege; általános, kor szerint tagolt és összehasonlító (standard, helyesbített) termékenységi hányadosok; összehasonlító — standardizált vagy kiigazított — természetes hányados (demográfiai lehetőség, azaz szaporodási képesség); *Burgdörfer*-féle életmérleg; egy izolált generáció reprodukciós hányadosa; *Lotka*-féle népszaporodási természetes hányados; previziók stb.). Fejtegetései folyamán néhány szóban jellemezte lényegüket, számítási módjukat; egyben érintette előnyeiket és hátrányaikat is. Kritikai méltatásukba azonban nem bocsátkozott, sőt egyénileg a legalkalmasabb módszer kérdésében állást sem foglalt. Egyöntetű vélemény tulajdonképen az igen élénk és színvonalas vita során sem igen alakult ki. Ezen nincs mit csodálkoznunk. A maga szűkebb vagy tágabb körében és speciális célkitűzéseinek megfelelően ugyanis mindegyik számítási módszernek van értelme, értéke és kifejező ereje — ahogy *Bunle* hangsúlyozta, még a nyers ezrelékeknek is; csak nem szabad mást kiolvasni belőlük, mint amit alkatuknál, belső tulajdonságaiknál fogva valójában visszatükrözhetnek. Minthogy így az arány- és egyéb számítások rendre más és más célra törekednek, talán még szükséges is, hogy az egyik vagy másik irányban kifejezőbbnek és helyesebbnek látszó számítási módszerek egymást kiegészítsék. Ezért a teljes ülés végső konklúziója az volt, hogy a döntés: a legmegfelelőbb módszer megjelölése legalább is korai volna; még a legjobb esetben is csupán további részletvizsgálatok alapján lehet majd megállapítani, vajjon a tendenciák mérésére melyik formula a legalkalmasabb. Bár *Landry* (Párizs) felszólalásában hangsúlyozta, hogy ezúttal csupán az *irányzatok* megállapítására alkalmas számítási módszerek tisztázása a kitűzött cél, a vita, melyben többek közt *Bohač, Bourdon, Boverat, Burgdörfer, Depoid, Hersch, Lotka* stb. és az elnöklő *Huber* vett részt, erre való tekintet nélkül a népmozgalmi, kivált népszaporodási, megújhodási mérőszámok *egész* problémakörére kiterjeszkedett s benne az ezer lakosra számított nyers ezrelékek védőitől kezdve az ily arányszámok létjogosultságát a legmerevebben megtagadókig az álláspontok széles skálája érvényesült. E helyt örömmel regisztrálhatjuk még azt is, hogy az előadói jelentésben *Balás* Károly dr.-nak és *Schneller* Károly dr.-nak a kongresszus elé terjesztett munkáiról is szó esett; utóbbi tanulmánya és számítási módszere a felszólalások során újból is beható megvitatásban részesült.

A népességtudomány tág munkaterületének egészen más terrénumáról, a **biométria** és a **biotipológia** problémaköréből fakadt a második teljes ülés előadása, melyben *Weinberg* kisasszony (Párizs) e két tudományszakmáról **mint az egyének és a csoportok osztályozási módszeréről** rajzolt képet. Ugyanezen az utolsó ülésen mondott meleg köszönetet a nagygyűlés rendezőinek a résztvevők nevében *Rüdin* (München). A kongresszusi munkálatok *Landry* elnök búcsúszavaival záródtak.

A Nemzetközi Népességtudományi Únió közgyűlése.

A népességtudomány e nemzetközi egyesülete egy nappal a kongresszus előtt, 1937 július 28-án tartotta meg közgyűlését. *Magyar szempontból ennek az ülésnek fontos eseménye volt,* hogy *Balás* Károly dr. csoportelnök írásbeli bejelentése alapján éppen *ez a közgyűlés vette tudomásul* (a további teendőket, a végleges tudomásvételt az elnökségre bízva) az Únió — a Magyar Statisztikai Társaság kebelében működő és Párizsban e sorok írója által képviselt — *Magyarországi Csoportjának,*[1]) valamint az olasz és a japán csoportoknak a *megalakulását.* A közgyűlésen egyébként az Únió elnöksége is újjáalakult. Elnökké a távozó *sir Close* (Nagy-Britannia) helyébe *Landry* (Franciaország) választatott, a főtitkári székben pedig az angol *Pitt-Rivers*[2]) utódja a francia *Mauco* lett. Még megemlíthetjük, hogy a közgyűlésen egybegyűlt tagok az eddig csupán lazán, sőt többnyire függetlenül

[1]) L. a Csoport megalakulásáról M. Stat. Szemle 1936. évf. 1034—1035. l.

[2]) *Pitt-Rivers* a nyomtatásban a kongresszuson szétosztott főtitkári jelentésében behatóan foglalkozott az Únió különböző csoportjainak ügyével és többek közt rámutatott arra, hogy egyes államok (Szovjet-Oroszország, Cseh-Szlovákia) politikai, nevezetesen kisebbségpolitikai okokból, akadályozzák a népességtudományi kutatást.

az Únió közgyűléseihez kapcsolódó népességi kongresszusok előkészítésébe és irányításába való szervesebb bekapcsolódást is szükségesnek jelentették ki.

*

A kongresszusi anyag ismeretében szinte önmagától adódik az a kérdés, hogy *a népességtudomány kialakulása a demográfiának a helyét befolyásolja-e* (mely kérdésnél tulajdonképen meglehetősen egyre megy, hogy a demográfiát régi jogon s legsajátabb tudományos munkaterülete miatt külön tudományszaknak, vagy pedig a statisztika — mégpedig a társadalmi, a gazdasági és a kultúrális élet „tömegjelenség-tanának" s nem egyszerűen módszernek vett statisztikai tudomány — népességi ágának tekintjük-e). Nézetünk szerint erről — legalább is ezidőszerint — *nem* lehet szó. Hiszen az egyelőre még amúgy is elég bizonytalan határú és területű s erősen gyűjtőfogalom jelleget öltő népességtudomány ugyanilyen jogon a demográfián kívül a népességi vonatkozású többi tudományágat — pl. az etnográfiát, a szociográfiát, az antropometriát, a biológiát stb. — is magábaolvaszthatná; holott valójában tudományos szerepkörük érintése nélkül csupán népességtudományi szempontból számbajövő ismeretanyaguk átvételére és szintétikus értékesítésére törekszik. Kétségtelen, hogy közismert sokoldalúsága és alapos kiépítettsége miatt a *demográfia* különösen bő ismeretanyaggal járulhat hozzá a népességtudomány kiformálódásához; ezt a párizsi nagygyűlés erős népességstatisztikai megalapozottsága igen határozottan tanusította. Tömegjelenségeket megrögzítő s e jelenségek okait, összefüggéseit feltáró speciális kutatási módszereivel és a statisztika munkaterületének megfelelő különleges célkitűzéseivel azonban *régi helyét a tudományszakok közt éppúgy nem veszítheti el,* mint az öncélú munkásságuk népességi vonatkozású eredményei révén a népességkutatás szolgálatába szintén beállítható többi tudomány. Tehát véleményünk szerint inkább csak arról lehet szó, hogy bizonyos vonatkozásaiban a népességtudomány *is* bevonja a maga működési körébe a demográfiát. Az ilyen kettős, sőt többes szerepkör a tudományok rendszerében egyáltalában nem szokatlan jelenség.

Ha ezekután gondolatban mégegyszer végigfutunk a Nemzetközi Népességi Kongresszus fentiekben körvonalazott igen tartalmas, sokszínű és statisztikai szempontból is tanulságos tárgyalásain, ismét csak azt állapíthatjuk meg, hogy a népességi ismeretágak Párizsban összegyűlt művelői értékes, eredményes és hasznos munkát végeztek a néhány szép kongresszusi nap alatt. A nagygyűlést ezenfelül a népességtudomány fejlődése nézőszögéből is jelentős határkőnek ítélhetjük; hiszen az ilyen valóban nemzetközi tudományos megmozdulás a legékesszólóbb és legtermékenyebb tanuságtétel a népesedésügy és a demográfiai problémák rendkívüli súlya és egyben égető időszerűsége mellett.

Thirring Lajos dr.

IRODALMI SZEMLE

Könyvtári gyarapodás és forgalom 1937-ben.

Accroissement et mouvement de la bibliothèque de l'Office central r. hongrois de statistique en 1937.

A M. kir. Központi Statisztikai Hivatal könyvtárának elmult évi gyarapodását és állománya éveleji és évvégi álladékát minőségi megoszlás szerint az alábbi összeállítás mutatja:

	Kötet	Füzet	Egyéb	Összesen
Álladék 1936 végén .	92.529	85.609	17.319	195.457
Gyarapodás 1937-ben .	5.103	3.248	606	8.957
Álladék 1937 végén .	97.632	88.857	17.925	204.414

Amint az összeállításból látható, az állomány az év végén már jól meghaladja a 200.000-et, a 9.000 körül mozgó évi gyarapodás pedig, mint ezt az alábbi táblázat mutatja, az utóbbi évek bármelyikének gyarapodását ismét jelentékenyen felülmúlja.

Év	Szaporulat			
	kötet	füzet	egyéb	összesen
1930	3.200	1.528	36	4.764
1931	2.866	1.893	32	4.791
1932	2.630	1.999	122	4.751
1933	2.114	1.313	67	3.494
1934	2.622	1.621	14	4.257
1935	3.138	2.182	48	5.368
1936	4.928	2.397	11	7.336
1937	5.103	3.248	606	8.957

oszlásának megállapítására. Az elmult évben azonban a könyvtár kénytelen volt a kívánatos adatok megszerzése érdekében az olvasóterem használatát a kérőlapok pontos kitöltésének feltételéhez kötni s így sikerült is végre képet nyerni arról, kik is használják tulajdonképen olvasótermét.

Az olvasóterem látogatói foglalkozás szerint 1937-ben:

		%
Központi Stat. hivatali alkalmazott	1.582	*39·6*
Más közalkalmazott	394	*9·9*
Egyetemi tanár	55	*1·4*
Egyéb tanszemélyzet	147	*3·7*
Pap, hitoktató	61	*1·5*
Főiskolai hallgató	327	*8·2*
Középiskolai tanuló	141	*3·6*
Szabad foglalkozású	253	*6·3*
Katonatiszt	29	*0·7*
Magántisztviselő	214	*5·4*
Iró, müvész	117	*2·9*
Mezőgazd. foglalkozású	31	*0·8*
Kereskedő, iparos	76	*1·9*
Nyugdíjas, magánzó	458	*11·5*
Egyéb és ismeretlen foglalkozású	100	*2·6*
Összesen	3.985	*100·0*

Az állomány anyagának alapulvételével a könyvtár szakkönyvtári jellege az új könyvtártörvény óta évről-évre fokozatosan csökken; az olvasóterem látogatóinak számában a Közp. Stat. Hivatal alkalmazottainak aránya (39·6%) viszont igen magas és ez szakkönyvtári jellegét hangsúlyozza. Megjegyzendő azonban, hogy az olvasótermet látogató hivatali alkalmazottak egy részének érdeklődése is inkább az általános műveltséget emelő ismeretterjesztő, avagy a szórakoztató irodalomnak szól.

G. G. dr.

Könyvismertetések. — *Chronique de livres.*

(C'est le Journal de la Société Hongroise de Statistique qui rend compte en français, dans sa „Revue des publications hongroises", des ouvrages statistiques publiés en Hongrie.)

Magyarország óvó- és oktatószemélyzete az 1934/5. tanévben.

Le personnel des écoles maternelles et des établissements d'enseignement en Hongrie dans l'année scolaire 1934—35.

Magyar Statisztikai Közlemények. Uj sorozat. 103. kötet. Szerkeszti és kiadja a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal.

Publications Statistiques Hongroises. Nouvelle série. 103e volume. Rédigées et publiées par l'Office central royal hongrois de statistique.

Budapest, 1937. VII + 66 + 90 l. — *pages.*

A M. kir. Központi Statisztikai Hivatal újabban rövid időközökben megjelenő közoktatásügyi statisztikai tárgyú kiadványainak értékes gazdagodása ez a közlemény. A kiadvány háromféle szempontból nyujt hasznos tájékoztatót: egyrészt fontos kultúrstatisztikai adalék, másrészt a közoktatásügyi közigazgatás számára is átfogó adatforrás, végül újszerű demográfiai, sőt részben szociográfiai adatok tárháza.

A mű két egyenlően tartalmas részre oszlik. Az elsőben *Jánki* Gyula dr. átgondolt, analitikus szövegezésben vezet végig az adatgyüjtés főbb eredményein; a második 37 részletes kimutatást ölel fel, melyekben mondhatni a teljes adatanyag: az országos kombinativ eredmények és néhány fontos törvényhatósági adatsor nyert helyet.

A M. kir. Központi Statisztikai Hivatal 1930-ig évente egyéni bázison gyüjtötte be az oktatószemélyzet fontosabb adatait; azóta csupán a tanintézetek adatszolgáltatása alapján áll néhány idevágó legfőbb végadat az évek mindegyikéről rendelkezésre, míg a részletes tanszemélyzeti statisztika végrehajtására ötéves időközökben kerül sor. Az utóbbi felvétel elsőízben ismét *az 1934/5. tanévről* történt meg, éspedig az egykori évenkinti összeírásnál sokkal több pontra kiterjeszkedő kérdőív alapján; a feldolgozás hasonlóképen messze a normális kereteket meghaladóan részletes volt. Így a közlemény az értelmiség egy igen jelentős lélekszámú rétegének képzettségi, szolgálati, szociális, gazdasági s demográfiai viszonyairól részben — éppen az utóbb említett szempontokból — az egész értelmiségi osztályra is jellemző képet adhatott.

A számos kisebb-nagyobb (főleg arányszámokban bővelkedő) összeállítással változatosabbá tett *szöveges adatelemzés* bevezetése az adatgyüjtést nagy általánosságban s két kérdőminta közreadásával, valamint a legjellegzetesebb békebeli adatok idézésével jellemzi. Az adatok feldolgozási módszerének ismertetése után következő fejezet a 2.525 főnyi *óvóintézeti személyzet* különböző adatait taglalja. Majd az iskolafajonkint csoportosított 28.802 főnyi *oktatószemélyzet* viszonyait egész fejezetsor írja le. Itt elsőbb az oktatószemélyzet *számának* alakulásával ismerkedünk meg; a szöveg azután a tanítás terén kifejtett *mellékfoglalkozások* főbb adatait világítja meg; a továbbiakban az oktatószemélyzet *képesítését, kormegoszlását, szolgálati idejét és családi viszonyait* egy-egy külön fejezet részletezi; az utóbbi szakasz anyaga különösen gazdag és sok szempontból valóban újszerű: alfejezeteiben a családi állapotra, a házasságtartamra, a házastárs foglalkozására, a tanerőházaspárokra és

a gyermeklétszámra vonatkozó főbb adatok sorakoznak; az oktatószemélyzet *vallását, anyanyelvét és nyelvtudását* vázoló fejezet után a *főiskolák tanári személyzetére* s *a tanítást csak mellékfoglalkozásként űzőkre* vonatkozó fejezetek zárják be a szöveges elemzést. A második rész *nagyobb táblázatai* az összefoglaló és a részletes adatok két főcsoportjára bontva nagyban-egészben a szöveg fejezeteinek sorrendjében közlik a főleg abszolút (és csak kisrészben arányszám-) anyagot.

Ismertetésünk a közlemény bő anyagából csupán *néhány főbb adatot* emelhet ki. Mindenekelőtt szomorúan jellemző, hogy a tanszemélyzet *életkorösszetétele* a (részben a közoktatásügy fejlesztése miatt kedvező korösszetételű) 1900-as esztendőkhöz képest a trianoni Magyarországon megromlott elhelyezkedési lehetőségek következtében gyökeresen megváltozott, öregebb lett. A régi Magyarország elemi mindennapi iskolai tanítói közül pl. 1907/8-ban 39·2% 30 évnél fiatalabb volt; ma arányuk mindössze 20·9%. 1871/2-ben a tanítók és tanítónők 32·2%-a legfeljebb öt vagy ennél kevesebb év óta szolgált; ez az arányszám 1934/5-ben 14·3%-ra zsugorodott. 1912/3-hoz viszonyítva *az egy tanerőre jutó* — még mindig meglehetősen magas — *tanulószám* megkisebbedett, amiben azonban a gyermekréteg viszonylagos megcsappanásának is nagy a része. A *nők aránya* a főfoglalkozású tanerők közt 1912/3. óta 31·1%-ról 43·7-re nőtt; hányadosuk a tanítónőképzőintézeteknél 87·0, az elemi iskolákban 44·3, a középiskolákban viszont mindössze 21·8%. A főfoglalkozású férfi tanerők közül 51·9, a nők sorából 29·8% tanít (igaz, hogy gyakran csak egy-két órában) *mellékfoglalkozásként* is. Az új adatok szerint az oktatószemélyzetnek még nagyobb része rendelkezik a megfelelő *képesítéssel,* mint a háború előtt, sőt a megkívántnál magasabb végzettséggel bírók aránya is emelkedett. Az időközben kivált, nyugalombavonult, elhalálozott személyzet hiánya miatt a ma alkalmazásban állók megoszlása ugyan a viszonyok időbeli hullámzásáról nem ad töretlen pontosságú képet, így is jellemző azonban, hogy a 31—35 éve pályájukon működő elemi iskolai férfi tanítóknak még 74·8%-a, a 0—5 éve alkalmazásban állóknak ellenben csupán 40·4%-a *lépett 24 éves vagy fiatalabb korban állásába:* a várakozási idő — kivált a menekült tanítók átvételével is megterhelt állami iskolákban — igen megnagyobbodott; igaz viszont, hogy ezen a téren legújabban a nem rendszeresített állások szaporítása következtében a viszonyok legalább is árnyalatilag enyhültek. Miután az oklevélszerzési sorrendet az állami iskolák tartják be a legerősebben, az 1934/35. tanévben újonnan alkalmazott tanítóik közül csak 26·8% volt 24 éven aluli, holott a felekezeti iskoláknál ez az arány több mint 70%; az állami iskolákban ezenkívül az előmenetel *(az alkalmaztatás minősége)* is sokkal kedvezőtlenebb. A 16.248 férfi tanerő közül 74·4, a 12.554 nő sorából viszont csak 36·2% élt *házas kötelékben.* A *tanerőházaspárok* összes száma (melyekben tehát mindkét fél ezen a pályán fejtett ki kereső tevékenységet) 1980 volt; jellemzőjük az általában magasabb korban kötött házasság, amivel szemben normálisan a férfi oktatószemélyzet körében a 30. életévig és az 5. szolgálati esztendő táján következik be a családalapítás. Az elemi iskolai oktatószemélyzet viszonyait tartva szem előtt, még azt is jellegzetesnek mondhatjuk, hogy a férfiaknál a szolgálati idő előbbrehaladásával rohamosan megcsappan: egészen minimálisra (2·3 százalékra) száll le a nőtlenek aránya, a nőknél ellenben a hajadonoké még a legkedvezőbb kategóriában is meghaladja a 40%-ot; e szerint sorukban a kenyérkeresetre ráutaltak hányada tekintélyes. Sok tanulságos részletadat rejtőzik a *házaspárok foglalkozási statisztikájában* is. Az életben lévő *gyermeklétszám* nem valami magas: átlagosan a férjes nőknél (a férfi oktatószemélyzet feleségeinél ill. a férjes női oktatószemélyzetbelieknél) 1·72; ezzel kapcsolatban említést érdemel, hogy az élő gyermekek átlagos száma a népszámlálás szerint az értelmiségi férjes asszonyoknál csupán 1·43 volt. Jól kimutatható még az is, hogy a gyermekszám azokban a családokban a legmagasabb, amelyekben a nő keresetnélküli (pl. a kereset nélküli feleségekkel bíró elemi iskolai tanítóknál 2·02%, míg összesen a tanítócsaládoknál csak 1·81 stb.). A főiskolák tanári személyzetére vonatkozó fejezetből kitűnően a gyermekszám a nyilvános rendes tanároknál majdnem ugyanilyen magas, amit viszont az előrehaladottabb kor és egyben a termékenység szempontjából befejezett házasságok nagyobb aránya indokol.

Az adatgyűjtés egyéni alapon készült, vagyis a kettős számbavételt gondosan elkerüli: a fő- és mellékfoglalkozásként oktatókat csupán egyszer számlálta meg. Az így az iskolastatisztikai adatoknál valamivel kisebb — de a valóságnak megfelelő — létszámú oktatószemélyzetről számot adó mű táblázatai és szövegközi összeállításai magyar-francia nyelven készültek; az adatismertetés rendszerét rövid résumé teszi a külföld számára is hozzáférhetővé.

Th. L. dr.

Numéro du jubilé de M. Gustave Thirring.

Journal de la Société Hongroise de Statistique. Budapest, 1937 (XV.) évf. 1—2. sz. 287 l. — *XVe année. 1937. Nos 1—2. 287 p.*

A Magyar Statisztikai Társaság abból a célból, hogy volt elnöke és tiszteletbeli tagja iránt érzett nagyrabecsülését és háláját kifejezésre juttassa, Thirring Gusztávnak, Budapest székesfőváros Statisztikai Hivatala ny. igazgatójának 75. születésnapja alkalmából a Journal de la Société Hongroise de

a gyermeklétszámra vonatkozó főbb adatok sorakoznak; az oktatószemélyzet *vallását, anyanyelvét és nyelvtudását* vázoló fejezet után a *főiskolák tanári személyzetére* s *a tanítást csak mellékfoglalkozásként űzőkre* vonatkozó fejezetek zárják be a szöveges elemzést. A második rész *nagyobb táblázatai* az összefoglaló és a részletes adatok két főcsoportjára bontva nagyban-egészben a szöveg fejezeteinek sorrendjében közlik a főleg abszolút (és csak kisrészben arányszám-) anyagot.

Ismertetésünk a közlemény bő anyagából csupán *néhány főbb adatot* emelhet ki. Mindenekelőtt szomorúan jellemző, hogy a tanszemélyzet *életkorösszetétele* a (részben a közoktatásügy fejlesztése miatt kedvező korösszetételű) 1900-as esztendőkhöz képest a trianoni Magyarországon megromlott elhelyezkedési lehetőségek következtében gyökeresen megváltozott, öregebb lett. A régi Magyarország elemi mindennapi iskolai tanítói közül pl. 1907/8-ban 39·2% 30 évnél fiatalabb volt; ma arányuk mindössze 20·9%. 1871/2-ben a tanítók és tanítónők 32·2%-a legfeljebb öt vagy ennél kevesebb év óta szolgált; ez az arányszám 1934/5-ben 14·3%-ra zsugorodott. 1912/3-hoz viszonyítva *az egy tanerőre jutó* — még mindig meglehetősen magas — *tanulószám* megkisebbedett, amiben azonban a gyermekréteg viszonylagos megcsappanásának is nagy a része. A *nők aránya* a főfoglalkozású tanerők közt 1912/3. óta 31·1%-ról 43·7-re nőtt; hányadosuk a tanítónőképzőintézeteknél 87·0, az elemi iskolákban 44·3, a középiskolákban viszont mindössze 21·8%. A főfoglalkozású férfi tanerők közül 51·9, a nők sorából 29·8% tanít (igaz, hogy gyakran csak egy-két órában) *mellékfoglalkozásként* is. Az új adatok szerint az oktatószemélyzetnek még nagyobb része rendelkezik a megfelelő *képesítéssel,* mint a háború előtt, sőt a megkívántnál magasabb végzettséggel bírók aránya is emelkedett. Az időközben kivált, nyugalombavonult, elhalálozott személyzet hiánya miatt a ma alkalmazásban állók megoszlása ugyan a viszonyok időbeli hullámzásáról nem ad töretlen pontosságú képet, így is jellemző azonban, hogy a 31—35 éve pályájukon működő elemi iskolai férfi tanítóknak még 74·8%-a, a 0—5 éve alkalmazásban állóknak ellenben csupán 40·4%-a *lépett 24 éves vagy fiatalabb korban állásába:* a várakozási idő — kivált a menekült tanítók átvételével is megterhelt állami iskolákban — igen megnagyobbodott; igaz viszont, hogy ezen a téren legújabban a nem rendszeresített állások szaporítása következtében a viszonyok legalább is árnyalatilag enyhültek. Miután az oklevélszerzési sorrendet az állami iskolák tartják be a legerősebben, az 1934/35. tanévben újonnan alkalmazott tanítóik közül csak 26·8% volt 24 éven aluli, holott a felekezeti iskoláknál ez az arány több mint 70%; az állami iskolákban ezenkívül az előmenetel *(az alkalmaztatás minősége)* is sokkal kedvezőtlenebb. A 16.248 férfi tanerő közül 74·4, a 12.554 nő sorából viszont csak 36·2% élt *házas kötelékben.* A *tanerőházaspárok* összes száma (melyekben tehát mindkét fél ezen a pályán fejtett ki kereső tevékenységet) 1980 volt; jellemzőjük az általában magasabb korban kötött házasság, amivel szemben normálisan a férfi oktatószemélyzet körében a 30. életévig és az 5. szolgálati esztendő táján következik be a családalapítás. Az elemi iskolai oktatószemélyzet viszonyait tartva szem előtt, még azt is jellegzetesnek mondhatjuk, hogy a férfiaknál a szolgálati idő előbbrehaladásával rohamosan megcsappan: egészen minimálisra (2·3 százalékra) száll le a nőtlenek aránya, a nőknél ellenben a hajadonoké még a legkedvezőbb kategóriában is meghaladja a 40%-ot; e szerint sorukban a kenyérkeresetre ráutaltak hányada tekintélyes. Sok tanulságos részletadat rejtőzik a *házaspárok foglalkozási statisztikájában* is. Az életben lévő *gyermeklétszám* nem valami magas: átlagosan a férjes nőknél (a férfi oktatószemélyzet feleségeinél ill. a férjes női oktatószemélyzetbelieknél) 1·72; ezzel kapcsolatban említést érdemel, hogy az élő gyermekek átlagos száma a népszámlálás szerint az értelmiségi férjes asszonyoknál csupán 1·43 volt. Jól kimutatható még az is, hogy a gyermekszám azokban a családokban a legmagasabb, amelyekben a nő keresetnélküli (pl. a kereset nélküli feleségekkel bíró elemi iskolai tanítóknál 2·02%, míg összesen a tanítócsaládoknál csak 1·81 stb.). A főiskolák tanári személyzetére vonatkozó fejezetből kitűnően a gyermekszám a nyilvános rendes tanároknál majdnem ugyanilyen magas, amit viszont az előrehaladottabb kor és egyben a termékenység szempontjából befejezett házasságok nagyobb aránya indokol.

Az adatgyűjtés egyéni alapon készült, vagyis a kettős számbavételt gondosan elkerüli: a fő- és mellékfoglalkozásként oktatókat csupán egyszer számlálta meg. Az így az iskolastatisztikai adatoknál valamivel kisebb — de a valóságnak megfelelő — létszámú oktatószemélyzetről számot adó mű táblázatai és szövegközi összeállításai magyar-francia nyelven készültek; az adatismertetés rendszerét rövid résumé teszi a külföld számára is hozzáférhetővé.

Th. L. dr.

Numéro du jubilé de M. Gustave Thirring.

Journal de la Société Hongroise de Statistique. Budapest, 1937 (XV.) évf. 1—2. sz. 287 l. — *XVe année. 1937. Nos 1—2. 287 p.*

A Magyar Statisztikai Társaság abból a célból, hogy volt elnöke és tiszteletbeli tagja iránt érzett nagyrabecsülését és háláját kifejezésre juttassa, Thirring Gusztávnak, Budapest székesfőváros Statisztikai Hivatala ny. igazgatójának 75. születésnapja alkalmából a Journal de la Société Hongroise de

Statistique 1937. évi 1—2. számát „Thirring Gusztáv ünnepi szám"-ként, a jubiláns fényképét is közölve adta ki.

Bevezetésképpen mint a Magyar Statisztikai Társaság akkori elnöke, *Kovács* Alajos előszavában az ünnepi szám létrejöttének körülményeit és célját világítja meg, majd az ünnepelt hivatali utódja Budapest székesfőváros és Statisztikai Hivatala, valamint a Magyar Tudományos Akadémia meleg üdvözleteit tolmácsolva méltatja Thirring Gusztáv munkásságát. Az ünnepeltnek a városi statisztika terén végzett szervező, elméleti és gyakorlati munkásságával kapcsolatos városi statisztikai jellegű tanulmányok sorában *H. W. Methorst* a városi statisztika és a Nemzetközi Statisztikai Intézet relációit tárgyalja s rámutat azokra a jelentős érdemekre, melyeket Thirring Gusztáv a Nemzetközi Statisztikai Intézetben a nagyvárosok évkönyvének megteremtése és fejlesztése körül szerzett. Majd *Ugo Giusti* az olasz, *Edmond Lesoir* a belga és *Wilhelm Morgenroth* a német városi statisztika történetéről, fejlődéséről, szervezetéről, feladatairól és jelentőségéről számolnak be. Ugyancsak Thirring Gusztávnak, a városi statisztikusnak munkásságára emlékeztet *Melly* József, aki a nagyvárosok rákhalandóságának problémáját tárgyalja, *Surányi-Unger* Tivadar, aki Budapest székesfővárosnak az ország gazdasági életében játszott szerepét ismerteti és *Thirring* Lajos, aki a nagy agglomerációknak, mint statisztikai csoportosításoknak statisztikai jelentőségéről értekezik.

Az ünnepeltnek a történeti statisztika terén végzett nagyjelentőségű munkásságára utal *Fodor* Ferenc tanulmánya, amelyben az 1745. évi jász redemptió körülményeit szemlélteti a statisztika megvilágításában. Thirring Gusztáv demográfiai munkásságához csatlakozik *Balás* Károlynak a népesedést nemzetközi vonatkozásban egyéni szemszögből megvilágító tanulmánya, továbbá *Konkoly Thege* Gyulának Magyarország legfontosabb és legidőszerűbb népesedési kérdéseit tárgyaló értekezése és *Schneller* Károlynak az európai halandósági viszonyokról írott cikke is.

Thirring Gusztávnak az elszakított területek és a külföld magyarjainak sorsát megvilágító tanulmányai mellé sorakoznak *Kovács* Alajos és v. *Nagy* Iván tanulmányai. Előbbi a háború előtti Erdély iparosainak és kereskedőinek nyelvismeretéről értekezik, utóbbi a kanadai magyarok számáról tájékoztat.

Thirring Gusztáv tisztelőinek és kartársainak további tanulmányai sorában *Dobrovits* Sándor a magyar hivatalos statisztika szervezetének időszerű kérdéseit fejtegeti, *Jordan* Károly a matematikai statisztika egyik problémájáról értekezik, *Szádeczky-Kardoss* Tibor a közterhek nagyságának mérési lehetőségeit tárgyalja elméleti szempontból, míg *Elekes* Dezső a közgyüjtemények statisztikájának módszerével foglalkozik és egyben megkísérli a magyar közgyüjtemények statisztikájának összeállítását.

A francia, angol, német és olasz nyelvű tanulmányokat tartalmazó „Thirring Gusztáv jubileumi szám" mint a magyar statisztikusok nagyrabecsülésének méltó kifejezése a bel- és külföldön egyformán komoly figyelemre tarthat számot.

I. I. L. dr.

Kecső István: Magyar nyersanyagpolitika.
Etienne Kecső: La politique hongroise des matières premières.
Gergely R. rt. kiadása.
Publié par la Société R. Gergely.
Budapest, 1938. 174 l.—*p.*

A politikailag felfelé törő, a gazdasági életben azonban természeti kincseik hiánya miatt csak nagy nehézségek és áldozatok árán érvényesülő államokban különös jelentőségre tett szert néhány év óta a nyersanyaggazdálkodás, vagyis az a gazdasági tevékenység, mely a belföldi források jobb kihasználására, a nyersanyagfeltárásra és a belföldi iparnak lehetőleg belföldi anyagokkal való táplálására, vagy ha ez nem lehetséges, megfelelő pótanyagokkal való ellátására törekszik. Szerző nyilván a külföldi, különösen a német eredmények hatása alatt tárgyalja a hazai lehetőségeket és kívánja megállapítani azt az utat, melyet e téren Magyarországnak is követnie kell. Véleménye szerint a nyersanyaggazdálkodás szükségességét nálunk elsősorban nem az önellátásra irányuló törekvés, vagy a deviza- és külkereskedelmi mérleg kívánta nyersanyagtakarékosság indokolja, hanem az, hogy a hazai gyáripar fejlődésében új korszakhoz érkezett el. A gyáripar már nemcsak a fogyasztási javak előállítására törekszik — függetlenül a rendelkezésre álló nyersanyagoktól —, hanem a meglevő iparágak hazai nyersanyagbázist keresnek, illetőleg a hazai nyersanyagforrások kiaknázására alakulnak vállalatok. Szerző szerint a magyar gyáripar legtermészetesebb nyersanyagbázisa a hazai őstermelésben van, mely az ipari termelésnek megalapozott biztonságot, a külföldi beszerzési nehézségekkel szemben függetlenséget, a mezőgazdaságnak pedig jobb értékesítési lehetőségeket biztosít. Ezzel kapcsolatban szükségesnek látja mezőgazdaságunk átszervezését is, az egyoldalú szemtermelés csökkentését és helyette az ipari növények fokozottabb termelését, amit a termelési szerződések rendszerének kiépítésével, közvetett ártámogatással (célvámok, földadóelengedés stb.) és propagandával kíván megvalósítani.

Különösen nagy jelentőséget tulajdonít nyersanyagpolitikánk szempontjából a további kutatásoknak, új nyersanyagforrások feltárásának és a

Statistique 1937. évi 1—2. számát „Thirring Gusztáv ünnepi szám"-ként, a jubiláns fényképét is közölve adta ki.

Bevezetésképpen mint a Magyar Statisztikai Társaság akkori elnöke, *Kovács* Alajos előszavában az ünnepi szám létrejöttének körülményeit és célját világítja meg, majd az ünnepelt hivatali utódja Budapest székesfőváros és Statisztikai Hivatala, valamint a Magyar Tudományos Akadémia meleg üdvözleteit tolmácsolva méltatja Thirring Gusztáv munkásságát. Az ünnepeltnek a városi statisztika terén végzett szervező, elméleti és gyakorlati munkásságával kapcsolatos városi statisztikai jellegű tanulmányok sorában *H. W. Methorst* a városi statisztika és a Nemzetközi Statisztikai Intézet relációit tárgyalja s rámutat azokra a jelentős érdemekre, melyeket Thirring Gusztáv a Nemzetközi Statisztikai Intézetben a nagyvárosok évkönyvének megteremtése és fejlesztése körül szerzett. Majd *Ugo Giusti* az olasz, *Edmond Lesoir* a belga és *Wilhelm Morgenroth* a német városi statisztika történetéről, fejlődéséről, szervezetéről, feladatairól és jelentőségéről számolnak be. Ugyancsak Thirring Gusztávnak, a városi statisztikusnak munkásságára emlékeztet *Melly* József, aki a nagyvárosok rákhalandóságának problémáját tárgyalja, *Surányi-Unger* Tivadar, aki Budapest székesfővárosnak az ország gazdasági életében játszott szerepét ismerteti és *Thirring* Lajos, aki a nagy agglomerációknak, mint statisztikai csoportosításoknak statisztikai jelentőségéről értekezik.

Az ünnepeltnek a történeti statisztika terén végzett nagyjelentőségű munkásságára utal *Fodor* Ferenc tanulmánya, amelyben az 1745. évi jász redemptió körülményeit szemlélteti a statisztika megvilágításában. Thirring Gusztáv demográfiai munkásságához csatlakozik *Balás* Károlynak a népesedést nemzetközi vonatkozásban egyéni szemszögből megvilágító tanulmánya, továbbá *Konkoly Thege* Gyulának Magyarország legfontosabb és legidőszerűbb népesedési kérdéseit tárgyaló értekezése és *Schneller* Károlynak az európai halandósági viszonyokról írott cikke is.

Thirring Gusztávnak az elszakított területek és a külföld magyarjainak sorsát megvilágító tanulmányai mellé sorakoznak *Kovács* Alajos és v. *Nagy* Iván tanulmányai. Előbbi a háború előtti Erdély iparosainak és kereskedőinek nyelvismeretéről értekezik, utóbbi a kanadai magyarok számáról tájékoztat.

Thirring Gusztáv tisztelőinek és kartársainak további tanulmányai sorában *Dobrovits* Sándor a magyar hivatalos statisztika szervezetének időszerű kérdéseit fejtegeti, *Jordan* Károly a matematikai statisztika egyik problémájáról értekezik, *Szádeczky-Kardoss* Tibor a közterhek nagyságának mérési lehetőségeit tárgyalja elméleti szempontból, míg *Elekes* Dezső a közgyüjtemények statisztikájának módszerével foglalkozik és egyben megkísérli a magyar közgyüjtemények statisztikájának összeállítását.

A francia, angol, német és olasz nyelvű tanulmányokat tartalmazó „Thirring Gusztáv jubileumi szám" mint a magyar statisztikusok nagyrabecsülésének méltó kifejezése a bel- és külföldön egyformán komoly figyelemre tarthat számot.

I. I. L. dr.

Kecső István: Magyar nyersanyagpolitika.
Etienne Kecső: La politique hongroise des matières premières.
Gergely R. rt. kiadása.
Publié par la Société R. Gergely.
Budapest, 1938. 174 l.—*p.*

A politikailag felfelé törő, a gazdasági életben azonban természeti kincseik hiánya miatt csak nagy nehézségek és áldozatok árán érvényesülő államokban különös jelentőségre tett szert néhány év óta a nyersanyaggazdálkodás, vagyis az a gazdasági tevékenység, mely a belföldi források jobb kihasználására, a nyersanyagfeltárásra és a belföldi iparnak lehetőleg belföldi anyagokkal való táplálására, vagy ha ez nem lehetséges, megfelelő pótanyagokkal való ellátására törekszik. Szerző nyilván a külföldi, különösen a német eredmények hatása alatt tárgyalja a hazai lehetőségeket és kívánja megállapítani azt az utat, melyet e téren Magyarországnak is követnie kell. Véleménye szerint a nyersanyaggazdálkodás szükségességét nálunk elsősorban nem az önellátásra irányuló törekvés, vagy a deviza- és külkereskedelmi mérleg kívánta nyersanyagtakarékosság indokolja, hanem az, hogy a hazai gyáripar fejlődésében új korszakhoz érkezett el. A gyáripar már nemcsak a fogyasztási javak előállítására törekszik — függetlenül a rendelkezésre álló nyersanyagoktól —, hanem a meglevő iparágak hazai nyersanyagbázist keresnek, illetőleg a hazai nyersanyagforrások kiaknázására alakulnak vállalatok. Szerző szerint a magyar gyáripar legtermészetesebb nyersanyagbázisa a hazai őstermelésben van, mely az ipari termelésnek megalapozott biztonságot, a külföldi beszerzési nehézségekkel szemben függetlenséget, a mezőgazdaságnak pedig jobb értékesítési lehetőségeket biztosít. Ezzel kapcsolatban szükségesnek látja mezőgazdaságunk átszervezését is, az egyoldalú szemtermelés csökkentését és helyette az ipari növények fokozottabb termelését, amit a termelési szerződések rendszerének kiépítésével, közvetett ártámogatással (célvámok, földadóelengedés stb.) és propagandával kíván megvalósítani.

Különösen nagy jelentőséget tulajdonít nyersanyagpolitikánk szempontjából a további kutatásoknak, új nyersanyagforrások feltárásának és a

gazdasági életbe való beállításának. E célból egy tanácsot kívánna felállítani, mely a jelenleg működő sokféle szerv között kapcsolatot létesítene, egységes irányítást tenne lehetővé. Foglalkozik továbbá a hulladékanyagok felhasználásának jelentőségével és az e téren külföldön elért eredményekkel (Altstoffwirtschaft). A termelés folyamatosságának biztosítása céljából a kötelező nyersanyagtárolást kívánja megvalósítani, ami hadigazdasági szempontból valóban kívánatos, azonban a kérdés sarkpontját, az ilymódon előálló tőke- és kamatveszteség problémáját, nem érinti. Részletes statisztikai adatokra támaszkodva tárgyalja nyersanyagbehozatalunkat és jelentőségünket mint vásárlóét a világpiacon.

A könyv további részében, amely külön résznek is volna nevezhető, szemben az előbb ismertetett általános résszel, jelentőségük sorrendjében tárgyalja a nyersanyagfogyasztás és termelés szempontjából számbajövő gazdasági ágakat, így a növényolaj, nyersbőr-, cserzőanyag-, műgummi-, fa-, celluloze-gazdaságot, a nehézipart, az agyagipart, üzemanyagellátásunkat, szén-, gyanta-, viasz- és műanyaggazdálkodásunkat. A textiliparral, melynek külföldi származású nyersanyagszükséglete egész nyersanyagbehozatalunknak majdnem egyharmadát teszi, különösen részletesen foglalkozik. Ismerteti a hazai pamuttermelési kísérleteket, a kender- és lentermelés fejlesztésének jelentőségét, gyapjúgazdálkodásunkat, selyemtermelésünk válságát, műselyemtermelési lehetőségeinket és az újabb mesterséges szövőanyagokkal elért külföldi eredményeket. Az egyes termelési ágak közgazdasági és statisztikai ismertetésén kívül a problémák technikai megoldásának méltatására is gondot fordít.

A közölt sok statisztikai adattal és becsléssel kapcsolatban csak annyit kívánunk megjegyezni, hogy nagyon hiányzanak az azok eredetére vonatkozó utalások; ez nemcsak az adatok ellenőrzését, hanem az esetleges további részleteredmények kikutatását is nagyon megnehezíti.

Sch. Á. dr.

Rézler Gyula: A magyar nagyipari munkásság kialakulása 1867—1914.

Jules Rézler: L'évolution du personnel ouvrier dans la grande industrie de Hongrie, 1867—1914.

Budapest, 1938. Record-kiadás — Editions Record, 209 l. — *p.*

Rézler Gyula könyve nem szorosan statisztikai tárgyú ugyan, azonban kutatásai közben mindenütt annyira széleskörű statisztikai alátámasztással dolgozik, hogy statisztikai szempontból is figyelmet érdemel. Nemcsak a hivatalos statisztikai szolgálatnak a gyáripari munkáskérdés szempontjából számbajövő legrégibb és újabb adatgyüjtései fontosabb eredményeit találjuk meg benne egységes szempontok szerint csoportosítva, hanem több más hatósági adatgyüjtés és egyes magánadatgyüjtések eredményeit is, amelyek megfelelő kritikával felhasználva, a dolog természeténél fogva sokszor még kezdetlegesebb régi anyagot sok tekintetben értékes adalékokkal egészítik ki. Ezek közül különösen a m. kir. iparfelügyelők gyárvizsgálati évi jelentéseinek, a rendőrségi hivatalos jelentések anyagának, továbbá a régi munkásbiztosító közés magánszervek és a bányakapitányságok jelentéseiben foglalt értékes anyagnak összegyüjtését és feldolgozását említhetjük. De a szerző a feledés homályából kiemelt és kritikailag feldolgozott terjedelmes egyéb olyan anyagot: szakszervezeti jelentéseket, régebbi bel- és külföldi szakmunkákat, folyóirat- és újságcikkeket stb. is, amely anyag szakirodalmunknak a történeti statisztika szempontjából szintén nyeresége.

Főként „A kialakuló munkásosztály", valamint „A kialakuló munkásság szociális helyzetképe", továbbá „A szakszervezkedés kiépítése és eredményei" című fejezetekben találjuk meg ezeket az érdekes régi ipar-statisztikai, munkanélküliségi statisztikai, munkaidő-, munkabér- és árstatisztikai adatokat. Összegyüjtésük, megrostálásuk és a mű gondolatmenetébe való beillesztésük módja arra mutat, hogy a szerző nemcsak a történettudomány módszereiben járatos, hanem a gazdasági és a szociálstatisztika problémáit és módszereit is ismeri.

Az objektív tudományos szemléletre törekvő művet szociális felelősségérzet, a munkásproblémák átérzése és a nemzetpolitikai szempontok lelkiismeretes figyelembevétele is előnyösen jellemzik.

N. V. dr.

Économique rationnelle.

Exposés publiés sous la direction de G. et Ed. *Guillaume*. I. kötet, Méthode. II. kötet. L'économie pure. III. kötet. L'économie pure en interférence avec le domaine juridique. IV. kötet. Le domaine économique-juridique national en interférence avec les mondes étrangers. V. kötet. Modèles mathématiques des mondes économiques. 375 l. (Öt kötetben.) Paris, 1937. (Actualités scientifiques et industrielles. 504—508.)

Az ismert francia tudományos kiadványsorozatnak „Ésszerű közgazdaságtan" címen megjelent öt kötetében azok a matematikai formulákban is kifejezhető közgazdaságtani alapelvek vannak lefektetve, melyeknek gyakorlati megvalósítása leginkább mentesíthet a gazdasági élet megrázkódtatásaitól.

Az I. kötet az axiomatikusan megalapozott exakt tudományok rangjára emelt közgazdaságtan elméleti alapvetését adja s egyúttal a praktikus előrelátás alapfeltételeit is. A II. kötet a gazdasági élet egyszerű mechanizmusainak területét tárgyalva, az árak és bérek alakulását s formuláit teszi vizsgálat tárgyává, majd értékelméleti alapvetésében azt vizsgálja, milyen társadalomgazdasági, pszihológiai és egyéni szükségérzetek determinálják az

gazdasági életbe való beállításának. E célból egy tanácsot kívánna felállítani, mely a jelenleg működő sokféle szerv között kapcsolatot létesítene, egységes irányítást tenne lehetővé. Foglalkozik továbbá a hulladékanyagok felhasználásának jelentőségével és az e téren külföldön elért eredményekkel (Altstoffwirtschaft). A termelés folyamatosságának biztosítása céljából a kötelező nyersanyagtárolást kívánja megvalósítani, ami hadigazdasági szempontból valóban kívánatos, azonban a kérdés sarkpontját, az ilymódon előálló tőke- és kamatveszteség problémáját, nem érinti. Részletes statisztikai adatokra támaszkodva tárgyalja nyersanyagbehozatalunkat és jelentőségünket mint vásárlóét a világpiacon.

A könyv további részében, amely külön résznek is volna nevezhető, szemben az előbb ismertetett általános résszel, jelentőségük sorrendjében tárgyalja a nyersanyagfogyasztás és termelés szempontjából számbajövő gazdasági ágakat, így a növényolaj, nyersbőr-, cserzőanyag-, műgummi-, fa-, celluloze-gazdaságot, a nehézipart, az agyagipart, üzemanyagellátásunkat, szén-, gyanta-, viasz- és műanyaggazdálkodásunkat. A textiliparral, melynek külföldi származású nyersanyagszükséglete egész nyersanyagbehozatalunknak majdnem egyharmadát teszi, különösen részletesen foglalkozik. Ismerteti a hazai pamuttermelési kísérleteket, a kender- és lentermelés fejlesztésének jelentőségét, gyapjúgazdálkodásunkat, selyemtermelésünk válságát, műselyemtermelési lehetőségeinket és az újabb mesterséges szövőanyagokkal elért külföldi eredményeket. Az egyes termelési ágak közgazdasági és statisztikai ismertetésén kívül a problémák technikai megoldásának méltatására is gondot fordít.

A közölt sok statisztikai adattal és becsléssel kapcsolatban csak annyit kívánunk megjegyezni, hogy nagyon hiányzanak az azok eredetére vonatkozó utalások; ez nemcsak az adatok ellenőrzését, hanem az esetleges további részleteredmények kikutatását is nagyon megnehezíti.

Sch. Á. dr.

Rézler Gyula: A magyar nagyipari munkásság kialakulása 1867—1914.

Jules Rézler: L'évolution du personnel ouvrier dans la grande industrie de Hongrie, 1867—1914.

Budapest, 1938. Record-kiadás — Editions Record, 209 l. — *p.*

Rézler Gyula könyve nem szorosan statisztikai tárgyú ugyan, azonban kutatásai közben mindenütt annyira széleskörű statisztikai alátámasztással dolgozik, hogy statisztikai szempontból is figyelmet érdemel. Nemcsak a hivatalos statisztikai szolgálatnak a gyáripari munkáskérdés szempontjából számbajövő legrégibb és újabb adatgyüjtései fontosabb eredményeit találjuk meg benne egységes szempontok szerint csoportosítva, hanem több más hatósági adatgyüjtés és egyes magánadatgyüjtések eredményeit is, amelyek megfelelő kritikával felhasználva, a dolog természeténél fogva sokszor még kezdetlegesebb régi anyagot sok tekintetben értékes adalékokkal egészítik ki. Ezek közül különösen a m. kir. iparfelügyelők gyárvizsgálati évi jelentéseinek, a rendőrségi hivatalos jelentések anyagának, továbbá a régi munkásbiztosító közés magánszervek és a bányakapitányságok jelentéseiben foglalt értékes anyagnak összegyüjtését és feldolgozását említhetjük. De a szerző a feledés homályából kiemelt és kritikailag feldolgozott terjedelmes egyéb olyan anyagot: szakszervezeti jelentéseket, régebbi bel- és külföldi szakmunkákat, folyóirat- és újságcikkeket stb. is, amely anyag szakirodalmunknak a történeti statisztika szempontjából szintén nyeresége.

Főként „A kialakuló munkásosztály", valamint „A kialakuló munkásság szociális helyzetképe", továbbá „A szakszervezkedés kiépítése és eredményei" című fejezetekben találjuk meg ezeket az érdekes régi ipar-statisztikai, munkanélküliségi statisztikai, munkaidő-, munkabér- és árstatisztikai adatokat. Összegyüjtésük, megrostálásuk és a mű gondolatmenetébe való beillesztésük módja arra mutat, hogy a szerző nemcsak a történettudomány módszereiben járatos, hanem a gazdasági és a szociálstatisztika problémáit és módszereit is ismeri.

Az objektív tudományos szemléletre törekvő művet szociális felelősségérzet, a munkásproblémák átérzése és a nemzetpolitikai szempontok lelkiismeretes figyelembevétele is előnyösen jellemzik.

N. V. dr.

Économique rationnelle.

Exposés publiés sous la direction de G. et Ed. *Guillaume*. I. kötet, Méthode. II. kötet. L'économie pure. III. kötet. L'économie pure en interférence avec le domaine juridique. IV. kötet. Le domaine économique-juridique national en interférence avec les mondes étrangers. V. kötet. Modèles mathématiques des mondes économiques. 375 l. (Öt kötetben.) Paris, 1937. (Actualités scientifiques et industrielles. 504—508.)

Az ismert francia tudományos kiadványsorozatnak „Ésszerű közgazdaságtan" címen megjelent öt kötetében azok a matematikai formulákban is kifejezhető közgazdaságtani alapelvek vannak lefektetve, melyeknek gyakorlati megvalósítása leginkább mentesíthet a gazdasági élet megrázkódtatásaitól.

Az I. kötet az axiomatikusan megalapozott exakt tudományok rangjára emelt közgazdaságtan elméleti alapvetését adja s egyúttal a praktikus előrelátás alapfeltételeit is. A II. kötet a gazdasági élet egyszerű mechanizmusainak területét tárgyalva, az árak és bérek alakulását s formuláit teszi vizsgálat tárgyává, majd értékelméleti alapvetésében azt vizsgálja, milyen társadalomgazdasági, pszihológiai és egyéni szükségérzetek determinálják az

értéket. A III. kötet a gazdasági életnek a joggal való kapcsolatával foglalkozik. Itt a jövedelmek alakulásának, a vásárlóképesség csökkenésének és a válságnak a mechanizmusa kerül ismertetésre. A IV. kötet a belföldi gazdasági és jogi életnek a külfölddel való kapcsolatait tárgyalja; a politikai hatás, az állami beavatkozás s az adórendszer is itt nyer ismertetést, továbbá a kamatlábalakulásnak mechanizmusa, végül a szabad közgazdaság önszabályozásának két törvénye is. Az V. kötet a gazdasági élet kvantitatív jellegű törvényszerűségeinek matematikai formuláit sorakoztatja fel s behatóan tárgyalja azok jelentőségét a közgazdasági előrelátásban.

A M. kir. Központi Statisztikai Hivatal könyvtárába érkezett munkák.

Ouvrages arrivés à la bibliothèque de l'Office Central Royal Hongrois de Statistique.

Nemzetközi vonatkozású művek és elméleti munkák. *(Publications d'intérêt international et de théorie générale.) — Bureau international contre l'alcoolisme.* Rapport, 1937. Lausanne.

Cowles commission for research in economics. Report for the period from 1932 to 1937. Colorado Springs.

Projet de nomenclature douanière. Edition revisée sur la base des observations des gouvernements. Société des Nations. II. köt. 318 l. Genève. 1937.

Gumbel, E. J.: *Les centenaires.* 8 l. (Klny. az Aktuárské vědy 1937. évi 1. számából.)

Schneller, Carlo: *Il bilancio del recente miglioramento della mortalità europea.* 194—219. l. Budapest. 1937. (Klny. a Journal de la Société hongroise de statistique 1937. évi 1—2. számából.)

Telegdy Kováts László dr.: *Matematikai módszerek a tudományos kutatás szolgálatában. — A modern statisztikai módszerek eszmei tartalma.* 223—229 l. (Klny. a Mezőgazdasági kutatások 1937. évi X. évf.-ából.)

Tonelli Sándor: *Új irányok az érdekképviseleti politikában.* 71 l. Szeged. 1937.

Magyarország. *(Hongrie.) — Magyarország ovó- és oktatószemélyzetének statisztikája az 1934/5. tanévben.* Szerk. és kiadja a m. kir. központi statisztikai hivatal. Budapest. (Magyar statisztikai közlemények. Új sor. 103.)

A székesfőváros közigazgatása az 1935. évben. Kiadja Budapest székesfőváros statisztikai hivatala. Budapest. (Statisztikai közlemények. 88/II.)

Budapest székesfőváros költségvetése az 1938. évre. Budapest.

A Bszkrt és az érdekkörébe tartozó közlekedési vállalatok 1936. évi statisztikai évkönyve. Budapest.

Futó Mihály: *Magyarország gazdasági kapcsolatai a dunai államokkal.* Magyarország középeurópai intézete. 55 l. Budapest. 1938.

Magyary Zoltán dr.: *A közigazgatás legfőbb vezetése szervezési szempontból.* Kiadja Budapest székesfőváros statisztikai hivatala. 152 l. Budapest. 1936. (Statisztikai közlemények. 80/I.)

Surányi-Unger Tivadar vitéz: *Budapest szerepe Magyarország gazdasági életében,* 1925/1934. Kiadja Budapest székesfőváros statisztikai hivatala. II. köt. 458 l. Budapest. 1936. (Statisztikai közlemények. 85/IV.)

Szokolay Leó: *Jogi alapismeretek a szociális munkában.* 239 l. Budapest. 1937.

Tátray István dr.: *Városrendezés és városmérés.* 16 l. Budapest. (Klny. a Magyar mérnök- és építész-egylet közlönye 1938. évi 3—4. számából.)

Amerikai Egyesült Államok. *(États-Unis.) — Annual report of the State tax commission,* 1936. Department of taxation and finance. Albany.

The american people. Studies in population. Dealing with the composition, distribution, and growth of the population, and its relation to resources, in the United States. XII+396 l. Philadelphia. 1936. (The Annals of the American academy of political and social science. 188.)

Wages, hours, and working conditions on river towboats. Bureau of labor statistics. Washington. 1937.

Efferson, J. N.: *An economic study of land utilization in Genesee County, New York.* Cornell university. Agricultural experiment station. 42 l. Ithaca. 1936. (Bulletin. 668.)

Ronalds, Francis S.: *The attempted whig revolution of 1678—1681.* 203 l. Urbana. 1937. (Ilinois studies in the social sciences. XXI/1—2.)

Verebély László vitéz: *Amerikai tapasztalatok az energiavilágkonferencia washingtoni III. egyetemes ülése alkalmából.* 93 l. Budapest. 1937.

Bulgária. *(Bulgarie.) — Statistique de l'enseignement,* 1935/6. Direction générale de la statistique. Sofia.

Zagoroff, Dr. S.: *Organisation der statistischen Beobachtung und Erforschung des Wirtschaftslebens in Bulgarien.* 188—190 l. (Klny. a Comptes rendus du IV-e congrès des géographes et des étnographes slaves-ből.)

Dánia. *(Danemark.) — Marine marchande et navigation du Danemark,* 1936. Département de statistique. Koebenhavn. (Communications statistiques. IV. 106. II.)

Ejendoms-, Beboelses- og Huslejeforholdene i Koebenhavn, Frederiksberg og Gjentofte Kommune, 1935. Koebenhavns statistiske kontor. Koebenhavn. (Tabelvaerk til Koebenhavns Statistik. 25.)

Export directory of Denmark, 1938. Edited by Krak's legat in collaboration with the Ministry for foreign affairs and with the support of the Ministry for commerce. Copenhagen.

Ecuador. *(Equateur.) — Guayaquil. Its history, its commerce, its industries, its possibilities.* Registro cantonal de la población i estadística. Guayaquil. 1937.

Egyiptom. *(Egypte.) — Annual statement of the foreign trade,* 1936. I. köt. Statistical department. Cairo.

Lawrence Balls — Hancock: A multiple picking experiment. The improvement of grade. Ministry of agriculture. 15 l. + 5 tábla. Cairo. 1937.

Finnország. *(Finlande.) — Assistance publique des communes,* 1935. Bureau central de statistique. Helsinki. (Suomen virallinen tilasto. XXI. A. 40.)

Fångvården. Fångvårdsväsendets berättelse, 1936. Helsinki. (Suomen virallinen tilasto. XII. 55.)

Compte-rendu de l'état de l'assurance en Finlande, 1936. Bureau central de statistique. Helsinki. (Suomen virallinen tilasto. XXII. A. 42.)

Rapport sur l'activité de l'administration forestière, 1935/1936. Administration forestière. Helsinki. (Suomen virallinen tilasto. XVII. 35.)

Statistique criminelle de Finlande, 1935. II. rész. Accusés. Ministère de la justice. Helsinki. (Suomen virallinen tilasto. XXIII. 70. II.)

Statistique des industries de Finlande, 1936. Bureau central de statistique. Helsinki. (Suomen virallinen tilasto. XVIII. A. 53.)

Holland-India. *(Indes Néerlandaises.) — Jaaroverzicht van den in-en uitvoer van Nederlandsch-Indië,* 1936. II. rész. *Buitengewesten.* Centraal kantoor voor de statistiek. Batavia.

Japán. *(Japon.) — Statistical abstract for Tokyo,* 1934. Bureau of statistics. Tokyo.

Kanada. *(Canada.) — Finances publiques,* 1928/1937. Société des nations. Genève.

Kuba. *(Cuba.) — Asilos de ancianos,* 1936. Dirección general de estadística. Habana.

Climatologia, 1935. Dirección general de estadística. Habana.

Indices y cotizaciones de articulos de consumo, 1936. Dirección general de estadística. Habana.

Inmigración y moviemento de pasajeros, 1934. Dirección general de estadística. Habana.

Movimiento de pasajeros, 1936. Dirección general de estadística. Habana.

Producción forestal, 1933/1935. — *Exportación de maderas en bruto,* 1931/1935. Dirección general de estadística Habana.

Servicio público de teléfonos, 1900/1935. Dirección general de estadística. Habana.

Lengyelország. *(Pologne.) — Deuxième recensement général de la population,* 1931. *Logements et ménages. Population. Professions. Voïévodie de Wolyń. — Voïévodie de Novogródek.* Office central de statistique. Warszawa. (Statistique de la Pologne. C/70., 71.)

Statistique industrielle. Production et main-d'oeuvre dans les établissements de I—VII. catégorie, 1936. Office central de statistique. Warszawa. (Statistique de la Pologne. C/73.)

Nagy-Britannia. *(Grande-Bretagne.) — Annual statement of the trade of the United Kingdom with british countries and foreign countries,* 1936. II. köt. Statistical office of the customs and excise department. London.

Some statistics of wages and hours of work in 1937, with comparative figures for certain previous years. Department of industry and commerce. Dublin.

Statistical abstract for the United Kingdom, 1923/1936. Board of trade. London.

The registrar-general's statistical reviev of England and Wales, 1935. Text. General register office. London.

Trade and shipping statistics, 1936. Department of industry and commerce. Dublin.

Németalföld. *(Pays-Bas.) — Statistique de la mortalité suivant l'âge et les causes de decès,* 1936. Bureau central de statistique. La Haye.

Statistique du mouvement de la population des Pays-Bas, 1936. Bureau central de statistique. La Haye.

Statistique du personnel communal, 1936. Bureau de statistique de la ville. La Haye.

Statistiek der motorrijtuigen, 1937. Centraal bureau voor de statistiek. 's-Gravenhage.

Statistiek van de verkeersongevallen, 1936. Centraal bureau voor de statistiek. 's-Gravenhage.

Verkeersnaarnemingen van den rijkswaterstaat, 1935. Verslag. — Bijlagen. 's-Gravenhage.

Németbirodalom. *(Allemagne.) — Die Hauptergebnisse der Volks-, Berufs- und Betriebszählung im Deutschen Reich* (einschl. Saarland), 1933 und der Ergänzungszählung im Saarland, 1935. I. füzet. *Die Bevölkerung, die Familien und die Haushaltungen im Deutschen Reich.* Statistisches Reichsamt. Berlin. (Statistik des Deutschen Reichs. 470. I.)

Die öffentliche Fürsorge im Deutschen Reich in den Rechnungsjahren 1932 bis 1936. I. füzet. *Die Richtsätze der öffentlichen Fürsorge am 1. Oktober 1936.* Statistisches Reichsamt. Berlin. (Statistik des Deutschen Reichs. 512. I.)

Die Seeschiffahrt, 1936. II. füzet. *Schiffsverkehr über See in den deutschen Häfen.* Statistisches Reichsamt. Berlin. (Statistik des Deutschen Reichs. 508. II.)

Dresden in Zahlen. Statistisches Jahrbuch der Stadt Dresden, 1936. Statistisches Amt der Landeshauptstadt. Dresden.

Jahresbericht über die deutschen Legeprüfungen für Hühner, 1936/1937. Reichsfachgruppe landwirtschaftliche Geflügelzüchter. Berlin.

Jahresberichte der Gewerbeaufsichtsbeamten und Bergbehörden, 1935/1936. Reichs- und preussisches Arbeitsministerium. Berlin.

Kriminalstatistik, 1934. Statistisches Reichsamt. Berlin. (Statistik des Deutschen Reichs. 507.)

Statistisches Jahrbuch für die Freie und Hansestadt Hamburg, 1936/7. Mit einem Beiheft: Statistische Übersichte über Gross-Hamburg. Statistisches Landesamt. Hamburg.

Folyóiratszemle. — *Revues.*

Archiv für Bevölkerungswissenschaft (Volkskunde) und Bevölkerungspolitik (8. évf. 1. sz., Lipcse 1938, ném.). — *Ungern-Sternberg R.:* A születések csökkenésének okai a nyugateurópai kultúrközösségben a 19. és 20. században. — *Kurzweil H.:* Népességpolitikai feladatok Ausztriában. — *Zeck F.:* A népesedéspolitika Ausztriában. — *Pfeil E.:* A népesedéspolitika Angliában. — *Hellmer-Wullen:* Javaslatok az amerikai népesedési politikához.

Correspondance Economique Roumaine (19. évf. 6. sz., Bukarest 1937, ang., fr.). — *Buşnita Th.:* A halászat Romániában. — *Antohi J.:* A belga-román kereskedelmi kapcsolatok és az antverpeni kikötő jelentősége e kapcsolatokban.

Der Deutsche Volkswirt (12. évf. 18. sz., Berlin 1938, ném.) — *Richarz H.:* A föld csökkenő hozadékképessége ellen. — *Hellmer H.:* A háborúk finanszírozásának módszerei az újabb történelemben. I. — *(19. sz.).* — *Nölting E.:* A lakásgazdaság új feladatok előtt. — *Schulte F.:* A gazdaságstatisztika racionalizálása. — *Hellmer H.:* A háborúk finanszírozásának módszerei az újabb történelemben. II. — *(20. sz.).* — *Prang A.:* A birodalmi vasutak újabb nagy feladatok előtt. —

Pohlmann J.: A villamosság mint a mezőgazdaság segítőtársa. I. — *(21. sz.).* — *Ruelberg H.:* A német gépjáróműipar fellendülése. — *Schley E.:* A motorizálás és a fogyasztó. — *Pohlmann J.:* A villamosság mint a mezőgazdaság segítőtársa. II. — *Stahl E.:* Egy jó tengerhajózási év és bizonytalan kilátások a jövőre. — *(22. sz.)* — *Richarz H.:* A nyersanyagárak és a világkonjunktúra. — *Weber H.:* A német-osztrák gazdasági kapcsolatok kiépítésének előfeltételei. — *Hesse:* A hadigazdaság pszihologiai oldala. — Az olasz gazdasági élet az év végén.

Deutsches Statistisches Zentralblatt (29. évf. 7. sz., Drezda-Lipcse 1937, ném.). — *Quante P.:* A gazdasági tudósítók szerepe a hivatalos mezőgazdasági statisztikában. — *Pohlen K.:* A dán haláloki statisztika. — *(8. sz.).* — Harminc éve vezetője Zahn Frigyes a Bajor Statisztikai Hivatalnak. — *Quante P.:* A gazdasági tudósítók szerepe a hivatalos mezőgazdasági statisztikában.

Die Deutsche Fertigware (9. évf. 8-9. sz., Berlin 1937, ném.). — A német fogyasztási készáruk kivitelének alakulása 1937 első felében. — A testápolószerek és a szappanok fogyasztásának vizsgálata. — *(12. sz.).* — *Böhner E.:* Az egyes gazdasági ágak statisztikája. — *Pöhlmann F.:* A műgyapjú túlszárnyalja a műselymet.

Economia (19. köt. 6. sz., Róma 1937, ol.). — *Livi L.:* Legújabb intézkedések a demográfiai fejlődés előmozditására. — *(20. köt. 1-2. sz.).* — *Livi L.:* Tanulmány a nemzeti szocialista népességpolitika eredményeiről. — *Parenti G.:* Kísérletek a mocsárvidékek kolonizálására a XVI—XVIII. századokban. — Líbia népessége 1936-ban. — *Livi L.:* Egy új kereskedelmi és ipari összeríás Olaszországban. — *(3. sz.).* — *Bordin A.:* Észrevételek a gazdasági verseny elméletéhez. — *Vergottini M.:* Adatok a házasságok és születések közötti összefüggésről. — *Bertani P. L.:* Velence kikötője a birodalmi gondolatban.

Forschungen zur Alkoholfrage (46. évf. 1. sz., Berlin 1938, ném.) — *Hansen K.:* Az alkoholkoncentráció és az alkohol hatása közötti összefüggés. — *Gabriel E.:* Az alkoholkérdés Ausztriában.

Giornale degli Economisti e Rivista di Statistica (52. évf. 6. sz., Milano 1937, ol.). — *Demaria G.:* A tőkeképződés lehetőségei a gyarmatokon. — *Mancini G.:* Németország jelenlegi pénzügyi rendszere. — *(7. sz.).* — *Del Vecchio G.:* A nemzetközi fizetések elmélete napjainkban. — *(8. sz.).* — *Breglia A.:* A társadalmi jólét és az irányitott gazdaság. — *Bassani G.:* Korporatív fejlődés. — *(10. sz.).* — *Carli F.:* A korporatív gazdaság mint tudomány: A tiszta elmélet. — *Ricci U.:* Vélemények a pénz hasznosságáról. — *(11. sz.).* — *Carli F.:* A korporatív gazdaság mint tudomány: A gazdaságpolitika. — *Mortara G.:* Az arany nemzetközi mozgalma az 1927-től 1936-ig terjedő évtizedben. — *(12. sz.).* — *Cabiati A.:* A gazdasági válságok elméletéről. — *Mortara A.:* Az egységár áruházak gazdasági sajátságai. — *(53. évf. 1. sz., 1938.).* — *Mortara G.:* A mezőgazdasági és ipari termelés Olaszországban 1937-ben. — *Hirschmann O.:* Jegyzetek az olasz népesség két legújabb házassági táblázatához.

L'Est Européen Agricole 18. sz., Páris 1936, fr.). — *Wolinski F.:* A lengyel mezőgazdaság szervezetének javulása 1933-tól 1935-ig. — *Kaltenberg P.:* Az új lengyel cukorrépapolitika. — *(19. sz., 1937.).* — *Wierusz-Kowalski M.:* Az aratási hitelek Lengyelországban. — *Zembrzuski S.:* Az új lengyel-danzigi mezőgazdasági szerződés. — *Goscicki J.:* Az új francia-lengyel gazdasági kapcsolatok. — *Prokeš A.:* Az irányított gazdaság és a cseh-szlovák mezőgazdaság. — *Buček F.:* A mezőgazdasági termelés szervezete az üzemek nagysága szerint. — *Thoman L.:* Cseh-Szlovák törvény a mezőgazdasági adósságok szanálásáról. — *(20. sz.).* — *Dzelzitis H.:* Lettország mezőgazdaságának pénzügyi válsága. — *Kloska J.:* A műveletlen területek befásítása Lengyelországban. — *Baird E.:* A tejipar Lengyelországban. — *Knespi J.:* A mezőgazdaság és az ipar Cseh-Szlovákiában. — *Patka E.:* A gazdaadósságok rendezése Cseh-Szlovákiában. — *(21. sz.).* — *Perneczky B.:* A gazdatisztek öregségi biztosítása Magyarországon. — *Paczkowski W.:* Pillantás a lengyel mezőgazdaság helyzetére. — *Gryziewicz St.:* A lengyel-német kereskedelmi szerződés. — *Kaltenberg P.:* Néhány mezőgazdasági nyersanyag termelése Lengyelországban. — *Drs J.:* A falusi házak építésének fejlődése Cseh-Szlovákiában. — *Richter V.:* A mezőgazdák és a betegségi, baleseti és öregségi biztosítás Cseh-Szlovákiában. — *(22. sz.).* — *Zaltowski J.:* Az adóelengedési akció fejlődése Lengyelországban 1936. végéig. — *Wiczkowski C.:* A lengyel-francia áruforgalom mezőgazdasági termények kel. — *Kokeš O.* és *Princ J.:* A csehszlovák erdészeti közigazgatás szervezete a statisztika megvilágításában. — *Klonov V.:* A föld és a mezőgazdasági népesség produktivitása Európában és különösen Cseh-Szlovákiában. — *(23. sz.).* — *Miskiewicz W.:* A mezőgazdasági oktatás reformja Lengyelországban. — *Baranowicz E. és Minc H.:* Az 1931. évi lengyel népszámlálás adatai tekintettel a mezőgazdasági népességre. — *Prokeš A.:* A cseh-szlovák gabonamonopólium a kísérleti évek megvilágításában. — *Kokeš A. és Pinc J.:* A cseh-szlovák fakitermelés jelenlegi helyzete.

Magyar Gadák Szemléje (43. évf. 1. sz., Budapest 1938, m.). — *Malcomes B.:* A vásárlóerő növelésének lehetőségei. — *Sipos S.:* A termelői és fogyasztói árak vizsgálata Magyarországon. — *Polgár J.:* Finnország agrárpolitikája és annak nemzetpolitikai eredménye. — *Suppán V.:* Kartellek és szövetkezés.

Mezőgazdasági Közlöny (11. évf. 1. sz., Budapest 1938, m.). — *Judik J.:* A mezőgazdasági hitel kérdéséhez. — *Zucker F.:* Mezőgazdaságunk nitrogén, foszfor és káli mérlege. — *(2. sz.).* — *Trummer A.:* A mezőgazdaság és az öntözés. — *Villax Ö.:* A magyar növénynemesítés multja, jelene és a jövő feladatai.

Mitteilungen des Hamburgischen Welt Wirtschafts-Archiv (4. évf. 7. sz., Hamburg 1938, ném.). — A gázgazdaság a német energiaellátás keretében. — A német hajtóanyaggazdálkodás új alapjai. III. — *(8. sz.).* — A német mezőgazdasági munkás szociális helyzete.

Nation und Staat (10. évf. 2-3. sz., Bécs 1937, ném.) — *Kohnert H.:* A német népcsoportok veszteségei a háború után. — *(4. sz.)* — *Morré F.:* A külföldön élő lengyelek. — *(5. sz.)* — *Morré F.:* A külföldön élő lengyelek. — *(8. sz.).* — *Isbert G. A.:* Nemzetiségi térképek. — *Jaensch E.:* Nemzetiségi csoportok élete és halála Lengyelországban. — *Bauer R.:* Egy nép nyelv nélkül: az irek. — *(10. sz.)* — A nemzetiségi kongresszus népcsoportjai. — A nemzetiségek aránya a gazdasági életben.

— *(11-12. sz.).* — *Klein W.*: Az erdélyi szász nemzeti vagyon felosztása. — *(11. évf. 2. sz.).* — A nemzetiségi kérdés a Szovjetunióban a választások előestéjén. — *Salisnjak N.*: Küzdelem Ukrajna és Moszkva között a Szovjetunióban. — *(3. sz.).* — *Schnittelhelm F.*: A magyarországi németség számokban. — *Acker S.*: A magyar kisebbség új idők küszöbén. — *(5. sz., 1938.).* — *Acker S.*: A Szovjetunió a választások után.

Népegészségügy (19. évf. 1. sz., Budapest 1938, m.). — *Szél T.*: A népesség kormegoszlása. — *(3. sz.)* — *Hazel K. és Stiebeling:* A táplálkozás megjavításának hatása az emberi szervezetre. — *Janik K.*: Családvédelem, gyermekvédelem. — *(4. sz.).* — *Beznák A. és Beznák A.-né:* A táplálkozás-élettan újabb eredményeinek népegészségügyi vonatkozásai.

Revue Internationale d'Agriculture (29. évf. 1. sz., Róma 1938, fr.). — *Apchié:* A mezőgazdasági termékek kereskedelme Franciaország és tengerentúli gyarmatai között. — *Deslarzes J.*: A közgazdasági jövedelem 1933/34-ben és változásai 1932/33-tól 1933/34-ig.

Revue Internationale du Travail (36. köt. 6. sz., Genf 1937, fr.). — A vándorlások problémája. — *Pribram K.*: A társadalombiztosítás Európában és a szociális biztonság az Egyesült Államokban. — *Steinwarz H.*: Esztétika és kényelem az üzemek berendezésében Németországban. — *Haan H.*: A munkaviszonyok egy racionalizált cipőgyárban. — A női háztartási alkalmazottak munkaviszonyai Tokióban. — *(37. évf. 1. sz., 1938.).* — *Pouillot P.*: A kollektív munkaszerződések Franciaországban. — *Ould C. W.*: A bennszülött munkások munkaidőn kívüli foglalkoztatásának szervezete néhány délafrikai városban. — *Hilgenga J.*: A mezőgazdasági és kertészeti munkások helyzete a Németalföldön. — A munkaviszonyok a halászati iparban Franciaországban. — A pamutipar Iránban.

Rivista Italiana di Scienze Economiche (9. évf. 2. sz., Bologna 1937, ol.). — *Spinedi F.*: A gyarmatosítás feltételei. — *(3. sz.).* — *Marzano L.*: Az ipari év. — *(4-5. sz.).* — *Stefani P.*: Adatok az olasz-etióp háború költségeiről. — *Mazzei J.*: A gyarmatok hasznosságának értékelése. — *(6-7. sz.).* — *Stefani P.*: Adatok az olasz-etióp háború költségeiről. — *Vinci F.*: A gazdasági matematika legújabb irányai. — *Affricano R.*: Az olasz nagykereskedelmi indexszámok a nemzetközi árupiacokon. — Néhány nyersanyag és élelmicikk a világkereskedelemben az 1935. évben. — *(8-9. sz.).* — *Giudice R.*: A szociális hozzájárulások egységesítése. — *Rossi L.*: Külkereskedelem és autarchia.

Soziale Praxis (47. évf. 1. sz., Berlin, 1938, ném.). — *Sitzler:* A szociálpolitika a négyéves terv keretében. — *Preller L.*: Mekkorák az üzemi szociálpolitika kiadásai? — *(3. sz.).* — *Syrup F.*: A munkapiac Németországban 1938-ban. — *Lüders E.*: A szociálpolitika az afrikai mandátumterületeken. — *Seiler R.*: A munkásjövedelmek nagysága és megoszlása.

Városi Szemle (24. évf. 1. sz., Budapest 1938, m.). — *Wildner Ö.*: A főváros ingatlantulajdona. Állapotrajz és fejlődéstörténeti adatok. — *Molnár B.*: Telekpolitika. Különös tekintettel a fővárosra. — *Mozolovszky S.*: Nagy-Budapest lakóházai. — *Csorna K.*: A felbontott házasságból született gyermekek sorsa és védelme.

Városok Lapja (23. évf. 2. sz., Budapest 1938, m.). —*Pálfy-Budinszky E.*: Szeged népességi és építkezési adatai a városrendezés szempontjából. — *Nagy L.*: A nagykőrösi exportpiac 1937-ben. — *(3. sz.).* — *Déznai V.*: A romániai városok szövetségének szervezete és tevékenysége. — *Pálfy-Budinszky E.*: Szeged népességi és építkezési adatai a városrendezés szempontjából. — *Csizmadia A.*: Családvédelem a magyar városokban. — *Kiss K.*: Gyöngyös 1937. évi gyümölcs- és zöldségkivitele. — *Zaitz L.*: A városok csatornázása. — *Helle L.*: Varsó környékének rendezése. — *(4. sz.).* — *Kertész D.*: Debrecen harminchárom piaca. — *Steiner V.*: Az osztrák városok és községek közszolgáltatásokból származó jövedelmei. — *Beck O.*: Az orosz közoktatás. — *Máday L.*: A tanköteles gyermekek szociális védelme Miskolcon.

Vierteljahrshefte zur Statistik des Deutschen Reichs (46. évf. 4. sz., Berlin 1937, ném.). — A szén-, vas- és kohóipar termelése 1936-ban. — A földműves telepítés 1936-ban. — A telepesek családi és üzemi viszonyainak alakulása a telepítés után. — A mandátumigazgatás alatt álló volt afrikai német gyarmatok gazdasági szervezete és helyzete. — Mezőgazdasági válság és iparosodás Dániában.

Wirtschaftsdienst (23. évf. 2. sz., Hamburg 1938, ném.). — *Krämer C.*: Konjunktúraelmélet és gazdaságpolitika. — *Drews M.*: Keletázsia mint vásárló. — *(3. sz.).* — *Korpisaari P.*: Strukturális változások Finnország közgazdaságában. — *Splechtner F.*: A kaucsukpiac problematikája. — *(4. sz.).* — *Huhle F.*: Az agrárolló szétnyílik. — *Biehl M.*: Anglia külkereskedelme 1937-ben. — *Korpisaari P.*: A német-finn kereskedelmi kapcsolatok. — *(5. sz.).* — *Oberascher L.*: „Túl kevés ember, túl kevés föld!" — *(6. sz.).* — *Drews M.*: A német külkereskedelem 1937-ben. — *Hunk J.*: Roosevelt és az építőipar. — *(7. sz.).* — *Huhle F.*: A gépjáróműeladásokat befolyásoló tényezők. — *Drews M.*: A gépjárómű világkereskedelem. I. — *Schneider A.*: Latinamerika feltárása az utak és az autó révén. — *(8. sz.).* — *Drews M.*: A gépjárómű világkereskedelem. II. — *Splechtner F.*: A gyümölcs világkereskedelem helyzete és fejlődési iránya.

Wirtschaft und Statistik (18. évf. 2. sz., Berlin 1938, ném.). — A német gazdasági területek a közgazdaság újrafelépítésében. — Az építkezési tevékenység decemberben és 1937-ben. — A német széntermelés decemberben és 1937-ben. — A vastermelő ipar világtermelése 1937-ben. — A sótermelés és eladás az 1936/37. számtartási évben. — Az értékpapírpiacok 1937-ben. — A vállalkozók számának alakulása 1937-ben. — *(3. sz.).* — Az állatállomány 1937. december elején. — A közöttes növények termelése 1937-ben. — A német külkereskedelem fejlődése áruk szerint 1937-ben. — A betegpénztárak decemberben és 1937-ben. — A közúti balesetek az utolsó negyedévben és 1937-ben.

Zeitschrift für schweizerische Statistik und Volkswirtschaft (73. évf. 4. sz., Bern 1937, ném.). — *Higy C.*: A szövetségi pénzügyi reform alapproblémája. — *Böhler E.*: Államgazdaság és konjunktúra. — *Salin E.*: Az adóztatás és a tőkeképződés. — *Grossmann E.*: Változások a svájci pénzügyi gondolkodásban? — *Kellenberger E.*: Pénzügyi reform és konjunktúrapolitika.

KÜLÖNFÉLE

Magyar Statisztikai Társaság.

Société Hongroise de Statistique.

Előadóülések. — *Séances d'études.*

Resumé. *Dans la séance d'études du 22 février 1938, présidée par M. Jules de Konkoly Thege. M. Théodore Szél, membre ordinaire, a fait une conférence portant pour titre „Une nouvelle enquête sur le cancer et les résultats des dernières statistiques de cancer."*

*

A Társaság folyó évi február 22-én lefolyt előadóülésén *Szél* Tivadar r. tag *Az új rákbetegségi felvétel s a rákstatisztika újabb eredményei* címen tartott előadást. *Konkoly Thege* Gyula elnök megnyitó szavaiban megemlítette, hogy a Magyar Országos Rákellenes Szövetség *Manninger* Vilmos professzor agilis irányításával a mult évben mozgalmat indított egy olyan adatgyüjtés bevezetésére, amelynek alapján a daganatos megbetegedések előfordulásának gyakoriságát megállapítani s a betegség okait nyomozni lehessen. Az adatgyüjtés egyúttal szolgálni kívánja azt a célt is, hogy Magyarország a nemzetközi rákellenes akciók számára adatokat szolgáltasson. Az adatgyüjtést a Központi Statisztikai Hivatal a folyó év elejével megindította s ez adott indítékot, hogy felkérje az előadót az országos felvétel módszerének s a rákhalandóság újabb alakulásának méltatására.

Szél Tivadar előadásában vázolta a rákos megbetegedés gyakoriságát s utalt az idevonatkozó statisztikák fontosságára és pedig úgy a tömegjelenségnek elterjedését, szabályszerűségeit, mint a borzalmas kór etiológiáját illetőleg. Az orvostudomány többször fordult már a statisztikai módszer segítségéhez akkor, amikor ismeretlen okból támadó betegségek okát kereste *(Semmelweis)*. Ismertette a carcinoma-mortalitásra és a morbiditásra vonatkozó felvételeket a XIX. század végén, az angol Practitioner című orvosi szaklapnak szűkebb körben megejtett rákstatisztikájától kezdve a Nemzetközi Rákellenes Szövetség legújabb törekvéséig. A folyó évi január 1-ével a Magyar Országos Rákellenes Szövetség kezdeményezésére megindult magyar országos rákbetegségi felvételnek négy kérdéscsoportja: 1. a kórházra, 2. a betegre, 3. az előzményekre és 4. a jelenlegi betegségre vonatkozik. Módot ad a felvétel a legkülönbözőbb rákkeletkezési elméletek és a más betegségekkel való kapcsolat stb. vizsgálatára is. A szövettani kérdéseket a beteg korával, gyógyulási arányaival, ugyanezt az alkalmazott therápiával egybevetve kutatni orvosi szempontból lesz érdekes. A jelenlegi felvételt a két év előtt indult fővárosi, a XX. század elején megejtett régi magyar és más külföldi rákfelvételekkel vetve egybe, az új magyar felvétel számos előnye s a kor orvostudományának színvonalán álló modern felkészültsége szembetűnő. A rákstatisztika újabb eredményei ismét csak e borzalmas kór egyre gyakoribb előfordulását igazolják. A magyar országos carcinomamortalitás 1935-ben és 1936-ban százezer élőre már egyaránt 110, aminél csak némely tőlünk nyugatra fekvő európai ország aránya magasabb, mint különösen Ausztriáé, Svájcé és Angliáé. Mégis az orvosokkal szemben a statisztikusok továbbra is nem a rákbetegség terjedésével, nem a rákra vezető ingerek s a praecancerosus állapot gyakoriságának gyarapodásával, hanem csak a leginkább veszélyeztetett öregkori korcsoportok erősödésével és a haláloki diagnózisok pontosabbá válásával indokolják az arányszámok emelkedését.

Konkoly Thege Gyula elnök megköszönte az értékes előadást, amely a kérdést sokoldalúan világította meg.

Egy új statisztikai vonatkozású folyóirat: a „Kisebbségvédelem" megindulása.

Création d'une revue ayant trait à la statistique, la „Kisebbségvédelem".

A Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Kisebbségjogi Intézetének *„Kisebbségvédelem" c. folyóirata 1938 elején megindult.* A magyar tudományos irodalom hézagpótló kiadványnyal gazdagodott e folyóiratban. A kisebbségvédelem kérdéseivel, a kisebbségi sors figyelemmelkíséréséval és általában a kisebbségi problémák tudományos feltárásával ugyan hazánkban több folyóirat ill. kiadványsorozat foglalkozik és foglalkozott — részben rendszeresen is —, egy *teljesen ennek a kérdésnek szentelt,* tehát összefoglaló és az idevágó témakörökben munkálkodók összefogására is hivatott folyóirat azonban mindeddig hiányzott. Ez egymagában is elég ok arra, hogy az új folyóirat megindulásáról megemlékezzünk. A Magyar Statisztikai Szemle azonban a folyóirat általános jelentőségén túl kivált *statisztikai vonatkozásai miatt* köszönti különös örömmel a „Kisebbségvédelem" megindulását. A Szemle elsősorban a mai Magyarország életviszonyainak ismertetésére korlátozott

munkakörében ugyan eddig is talált módot arra, hogy pl. az elcsatolt területek közállapotait, az ott élő magyarság és egyéb nemzetiségek demografiai, szociális, gazdasági és kulturális helyzetét statisztikai alapon megfigyelje s az idevágó kérdések statisztikai ismertetésének a jövőben is kíván teret biztosítani. A kisebbségi statisztika problémáit azonban célkitűzéséhez híven egészen kimerítően nem tárhatja fel. *A kisebbségvédelemnek viszont a kisebbségi statisztika egyik legfontosabb, legjobban kiépített alapja.* Éppen azért a Szemle a „Kisebbségvédelem"-ben olyan fegyvertársat is lát, mely a kisebbségi statisztikát tágabb területi körben, általános irányokban és részletszempontokból is kimerítőbben és rendszeresebben művelheti s így *a magyar statisztikai irodalomban értékes forrásmű szerepét töltheti be.* Ennek egyébként nemcsak a kisebbségi statisztika alapvető kisebbségvédelmi jelentősége a biztosítéka, hanem az is, hogy a „Kisebbségvédelem" *a Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem* — statisztikai tanszékéhez kapcsolódóan létesült, a statisztika professzorának, *Kenéz* Béla dr.-nak igazgatói irányítása alatt álló — *Kisebbségjogi Intézetének a folyóirata,* szerkesztője pedig a gazdasági statisztika magántanára s az Intézet helyettes vezetője, *Elekes* Dezső dr., a Szemle szerkesztőségének tagja lett.

Összefoglaló helyzetjelentés.

Résumé de la situation en Hongrie.

1938. január. — *Janvier 1938.*

Népmozgalom. — Munkapiac. — Termelés. — Kereskedelem és közlekedés. — Áralakulás. — Pénz és hitel.
Gazdasági jelzőtábla.
Rajzok a gazdasági jelzőtáblához.

Mouvement de la population. — Marché du travail. — Production. — Commerce et transports. — Mouvement des prix. — Monnaie et crédit.
Tableau économique.
Graphiques au tableau économique.

Résumé. *Nous présentons les données relatives à janvier 1938:*

Le nombre des nouveaux mariages a été normal (5.675, soit 7·4 pour 1.000 habitants); celui des naissances vivantes (15.071, 19·6 pour 1.000 habitants), pareil au chiffre de janvier précédent. Mais le nombre des décès fut assez élevé (12.472, 16·2 pour 1.000 habitants). L'accroissement dit naturel a été de 2.599 unités, soit 3·4 pour 1.000 habitants.

Les syndicats ouvriers avaient à la fin de janvier 20.378 chômeurs, soit 3.004 de plus (+17·3%) qu'en décembre dernier et 22·7% de plus qu'en janvier précédent. A l'exception de l'Alimentation, la proportion des chômeurs a notablement augmenté dans l'industrie.

La production de charbon, qui diminue ordinairement à cette époque de l'année, a monté par rapport à décembre dernier de 4·6% pour la houille et de 5·4% pour le lignite, et par rapport à janvier précédent, de 22% pour la première et de 12·5% pour le second. Comparativement à décembre dernier, la production de minerai de fer et de scorie de fer a baissé de 16·4% et celle de fonte à affiner de 15·4%; par rapport au mois de janvier précédent, la première a monté de 16·4%, la seconde de 32·2%.

Les importations ont représenté 27·6 millions de pengős; les exportations, 43·4 millions; la balance du commerce extérieur s'est soldée par un excédent de 15·8 millions de pengős. Comparativement aux chiffres correspondants de l'année dernière, la valeur des importations a baissé de 0·4 million de pengős, celle des exportations de 2·4 millions, et l'excédent de la balance commerciale, de 2 millions de p.

Aux importations, on constate par rapport à l'année dernière, au point de vue de la quantité, une forte augmentation pour les bois bruts ou ouvrés, le coton brut, le caoutchouc brut et en général pour les matières de base nécessaires à la métallurgie et à l'industrie lourde. Mais on y voit une régression notable quant au jute brut, à la pâte à papier et à la soie artificielle.

Aux exportations, celles de froment ont diminué de 6·6 millions de pengős. Cette régression a été compensée en quelque sorte par une augmentation constatée pour les viandes, fraîches ou préparées, et pour certains produits d'industrie lourde (autorails, voitures pour chemin de fer).

munkakörében ugyan eddig is talált módot arra, hogy pl. az elcsatolt területek közállapotait, az ott élő magyarság és egyéb nemzetiségek demografiai, szociális, gazdasági és kulturális helyzetét statisztikai alapon megfigyelje s az idevágó kérdések statisztikai ismertetésének a jövőben is kíván teret biztosítani. A kisebbségi statisztika problémáit azonban célkitűzéséhez híven egészen kimerítően nem tárhatja fel. *A kisebbségvédelemnek viszont a kisebbségi statisztika egyik legfontosabb, legjobban kiépített alapja.* Éppen azért a Szemle a „Kisebbségvédelem"-ben olyan fegyvertársat is lát, mely a kisebbségi statisztikát tágabb területi körben, általános irányokban és részletszempontokból is kimerítőbben és rendszeresebben művelheti s így *a magyar statisztikai irodalomban értékes forrásmű szerepét töltheti be.* Ennek egyébként nemcsak a kisebbségi statisztika alapvető kisebbségvédelmi jelentősége a biztosítéka, hanem az is, hogy a „Kisebbségvédelem" *a Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem* — statisztikai tanszékéhez kapcsolódóan létesült, a statisztika professzorának, *Kenéz* Béla dr.-nak igazgatói irányítása alatt álló — *Kisebbségjogi Intézetének a folyóirata,* szerkesztője pedig a gazdasági statisztika magántanára s az Intézet helyettes vezetője, *Elekes* Dezső dr., a Szemle szerkesztőségének tagja lett.

Összefoglaló helyzetjelentés.

Résumé de la situation en Hongrie.

1938. január. — *Janvier 1938.*

Népmozgalom. — Munkapiac. — Termelés. — Kereskedelem és közlekedés. — Áralakulás. — Pénz és hitel.
Gazdasági jelzőtábla.
Rajzok a gazdasági jelzőtáblához.

Mouvement de la population. — Marché du travail. — Production. — Commerce et transports. — Mouvement des prix. — Monnaie et crédit.
Tableau économique.
Graphiques au tableau économique.

Résumé. *Nous présentons les données relatives à janvier 1938:*

Le nombre des nouveaux mariages a été normal (5.675, soit 7·4 pour 1.000 habitants); celui des naissances vivantes (15.071, 19·6 pour 1.000 habitants), pareil au chiffre de janvier précédent. Mais le nombre des décès fut assez élevé (12.472, 16·2 pour 1.000 habitants). L'accroissement dit naturel a été de 2.599 unités, soit 3·4 pour 1.000 habitants.

Les syndicats ouvriers avaient à la fin de janvier 20.378 chômeurs, soit 3.004 de plus (+17·3%) qu'en décembre dernier et 22·7% de plus qu'en janvier précédent. A l'exception de l'Alimentation, la proportion des chômeurs a notablement augmenté dans l'industrie.

La production de charbon, qui diminue ordinairement à cette époque de l'année, a monté par rapport à décembre dernier de 4·6% pour la houille et de 5·4% pour le lignite, et par rapport à janvier précédent, de 22% pour la première et de 12·5% pour le second. Comparativement à décembre dernier, la production de minerai de fer et de scorie de fer a baissé de 16·4% et celle de fonte à affiner de 15·4%; par rapport au mois de janvier précédent, la première a monté de 16·4%, la seconde de 32·2%.

Les importations ont représenté 27·6 millions de pengős; les exportations, 43·4 millions; la balance du commerce extérieur s'est soldée par un excédent de 15·8 millions de pengős. Comparativement aux chiffres correspondants de l'année dernière, la valeur des importations a baissé de 0·4 million de pengős, celle des exportations de 2·4 millions, et l'excédent de la balance commerciale, de 2 millions de p.

Aux importations, on constate par rapport à l'année dernière, au point de vue de la quantité, une forte augmentation pour les bois bruts ou ouvrés, le coton brut, le caoutchouc brut et en général pour les matières de base nécessaires à la métallurgie et à l'industrie lourde. Mais on y voit une régression notable quant au jute brut, à la pâte à papier et à la soie artificielle.

Aux exportations, celles de froment ont diminué de 6·6 millions de pengős. Cette régression a été compensée en quelque sorte par une augmentation constatée pour les viandes, fraîches ou préparées, et pour certains produits d'industrie lourde (autorails, voitures pour chemin de fer).

Le trafic ferroviaire ne montre pas une grande régression saisonnière; cela est attribué à ce que la situation économique s'est améliorée à plusieurs égards. La quantité des marchandises, baissant de 9·7% comparativement au mois précédent, accusait un accroissement par rapport à la situation d'un an auparavant. Pour les tonnes kilométriques, on voit une diminution de 14·7% comparativement à décembre dernier et une augmentation de 3·3% sur le chiffre de l'année précédente. Le nombre des voyageurs, diminuant d'un demi-million par rapport à décembre dernier, a baissé à 6·1 millions (—8·0%).

Le trafic postal, à quelques exceptions près, a baissé, et cela dans une mesure dépassant la régression saisonnière habituelle. Par rapport à décembre dernier, le nombre des correspondances a diminué de 24·6%; celui des colis, de 34·3%; celui des mandats-poste, de 18·7%.

Les prix de gros agricoles diminuant, l'indice des prix de gros est descendu à 94, baissant de 1 point par rapport à décembre dernier et de 2 points par rapport au mois de janvier précédent. Les prix de gros industriels n'ont guère varié.

A cause de la hausse des prix de détail, l'indice du coût de la vie s'est élevé à 104·7. Celui des prix de détail d'alimentation, s'élevant de 1·6 point, monta à 98·2.

A la Caisse d'épargne postale et dans les établissements budapestois membres de l'Institut Central des Sociétés Financières, les dépôts ont baissé à 1.487 millions, diminuant de 13 millions de pengős par rapport au mois précédent.

A la Bourse de Budapest, la baisse a continué, et l'indice d'actions, diminuant de 3·3 points, a baissé à 140·1. Les transactions furent peu nombreuses: on n'a vendu que 126 mille actions.

Il n'y a eu que 99 insolvabilités, soit 18 de moins qu'en décembre dernier, où le nombre en avait augmenté en raison de difficultés amenées par les payements à faire en fin d'année. Mais le total des passifs des concordats privés et judiciaires (3·8 millions de pengős) accuse un accroissement de 703 mille pengős sur le chiffre de décembre. Par rapport à celui-ci, le nombre et le montant des lettres de change protestées ont diminué (—2·7% et —4·7%).

*

Népmozgalom.

Az 1938. év januárját nagyban-egészben normális számú házasságkötés, az előző januárinak megfelelő számban észlelt élveszületés és sok haláleset jellemezte. A természetes szaporodás meglehetősen kedvezőtlenül alakult.

Minthogy a farsang 1938-ban jóval tovább tartott, mint 1937-ben, a *házasságkötések* száma (5.675, ezer lakosra számítva 7·4) nem érte el a tavalyi magas szintet. Az *élveszületési mozgalom* (15.071, azaz ezer lélekre 19·6 élveszülöttel) egy árnyalattal az előző januárinál élénkebbnek mutatkozott, bár az arányszám alacsony maradt. A korán kezdődött szigorú és egyhuzamban is hosszabb ideig tartó téli időjárás lehet a fő magyarázója annak, hogy a *halálesetek* száma (12.472) ezerrel az előző évi januári szám fölé emelkedett s aránya (ezer lakosra 16·2) is magas. Minthogy a csecsemőhalottak száma (2.019) és aránya (száz élveszületésre 13·4 egy évnél fiatalabb halott) enyhült s a gyermekhalálozások száma (507) szintén kevesebb az előző januárinál, a romlás egyedül a 7 évnél idősebbeknél jelentkezett. Az elhaltak magas száma miatt a *természetes szaporodás* (2.599 fő, ezer lakosra 3·4) szintén megkisebbedett.

Munkapiac.

A munkapiaci feszültség januárban tovább emelkedett. A hó végén kimutatott munkanélküliek száma úgy az 1937. évi, mint az 1936. évi február havi idényszerű tetőpontokat meghaladta. A munkanélküliség most már csaknem minden szakmában jelentkezik.

Ellentétben a mult évivel, az idei január hónapban a munkapiaci feszültség nagyobb arányokat öltött. Január hó végén a szakszervezetek összesen 20.378 munkanélkülit mutattak ki, 22·7 %-kal többet, mint egy évvel azelőtt és 17·3%-kal többet, mint a megelőző hó végén. A szellemi munkások kategóriájának és az élelmezési iparnak a kivételével minden szakmában emelkedett a munkanélküliek száma. Az építőiparban 43·3%, a faiparban 24·0%, a bőriparban 26·8%, a ruházati iparban 25·0%, a sokszorosítóiparban 4·7%, a szállodai és az éttermi alkalmazottaknál 2·7% volt az emelkedés a megelőző hónappal szemben. Még a vasiparban is, amelynek foglalkoztatottsága eddig igen magas nívón mozgott, 1·4%-os növekedést ért el a munkanélküliek száma.

Termelés.

A termelési adatsorok alakulása nem mutat egyöntetű képet. A széntermelést a kedvező évszaki erők továbbra is magas szinten tartották, a vas-

termelésben azonban jelentős százalékos arányú csökkenés következett be. Kisebb arányú hanyatlást szenvedett az elektromosáram termelése is. Az ipari célra felhasznált áram mennyisége azonban továbbra is emelkedést mutat.

Széntermelésünknek a mult évben tapasztalt erőteljes fejlődése folytatódik s úgy a *barnaszén,* mint a *kőszén* termelési adatsorában az emelkedő irányzat a kedvezőtlen évszaki erőket teljesen elnyomta. A januári kőszéntermelés 39 ezer q-val 905 ezer q-ra emelkedett (+4·6%). A tavalyihoz képest 22%-os gyarapodás mutatkozik. A barnaszén termelése közel félmillió q-val 8·5 millió q fölé emelkedett (+5·4%), a tavalyihoz képest 12·6% a növekedés. A termelt *vasérc* mennyisége kereken 230 ezer q-t tett, 47 ezer q-val kevesebbet a december havinál, de 16·4%-kal többet, mint tavaly. Ugyancsak hanyatlott a *finomításra való nyers vas* termelése is, éspedig 49 ezer q-val 269 ezer q-ra (—15·4%). A mult évihez képest azonban igen jelentős, több mint 32%-os gyarapodás mutatkozik. A januári termelés itt is alatta maradt a mult évi átlagos havi termelésnek. A *termelt áram mennyisége* idényszerű erők behatására 3·1 %-os hanyatlást szenvedett. A mult évivel szemben azonban 6%-os növekedés mutatkozik. A *mótorikus célokra elosztott áram* mennyisége árnyalatilag a december havi fölé emelkedett.

Kereskedelem és közlekedés.

Az ipari nyersanyagok behozatalában erős egyenetlenség mutatkozik. A kivitelben a búza visszaesését állati eredetű termékek, valamint nehézipari termelvények fokozott exportja igyekezett pótolni.

A vasúti forgalmi adatsorok a szokásos évszaki hanyatlás képét mutatják. Az évszaki behatások messzire terjedtek s így a tavalyival szemben a forgalom csak mérsékelt emelkedést mutatott.

A postaforgalmi adatok legnagyobb része is hanyatlást szenvedett.

Külkereskedelem. A január havi kereskedelmi mérleg 27·6 millió pengős behozatali, 43·4 milliós kiviteli összértékkel, 15·8 millió pengős aktív egyenleggel zárult. A behozatal értéke 0·4 millió pengővel, a kiviteli 2·4 millió pengővel alacsonyabb volt a tavalyinál, minek folytán az aktívum 2 millió pengővel csökkent.

A *behozatalban* az ipari alapanyagok közül a mult évihez képest jelentős emelkedést mutatnak a nyers és megmunkált fa tétele (+73%), továbbá a nyers pamut (+46%), a nyers kaucsuk (+37%), valamint a kohászat és a nehézipar alapanyagai: a vasérc, a nyers fémek és a koksz. Nyers és ócskavasból, továbbá műrostokból valamivel többet importáltunk, mint tavaly. Erősen visszaesett ellenben a nyers juta importja (majdnem hatoda a mult évinek), a papirosanyagé és a műselyemé. Nyers ásványolajbeszerzésünk is valamivel a mult évi szint alatt maradt.

Kiviteli összértékünk visszaesését az idézte elő, hogy búzából csak 1.094 vagonnal exportáltunk (1937-ben 5.179 vg), ami 6·6 millió pengős kiesést okozott. A lóhere- és lucernamag tételénél is 1·5 millió pengő a hiány. Javult az exporthelyzet a friss és elkészített húsnál (+3·8 millió P), a vágó- és igás állatoknál (+0·9 millió P), valamint egyes nehézipari termelvényeknél: a sínautók és vasúti kocsik tételénél (+1·8 millió P).

Idényszerű behatásokra a *vasúti forgalom* tovább hanyatlott. A szállított áruk mennyisége 9·7%-kal, az árutonnakilométer adatsora 14·7%-kal, a megrakott teherkocsik száma pedig 4·2%-kal esett vissza. Fenti számsorokban a mult évihez képest 5·4%, 3·3% és 1·9%-os növekedés mutatkozik. A konjunktúrahullám tehát már kevésbbé érezteti hatását ezekben a számsorokban, mint korábban. A szállított utasok száma is több, mint félmillióval 6·1 millióra csökkent (—8·0%). Az utaskilométer adatsorában azonban 11·2%-os csökkenés észlelhető. Az áruforgalomhoz képest a mult évivel szemben az utasforgalom nagyobb emelkedést mutatott (+8·7%, +12·8%).

Postaforgalom. A postaforgalmi adatsorok kevés kivételtől eltekintve az idényszerű kereteket messze meghaladó visszaesést szenvedtek. A levélküldemények darabszáma 22·6%-kal hanyatlott, a csomagküldemények darabszámánál pedig 34·3%-os visszaesés tapasztalható. A postautalványok darabszámánál 18·7%-os, azok összegénél pedig 35·3%-os csökkenés következett be. Ilyen nagyarányú hanyatlások mellett természetesen a tavalyihoz képest sem mutatkozhatik lényeges javulás. Az egyes sorokban tapasztalható változás —0·5% és +7·0% között váltakozik. A távbeszélőfőállomások száma természetszerűleg tovább emelkedett s 112.545-tel újabb tetőpontot ért el. Ugyancsak újabb tetőpont jött létre a rádióvevőengedélyesek számában is, mely a hó végén 389.056-ra rugott.

Áralakulás.

Az év első hónapjában az áralakulás nem volt egyöntetű. A mezőgazdasági termények ára árnyalati hanyatlást szenvedett, az iparcikkeké ellenben stagnált. A kiskereskedelmi árak azonban gyors ütemben tovább emelkedtek, ami a megélhetési viszonyok megnehezülésére vezetett. A megélhetési index január hó végén, főleg az élelmezési cikkek kiskereskedelmi árának emelkedése folytán, újabb tetőpontot ért el.

A nagykereskedelmi áraknak az év utolsó hónapjában bekövetkezett szilárdulása átmenetinek bizonyult. Január hóban a nagykereskedelmi árak ismét estek, ami a főindexnek 1 pontos hanyatlásában nyilvánult meg. Az index a hó végén 94-en

Gazdasági jelzőtábla.*)

	Megnevezés	Egység	1936 átlag Moyennes	1937 átlag Moyennes	1936 aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	1937 január Janvier	február Février	márc. Mars
	Népmozgalom.[1])											
1	Házasságkötés	szám	6.435	6.613	5.057	5.612	8.010	11.181	5.950	7.237	6.017	5.1[illegible]
2	Házasságkötés 1000 lélekre	„	*8·6*	*8·8*	*6·7*	*7·6*	*10·5*	*15·2*	*7·8*	*9·5*	*8·7*	[illegible]
3	Élveszületés	„	15.281	14.818	15.993	16.475	15.180	13.545	13.173	14.958	14.114	15.9[illegible]
4	Élveszületés 1000 lélekre	„	*20·4*	*19·8*	*21·0*	*22·5*	*20·0*	*18·5*	*17·3*	*19·6*	*20·4*	[illegible]
5	Halálozás	„	10.694	10.566	10.452	9.537	10.571	9.467	10.876	11.468	10.832	11.8[illegible]
6	Halálozás 1000 lélekre	„	*14·3*	*14·1*	*13·7*	*13·0*	*13·9*	*12·9*	*14·3*	*15·0*	*15·7*	[illegible]
7	Egy éven aluli elhalt	„	2.124	1.999	2.549	2.150	1.930	1.703	1.954	2.053	1.938	2.0[illegible]
8	Egy éven aluli elhalt 100 élveszülöttre	„	*13·9*	*13·4*	*15·9*	*13·1*	*12·7*	*12·6*	*14·8*	*13·7*	*13·7*	[illegible]
9	Gümőkórban elhalt	„	1.137	1.082	879	812	844	839	933	1.129	1.151	1.3[illegible]
10	Gümőkórban elhalt 1000 lélekre	„	*1·52*	*1·45*	*1·16*	*1·11*	*1·11*	*1·14*	*1·23*	*1·48*	*1·66*	[illegible]
11	Természetes szaporodás	„	4.586	4.252	5.541	6.938	4.609	4.078	2.297	3.490	3.282	4.1[illegible]
12	Természetes szaporodás 1000 lélekre	„	*6·1*	*5·7*	*7·3*	*9·5*	*6·1*	*5·6*	*3·0*	*4·6*	*4·7*	[illegible]
13	Kivándorolt	„	90	128	85	124	89	106	69	85	56	[illegible]
14	Visszavándorolt	„	83	40	51	61	69	72	79	37	46	[illegible]
	Munkapiac.											
15	Társadalombiztosító szervek taglétszáma	1.000	—	—	1.053·4	1.052·2	1.063·5	1.048·3	997·7	1.001·8	1.026·1	1.045·[illegible]
	Ebből:											
16	Férfi	„	—	—	694·3	693·3	703·9	693·1	637·3	638·5	659·2	669·[illegible]
17	Nő	„	—	—	359·1	358·9	359·6	355·2	360·4	363·3	366·9	375·[illegible]
	Munkanélküli:											
18	Szociáldem szakszervezeti összesen	szám	15.637	14.279	13.690	12.876	12.838	13.815	15.044	15.640	16.148	15.87[illegible]
19	Szociáldem. szakszervezeti Budapesten	„	8.270	8.030	7.368	7.083	6.965	7.323	8.025	8.251	8.786	8.69[illegible]
20	Ker. szoc. szakszervezeti Budapesten	„	800	945	747	710	699	841	923	969	1.012	1.01[illegible]
21	Szakszervezeti munkanélküli együtt	„	16.437	15.224	14.437	13.586	13.537	14.656	15.967	16.609	17.160	16.88[illegible]
	Hatósági és ingyenes magánközvetítés:											
22	Munkahely	szám	16.426	18.106	15.948	17.396	18.202	14.705	14.239	17.069	19.071	21.15[illegible]
23	Munkakereső	„	52.114	48.359	48.221	50.166	50.655	50.371	50.863	54.407	56.192	56.78[illegible]
24	100 munkahelyre esett munkakereső	„	*319*	*269*	*302*	*288*	*278*	*342*	*357*	*318*	*294*	*26[illegible]*
25	Munkaközvetítés	„	13.981	14.356	13.161	14.155	15.097	12.229	12.313	14.686	16.097	17.40[illegible]
26	100 munkahelyre esett közvetítés	„	*85·1*	*79·4*	*82·5*	*81·3*	*82·9*	*83·1*	*86·4*	*86·0*	*84·4*	*82·2*
	Felajánlott órabérek:											
27	Bádogos	Pengő	0·51	0·58	0·53	0·52	0·50	0·51	0·53	0·52	0·55	0·58
28	Asztalos	„	0·46	0·51	0·46	0·45	0·46	0·46	0·46	0·47	0·44	0·44
29	Szabó	„	0·39	0·55	0·38	0·36	0·41	0·41	0·40	0·38	0·47	0·61
30	Kőmíves	„	0·56	0·63	0·62	0·56	0·58	0·59	—	—	0·56	0·60
31	Napszámos	„	0·31	0·35	0·30	0·34	0·32	0·33	0·33	0·36	0·31	0·31
32	Gyári munkásnő	„	0·20	0·23	0·18	0·19	0·18	0·18	0·21	0·23	0·21	0·21
33	Napszámosnő	„	0·27	0·28	0·28	0·30	0·32	0·23	0·26	0·25	0·30	0·29
	Termelés.											
34	Kőszén	1.000 q	689·0	764·2	661·8	715·3	730·0	752·5	752·1	742·1	589·6	596·7
35	Barnaszén	„	5.920·8	6.712·6	5.153·5	6.444·5	8.111·0	7.756·4	7.502·5	7.555·6	6.741·5	6.085·5
36	Vasérc és vassalak	„	233·0	241·3	200·2	252·5	214·7	193·2	210·1	197·6	196·7	250·4
37	Finomításra való nyers vas	„	255·2	297·7	236·2	285·1	228·6	288·9	240·9	203·7	264·3	334·7
38	Szesz	1.000 hl.	31·3	38·7	9·3	15·2	27·0	65·3	77·6	63·1	71·0	41·1
39	Cukor	1.000 q	119·9	92·5	0·5	13·5	487·4	862·8	74·1	0·0	0·0	0·0
	Budapest szőv. Elektromos Művei:											
40	Villamosáram	1.000 kw. óra	28.084	28.851	26.666	27.900	31.807	31.184	32.361	30.232	27.403	28.206
41	Motorikus célra elosztott áram[2])	„	12.782	13.485	15.380	13.925	14.059	14.062	13.149	12.892	11.686	11.819
42	Magánvilágítási célra elosztott áram[2])	„	5.436	5.765	3.101	3.367	4.621	5.906	7.372	8.450	8.215	6.967
43	Egyéb célokra elosztott áram[3])	„	4.202	3.918	4.102	3.985	4.494	4.560	4.819	3.995	3.806	3.719
44	Elektromosáramfogyasztók	szám	—	—	250.559	252.180	254.217	255.827	257.956	258.573	259.100	259.054

*) A közölt adatsorok részletes magyarázata a Magyar Statisztikai Szemle 1932. évi 10. számának mellékletében található. (Gazdaságstatisztikai adatok 1926—32) — [1]) Az 1937. év átlagai ideiglenes jellegűek. — [2]) A budapestkörnyéki városok fogyasztása nélkül. — [3]) A budapestkörnyéki városok fogyasztása is bennfoglaltatik.

Tableau économique *)

1937									1938	Unités	Désignation	
április *Avril*	május *Mai*	június *Juin*	július *Juillet*	aug. *Août*	szept. *Sept.*	október *Octobre*	nov. *Nov.*	dec. *Déc.*	január *Janvier*			
											Mouvement de la population.[1])	
5.444	9.816	4.775	3.816	5.486	5.987	8.895	10.799	5.949	5.675	*nombre*	*Mariages*	1
7·4	*12·8*	*6·5*	*5·0*	*7·2*	*8·1*	*11·6*	*14·6*	*7.8*	*7·4*	»	*Mariages pour 1.000 habitants*	2
14.318	15.141	14.640	14.626	15.576	16.197	15.185	13.339	13.740	15.071	»	*Nés vivants*	3
19·4	*19·8*	*19·9*	*19·1*	*20·4*	*22·0*	*19·9*	*18·1*	*18·0*	*19·6*	»	*Nés vivants pour 1.000 habitants*	4
11.163	11.305	9.913	10.257	10.276	9.692	10.338	9.296	10.452	12.472	»	*Décès*	5
15·1	*14·8*	*13·5*	*13·4*	*13·5*	*13·2*	*13·5*	*12·6*	*13·7*	*16·2*	»	*Décès pour 1.000 habitants*	6
1.817	2.107	1.719	2.185	2.469	2.340	2.006	1.581	1.720	2.019	»	*Décédés au-dessous d'un an*	7
12·7	*13·9*	*11·7*	*14·9*	*15·8*	*14·4*	*13·2*	*11·9*	*12·5*	*13·4*	»	*Décédés au-dessous d'un an, pour 100 enf. nés viv.*	8
1.426	1.422	1.182	1.020	853	801	799	854	965	1.186	»	*Décès par tuberculose*	9
1·93	*1·86*	*1·60*	*1·33*	*1·12*	*1·09*	*1·05*	*1·16*	*1·26*	*1·55*	»	*Décés par tuberculose pour 1000 habitants*	10
3.155	3.836	4.727	4.369	5.300	6.505	4.847	4.043	3.288	2.599	»	*Accroissement naturel*	11
4·3	*5·0*	*6·4*	*5·7*	*6·9*	*8·8*	*6·4*	*5·5*	*4·3*	*3·4*	»	*Accroissement naturel pour 1.000 habitants*	12
106	141	154	134	137	93	175	208	134	120	»	*Émigrés*	13
38	41	45	48	27	25	60	24	31	13	»	*Émigrés rentrés*	14
											Marché du travail.	
1.102·1	1.121·0	1.092·1	1.096·9	1.116·5	1.122·5	1.149·5	1.129·6	.	.	*1.000*	*Nombre des membr. des caiss. d'assur. soc.*	15
											Dont:	
721·7	741·4	723·3	735·6	751·9	745·7	766·7	747·8	.	.	»	*Sexe masc.*	16
380·4	379·6	368·8	361·3	364·6	376·8	382·8	381 8	.	.	»	*Sexe fémin.*	17
											Chômeurs:	
14.984	13.637	13.513	13.169	12.584	12.895	12.896	13.840	16.163	19.108	*nombre*	*Aux syndicats soc.-démocrates de Hongrie*	18
7.933	7.405	7.523	7.374	7.275	7.758	7.809	8.353	9.199	10.271	»	*Aux syndicats soc.-démocrates de Budapest*	19
943	936	729	815	843	864	896	1.116	1.211	1.270	»	*Aux syndicats soc.-chr. de Budapest*	20
15.927	14.573	14.242	13.984	13.427	13.759	13.792	14.956	17.374	20.378	»	*Chômeurs syndiqués au total*	21
											Bureaux de placem., offic. et privés grat.:	
19.404	19.605	18.310	16.571	19.334	19.301	17.939	16.393	13.117	14.104	*nombre*	*Offres d'emploi*	22
53.865	50.273	45.740	43.915	45.904	44.946	45.187	36.968	46.132	49.832	»	*Demandes d'emploi*	23
277	*256*	*250*	*265*	*237*	*233*	*252*	*226*	*352*	*353*	»	*Demandes pour 100 offres d'emploi*	24
15.910	14.917	13.788	12.756	14.491	14.305	13.881	13.046	10.992	11.665	»	*Placements*	25
82·0	*76·1*	*75·3*	*77·0*	*75·0*	*74·1*	*77·4*	*79·6*	*83·8*	*82·7*	»	*Placem. pour 100 offres d'emploi*	26
											Salaires horaires offerts	
0·57	0·60	0·59	0·58	0·56	0·58	0·59	0·64	0·59	0·57	*pengős*	*Ferblantiers*	27
0·51	0·53	0·55	0·55	0·53	0·54	0·52	0·55	0·53	0·51	»	*Menuisiers*	28
0·57	0·54	0·57	0·58	0·63	0·59	0·53	0·55	0·55	0·58	»	*Tailleurs*	29
0·60	0·59	0·64	0·63	0·69	0·64	0·70	0·66	0·67	0·66	»	*Maçons*	30
0·39	0·33	0·34	0·35	0·36	0·37	0·37	0·40	0·36	0·38	»	*Journaliers*	31
0·28	0·23	0·22	0·25	0·23	0·28	0·21	0·19	.	0·21	»	*Ouvrières de fabrique*	32
0·21	0·29	0·28	0·26	0·28	0·36	0·35	0·22	0·29	0·32	»	*Journalières*	33
											Production.	
769·4	677·2	748·7	821·3	791·8	825·8	880·1	861·6	865·9	905·3	*1.000 q*	*Houille*	34
5.543·7	5.105·9	5.275·9	5.733·2	6.110·4	7.176·2	8.616·7	8.536·8	8.069·9	8.508·4	»	*Lignite*	35
219·8	214·8	256·9	257·1	230·1	306·5	247·6	240·4	277·2	230·0	»	*Minerai de fer et scorie de fer*	36
298·0	296·6	330·0	318·1	301·2	331·1	286·3	289·9	318·4	269-3	»	*Fonte à affiner*	37
27·2	18·7	7·5	5·1	11·8	17·2	47·5	76·6	77·7	—	*1.000 hl*	*Alcool*	38
0·0	0·0	0·0	0·0	0·2	6·6	739·6	364·1	0·0	.	*1.000 q*	*Sucre*	39
											Usines Electr. de la V. de Budapest:	
27.403	26.195	26.849	26.840	26.874	28.693	31.523	32.912	33.078	32.046	*1.000 kwh*	*Energie électrique*	40
12.771	13.522	13.325	14.710	14.580	14.559	14.366	14.230	13.358	13.412	»	*Energie él. d. pour moteurs*[2])	41
1 41	5.627	4.360	3.757	3.390	3.682	4.789	6.026	7.779	8.934	»	*Energie él. distrib. pour l'éclairage privé*[2])	42
3.537	3.635	3.678	3.782	3.611	3.763	3.914	4.930	4.645	4.520	»	*Energie él. distribuée à d'autres fins*[3])	43
258.905	258.208	257.715	257.532	257.899	260.065	261.764	264.226	266.807	268.026	*nombre*	*Consommateurs d'énergie électrique*	44

*) *Pour l'explication détaillée des séries de données ci-dessous, voir le supplément du no d'oct. 1932 de cette Revue (Données de statistique économique de Hongrie, 1926—1932).* — [1]) *Les moyennes relatives à l'année 1937 sont provisoires.* — [2]) *Sans les villes situées aux environs de Budapest.* — [3]) *Y compris les villes situées aux environs de Budapest.*

	Megnevezés	Egység	1936 átlag Moyennes	1937 átlag Moyennes	1936 aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	február Février	márc. Mars
	Kereskedelem és közlekedés.											
	Külkereskedelem:[1])											
45	Behozatal összesen	1,000.000 P	36·1	39·6	32·2	33·8	36·7	36·1	39·3	28·0	32·2	37·9
	Ebből:											
46	Nyers és megmunkált fa	1.000 q	797·8	905·6	885·5	945·7	968·9	1.128·2	899·4	486·7	522·0	630·7
47		1.000 P	3.962	5.056	4.070	3.896	4.386	5.133	4.688	2.077	2.332	2.976
48	Szén	1.000 q	387·7	482·7	335·9	384·3	440·3	460·0	382·8	416·8	423·5	419·3
49		1.000 P	1.148	1.380	1.020	1.173	1.306	1.329	1.124	1.218	1.214	1.205
50	Papíros és papírosáruk	q	69.490	57.585	58.826	58.224	71.396	76.441	83.051	62.978	54.201	71.439
51		1.000 P	2.015	2.353	1.756	1.646	1.994	2.131	2.471	1.753	1.550	2.069
52	Nyers pamut	q	23.986	22.009	19.287	23.657	24.866	24.772	28.419	21.377	20.736	24.459
53		1.000 P	2.475	2.257	2.044	2.448	2.600	2.640	3.080	2.234	2.246	2.606
54	Gépek és készülékek	q	5.899	6.126	9.203	8.737	4.140	6.124	6.278	2.880	4.731	9.307
55		1.000 P	1.458	1.642	1.881	1.824	1.306	1.714	1.899	931	1.253	1.740
56	Nyers bőr	q	11.434	13.198	9.721	8.330	11.916	13.102	17.094	17.547	17.211	13.223
57		1.000 P	1.795	2.462	1.569	1.315	1.791	1.888	2.926	2.874	2.973	2.975
58	Nyers dohány	q	976	1.059	616	499	658	—	170	—	2.970	1.249
59		1.000 P	337	399	216	175	146	—	88	—	1.070	190
60	Selyem és selyemfonál	q	2.995	3.236	2.512	2.846	3.574	3.288	2.821	2.873	2.649	3.912
61		1.000 P	1.058	1.060	889	1.012	1.191	1.101	958	880	831	1.164
62	Ásványolaj	1.000 q	214·9	233·4	185·4	351·7	244·1	226·6	236·7	159·7	112·3	155·3
63		1.000 P	1.251	1.698	1.029	1.949	1.357	1.270	1.391	859	606	908
64	Pamutszövet	q	613	586	711	715	1.082	727	531	529	510	803
65		1.000 P	393	373	399	438	488	447	341	224	315	503
66	Kivitel összesen	1,000.000 P	42·2	49·1	49·2	53·6	45·6	49·3	51·0	45·8	50·7	53·5
	Ebből:											
67	Szarvasmarha	drb	6.454	8.960	5.570	5.155	3.121	5.235	5.175	7.649	8.504	9.683
68		1.000 P	2.024	3.138	1.834	1.642	991	1.618	1.576	2.689	2.854	3.238
69	Baromfi	q	17.147	21.769	8.974	13.869	14.271	29.601	48.307	30.413	11.861	13.604
70		1.000 P	1.855	2.139	1.164	1.572	1.486	3.090	4.565	3.016	1.150	1.208
71	Búza	1.000 q	476·0	299·0	818·7	931·8	605·7	599·9	429·8	517·9	440·5	465·7
72		1.000 P	6.713	5.191	11.716	14.296	8.633	8.370	6.635	8.640	7.864	8.308
73	Liszt	1.000 q	45·2	48·6	40·2	48·9	68·9	63·1	90·5	28·1	32·3	25·5
74		1.000 P	837	1.189	803	861	1.305	1.162	2.146	599	655	519
75	Villamos gépek és készülékek	q	2.115	2.549	1.548	2.192	2.866	3.375	2.798	2.384	2.175	1.667
76		1.000 P	2.275	2.371	2.028	2.700	3.175	3.217	2.867	2.621	2.566	1.481
77	Sertés	drb	14.619	13.774	16.114	15.015	16.255	17.145	12.064	9.404	8.178	4.445
78		1.000 P	2.084	2.028	2.380	2.297	2.467	2.659	1.811	1.535	1.231	745
79	Prémbőr, kikészített	q	387	395	678	688	744	371	150	73	322	562
80		1.000 P	632	856	1.074	1.043	1.310	957	354	206	827	1.236
81	Tojás	q	5.778	9.551	2.231	2.758	1.678	1.697	2.541	7.843	13.658	27.000
82		1.000 P	505	767	188	268	165	187	307	659	1.262	2.196
83	Toll	q	2.343	2.650	1.642	1.559	2.481	2.754	2.932	2.035	3.794	3.316
84		1.000 P	863	1.539	608	531	948	1.054	1.118	976	1.861	1.818
85	Friss gyümölcs	1.000 q	48·7	32·6	185·8	136·4	53·2	14·7	0·8	1·7	0·9	0·3
86		1.000 P	1.214	805	4.326	2.522	1.150	333	34	58	48	16
87	Behozatali (—) v. kiviteli (+) többlet	1,000.000 P	+ 6·1	+ 9·4	+ 17·0	+ 19·8	+ 8·9	+ 13·2	+ 11·7	+ 17·8	+ 18·5	+ 15·6
	Vasúti forgalom:[1])											
88	Szállított áru[2]) [3])	1.000 t.	1.481	1.630	1.549	1.823	2.165	2.154	1.555	1.330	1.316	1.325
89	Árutonna-kilométer[2]) [3])	1,000.000 km	194·2	220·5	214·9	239·1	260·2	261·1	222·0	178·6	178·0	178·3
90	Megrakott teherkocsi[2])	szám	100.584	107.607	108.124	122.784	143.289	139.118	99.460	92.138	86.597	93.490
91	Szállított utas[3])	1.000	5.624·6	6.346·3	5.822·8	5.834·0	6.136·0	6.174·9	6.215·7	5.633·4	5.380·4	6.241·2
92	Utaskilométer[2]) [3])	1,000.000 km	172·1	192·4	203·9	204·3	178·8	180·0	181·2	152·1	145·3	168·5

*) 50 q-n alul. — **) 500 pengőn alul. — [1]) Az 1937. év átlagai ideiglenes jellegűek. — [2]) Az adatok csak fizetőteljesítményekre vonatkoznak. — [3]) Az utolsó 13 hónap adatai ideiglenesek.

1937									1938	Unités	Désignation	
rilis *vril*	május *Mai*	június *Juin*	julius *Juillet*	aug. *Août*	szept. *Sept.*	október *Octobre*	nov. *Nov.*	dec. *Déc.*	január *Janvier*			
											Commerce et transports.	
											Commerce extérieur:[1]	
41·1	38·8	40·5	41·7	41·2	42·6	43·3	41·5	46·7	27·6	*1,000.000 p*	*Importations totales*	45
											Dont:	
888·5	990·9	1.007·5	1.082·4	899·8	1.192·5	918·6	1.133·8	1.110·9	840·6	*1.000 q*	*Bois bruts et ouvrés*	46
4.919	6.122	5.870	6.257	5.919	6.899	5.069	6.143	6.071	2.833	*1.000 p*		47
501·3	460·8	525·7	545·2	462·8	415·7	502·6	540·1	578·7	481·1	*1.000 q*	*Charbon*	48
1.423	1.308	1.520	1.572	1.332	1.177	1.409	1.532	1.653	1.384	*1.000 p*		49
3.954	59.515	65.614	68.440	77.649	66.229	75.892	64.251	82.899	29.029	*q*	*Papier et articles en papier*	50
2.277	1.979	2.290	2.694	3.113	2.703	2.931	2.445	2.426	1.169	*1.000 p*		51
3.160	23.390	20.602	20.898	16.306	17.072	20.139	26.099	29.874	31.173	*q*	*Coton brut*	52
2.560	2.518	2.297	2.398	1.741	1.759	1.922	2.266	2.531	2.607	*1.000 p*		53
3.697	3.307	4.538	5.901	5.395	4.259	6.185	5.861	17.449	4.575	*q*	*Machines et appareils*	54
1.236	1.003	1.514	1.596	1.506	1.251	2.221	1.717	3.733	1.331	*1.000 p*		55
3.239	11.936	12.711	13.263	14.111	14.372	10.973	10.801	8.886	11.226	*q*	*Peaux brutes*	56
2.671	2.498	2.583	2.793	2.500	2.558	1.871	1.760	1.489	1.690	*1.000 p*		57
1.053	2 947	1.180	906	1.486	263	212	23	419	436	*q*	*Tabacs bruts*	58
316	1.128	335	428	609	72	98	10	233	194	*1.000 p*		59
3.949	3.448	3.775	2.658	3.200	3.445	3.479	2.735	2.761	1.439	*q*	*Soie et fils de soie*	60
1.234	1.083	1.197	875	1.089	1.169	1.226	1.053	946	524	*1.000 p*		61
211·3	34·9	95·8	107·1	407·0	462·7	445·3	335·7	273·8	157·6	*1.000 q*	*Huile minérale*	62
1.614	287	681	781	3.016	3.556	3.475	2.573	2.018	1.204	*1.000 p*		63
641	522	566	418	596	385	654	691	716	270	*q*	*Tissus de coton*	64
390	341	402	252	376	277	429	511	457	178	*1.000 p*		65
49·7	48·4	45·1	40·1	48·6	47·0	48·9	50·6	60·2	43·4	*1,000.000 p*	*Exportations totales*	66
											Dont:	
0.699	14.693	12.693	12.171	7.722	5.971	6.886	5.251	5.593	7.878	*tête*	*Bêtes à cornes*	67
3.655	4.970	4.328	4.008	2.641	2.262	2.654	2.055	2.311	3.243	*1.000 p*		68
1.776	6.853	7.939	9.561	15.615	18.763	28.519	40.403	65.919	26.311	*q*	*Volaille*	69
1.267	790	892	946	1.516	1.919	2.963	3.813	6.190	2.851	*1.000 p*		70
483·1	416·2	142·1	90·2	241·8	135·8	161·2	127·8	350·7	109·4	*1.000 q*	*Froment*	71
8.593	7.125	2.650	1.428	3.637	2.500	2.817	2.401	6.336	2.021	*1.000 p*		72
101·2	35·0	49·4	33·7	27·8	38·7	36·5	131·6	43·7	13·8	*1.000 q*	*Farine*	73
2.680	782	1.139	649	621	900	828	3.860	1.039	309	*1.000 p*		74
1.494	1.508	1.817	2.156	3.194	3.364	3.773	3.583	3.512	2.447	*q*	*Machines et appareils électriques*	75
1.640	1.371	1.875	2.006	2.742	3.103	3.214	2.911	3.020	2.343	*1.000 p*		76
3.308	9.324	10.173	15.368	19.607	20.691	25.083	24.923	14.788	13.344	*tête*	*Porcs*	77
510	1.397	1.509	2.267	2.922	2.974	3.579	3.556	2.105	1.958	*1.000 p*		78
592	475	455	409	628	675	489	229	110	147	*q*	*Pelleteries apprêtées*	79
1.634	966	818	729	1.393	1.411	1.117	417	243	312	*1.000 p*		80
18.769	14.831	6.624	3.333	4.956	5.126	4.453	4.938	3.035	1.699	*q*	*Oeufs*	81
1.370	1.051	453	243	382	451	429	430	274	188	*1.000 p*		82
2.945	2.903	1.526	2.540	2.480	1.522	3.317	2.181	3.243	2.742	*q*	*Plumes*	83
1.288	1.593	1.044	1.753	1.681	911	2.202	1.363	1.984	1.818	*1.000 p*		84
0·3	1·6	27·0	94·4	154·4	68·1	38·2	2·9	1·4	0·4	*1.000 q*	*Fruits frais*	85
6	101	1.269	3.120	2.955	1.234	736	78	43	15	*1.000 p*		86
+ 8·6	+ 9·6	+ 4·6	— 1·6	+ 7·4	+ 4·4	+ 5·6	+ 9·1	+ 13·5	+ 15·8	*1,000.000 p*	*Excédent des import. (—) ou des export. (+)*	87
											Trafic des chemins de fer:[1]	
1.445	1.473	1.637	1.537	1.739	1.908	2.478	1.819	1.553	1.402	*1.000 t.*	*Marchandises transportées*[2], [3]	88
186·8	198·9	212·7	216·5	248·4	270·4	316·3	244·6	216·3	184·5	*1,000.000 km*	*Tonnes-kilom.*[2], [3]	89
96.762	100.605	105.766	106.319	118.588	128.022	158.502	116.561	97.935	93.855	*nombre*	*Wagons chargés*[2]	90
5.868·3	6.742·3	6.937·7	6.037·0	6.695·4	6.790·7	6.750·5	6.421·2	6.657·4	6.124·0	*1.000*	*Voyageurs transportés*[3]	91
179·0	205·6	199·4	211·3	234·3	237·7	195·8	186·2	193·1	171·5	*1,000.000 km*	*Kilomètres-voyageurs*[2], [3]	92

*) *Au-dessous de 50 q.* — **) *Au-dessous de 500 pengős.* — [1]) *Les moyennes relatives à l'année 1937 sont provisoires.* — [2]) *Les chiffres ne se rapportent qu'au trafic payant.* — [3]) *Pour les 13 derniers mois, chiffres provisoires.*

	Megnevezés	Egység	1936 átlag *Moyennes*	1937 átlag *Moyennes*	1936 aug. *Août*	szept. *Sept.*	október *Octobre*	nov. *Nov.*	dec. *Déc.*	1937 január *Janvier*	február *Février*	márc *Mars*
	Postaforgalom:[1]											
93	Levélküldemény[2]	1.000 db	37.149	39.434	33.609	40.237	41.373	37.353	45.180	36.928	34.493	45.94
94	Csomagküldemény	„	781·1	817·4	701·5	831·5	914·9	807·6	1.113·7	711·1	705·6	844·
95	Postautalvány	1.000 db	836·5	866·8	826·7	821·2	955·8	772·9	978·4	799·3	799·0	859·
96		1,000.000 P	78·1	82·5	84·5	83·5	101·0	68·5	101·5	66·9	75·1	78·
97	Távirat	1.000 db	217·2	235·0	254·1	238·0	241·8	211·5	220·0	201·3	188·3	218·
98	Budapesti helyi beszélgetések	1.000	10.198	10.706	8.830	9.344	10.529	11.096	10.328	10.270	10.891	9.97
99	Helyközi beszélgetés	„	343·2	382·8	405·4	401·2	405·7	367·7	350·6	329·9	314·7	327
100	Távbeszélő főállomás	szám	—	—	97.382	98.182	98.879	98.969	102.454	103.036	103.685	104.36
101	Rádióvevőberendezések Magyarországon	„	—	—	354.456	354.596	357.054	361.343	365.354	371.198	374.164	376.08
102	Rádióvevőberendezések Budapesten	„	—	—	123.846	123.548	124.590	126.230	127.540	129.593	130.553	131.38
	Gépjárművek:											
103	Gépjárműállomány Budapesten	szám	—	—	14.844	14.457	14.281	14.201	14.017	13.727	13.825	14.30
104	Gépjárműállomány Magyarországon	„	—	—	29.456	29.158	28.691	28.366	28.087	27.306	27.426	28.17
	Ebből:											
105	Személykocsi	„	—	—	11.354	11.321	11.164	11.026	10.910	10.633	10.763	11.21
106	Bérautó	„	—	—	3.090	3.097	3.082	3.075	3.077	3.045	3.053	3.07
107	Autobusz	„	—	—	594	589	586	585	587	557	550	56
108	Teherkocsi	„	—	—	3.222	3.248	3.287	3.299	3.276	3.162	3.166	3.18
109	Egyéb gépkocsi	„	—	—	728	722	730	723	725	724	727	73
110	Motorkerékpár	„	—	—	10.468	10.181	9.842	9.658	9.512	9.185	9.167	9.40
	Benzinkutak forgalma:											
111	Kimért benzin	1.000 lit.	100·9	87·5	158·2	135·1	92·0	69·4	59·9	55·4	49·3	71·
112	Kimért benzinszeszkeverék	„	2.140·0	2.525·7	2·887·4	2.643·6	2.413·9	1.943·0	1.818·2	1.697·8	1.604·4	1.867·
	Áralakulás.											
	Nagykereskedelmi árindex:											
113	Összes áruk átlaga	1913 = 100	*89·0*	*94·4*	*86*	*87*	*91*	*89*	*92*	*96*	*93*	9
114	Mezőgazdaság és állattenyésztés	„	*75·4*	*80·4*	*71*	*72*	*77*	*74*	*78*	*83*	*78*	8
115	Gyarmatáruk	„	*177·0*	*174·8*	*179*	*178*	*178*	*177*	*178*	*177*	*177*	17
116	Malomipar és cukoripar	„	*105·2*	*112·0*	*102*	*103*	*107*	*107*	*110*	*113*	*110*	11
117	Egyéb ipar	„	*117·3*	*124·5*	*117*	*118*	*119*	*120*	*121*	*124*	*125*	12
118	Agrárolló[3]	„	*35·7*	*35·4*	*39·3*	*39·0*	*35·3*	*38·3*	*35·5*	*33·1*	*37·6*	37
	Megélhetési index:											
119	Összesen lakbérrel	1913 = 100	*96·2*	*102·5*	*96·8*	*97·0*	*97·4*	*96·6*	*97·7*	*101·4*	*102·2*	102·
120	Összesen lakbér nélkül	„	*99·4*	*116·1*	*100·1*	*100·4*	*100·8*	*99·9*	*101·3*	*106·2*	*107·2*	107
121	Élelmezés	„	*87·3*	*93·9*	*87·5*	*88·0*	*88·1*	*86·7*	*88·5*	*93·2*	*93·6*	93·
122	Ruházat	„	*117·9*	*128·2*	*121·4*	*121·2*	*122·7*	*122·7*	*123·9*	*133·9*	*136·9*	136
123	Fűtés, világítás	„	*133·5*	*137·5*	*133·3*	*133·5*	*134·4*	*134·4*	*134·4*	*134·4*	*136·0*	136
124	Lakás	„	*86·3*	*86·3*	*86·3*	*86·3*	*86·3*	*86·3*	*86·3*	*86·3*	*86·3*	86
	Nagykereskedelmi árak:											
125	Búza, tiszavidéki 78 kg-os	P/q	16·84	20·42	14·95	16·68	17·93	18·48	20·10	21·10	18·75	21·3
126	Rozs, pestvidéki elsőrendű	„	14·00	18·94	12·45	12·70	14·55	15·50	17·25	18·78	17·18	19·6
127	0-ás liszt	P/kg	0·33	0·39	0·31	0·32	0·35	0·35	0·38	0·40	0·38	0·40
128	2-es „	„	0·32	0·38	0·30	0·31	0·34	0·34	0·37	0·39	0·37	0·39
129	6-os „	„	0·27	0·30	0·25	0·26	0·28	0·28	0·31	0·32	0·30	0·30
130	Tengeri, dunántúli származású	P/q	12·37	11·89	12·95	12·45	12·63	9·83	11·10	13·05	11·15	11·9
131	Marhahús, elsőrendű, hátulja	P/kg	1·46	1·85	1·62	1·61	1·59	1·51	1·51	1·54	1·64	1·65
132	Borjú	P/kg élősuly	0·97	1·07	1·09	1·11	1·07	1·03	1·16	1·22	1·13	0·98
133	Sertés, fiatal nehéz, 300 kg-on felül	„	1·04	1·11	1·11	1·09	1·06	1·08	1·14	1·24	1·23	1·21
134	Sertészsír	P/kg	1·60	1·69	1·70	1·60	1·64	1·65	1·65	1·68	1·76	1·76
135	Tojás, friss teatojás	P/kg	1·59	1·41	1·51	1·52	2·35	2·35	2·05	1·42	1·55	1·20
136	Borjúbőr	P/kg	2·17	2·54	1·95	2·15	2·40	2·60	2·65	2·78	2·78	2·83
137	Marhabőr	„	1·29	1·53	1·25	1·45	1·55	1·55	1·65	1·75	1·70	1·70
138	Nyers gyapjú	„	1·87	2·10	1·82	1·84	1·85	2·01	2·04	2·04	2·04	2·15
139	Nyers pamut, amerikai	„	1·91	1·86	1·89	1·98	1·91	1·96	2·03	2·07	2·06	2·31
140	Barnaszén, hazai	P/q	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22
141	Kőszén, porosz	„	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80

[1]) Az 1937. év átlagai ideiglenes jellegűek. — [2]) Az ajánlott küldemények is bentfoglaltatnak. — [3]) A mezőgazdasági termékek és az ipari árú ára közötti diszparitást jelzi.

1937									1938	Unités	Désignation	
április *Avril*	május *Mai*	június *Juin*	július *Juillet*	aug. *Août*	szept. *Sept.*	október *Octobre*	nov. *Nov.*	dec. *Déc.*	január *Janvier*			
											Trafic postal : [1]	
37.370	35.036	36.102	37.856	36.112	41.180	41.926	40.125	50.134	38.783	*1.000 unités*	*Correspondances*[2]	93
706·3	736·5	779·8	782·8	746·2	849·1	922·4	868·0	1.156·6	760·3	„	*Colis*	94
843·8	800·3	836·3	966·8	823·0	839·5	972·5	835·4	1.026·2	834·1	*1.000 unités*	*Mandats-poste*	95
78·5	77·9	78·7	98·9	68·9	81·2	102·8	80·4	102·9	66.533	*1,000.000 p*		96
212·2	243·8	246·0	261·7	278·4	251·3	256·8	228·5	233·8	211·6	*1.000*	*Télégrammes*	97
10.861	11.467	11.229	10.352	9.473	10.076	11.229	11.576	11.073	11.396	*1.000*	*Conversations urbaines à Budapest*	98
343·2	359·7	386·0	421·0	433·4	432·0	440·2	410·6	395·5	381·7	„	*Conversations interurbaines*	99
104.775	105.304	106.448	107.076	107.737	108.835	109.765	110.733	111.765	112.545	*nombre*	*Postes téléphoniques principaux*	100
376.569	376.563	373.751	372.281	371.287	372.240	374.719	378.797	383.274	389.056	„	*Postes récept. de T. S. F. en Hongrie*	101
131.629	131.946	130.785	130.655	129.734	130.117	131.190	132.710	134.465	136.708	„	*Postes récept. de T. S. F. à Budapest*	102
											Effectif des véhicules à moteur :	
14.885	15.485	15.766	16.034	16.299	15.930	15.739	15.518	15.125	14.980	*nombre*	*Véhicules à moteur à Budapest*	103
29.423	30.638	31.341	31.953	32.529	32.368	31.952	31.462	30.770	30.072	„	*Véhicules à moteur en Hongrie*	104
											Dont:	
11.889	12.529	12.915	13.350	13.697	13.725	13.573	13.450	13.225	13.037	„	*Automobiles de ville et de tourisme*	105
3.107	3.139	3.174	3.185	3.215	3.254	3.242	3.235	3.226	3.168	„	*Autom. de louage*	106
577	597	608	611	613	613	597	596	596	587	„	*Autobus*	107
3.240	3.334	3.367	3.423	3.461	3.502	3.531	3.551	3.486	3.351	„	*Camions automobiles*	108
747	762	765	765	773	772	767	765	762	752	„	*Autres automob.*	109
9.863	10.277	10.512	10.619	10.770	10.502	10.242	9.865	9.475	9.177	„	*Motocyclettes*	110
											Distributeurs d'essence:	
83·2	118·3	108·4	123·2	135·5	115·7	84·0	56·0	49·6	.	*1.000 l.*	*Essence débitée*	111
2.164·6	2.755·2	2.951·6	3.220·3	3.355·0	3.062·2	2.948·2	2.408·0	2.273·1	.	„	*Mélange d'essence et d'alcool débité*	112
											Mouvement des prix.	
											Indice des prix de gros:	
94	*95*	*94*	*94*	*94*	*96*	*93*	*94*	*95*	*94*	*1913 = 100*	*Moyennes pour l'ensemble des marchandises*	113
79	*79*	*78*	*80*	*80*	*83*	*80*	*82*	*83*	*82*	„	*Agriculture et élevage*	114
172	*172*	*172*	*174*	*173*	*172*	*178*	*178*	*178*	*178*	„	*Denrées coloniales*	115
110	*111*	*113*	*113*	*112*	*113*	*113*	*111*	*113*	*113*	„	*Minoterie et industrie sucrière*	116
128	*129*	*127*	*125*	*125*	*123*	*121*	*120*	*119*	*119*	„	*Autres industries*	117
38·3	*38·8*	*38·6*	*36·0*	*36·0*	*32·5*	*33·9*	*31·7*	*30·3*	*31·1*	„	*„Ciseaux agricoles"* [3]	118
											Indice du coût de la vie:	
101·8	*101·7*	*101·9*	*102·1*	*102·3*	*103·5*	*103·5*	*103·2*	*103·8*	*104·7*	*1913 = 100*	*Au total, y compris le loyer*	119
106·7	*106·6*	*106·8*	*107·1*	*107·3*	*108·9*	*108·9*	*108·6*	*109·4*	*110·5*	„	*Au total, non compris le loyer*	120
92·6	*92·2*	*92·3*	*93·0*	*93·3*	*95·8*	*95·7*	*95·2*	*96·4*	*98·2*	„	*Alimentation*	121
136·9	*136·9*	*136·9*	*136·9*	*136·7*	*136·7*	*136·7*	*136·7*	*136·7*	*136·2*	„	*Vêtement*	122
137·1	*138·5*	*139·3*	*138·1*	*138·1*	*138·1*	*138·1*	*138·1*	*138·1*	*138·1*	„	*Chauffage et éclairage*	123
86·3	*86·3*	*86·3*	*86·3*	*86·3*	*86·3*	*86·3*	*86·3*	*86·3*	*86·3*	„	*Logement*	124
											Prix de gros :	
19·70	20·03	19·65	20·93	20·23	20·75	20·88	20·53	21·10	21·03	*1 q, en pengős*	*Froment de la rég. de la Tisza, de 78 kg*	125
20·25	20·63	19·00	19·55	19·18	18·93	18·75	18·65	19·05	18·95	„	*Seigle de 1er ordre, de la rég. de Pest*	126
0·38	0·38	0·40	0·40	0·39	0·39	0·39	0·38	0·39	0·39	*1 kg, en pengős*	*Farine No 0*	127
0·37	0·37	0·39	0·39	0·38	0·38	0·38	0·37	0·38	0·38	„	„ *No 2*	128
0·28	0·30	0·31	0·30	0·30	0·30	0·31	0·30	0·31	0·30	„	„ *No 6*	129
11·25	11·65	11·33	11·70	11·95	13·40	11·05	11·65	12·60	12·45	*1 q, en pengős*	*Maïs, de Transdanubie*	130
1·65	1·74	1·76	1·86	1·92	1·93	2·20	2·16	2·16	2·00	*1 kg, en pengős*	*Viande de boeuf, 1re qual., partie postér.*	131
0·96	1·11	0·92	0·94	1·12	1·16	1·12	1·09	1·11	1·14	*1 kg de poids vif, en p.*	*Veau*	132
1·18	1·08	1·02	1·00	1·05	1·06	1·09	1·08	1·12	1·11		*Porcs, jeunes, lourds, au-dessus de 300 kg*	133
1·76	1·74	1·70	1·68	1·68	1·64	1·64	1·64	1.62	1·62	*1 kg, en pengős*	*Saindoux*	134
1·02	1·08	1·10	1·16	1·39	1·59	1·73	1·88	1·79	1·70	*1 kg, en pengős*	*Oeufs frais dits à thé*	135
2·80	2·70	2·60	2·60	2·65	2·60	2·35	1·90	1·90	2·00	*1 kg, en pengős*	*Cuir de veau*	136
1·75	1·65	1·50	1·55	1·55	1·50	1·40	1·10	1·10	1·20	„	*Cuir de boeuf*	137
2·17	2·17	2·20	2·16	2·18	2·21	2·01	1·90	1·94	1·94	„	*Laine brute*	138
2·09	2·09	2·01	1·85	1·67	1·56	1·53	1·51	1·52	1·50	„	*Coton brut, américain*	139
3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	*1 q, en pengős*	*Lignite, indigène*	140
6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	„	*Houille, prussienne*	141

[1]) *Les moyennes relatives à l'année 1937 sont provisoires.* — [2]) *Y compris les lettres recommandées.* — [3]) *Indique la disparité entre les prix agricoles et les prix industriels.*

	Megnevezés	Egység	1936 átlag Moyennes	1937 átlag Moyennes	1936 aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	1937 január Janvier	február Février
142	Vörösréz	P/kg	1·25	1·60	1·20	1·25	1·35	1·40	1·45	1·60	2·00
143	Ólom	„	0·52	0·72	0·48	0·48	0·55	0·60	0·65	0·83	1·00
144	Ón	„	6·13	6·53	5·80	5·80	6·00	6·20	6·50	6·50	6·80
	Pénz és hitel.										
145	Állami bevételek bruttó eredménye	1,000.000 P	—	—	74·1	69·4	74·8	85·1	85·3	64·5	75·4
146	Állami kiadások bruttó előirányzata	„	—	—	67·1	62·0	67·3	64·1	66·6	70·5	67·5
	Magyar Nemzeti Bank:										
147	Jegyforgalom	1,000.000 P	—	—	410·2	417·4	427·4	402·2	436·4	414·6	418·3
148	Leszámítolt váltók és előlegek	„	—	—	505·1	512·5	507·7	507·8	535·1	474·8	461·8
	Érckészlet:										
149	Arany	1,000.000 P	—	—	78·9	78·9	78·9	84·1	84·1	84·1	84·1
150	Deviza és valuta	„	—	—	26·2	31·2	35·7	31·5	42·4	44·4	46·6
151	Összesen	„	—	—	112·5	115·9	119·8	122·4	132·6	138·0	140·8
152	Ércfedezeti arány	%	*26·6*	*27·4*	25·1	24·2	24·4	24·4	24·1	26·9	27·1
153	Leszámitolási kamatláb	„	*4·0*	*4·0*	*4·0*	*4·0*	*4·0*	*4·0*	*4·0*	*4·0*	*4·0*
154	Elsőrendű üzleti váltók kamattétele	„	*4·0-6·54*	*4·0-6·50*	*4—6·5*	*4—6·5*	*4—6·5*	*4—6·5*	*4—6·5*	*4—6·5*	*4—6·5*
155	Betéti kamatláb 3 havi lekötésre	„	*3·0*	*3·0*	*3*	*3*	*3*	*3*	*3*	*3*	*3*
156	Betéti kamatláb lekötés nélkül	„	*2—2*	*2—2*	*2—2*	*2—2*	*2—2*	*2—2*	*2—2*	*2—2*	*2—2*
	Betétállomány:										
	Takarékbetét:										
157	Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	112·0	112·4	107·7	109·1	107·6	113·2	119·5
158	A PK. budapesti pénzintézeteinél[3])	„	—	—	591·9	589·2	572·7	576·0	602·7	602·5	605·1
159	Összesen[3])	„	—	—	*703·9*	*701·6*	*680·4*	*685·1*	*710·3*	*715·7*	*724·6*
	Folyószámlabetét:										
160	Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	44·1	45·4	48·0	49·7	52·0	46·5	50·0
161	A PK. budapesti pénzintézeteinél[3])	„	—	—	634·5	641·3	647·4	643·0	630·9	628·4	637·0
162	Összesen[3])	„	—	—	*678·6*	*686·7*	*695·4*	*692·7*	*682·8*	*674·8*	*687·0*
	Betétek együtt:										
163	Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	156·1	157·8	155·8	158·9	159·6	159·7	169·5
164	A PK. budapesti pénzintézeteinél[3])	„	—	—	1.226·4	1.230·5	1.220·0	1.218·9	1.233·5	1.230·9	1.242·2
165	Összesen[3])	„	—	—	*1.382·5*	*1.388·3*	*1.375·9*	*1.377·8*	*1.393·1*	*1.390·5*	*1.411·7*
166	A 31 legn. vidéki pénzint. betétállománya	„	—	—	104·5	105·6	104·3	105·4	109·7	109·5	110·2
	Tőzsde:										
167	Részvényindex[1])	1926 = 100	*130·6*	*162·3*	*136·4*	*138·7*	*155·1*	*153·9*	*160·0*	*170·7*	*183·3*
168	Eladott részvény	szám	337.058	356.512	185.508	299.126	675.578	687.219	302.394	393.122	516.478
169	Szállítások és átvételek összege	1,000.000 P	25·4	25·4	13·7	25·2	51·6	46·0	27·7	33·0	41·0
	Hitelbiztonság:										
170	Csőd[2])	szám	4	3	3	3	3	4	4	5	6
171	Magán- és kényszeregyesség[2])	„	59	60	38	33	59	62	88	92	62
172	Össz. új fizetésképtelenségek Magyarorsz.	„	62	64	41	36	62	66	92	97	68
	Ebből:										
173	Új fizetésképtelenség Budapesten	„	20	20	16	18	20	29	26	31	20
174	Magán- és kényszeregyesség Magyarországon — aktíva	1.000 P	1.053	1.274	620	367	1.866	1.449	1.330	1.488	1.035
175	Magán- és kényszeregyesség Magyarországon — passzíva	„	1.796	2.024	1.317	747	2.835	2.425	2.592	2.674	1.677
176	Magán- és kényszeregyesség Budapesten — aktíva	„	477	574	275	249	1.095	902	479	865	427
177	Magán- és kényszeregyesség Budapesten — passzíva	„	849	929	526	524	1.525	1.623	1.143	1.531	692
178	Óvatolt váltók Magyarországon	szám	2.975	2.838	3.124	3.249	3.317	3.108	3.013	2.748	2.499
179	Óvatolt váltók Magyarországon	1.000 P	1.505	1.426	1.541	1.377	1.519	1.882	1.172	1.799	1.249
180	Óvatolt váltók Budapesten	szám	1.365	1.355	1.432	1.548	1.547	1.583	1.505	1.357	1.340
181	Óvatolt váltók Budapesten	1.000 P	824	774	788	678	748	1.270	612	1.083	654
	Zálogházi forgalom:										
182	Zálogfelvétel Budapesten	1.000 tétel	245	255	235	234	244	238	233	262	232
183	Zálogfelvétel Budapesten	1.000 P	4.942	5.157	4.756	4.740	5.045	4.799	4.747	5.138	4.748
184	Zálogkiváltás Budapesten	1.000 tétel	241	249	241	256	293	240	247	227	220
185	Zálogkiváltás Budapesten	1.000 P	4.897	5.052	4.725	5.068	5.948	4.997	5.101	4.872	4.633
186	Zálogálladék Budapesten	1.000 tétel	—	—	1.359	1.337	1.288	1.287	1.273	1.307	1.139
187	Zálogálladék Budapesten	1.000 P	—	—	27.980	27.651	26.749	26.551	26.194	26.462	26.577
188	Kényszerárverésre került Budapesten	tétel	7.779	7.455	7.539	9.277	8.464	7.348	4.289	9.452	8.810

[1]) Csak 18 részvény alapján számítva. — [2]) Csak azok az esetek vannak feltüntetve, amelyeket más eljárás nem előzött meg. — [3]) Az 1936. évi május havától közölt új sorozat a Pénzintézeti Központ kötelékébe tartozó budapesti pénzintézeteknél elhelyezett betétállományt jelzi.

1937									1938	Unités	Désignation	
április *Avril*	május *Mai*	június *Juin*	július *Juillet*	aug. *Août*	szept. *Sept.*	október *Octobre*	nov. *Nov.*	dec. *Déc.*	január *Janvier*			
1·70	1·75	1·60	1·65	1·65	1·50	1·30	1·20	1·20	1·20	*1 kg, en pengős*	*Cuivre*	142
0·78	0·70	0·65	0·70	0·65	0·60	0·60	0·58	0·54	0·50	„	*Plomb*	143
6·80	6·80	6·50	6·50	6·50	6·30	6·30	6·00	5·50	5·50	„	*Étain*	144
											Monnaie et crédit.	
58·6	79·4	85·3	59·2	80·4	72·7	75·3	91·4	87·8	66·6	*1,000.000 p*	*Résultat brut des recettes de l'État*	145
64·7	65·3	71·6	69·8	70·3	63·8	68·0	63·6	67·9	76·1	„	*Dépenses brutes de l'État (prév. budg.)*	146
											Banque Nationale de Hongrie:	
435·3	420·6	437·5	459·6	453·3	457·1	468·5	430·8	466·2	436·9	*1,000.000 p*	*Circulation des billets de banque*	147
421·0	405·2	400·0	398·4	416·4	419·2	425·2	422·0	449·7	385·7	„	*Effets escomptés et avances*	148
											Encaisse métallique:	
84·1	84·1	84·1	84·1	84·1	84·1	84·1	84·1	84·1	84·1	*1,000.000 p*	*Or*	149
48·5	51·1	53·9	56·4	57·8	57·7	54·9	56·4	58·5	58·2	„	*Devises et monnaies*	150
141·9	144·9	146·3	147·1	147·0	145·7	143·1	147·7	149·4	153·0	„	*Total*	151
28·1	28·9	28·7	29·2	27·6	26·9	26·2	26·7	25·1	28·4	%	*Proportion de la couvert. métallique*	152
4·0	*4·0*	*4·0*	*4·0*	*4·0*	*4·0*	*4·0*	*4·0*	*4·0*	*4·0*	„	*Taux d'escompte*	153
4—6·5	*4—6·5*	*4—6·5*	*4—6·5*	*4—6·5*	*4—6·5*	*4—6·5*	*4—6·5*	*4—6·5*	*4—6·5*	„	*Taux d'effets de commerce de premier ordre*	154
3	*3*	*3*	*3*	*3*	*3*	*3*	*3*	*3*	*3*	„	*Taux de dépôts à préavis de 3 mois*	155
2—2	*2—2*	*2—2*	*2—2*	*2—2*	*2—2*	*2—2*	*2—2*	*2—2*	*2—2*	„	*Taux de dépôts à vue*	156
											Effectif des dépôts:	
											Dépôts d'épargne:	
119·2	120·6	118·0	119·4	121·2	122·9	124·6	127·8	127·4	136·5	*1,000.000 p*	*Caisse d'épargne postale*	157
605·6	604·6	619·7	623·5	626·2	628·9	633·5	643·3	660·7	665·7	„	*Etablissem. membres de l'I. C. S. F.*[3])	158
724·8	*725·2*	*737·7*	*742·9*	*747·4*	*751·8*	*758·1*	*771·1*	*788·1*	*802·2*	„	*Total*	159
											Dépôts en compte courant:	
45·1	51·0	50·2	49·1	53·6	51·4	53·5	57·1	53·4	49·4	*1,000.000 p*	*Caisse d'épargne postale*	160
641·7	644·8	639·0	638·3	639·9	649·0	654·5	651·7	658·3	635·4	„	*Etablissem. membres de l'I. C. S. F.*[3])	161
686·8	*695·8*	*689·2*	*687·4*	*693·5*	*700·4*	*708·0*	*708·8*	*711·7*	*684·8*	„	*Total*	162
											Ensemble des dépôts:	
164·2	171·7	168·1	168·4	174·8	174·3	178·1	184·9	180·8	185·8	*1,000.000 p*	*Caisse d'épargne postale*	163
1.247·4	1.249·3	1.258·8	1.261·9	1.266·1	1.277·9	1.288·0	1.295·0	1.319·0	1.301·2	„	*Etablissem. membres de l'I. C. S. F.*[3])	164
1.411·6	*1.421·0*	*1.426·9*	*1.430·3*	*1.440·9*	*1.452·2*	*1.466·1*	*1.479·9*	*1.499·8*	*1.487·0*	„	*Total*	165
108·8	109·3	111·3	110·9	112·2	113·6	115·2	116·3	119·4	119·4	„	*Dép. dans les 33 princip. établ. de c. de prov.*	166
											Bourse:	
155·3	*146·4*	*159·8*	*175·9*	*167·3*	*157·2*	*156·0*	*147·3*	*143·4*	*140·1*	*1926 = 100*	*Indice d'actions*[1])	167
700.371	517.154	197.578	324.841	178.458	191.032	284.163	146.728	155.756	125.908	*nombre*	*Actions vendues*	168
44·7	32·9	15·5	22·5	13·9	13·6	20·8	11·8	12·6	9·4	*1,000.000 p*	*Montant des livraisons et des acceptations*	169
											Sécurité du crédit:	
4	3	6	—	2	3	4	2	1	5	*nombre*	*Faillites*[2])	170
68	44	48	41	26	35	61	77	116	94	„	*Concordats privés et judiciaires*[2])	171
72	47	54	41	28	38	65	79	117	99	„	*Nouvelles insolvabilités en Hongrie*	172
23	13	17	11	8	19	24	22	30	31	„	*Dont: Nouvelles insolvabilités à Budapest*	173
1.905	528	483	708	275	1.071	1.257	2.386	1.810	2.162	*1.000 p*	*Concord. privés et judiciaires en Hongrie* — *actifs*	174
3.212	917	834	1.146	436	1.535	1.940	3.788	3.112	3.815	„	*Concord. privés et judiciaires en Hongrie* — *passifs*	175
1.295	200	183	417	57	300	679	1.434	610	1.352	„	*Concord. privés et judiciaires à Budapest* — *actifs*	176
1.877	407	295	681	94	513	1.012	2.155	1.010	2.387	„	*Concord. privés et judiciaires à Budapest* — *passifs*	177
2.738	2.865	2.902	2.923	2.787	2.972	2.989	2.876	2.994	2.913	*nombre*	*Lettres de change protestées en Hongrie*	178
1.283	1.535	1.276	1.703	1.301	1.328	1.471	1.570	1.520	1.448	*1.000 p*	*Lettres de change protestées en Hongrie*	179
1.311	1.445	1.381	1.228	1.299	1.440	1.362	1.333	1.343	1.346	*nombre*	*Lettres de change protestées à Budapest*	180
639	919	755	806	663	722	693	783	952	763	*1.000 p*	*Lettres de change protestées à Budapest*	181
											Mouvement des monts-de-piété:	
265	265	262	256	244	247	253	273	251	280	*1.000 reconn.*	*Engagem. aux monts-de-piété de Bpest*	182
5.226	5.351	5.476	5.209	4.964	5.001	5.185	5.420	5.054	5.540	*1.000 p*	*Engagem. aux monts-de-piété de Bpest*	183
241	243	243	252	243	257	285	261	262	237	*1.000 reconn.*	*Dégagem. „ „ „ „*	184
4.676	4.817	4.964	5.020	4.830	5.200	5.759	5.553	5.342	5.106	*1.000 p*	*Dégagem. „ „ „ „*	185
1.337	1.359	1.378	1.382	1.383	1.373	1.341	1.353	1.342	1.385	*1.000 reconn.*	*Effect. des gages aux m.-de-p. de Bpest*	186
27.276	27.810	28.322	28.510	28.644	28.445	27.871	27.738	27.450	27.884	*1.000 p*	*Effect. des gages aux m.-de-p. de Bpest*	187
7.478	6.979	8.496	7.372	7.797	6.594	6.674	7.394	5.151	9.595	*reconnaiss.*	*Ventes par contrainte aux m.-d.-p. de Bpest*	188

[1]) *Seulement d'après les cours de 18 actions cotées en ce moment.* — [2]) *Cas n'ayant pas été précédés d'autres procédures.* — [3]) *A partir de mai 1936, série relative aux dépôts placés dans les établissements budapestois membres de l'Institut Central des Sociétés Financières.*

állott, 2 ponttal alacsonyabban, mint egy évvel azelőtt. A nagykereskedelmi árnívó süllyedését a mezőgazdasági termények áresése idézte elő. A mezőgazdaság és állattenyésztés csoportindexe 1 ponttal 82-re esett s ugyancsak 1 ponttal állott alacsonyabban a tavalyinál. Az index többi komponensei változatlanok maradtak. Az a gyorsütemű esés tehát, amely az iparcikkek árában június hó folyamán megindult s minden megszakítás nélkül az év végéig folytatódott, pillanatnyilag megállott, úgyhogy a következő hónapok áralakulása fogja eldönteni azt, hogy az ipartermékeknek mult évi árhanyatlása átmeneti volt-e.

A *megélhetési költségek indexe* a kiskereskedelmi árak gyorsütemű emelkedése folytán tovább emelkedett s a hóvégi 104·7-es állásával, 1931 közepéhez képest, újabb tetőpontot ért el. A megélhetési index komponensei közül az élelmezési csoportindex 1·8 ponttal 98·2-re emelkedett. A ruházati cikkek csoportindexe árnyalatilag, fél ponttal 136·2-re esett vissza. A többi komponensek változatlanul az egy hó előtti szinten állottak.

Pénz és hitel.

A jegyforgalomnak, főleg pedig a váltóállománynak nagyarányú süllyedése folytán a Nemzeti Bank státusa kedvezően alakult. Úgy az érckészlet, mint a jegyfedezeti arány emelkedett.

A betétállomány a folyószámlabetétek állagában bekövetkezett hanyatlás folytán visszaesett.

A tőzsdei árfolyamok hanyatlása tovább folytatódott és a forgalom is szűkebb keretek közé szorult.

Az évvégi ultimóval kapcsolatban fellépett hitelbiztonsági feszültség január hóban lényegesen enyhült.

A girószámlára történt befizetések folytán a *jegyforgalom* 29·3 millió pengővel 436·9 millióra hanyatlott. A *váltótárca állománya* pedig 64 millió pengővel 385·7 millióra esett vissza. Az érckészlet tovább javult és 153 millió pengővel újabb tetőpontot ért el. Az ércfedezeti arány a hó végén 28·4-en állott, 3·3 ponttal magasabban, mint egy hóval azelőtt.

Betétállomány. A takarékbetétek állaga 14·1 millió pengővel 802·2 millióra emelkedett, a folyószámlabetéteké ellenben 26·9 millióval 684·8 millióra süllyedt. Az összes betétállomány így 12·8 millió pengővel 1.487 millióra hanyatlott.

Tőzsde. Az augusztus eleje óta tartó nagyarányú árfolyamhanyatlások januárban tovább folytatódtak. A budapesti értéktőzsdén jegyzett részvények átlagos árfolyamnívóját jelző indexszám a hó végéig 3·3 ponttal 140·1-re süllyedt. A tőzsdei forgalom is egészen szűk kereteket öltött. A besszforgalom megindulása óta a januári forgalom volt a legkisebb, mely nem érte el a 126 ezer darabot. A szállítások és átvételek összege is 9·4 millió pengővel a legalacsonyabb állását jelzi.

Hitelbiztonság. A december havi fizetésképtelenségi tetőpont után a hitelbiztonsági feszültség lényegesen megenyhült. Összesen 99 fizetésképtelenségi eset fordult elő, a megelőző havi 117-tel és a tavalyi 97-tel szemben (—15·4%). A magán- és kényszeregyességek passzívái azonban 22·6%-kal emelkedtek és 3·8 millió pengőt tettek, szemben a decemberi 3·1 millióval és a tavalyi 2·7 millióval. Mind az óvatolt váltók száma, mind pedig azok összege hanyatlást mutat, a mult évi december havihoz képest. A csökkenés 2·7%, illetve 4·7%-ot tett. Az 1937. évi január havihoz képest azonban a váltóóvások száma 6%-kal nőtt, azok összege ellenben 19·5%-kal hanyatlott.

95.671. — Hornyánszky Viktor R.-T., m. kir. udv. könyvnyomda, Budapest. — Nyomdaigazgató: Sebők Géza.

RAJZOK A GAZDASÁGI JELZŐTÁBLÁHOZ — GRAPHIQUES AU TABLEAU ÉCONOMIQUE

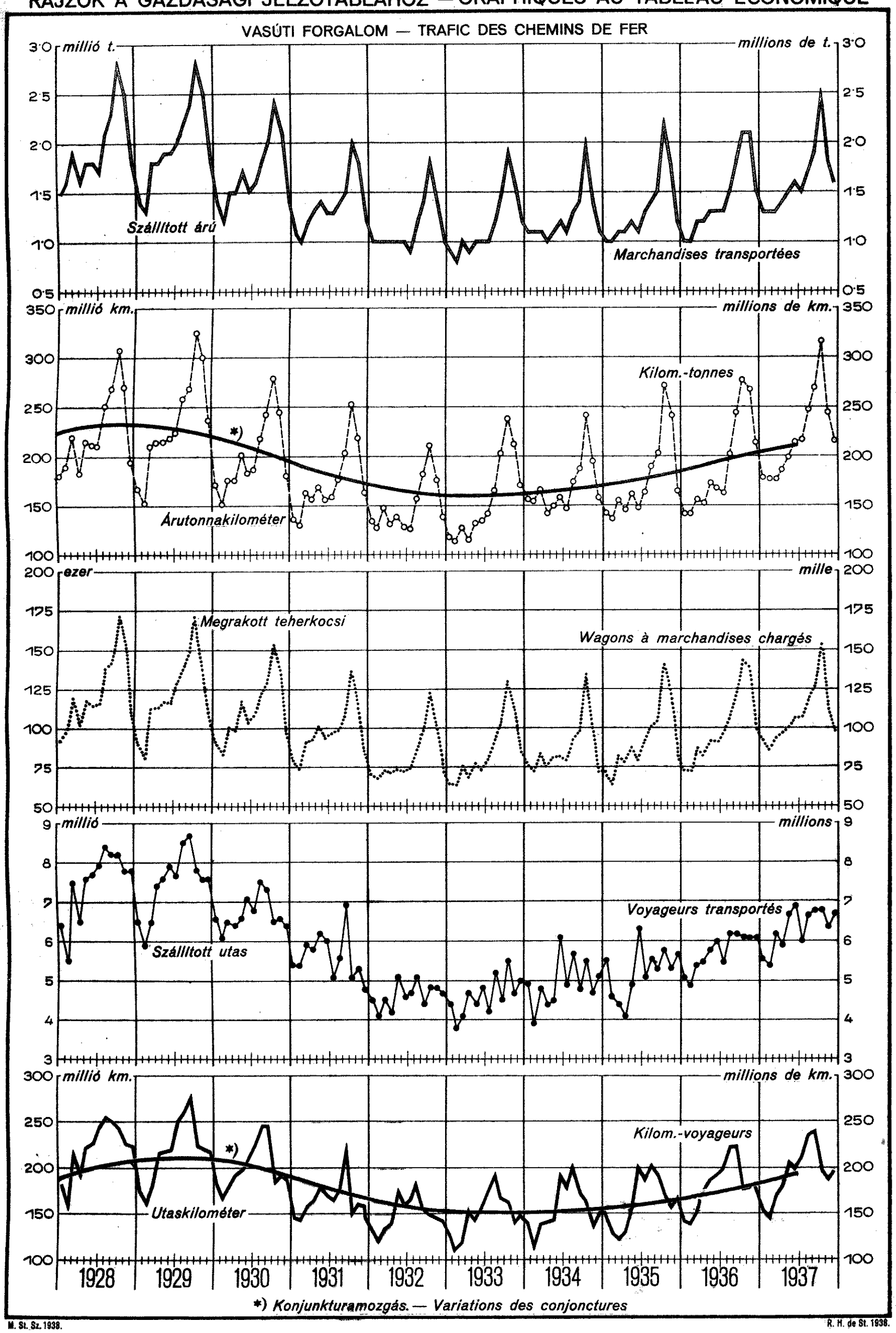

M. St. Sz. 1938.

R. H. de St. 1938.

RAJZOK A GAZDASÁGI JELZŐTÁBLÁHOZ — GRAPHIQUES AU TABLEAU ÉCONOMIQUE

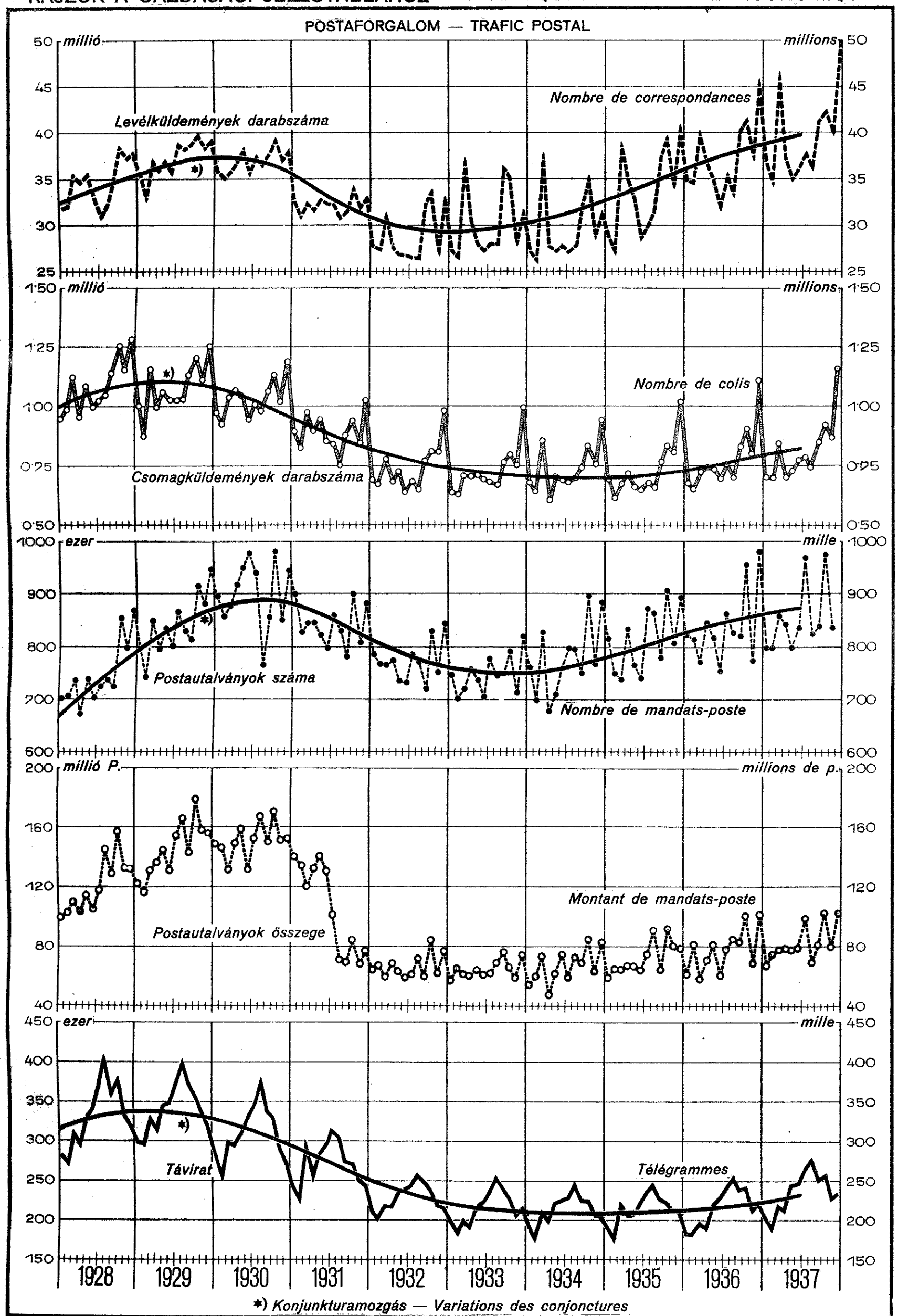

M. St. Sz. 1938.

R. H. de St. 1938.